Julian Szemjonov

A tavasz tizenhét pillanata

(A STIRLITZ-DOSSZIÉ)

ALBATROSZ KÖNYVEK BUDAPEST

Fordította
DALOS GYÖRGY

A fordítást az eredetivel egybevetette
SZÜSZMANN GYÖRGY

Második kiadás

© Julian Szemjonov, 1971

Apám emlékének ajánlom

„KI KICSODA?"

Stirlitz kezdetben nem hitt a fülének — úgy rémlett, csalogány dalol a kertben. A levegő fagyos volt és kékes, s noha a színárnyalatok körös-körül tavasziasak, februáriak és bizonytalanok, a hó még tömör volt, és nélkülözte azt a halvány kobalt árnyalatot, amely az éji olvadást mindig megelőzi.

Csalogány énekelt a tölgypagonytól a folyóig húzódó mogyoróbokrok között. A vén fák hatalmas törzse feketéllett: a parkban fagyasztott hal szaga terjengett. Még nem érződött a füzekről és tölgyekről tavaly aláhullott rothadó avar szaga, amely együtt jár a tavasszal, a csalogány azonban már teli torokból csattogott, trillázott, törékenyen és védtelenül ebben a sötét és csendes parkban.

Stirlitz a nagyapjára gondolt, aki értett a madarak nyelvén. Az öreg leült a fa alá, lecsalta a cinegét, és hosszan nézett a madárkára, szeme szinte madárszerűvé, fürge, fekete gyöngyszemekké változott ilyenkor, és a madarak egyáltalán nem féltek tőle. — „Ittsincs, ittsincs" — fütyült az öreg.

És a cinegék bizalommal és vidáman válaszoltak.

A nap leszállt, és a fák sötét törzse egyenletes, lila árnyékot vetett a fehér hóra.

„Megfagy szegényke — gondolta Stirlitz, és köpenyét összefogva visszament a házba. — És még csak nem is segíthetek. Hiszen csak egyetlen madár bizalmatlan az emberrel szemben, a csalogány."

Stirlitz az órájára nézett. „Klaus rögtön itt lesz — gondolta Stirlitz. — Mindig pontos. Kértem, hogy az állomástól az erdőn keresztül jöjjön, nehogy valakivel össze-. találkozzék. Bár az sem baj. Megvárom. Szép ez a hely..."

Stirlitz ezzel az ügynökkel mindig a tóparti kis házikóban találkozott — ez volt a legkényelmesebb konspiratív lakása. Három hónapig tartott, amíg rábeszélte Pohl SS-Obergruppen führert, hogy utaljon ki pénzt, mert meg akarja szerezni az Opera bombázásakor elpusztult táncosok gyerekeitől ezt a villát A gyermekek sokat kértek, és Pohl, aki az SS és az SD gazdaság^ felelőse volt, kategorikusan elutasította Stirlitz kérését. — Maga megőrült — mondta —, béreljen valami szerényebbet. Honnan ez a fényűző hajlama? Nem szórhatjuk a pénzt csak úgy jobbra-balra! Tisztességtelen dolog ez a háború terheit viselő nemzettel szemben.

Stirlitz kénytelen volt idehozni a főnökét — az elhárító szolgálat felderítő parancsnokát. Walter Schellenberg, a harmincnégy éves SS-Brigadenführer azonnal megértette, hogy keresve sem találhatnának jobb helyet a komoly ügynökökkel folytatandó tárgyalásokra.. Fiktív nevekre kiállították a vételi szerződést, és bizonyos Bolsen, a Robert Ley Népi Vegyimüvek főmérnöke kapta meg a villa használati jogát.

Az illető magas fizetéssel és nagy fejadaggal őrt fogadott. Bolsen valójában von Stirlitz SS-Standartenführer volt.

... Stirlitz végzett az asztal megterítésével, és bekapcsolta a rádiót. London vidám zenét sugárzott. Glen Miller zenekara a. Napvölgyi szerenádból játszott. Ez a film megtetszett Himmlernek, és egy kópiáját megvásárolták Svédországban. Azóta gyakran nézték ezt a szalagot a Prinz Albrecht-Strasse pincéjében, különösen az éjszakai bombázások közepette, ekkor nem vallathatták a foglyokat

Stirlitz becsöngette az őrt, és így szólt: — Barátom, ma bemehet a városba, a gyerekeihez. Holnap reggel hatra kell visszajönnie, s ha még nem utaztam volna el, főzzön nekem egy erős kávét, olyan erőset, amilyet csak tud...

1945. II. 12. (18 óra 38 perc)

„Mit gondol, atyám, mi a több az emberben: az egyéniség vagy a nyomorúság?
— Gondolom, egyenlő benne mind a kettő.
— Az lehetetlen.
— Csak ez lehetséges.
— No és az Isten... minden emberben él? — Természetesen.
— Hol van a Führerben? Hol Göringben? Hol van Himmlerben?
— Nehéz kérdést tesz fel. Mi most az emberi természetről beszéltünk. Elvileg nem tudom elfogadni, hogy az ember, aki a világra születik, feltétlenül magában hordozza a majomtól való származás átkát.
— Hogyhogy »a majomtól való származás átkát«
— A magam nyelvén beszélek.
— Ön állandóan illedelmesen kitér azok elől a kérdések elől, amelyek engem gyötörnek. Nem mond se igent, se nemet, márpedig minden ember, aki a hitet keresi, szereti a konkrétumot. Vagy igen, vagy nem, ön pedig azt mondja »de mégse«, »de hát nem«, »inkább nem«... Ez, ha úgy akarja, nem annyira a módszerétől taszít el, inkább a gyakorlatától.
— Ön barátságtalanul viszonyul az én tevékenységemhez. S ennek ellenére hozzám menekült a koncentrációs táborból. Érdekel, hogyan egyezteti ezt össze.
— Atyám, zavarban vagyok, lehet, hogy ez az ön titka, de Frau Eisenstadt azt mondta nekem... Ugye, ön annak idején volt a Gestapónál?
— Voltam...
— Értem. Önt ez a kérdés érzékenyen érinti, és szívesen elkerülné. De nem tart attól, atyám, hogy a háború után a nyája nem hisz majd, önnek?
— Nemcsak én ültem a Gestapónál.
— No és, ha a nyáj közt elhíresztelik, hogy a pásztort provokátorként küldték a cellába, a foglyok közé, akik később nem tértek vissza? Márpedig millió közül egy, ha visszatért... Kinek hirdeti akkor az igazságot?
— Világos, hogy ilyen módszerekkel bárkit meg lehet semmisíteni.
— No és, akkor mi lesz?
— Akkor? Cáfolni kell. Cáfolni, amennyire tudom, cáfolni, amíg csak hallgatnak rám. És ha nem hallgatnak rám... akkor lélekben meghaltam.
— Lélekben. Szóval, azért eleven, hús-vér ember marad?
— Ítélkezzék az Úr. Ha maradok, hát maradok.
— Az Ön vallása tiltja az öngyilkosságot?
— Ezért is nem végeztem magammal.
— Mit fog Ön tenni, ha megfosztják a prédikálástól?
— Prédikálás nélkül fogok hinni.
— És miért nem lát más kiutat a maga számára, mondjuk, hogy együttműködjék mindenkivel?
— Mire gondol, amikor azt mondja: »működjék«?
— Hordja legalább a köveket a tudomány templomához.
— Miért, ön úgy véli, hogy az az ember, aki az igét hirdeti a híveknek, sarlatán, semmittevő? Ön szerint ez nem munka? Ön szerint csak a kőhordás munka? Úgy gondolom, hogy a szellemi tevékenység, enyhén szólva, egyenértékű bármi mással, a szellemi munka különösen fontos.
— Én újságíró vagyok, hát megértem ezt. De tudósításaimat kiátkozta a nácizmus is és az egyház is.
— Nyilván annál az alapvető oknál fogva ítélte el őket a dogmákba merevedett egyház, hogy magát az embert értelmezte helytelenül.
— Egyáltalán nem értelmeztem az embert. Bemutattam a tolvajok és a prostituáltak világát,

amely ott nyüzsög Bréma és Hamburg katakombáiban. A hitleri állam ezt a legfelső faj elleni aljas rágalomnak nevezte, az egyház az ember megrágalmazásának.
— Mi nem félünk az élet igazságától.
— Félnek! Bemutattam, miképpen kerestek ezek az emberek vigaszt az egyháznál, és az miképpen taszította el őket; maga a nyáj taszította el őket, a pásztor pedig nem fordulhatott a nyáj ellen,
— Hát persze hogy nem. Én nem ítélhetem el önt az igazságért. De nem értek egyet az ember jövőjét illető jóslataival.,
— És mondja, atyám, ön nem érzi, hogy válaszaiban nem pásztor, hanem politikus?
— Nekem a magam igaza a fontos. Az pedig átfogó és egységes. Ön politikust lát bennem, mivelhogy az emberekben is csak a politikát látja. Ahogy a logarlécben is csupán szögek beverésére szolgáló eszközt látna. A logarléccel lehet szöget verni, hiszen van hossza és tömege. Ám ebben az alkalmazásban, amelyben a tárgy funkciója tizedrangúvá süllyed.
— Atyám, én kérdést teszek fel, és ha ön nem felel, ezzel belém veri a szöget. Ön nagyon ügyesen változtat engem kérdezőből felelővé, keresőből eretnekké. Miért mondja ön azt, hogy a harc felett áll, holott ön is részt vesz a harcban?
— Ez igaz: valóban harcban állok, mondhatnám, háborúban, csakhogy én magával a háborúval harcolok.
— Nagyon is materialista módon vitatkozik.
— Materialistával vitatkozom.
— Vagyis saját fegyveremmel is képes harcolni ellenem?
— Kénytelen vagyok ezt tenni.
— Hallgasson rám... Nyája üdvéért... önnek kapcsolatba kell lépnie a barátaimmal. A címeket megadom. Önre bízom a bajtársaim címét... Atyám, ne áruljon el ártatlanokat..."

Stirlitz befejezte a magnetofonfelvétel lehallgatását, gyorsan felállt, az ablakhoz ment, hogy tekintete ne találkozzék annak az embernek a szemével, aki tegnap segítséget kért a lelkésztől, és most saját hangját hallva somolygott, konyakot ivott, és buzgón cigarettázott.

— A papnak kevés volt a füstölnivalója, ugye? — kérdezte Stirlitz, de nem fordult meg.

Az ablaknál állt — az ablak hatalmas volt, az egész falat betöltötte —, és figyelte, ahogy a hollók civakodnak a havon a kenyérmorzsákért: az itteni őr dupla fejadagot kapott, és szerette a madarakat. Az őr nem tudta, hogy Stirlitz a biztonsági szolgálathoz tartozik, úgy vélte, hogy a nyaraló a homoszexuálisoké vagy afféle kalmárnépségé; egyetlenegyszer se jött ide nő, amikor pedig a férfiak összejöttek, beszédük mindig csendes volt, ételük válogatott, italuk elsőrangú.

— Füstölnivaló nélkül kellett kínlódnom... Az öreg bőbeszédű, én meg füstölnivaló nélkül legszívesebben felkötném magam...

Az ügynököt Klausnak hívták. Két évvel ezelőtt szervezték be, maga ajánlkozott; szerette az izgalmas helyzeteket. Művészien tudta beszélgető partnereit lefegyverezni ítéleteinek határozottságával és valószerűségével.

„Talán beteg ? — töprengett egyre inkább Stirlitz Klausra pillantva. — Az árulás vágya is sajátos betegség. Érdekes: Klaus teljességgel rácáfolna Lombrosóra... szörnyűbb, mint bármely bűnöző, akit valaha is láttam, és mégis milyen méltóságteljes és kedves."

Stírlitz visszament a kis asztalhoz, leült Klausszal szemben, és rámosolygott.

— Nos — kérdezte —, szóval biztos abban, hogy az öreg megteremti önnek a kapcsolatot?

— Igen, ez a kérdés már rendben van. Leginkább értelmiségiekkel és papokkal szeretek dolgozni. Tudja, megdöbbentő figyelni, hogyan megy az ember a pusztulás felé. Néha szinte már mondanám: „Állj, őrült! Hova tartasz?"

— No, erre semmi szükség. Értelmetlenség volna — mondta Stirlitz.

— Van halkonzervje? Megőrülök hal nélkül. Tudja, a foszfor kell az idegsejteknek...
— Milyet óhajt?
— Olajban szeretem...
— Megértem önt... Milyen gyártmány kell? A miénk vagy...
— Vagy — nevetett fel Klaus. — Talán nem túl hazafias tőlem, de én kedvelem az ételt és italt, amit Amerikában vagy Franciaországban készítettek...
— Már kikészítettem önnek egy láda valódi francia szardíniát. Olívaolajost, jó fűszerest. Tiszta foszfor... Tudja, tegnap megnéztem a dossziéját...
— Sokért nem adnám, ha beletekinthetnék.
— Nem olyan érdekes, mint gondolja. Ahogyan beszél, nevet, panaszkodik a májára, ez hatásos, ha figyelembe vesszük, hogy előtte nyaktörő akciót hajlott végre... Az ön dossziéjában unalmas jelentések, feljelentések, minden összekeveredett, az ön feljelentései, az ön elleni feljelentések... Más az érdekes: összeszámoltam, hogy hála az ön kezdeményezésének, ki-
lenevenhét embert tartóztattak le. Különben valamennyi hallgatott önről. Valamennyi, kivétel nélkül. Márpedig a Gestapóban elég alaposan megdolgozták őket...
— Miért beszél nekem erről?
— Nem tudom. Talán megpróbálom elemezni... Önt nem érdekelte a további sorsuk?
— Az ördög érti ezt... Engem a harc érdekelt. Hogy aztán mi lesz velük, mit tudom én... Mi lesz *velünk* aztán? Velünk, mindannyiunkkal?
— Ez is igaz — egyezett bele Stirlitz.
— Meg aztán... rabok között az ember nem lehet szabad. Ez már csak így van. Hát akkor nem jobb-e, ha a rabszolgák között legalább mi vagyunk a legszabadabbak? Én ezekben az években teljes lelki szabadsággal rendelkeztem....
— Mondja csak, ki járt tegnapelőtt este a papnál?
— Senki.
— Úgy kilenc felé.
— Ön téved — felelte Klaus. — Legalábbis önöktől senki. — Teljesen egyedül voltam.
— Szóval meg van arról győződve, hogy az öreg nekünk fog dolgozni?
— Persze. S egyáltalán: ellenzéki, szónoki, vezéri hivatást érzek magamban. Az emberek meghajlanak gondolataim logikája előtt...
— Rendben van. Csak ne hencegjen mértéktelenül. Térjünk a tárgyra... Néhány napig egyik lakásunkon fog élni... Mivelhogy utána komoly munka vár önre, méghozzá nem is az én munkakörömben...
Stirlitz igazat mondott: gestapós kollégái aznap kikérték Klaust egy hétre; Kölnben két orosz rádióst fogtak el. Méghozzá épp munka közben, az adó-vevőkészülék mellett. Hallgattak, tapasztalt, belevaló embert kell küldeni hozzájuk. Stirlitz megígérte, hogy megkeresi Klaust. — Vegyen elő a szürke mappából egy papírlapot, és írja a következőket: „Standartenführer! Halálosan fáradt vagyok. Erőm végére jár. Tisztességgel dolgoztam, de tovább nem megy. Pihenni szeretnék."
— Minek ez? — kérdezte Klaus, miközben aláírta a levelet
— Gondolom, nem lenne ellenére, ha egy hétre Innsbruckba kellene utaznia — felelt Stirlitz, egy köteg papírpénzt nyújtva át neki. — Nagyon jó ott a kaszinó, és fiatal nők síelnek a hegyekben. E nélkül a levél nélkül nem tudnék kiharcolni Önnek egy hét boldogságot
— Köszönöm — mondta Klaus.
— Gondoljon csak vissza még egyszer: senki se látta magát a papnál?
— Nincs mire visszagondolnom, senki sem látott.
— A mi embereinkre ís gondolok.
— Tulajdonképpen láthattak az emberei, ha megfigyelték az öreg házát. De azt hiszem, nem vettek észre. Én senkit sem láttam.

Stirlitz visszaidézte magában, hogyan vette magára Klaus egy héttel ezelőtt a rabruhát, hogy lejátssza a komédiát a foglyokkal, akiket azon a falun hajtottak keresztül, ahol Schlag lelkész lakott. Visszaemlékezett Klaus arcára, milyen volt akkor: jóságtól és bátorságtól sugárzott — már beleélte magát a szerepbe, amelyet el kellett játszania. Akkor Stirlitz másképpen beszélt vele, mert az autóban a pap ült mellette.

— Ezt a levelet majd útközben bedobjuk, a maga új lakása felé menet — mondta Stirlitz.

— És dobjon be még egyet a papnak is, hogy ne keltsünk gyanút. — Jól van, nem zavarom, inkább főzök még egy kávét.

Amikor visszatért, Klaus egy papírlapot tartott a kezében.

— „A becsületesség: tett — kezdte olvasni nevetve. — A hit harcon alapul. Becsületességet prédikálni a teljes tétlenség közepette: árulás a nyáj és önmagunk ellen. Az ember megbocsáthatja magának a becstelenséget, az utódok soha. Ezért nem bocsáthatom meg magamnak a tétlenséget. A tétlenség rosszabb, mint az árulás. Elmegyek. Ön igazolja önmagát. Isten segélje!" — No, mit szól hozzá? Nem rossz, mi?

— Nagyszerű. Mondja csak, sohase próbálkozott prózaírással? Vagy éppen versekkel?

— Nem, Ha tudnék írni, hát itt lennék most?... — Klaus hirtelen félbeszakította a mondatot, és oldalvást Stirlitzre pillantott.

— Folytassa csak, maga csodabogár, végül is őszintén beszélünk egymással. Azt akarta mondani, hogy ha tudna írni, akkor nem dolgozna nekünk. Igaz?

— Valami ilyesmit

— Nem ilyesmit, hanem éppen ezt akarta mondani. Vagy nem?

— Hát igen.

— Kitűnő fickó maga. Mi értelme volna annak, hogy hazudjon nekem? Hajtsa fel a whiskyt, és induljunk. Már beesteledett, a jelek szerint lassan ismét erre szállnak a bombázók,

— A lakás messze van?

— Az erdőben. Úgy tíz kilométerre. Ott csend lesz, holnapra kialhatja magát.

Stirlitz már az autóban megkérdezte:

— És Brüningről, a volt kancellárról hallgatott?

— Hiszen mondtam önnek: azonnal magába zárkózott. Nem mertem nyomást gyakorolni rá...

— Helyesen tette... És Svájcról is hallgatott?

— Mint a sír.

—- Rendben van. Akkor majd másfelől közeledünk. Az a fontos, hogy beleegyezett, hogy segíteni fog a kommunistáknak. Szép kis pap!

Stirlitz Klaust a halántékára irányzott lövéssel ölte meg. A tó partján álltak. Tiltott terület volt ez, de az őrség — ezt Stirlitz pontosan tudta — két kilométerre állt innen. A légitámadás már megkezdődött, s így a pisztolylövés nem hallatszott. Számított arra, hogy Klaus a betonpallóról — régebben ez volt a horgászok helye — egyenest a vízbe zuhan.

Klaus némán zuhant a vízbe, mint valami homokzsák. Stirlitz bedobta a pisztolyt a vízbe, oda, ahová zuhant (az öngyilkosság oka idegkimerültség, pontosan felépíthető indok, maga Klaus dobta be a leveleket), levette a kesztyűt, és az erdőn át az autójához indult. A kis falu, ahol Schlag lelkész lakott, negyven kilométernyire volt innen. Stirlitz úgy gondolta, hogy egy óra múlva ott lesz — mindent előre kalkulált, még azt is, hogy alibit mutathasson fel...

1945. II.12. (19 óra 56 perc)

(Krüger SS-Gruppenführer, 1930-as nemzetiszocialista párttag pártjellemzéséből: „Valódi árja, a Führer odaadó híve. Jelleme: északnémet, szilárd. Barátaival higgadt, közlékeny. A Birodalom ellenségeivel szemben

könyörtelen. Kitűnő családfő, kompromittáló viszonyai nincsenek. A munkában foglalkozásának pótolhatatlan mestereként tűnt ki...")

...Miután 1945 januárjában az oroszok elfoglalták Krakkót, és az oly gondosan aláaknázott város mégis épségben maradt, Kaltenbrunner, a birodalmi biztonsági szolgálat vezetője, magához rendelte a Gestapo keleti parancsnokságának főnökét, Krügert.

Kaltenbrunner hosszan hallgatott, és a tábornok súlyos, masszív arcát figyelte. Aztán nagyon halkan megkérdezte:

— És van valami mentsége, amely elég meggyőző ahhoz, hogy a Führer elhiggye Önnek?

A rusztikus külsejű, együgyű kinézésű Krüger már várta ezt a kérdést. Kész volt a válasszal is. De az alakoskodás teljes skáláját el kellett játszania, márpedig az SS-ben és a pártban eltöltött tizenöt év alatt megtanult színészkedni. Tudta, hogy azonnal nem szabad felelni, mint ahogy nem szabad teljesen visszautasítani tulajdon bűnösségét sem. Olykor otthon is azon kapta magát, hogy egészen más emberré vált. Eleinte még nagy ritkán szóba elegyedett a feleségével, de akkor is csak éjszaka és suttogva, ám a speciális készülékek fejlődésével — amelyek eredményeit mindenki másnál jobban ismerte — lemondott arról, hogy hangosan kimondja azt, amit időnként gondolatban megengedett magának. Még az erdőben is, ha feleségével sétált, hallgatott, vagy jelentéktelen apróságokról beszélt, mert odafent bármikor feltalálhattak egy készüléket, amely egy kilométernyi vagy még nagyobb távolságról is képes felvenni a hangot.

Így tűnt el fokozatosan a korábbi Krüger. Helyébe a mindenkinek ismerős és külsőleg mit sem változott ember leple alatt másvalaki lépett, akit az előző hozott létre, egy senkinek sem ismerős tábornok, aki már nemcsak attól félt, hogy igazat mondjon, hanem már attól is, hogy igazat gondoljon.

— Nem — felelte Krüger, Összeráncolva szemöldökét, mély átérzéssel és nehezen elfojtva a sóhajtást. — Nincs mentségem... És nem is lehet. Katona vagyok. A háború, háború, és nem számítok semmiféle kíméletre.

Jól játszotta a szerepét. Tudta, hogy mennél keményebb lesz önmagához, annál kevesebb ütőkártyát hagy Kaltenbrunner kezében.

— Ne siránkozzék — mondta Kaltenbrunner rágyújtva, és Krüger megértette, hogy helyes magatartásformát választott. — Elemezni kell a kudarcot, nehogy megismételjük.

Krüger így szólt:

— Obergruppenführer, értem én, hogy a bűnöm mérhetetlen. Szeretném azonban, ha meghallgatná Stirlitz Standartenführert. Ő teljesen ismerte hadműveletünk részleteit, és tanúsíthatja, hogy mindent a legnagyobb gondossággal és . lelkiismeretességgel készítettünk elő.

— Mi köze volt Stirlitznek a hadművelethez? — vont vállat Kaltenbrunner. — Ő hírszerző. Krakkóban más kérdésekkel foglalkozott.

— Tudom, hogy Krakkóban az elveszett V-rakétákkal foglalkozott, de kötelességemnek tartottam, hogy hadműveleteink minden részletébe beavassam, mivel feltételeztem, hogy hazatérve jelenti majd vagy a birodalmi Führernek, vagy önnek, hogyan szerveztük meg a dolgot. Bizonyos kiegészítő utasításokat vártam öntől, de végül is nem kaptam semmit.

Kaltenbrunner behívta a titkárját, és megkérte :

— Tudja meg, kérem, szerepel-e a hatodik ügyosztályhoz tartozó Stirlitz neve a „Schwarz-feuer"-akcióban való részvételre engedélyt kapott személyek listáján? Tudja meg azt is, fogadta-e valaki Stirlitzet Krakkóból való visszatérése után a vezetők közül, és ha igen, akkor kicsoda? Arról is érdeklődjék, milyen kérdéseket érintett a beszélgetés.

Krüger rájött, hogy elhamarkodottan tartotta maga elé pajzsként Stirlitzet.

— Minden bűnért magam felelek — szólalt meg újra, fejét lehajtva, miközben e fojtott és súlyos szavakat kiejtette. — Nagyon fájna, ha Stirlitzet büntetnék meg. Mélyen tisztelem őt mint önfeláldozó, katonát. Nincs mentségem, bűnömet csak vér árán válthatom meg, a

harctéren.

— És ki fog harcolni az ellenséggel itt?! Én?! Egyedül?! Túl egyszerű lenne a fronton meghalni a hazáért és a Führerért! Mennyivel nehezebb itt élni a bombák között, és tüzes vassal kiégetni a komiszságot. Mert itt nemcsak bátorság kell, hanem ész is! Nagy ész, Krüger!

Krüger megértette, hogy nem küldik a frontra.

A titkár hangtalanul kitárta az ajtót, és néhány vékony mappát tett le Kaltenbrunner elé az asztalra. Kaltenbrunner átlapozta a mappákat, és várakozóan nézett a titkárra.

— Nem — mondta a titkár. — Stirlitz megérkezése után azonnal bekapcsolódott abba a munkába, amely egy Moszkva számára dolgozó stratégiai adó-vevő felderítésére irányult.

Krüger úgy döntött, hogy továbbfolytatja a játékot, arra gondolt, hogy Kaltenbrunner, mint minden kegyetlen ember, mértéktelenül érzelgős.

— Obergruppenführer, mégiscsak arra kérem, engedje meg, hogy az élvonalba mehessek.

— Üljön le — mondta Kaltenbrunner. — Maga tábornok, és nem valami némber. — Ma pihenhet egy kissé, holnap pedig kellő részletességgel írjon meg mindent a hadműveletről. Aztán majd gondolkodunk azon, hova küldjünk Önt dolgozni... Kevés az ember, a tennivaló meg sok, Krüger. Nagyon, sok.

Amikor Krüger elment, Kaltenbrunner behívta titkárát, és így szólt:

— Szedje Össze Stirlitz összes aktáját az utóbbi egy-két évből, de úgy, hogy erről ne szerezzen tudomást Schellenberg: Stirlitz értékes munkaerő és bátor ember, nem szabad, hogy árnyék vetődjék rá. Csak afféle kölcsönösségen alapuló, közönséges bajtársi ellenőrzés... És készítsen elő egy parancsot Krügernek: elküldjük őt, legyen a prágai Gestapo parancsnok-helyettese — ott aztán forró a talaj...

1945. II.15. (20 óra 30 perc)

(Holthoff SS-Obersturmbannführer [RSHA[*] IV. osztály], 1938-as nemzetiszocialista párttag pártjellemzéséből: „Valódi árja. Jelleme szilárd, északnémet. Munkatársaival jó kapcsolatot tart fenn. Munkája minőségileg kitűnő. Sportember. A Birodalom ellenségeivel szemben könyörtelen. Nőtlen. Kompromittáló kapcsolatai nincsenek. Rendelkezik a Führer kitüntetéseivel s a birodalmi SS-vezető oklevelével...")

Stirlitz úgy határozott magában, hogy ma korábban fejezi be a munkaidejét, és Nauenbe utazik a Prinz Albrecht-Strasséról: ott az erdőben, az útelágazásnál állt Paul kis vendéglője. Paul fia, a féllábú Kürt, valamilyen csoda folytán disznóhúst szerzett, és állandó vendégeit valódi kocsonyával meg káposztával örvendeztette meg.

Amikor nem bombáztak, úgy tűnt, mintha egyáltalán nem lenne háború: ahogyan régen is, szólt a gramofon, és Bruno Warnke mély hangon énekelte: „Ó, mily szép volt ott a Mogeltavon..."

Stirlitznek azonban végül is nem sikerült korábban eltávoznia. Holthoff a Gestapótól lépett be hozzá, és így szólt:

— Teljesen megkeveredtem. Vagy szellemileg nem égészen beszámítható a foglyom, vagy önnek, a felderítésnek kell átadnom őt, merthogy váltig azt ismétli, amit ezek az angol disznók mondanak a rádióban.

Stirlitz átment Holthoff dolgozószobájába, és kilenc óráig ott ült, hallgatta a wannseei helyi Gestapo által letartóztatott csillagász hisztériázását.

— Hát nincs maguknak szemük?! — kiáltotta a csillagász. — Hát nem értik, hogy

[*] RSHA = Birodalmi Biztonsági Föhivatal (Reichssicherheitshauptamt). — A ford.

mindennek vége?! Elvesztünk! Hát nem értik, hogy most minden újabb áldozat kész vandalizmus?! Állandóan azt hangoztatják, hogy a nemzet üdvéért élnek! Hát akkor kotródjanak! Segítsenek a még megmaradt nemzeten! Szerencsétlen gyermekeket ítélnek pusztulásra! Maguk fanatikusok, őrjöngő fanatikusok, akik hatalomra kerültek! Jóllakottan cigarettáznak, kávéznak! Engedjenek élni bennünket is ember módra! — A csillagász hirtelen megmeredt, letörölte az izzadságot a halántékáról, és csendben így fejezte be: — Vagy öljenek meg engem itt, mennél hamarabb...

— Maradjon nyugton — mondta Stirlitz — A kiabálás még nem érv. Van Önnek valami konkrét javaslata?

— Mi? — kérdezte ijedten a csillagász, Stirlitz nyugodt hangja, lassú beszédmodora s alig észrevehető mosolya megdöbbentette: megszokta már a börtönben az ordítozást és a fogak kiverését. Az ilyesmihez gyorsan hozzászoknak, és lassan szoknak el tőle..

— Azt kérdeztem: melyek az ön konkrét javaslatai? Hogyan mentsük meg a gyerekeket, az asszonyokat és az öregeket? Mit javasol, mit tegyünk ennek érdekében? Bírálgatni és dühöngeni mindig könnyű. Értelmes cselekvési tervvel előállni lényegesen nehezebb,

— Elvetem a csillagjóslást — felelte a csillagász —, de tisztelem a csillagászatot. Megfosztottak a bonni katedrámtól...

— Hát ezért dühöngsz így, kutya?! — üvöltött fel Holthoff.

— Várjon — mondta Stirlitz bosszankodó hunyorgással. — Nem kell kiabálni. Folytassa csak, kérem...

— Napkitörések évében élünk. A protuberanciarobbanások, a hatalmas tömegű fölös napenergia kisugárzása hatást gyakorolt az égitestekre, a bolygókra meg a csillagokra, hat a mi kis emberi világunkra...

— Lehet — kérdezte Stirlitz —, hogy ön összeállított valami horoszkópot?

— A horoszkóp intuitív, mondhatnám, zseniális bizonyíthatatlanság. Nem, én nem ebből indulok ki, hanem abból a nem is zseniális, hanem egyszerű hipotézisből, amelyet fel szerettem volna állítani: abból, hogy a Földön mindén, ami él, kölcsönös viszonyban áll az éggel, a nappal... S ez a kölcsönös viszony segít ahhoz, hogy pontosabban és józanabban értékeljem azt, ami hazám földjén végbemegy...

— Érdekes lenne számomra, ha erről a témáról részletesebben elbeszélgethetnénk — mondta Stirlitz. — Remélem, bajtársam megengedi, hogy ön a cellájába távozzék, és ott pár napot pihenjen. Aztán visszatérünk ehhez a problémához.

Amikor a csillagászt kivezették, Stirlitz így szólt:

— Bizonyos fokig nem beszámítható, nem látod? Minden tudós, író és művész beszámíthatatlan a maga módján. Külön megközelítésre van szükség náluk, mert mind a maga sajátos életét éli. Küldd el ezt a csodabogarat a korházunkba, az orvosszakértőhöz. Túl sok komoly munkánk van most ahhoz, hogy időt pazaroljunk az efféle felelőtlen fecsegőkre, ha mégoly tehetségesek is.

— De hát úgy beszél, mint valami angol a londoni rádióban... Vagy mint valami átkozott szociáldemokrata, aki Moszkva felé szimatol. — Az emberek azért találták fel a rádiót, hogy hallgassák. Hát ő aztán hallgatta. Nem, ez nem komoly ügy. Célszerűbb lesz, ha néhány nap múlva találkozunk vele. Ha komoly tudós, akkor megkérjük Müllert vagy Kaltenbrunnert, adjanak neki magas fejadagot, és evakuálják a hegyekbe, ahol most a tudományos élet legjava van; hadd dolgozzék, majd csak abbahagyja a fecsegést, ha elég vajas kenyere lesz, kellemes házikója a hegyekben, a fenyőerdőben, és semmi bombázás... Vagy nem?

Holthoff elnevette magát.

— Nem is fecsegne senki, ha mindenkinek vajas kenyere lenne, meg házikója a hegyekben, és nem lenne bombázás...

Stirlitz figyelmesen nézett Holthoffra, megvárta, amíg az, nem állva tekintetét, elkezdte zavartan egymásra rakosgatni az asztalon a papírokat, és csak aztán mosolyodott el, szélesen

és barátságosan, alacsonyabb beosztású munkatársára pillantva...

1945. II. 15. (20 óra 44 perc)

A Führernél tartott értekezlet jegyzőkönyve
Jelen voltak: Keitel, Jodl, Hawel, a külügyminisztérium küldötte, Bormann birodalmi vezető, Vögelein SS-Obergruppenführer, a birodalmi SS-vezető főhadiszállásának képviseletében, Speer birodalmi iparügyi miniszter, továbbá Voss tengernagy, Lüdde-Neurath, harmadosztályú kapitány, von Puttkammer tengernagy, szárnysegédek, gyorsírók.

BORMANN Ki járkál ott állandóan fel és alá? Ez zavar! És halkabban, katona urak!
PUTTKAMMER Megkértem von Below ezredest, számoljon be a Luftwaffe olaszországi helyzetéről.
BORMANN Nem az ezredesről van szó. Mindenki beszél, és ez bosszant, állandó lármát eredményez.
HITLER Engem nem zavar. Tábornok úr, a térképen nincsenek bejelölve a mai kurlandi* változások.
JODL Führerem, ön nem fordított erre figyelmet: íme, a mai kiigazítások.
HITLER Nagyon kicsik a betűk a térképen. Köszönöm, most már látom.
KEITEL Guderian tábornok újra azt követeli, hogy vonjuk ki a hadosztályainkat Kurlandból. HITLER Ez nem értelmes terv. Rendulitsch tábornok csapatai, amelyek az oroszok hátában maradtak, Leningrádtól négy kilométernyire mélyen, negyven, sőt hetven szovjet hadosztályt foglalnak le. Ha elvonjuk onnan a csapatainkat, Berlin alatt azonnal megváltoznak az erőviszonyok, mégpedig korántsem a mi javunkra, ahogyan ezt Guderian hiszi. Amennyiben kivonjuk a csapatokat Kurlandból, akkor Berlin alatt minden egyes német hadosztályra legalább három orosz jut majd.
BORMANN Józan politikusnak kell lenni, tábornagy úr...
KEITEL Katona vagyok, nem politikus. BORMANN A totális háború századában ezek szétválaszthatatlan fogalmak.
HITLER Ahhoz, hogy a jelenleg Kurlandban állomásozó csapatainkat kivonjuk, a „Libava"-hadművelet tapasztalatait figyelembe véve, legalább fél évre van szükségünk. Ez nevetséges. Csak óráink vannak, óráink arra, hogy kivívjuk a győzelmet. Mindenki, aki lát, elemez, következtetéseket von le, az most egy kérdésre köteles válaszolni magának: lehetséges-e a közeli győzelem? Mellesleg nem igényelek vakon kategorikus választ. Engem nem elégít ki a vakhit, nekem átgondolt hit kell. Sohase látott még a világ szövetséget, amely a maga ellentmondásosságában oly paradox lett volna, mint a szövetségesek koalíciója. Miközben Oroszország, Anglia és Amerika céljai diametrálisan ellentétesek, a mi célunk valamennyiünk előtt világos. Miközben ők ideológiai törekvéseik különbözőségétől vezettetve mozognak, bennünket egyetlen törekvés vezérel; ennek rendeljük alá egész életünket. Miközben közöttük növekednek, és még nőni is fognak az ellentmondások, a mi egységünk most erősebb, mint valaha, szert tettünk arra a monolitizmusra, amelyre ennek a súlyos és nagy hadjáratnak hosszú évein át mindig is törekedtem. Az a feltevés, hogy diplomáciailag vagy más módon segíthetünk ellenségeink koalíciójának szétzúzásában, merő utópia. Legjobb esetben is utópia, ha ugyan nem a pánikhangulat vagy a távlatvesztés megnyilvánulása. Csak ha katonai csapásokat mérünk rájuk, csak ha lelkünk rendíthetetlenségét, erőnk kimeríthetetlenségét demonstráljuk, akkor siettetjük ennek a koalíciónak a végét, amely győzelmes fegyvereink dörgése közben következik be. Semmi se hat úgy a nyugati demokráciákra, mint az erő kimutatása. Semmi se józanítja úgy ki Sztálint, mint a Nyugat zavara, egyfelől és csapásaink

* Kurland = A Baltikum és Kelet-Poroszország határvidéke.

— másfelől. Vegyék figyelembe: Sztálinnak most nem a brjanszki erdőben vagy Ukrajna mezőin kell hadat viselni. Lengyelország, Románia és Magyarország területén tartja csapatait. Az oroszok, mihelyt közvetlen érintkezésbe kerülnek az idegen földdel, meggyengülnek, és bizonyos mértékig demoralizálódnak. Figyelmemet elsősorban azonban mégsem az oroszokra vagy az amerikaiakra fordítom most. A németek felé fordul tekintetem! Csak a mi nemzetünk győzhet, csak neki kell győznie! Jelenleg egész országunk egyetlen katonai tábor. Az egész ország, Németországra gondolok itt, továbbá Ausztriára, Norvégiára, Magyarország és Olaszország egy részére, a Cseh —Morva-protektorátus jelentős területére, Dániára és Hollandia egy részére. Ez az európai civilizáció szíve. Anyagi és erkölcsi hatalom összpontosul itt. Kezünkben a győzelem anyaga. Tőlünk, katonáktól függ most, milyen mértékben használjuk fel ezt az anyagot győzelmünk érdekében. Higgyék el nekem: seregeink első nagy megsemmisítő csapására széthull a szövetségesek koalíciója. Valamennyiük önző érdeke felülkerekedik a probléma stratégiai szemléletén. Győzelmünk órájának közelebb hozása érdekében a következőket javaslom: az SS hatodik páncélos hadosztálya kezdjen ellentámadásba Budapestnél, biztosítva ily módon a nemzetiszocializmus déli bástyájának szilárdságát Ausztriában és Magyarországon egyfelől, s előkészítve az oroszok oldalba támadását — másfelől. Ne feledjék, hogy éppen délen, Nagykanizsán, hetvenezer tonna olajunk van. Az olaj az a vér, amely a háború ereiben lüktet. Inkább hagyom, hogy feladjuk Berlint, semmint ezt az olajat elveszítsük, amely garantálja Ausztria megközelíthetetlenségét és közösségét Kesselring milliós olaszországi hadseregcsoportjával. Továbbá: a „Visztula"-hadseregesoport, Összeszedve tartalékait, döntő ellentámadást hajtson végre az oroszok oldalában, felhasználva ehhez a pomerániai hadszínteret. A birodalmi SS-vezető csapatai pedig törjék át az orosz védelmet, hatoljanak be a hátországba, és ott ragadják magukhoz a kezdeményezést; így a stettini csoportosulás segítségével kettévágják az oroszok frontvonalát. Az utánpótlás szállítása. Sztálin számára sorskérdés. A távolságok ellene dolgoznak. A távolságok nekünk dolgoznak. A Berlint körülvevő és gyakorlatilag megközelíthetetlenné tevő hét védelmi vonal lehetővé teszi, hogy megsértsük a hadművészet kánonjait; délről és északról nyugatra dobjunk jelentős hadseregcsoportokat. Lesz időnk: Sztálinnak legalább két-három hónapra lesz szüksége a tartalék átcsoportosításához, nekünk viszont a seregek átdobásához öt nap kell. Németország távolságai lehetővé teszik, hogy ezt megtegyük, s így kihívást intézzünk a stratégiai hagyományok ellen. JODL Kívánatos lenne azonban mégis összekapcsolni ezt a kérdést a stratégia hagyományaival...

HITLER Nem a részletekről van szó, hanem az egészről. Végül is a részleteket bármikor eldönthetik a törzseknél, szakemberek között is. A katonáknak több mint négymillió ember, áll rendelkezésükre, akik az ellenállás hatalmas öklévé szerveződtek. Az a feladat, hogy az ellenállásnak ezt a hatalmas öklét a győzelem megsemmisítő csapására szervezzük meg. Most mintha ismét 1938 augusztusában lennénk. Egységbe forrtunk. Mi, a német nemzet. Hadiiparunk négyszer annyi fegyvert gyárt, mint 1939-ben. Hadseregünk kétszer akkora, mint abban az évben volt. Gyűlöletünk rettenetes, és a győzelem akarása mérhetetlen. Hát megkérdezem önöket: nem nyerhetjük meg a békét a háború útján? Talán a hadisikert nem koronázza politikai siker?

KEITEL Ahogyan Bormann birodalmi vezető megjegyezte — a katona most egyidejűleg politikus is.

BORMANN Ön ezzel nem ért egyet?

KEITEL Én egyetértek.

HITLER Tábornagy úr, kérem, holnapra készítsen elő konkrét javaslatokat.

KEITEL Igen, Führerem, általános feljegyzést készítünk, és ha ön jóváhagyja, hozzálátunk a részletek kidolgozásához.

Amikor az értekezlet befejeződött, és minden meghívott eltávozott, Bormann magához hívta a két gyorsírót.

— Kérem, azonnal rejtjelezzék, amit most lediktálok. És küldjék szét a főhadiszállás nevében a Wehrmacht összes főtisztjének...

— Führerünk február 15-i történelmi beszédében, a helyzetet megvilágítva, többek között ezt mondotta: „Sohase látott még a világ szövetséget, amely a maga ellentmondásosságában oly paradox lett volna, mint a szövetségesek koalíciója." Továbbá...

„KINEK TART ENGEM ALEX?"
(A feladat)

(Von Stirlitz SS-Standartenführer, párttag [RSHA VI. osztály], 1933-as nemzetiszocialista pártjellemzéséből: „Valódi árja. Jelleme északnémet, kitartó. Munkatársaival jó kapcsolatot tart fenn. Szolgálati kötelmeinek kifogástalanul eleget tesz, A Birodalom ellenségeivel szemben könyörtelen. Kitűnő sportember, Berlin teniszbajnoka. Nőtlen, kompromittáló kapcsolatra nem derült fény. Viseli a Führer érdemérmeit és a birodalmi SS-vezető kitüntetéseit"...)

Stirlitz akkor érkezett haza, amikor éppen sötétedni kezdett. Szerette a februárt: hó alig volt, reggelente a fenyők magas csúcsán felfénylett a napsugár, úgy érezte, mintha már nyár lenne, és utazhatna a Mogelseehez, horgászhatna, és jót alhatna a sezlonon.

Itt, Potsdam közvetlen közelében, Babelsbergben, egyedül élt most kis nyaralójában: háziasszonya egy héttel ezelőtt Thüringíába utazott, a rokonaihoz — idegeire ment az állandó légitámadás.

Most a Vadászhoz címzett kocsma gazdájának lánya takarított nála.

„Biztosan szász — gondolta Stírlítz, miközben figyelte, hogyan dolgozik a lány a porszívóval a vendégszobában. — Fekete, a szeme meg kék. Igaz, a kiejtése berlinies, de mégis biztosan szász."

— Hány óra? — kérdezte Stirlitz.

— Hét óra felé lehet...

Stirlitz felnevetett: „Boldog leányzó... Megengedheti magának ezt a »hét óra felé«-t. Azok a legboldogabb emberek a földön, akik szabadon bánhatnak az idővel, és nem kell közben a következményekre gondolniuk... De berlini kiejtéssel beszél, ez bizonyos. Még valami mecklenburgi dialektus is belekeveredik..."

Felfigyelt a ház elé érkező autó zajára, és odakiáltott a lánynak:

— Kislány, nézd csak meg, ki érkezett?

A lány benézett a dolgozószobájába, ahol a kandalló mellett, a fotelben ült, és így szólt:

— Egy úr jött önhöz a rendőrségtől. Stirlitz felállt, csontjait ropogtatva nyújtózkodott, és elindult az előszoba felé. Ott egy SS-Unterscharführer állt, nagy kosárral a kezében.

— Standartenführer úr, a sofőrje megbetegedett, elhoztam önnek a fejadagját...

— Köszönöm — felelte Stirlitz. — Tegye a jégszekrénybe. A lány segít magának.

Nem kísérte ki az Unterscharführert, amikor elhagyta a házat. Csak akkor nyitotta ki a szemét, amikor a dolgozószobába nesztelenül belépett a lány, s az ajtónál megállva, csendesen így szólt:

— Ha Stirlitz úr akarja, itt maradhatok éjszakára.

— Kislány... A kolbász és a sajt felét anélkül is elviheted...

— No de, Stirlitz úr... én nem az étel miatt... — felelte a lány.

— Belém szerettél? Megőrülsz értem? Ősz hajszálaimról álmodsz, ugye?

— Nekem az ősz férfiak tetszenek legjobban a világon.

— Rendben, kislány, az ősz hajra még viszszatérünk. Majd ha férjhez mentél. Hogy hívnak?

— Marie-nak... Hiszen mondtam... Marienak.

— Igen, igen, bocsáss meg, Marié. Vedd el a kolbászt, és ne kacérkodj. Hány éves vagy?

— Tizenkilenc.

— Hohó, hiszen te már egészen felnőtt lány vagy. Régen jöttél el Szászországból?

— Régen. Mióta a szüleim ideköltöztek.

— Hát akkor menj, Marie. Menj pihenni, mert még bombázni kezdenek, és félsz majd

bombázás közben hazamenni.

Amikor a lány elment, Stirlitz sűrű elsötétítő függönnyel takarta le az ablakokat, és meggyújtotta az asztali lámpát A kandalló fölé hajolt, és csak azt vette észre, hogy a fahasábok úgy vannak rendbe rakva, ahogyan mindig is szerette: egyenletesen, kútkávaként, és még a nyírfakéreg is ott feküdt a kék kannában.

„Pedig nem is mondtam a lánynak. Vagy mégis... Mondtam, úgy mellékesen. A lánynak jó az emlékezőtehetsége — gondolta, miközben meggyújtotta a nyírfakérget. — Mind úgy nézünk a fiatalokra, mint valami öreg tanító, s ez kívülről nézve valóban nevetséges lehet. Megszoktam már, hogy úgy gondoljak magamra, mint aki öreg: negyvenhét éves vagyok...»

Stirlitz megvárta, amíg a kandallóban lángra lobbant a fa, odament a rádióhoz, és bekapcsolta. A moszkvai adás jött be, régi románcokat sugárzott. Visszaemlékezett arra, amit egyszer Göring mondott a törzsbeli embereknek: „Nem hazafias dolog ellenséges rádiót hallgatni, de azért időnként az én oldalamat is fúrja, miféle ostobaságokat beszélnek odaát." Azok a jelzések, hogy Göring ellenséges adókat hallgat, lakájától és sofőrjétől származtak. Ha a „kettes számú náci" ilyen módon igyekszik megszerezni az alibijét, ez arról tanúskodik, hogy gyáva, és egyáltalán nem bizonyos abban, mit hoz a holnap. „Ellenkezőleg, nem kellett volna lepleznie, hogy hallgatja az ellenséges adókat — gondolta Stirlitz. — Egyszerűen kommentálnia kellett volna az ellenséges adásokat, és durván tréfálkozni rajtuk. Ez biztosan hatott volna Himmlerre is, aki nem tűnt ki különösebb gondolkodásbeli finomságával."

A románc halk zongorafutammal zárult. A moszkvai bemondó távoli hangja — a jelek szerint német volt az illető — közölte a hullámhosszokat, amelyeken az adó szerda- és péntekenként hallható. Stirlitz feljegyezte a számokat: ezek a neki szánt számok voltak, hatodik napja várta már őket. A számokat oszlopba írta: sok szám volt, és a bemondó — láthatóan attól tartva, hogy Stirlitz nem tudja feljegyezni — megismételte a közlést.

Aztán ismét felcsendültek a románcok.

Stirlitz a könyvszekrényből elővette Montaigne kis könyvét, a számokat átírta betűkre, és összevetette ezeket a szavakat a kóddal, amelyet a nagy francia gondolkodó bölcs igazságai közé rejtett.

„Kinek tart engem Alex? — gondolta. — Zseninek vagy mindenhatónak? Hiszen ez hihetetlen..."

Stirlitznek minden oka megvolt arra, hogy így gondolkodjék, mert a moszkvai rádión keresztül eljuttatott feladat a következőképpen hangzott:

„Alex — Justasnak.

Adataink szerint Svédországban és Svájcban megjelentek az SS és az SD magas rangú tisztjei, kapcsolatot kerestek a szövetségesek rezidenseivel. Egyebek között Bernben az SD emberei kapcsolatba próbáltak lépni Allan Dulles munkatársaival. Önnek feltétlenül meg kell tudnia, hogy ezek a kapcsolatteremtési kísérletek 1. dezinformációk-e, 2. az SD magas rangú tisztjeinek önálló kezdeményezései-e, 3. vagy esetleg valamely központi megbízatás végrehajtására tett lépések.

Abban az esetben, ha az SD-nek és az SS-nek ezek a munkatársai Berlin megbízásának tesznek eleget, feltétlenül megállapítandó, ki küldte őket ezzel a megbízatással. Konkrétan: a Birodalom legmagasabb rangú vezetői közül ki keres kapcsolatot Nyugattal?

Alex"

Alex a szovjet felderítés vezetője volt, Justas pedig Stirlitz Standartenführer, akit Moszkvában Makszim Makszimovics Iszajev ezredesnek hívtak. De ezen a néven csak az ország három legmagasabb rangú vezetője ismerte.

...Hat nappal azelőtt, hogy ez a távirat Justas kezébe került, Sztálin a külföldön működő

szovjet titkosszolgálat legfrissebb jelentéseivel ismerkedve hívatta a Blizsnyaja Dácsába* a felderítés parancsnokát, és ezt mondotta neki:

— Csupán politikai kisdedek tarthatják Németországot véglegetesen legyengültnek, s így veszélytelennek... Németország végsőkig összenyomott rugó, amelyet csak úgy lehet széttörni, ha mindkét oldalról hatalmas erőfeszítéseket tesznek. Ellenkező esetben, ha az egyik oldalon a nyomás egyszerű törleszkedéssé válik, akkor a rugó, kirúgva magát, a másik oldal irányába csap. És ez erőteljes csapás lesz, először is, mivel a hitleristák fanatizmusa ugyanolyan erős, mint azelőtt, másodszor pedig, mert Németország katonai potenciálja korántsem merült ki véglegesen. Ezért a fasisztáknak minden olyan kísérletével, amely a Nyugat szovjetellenes erőivel történő egyesülésre irányul, önnek mint reális lehetőséggel kell számolnia. Természetesen — folytatta Sztálin — önnek azt is mérlegelnie kell, hogy ezeknek a lehetséges különtárgyalásoknak a főszereplői minden valószínűség szerint Hitler legközelebbi munkatársai közül kerülnek ki, mégpedig azok, akiknek kellő tekintélyük van a pártapparátus és a nép körében egyaránt. Ők, Hitler legközelebbi munkatársai álljanak éles megfigyelésének kereszttüzében. Vitathatatlan, hogy e legközelebbi munkatársak, akik a bukás szélén állnak, elárulják őt, ha ezzel megmenthetik az életüket. Ez bármely politikai játszma axiómája. Ha szem előltéveszti ezeket a lehetséges eseményeket, magára vessen — fejezte be Sztálin, és lassan pipára gyújtott.

Valahol a távolban felbúgtak a légvédelmi szirénák, és nyomban felugattak a légelhárító ágyúk is. A villanytelep kikapcsolta az áramot, és Stirlitz sokáig üldögélt a kandalló mellett.

„Ha most betolom a füstelzárót — gondolta ernyedten —, három óra múlva elalszom. Sőt,- örök álomra hajtom a fejem... Egyszer Jakimankában csaknem benn égtünk a nagyanyámmal, mert korán zárta el a kályhát, pedig még ugyanekkora fák izzottak benne, feketevörösen, ugyanilyen kék lánggal. A füst, amely megmérgezett bennünket, színtelen volt. És teljesen szagtalan... Szerintem..."

Stirlitz megvárta, amíg a zsarátnok teljesen elfeketült, és már nem kígyózott kék láng, aztán betolta a füstelzárót, és meggyújtotta a nagy gyertyát.

Valahol a közelben két hatalmas robbanás hallatszott.

„Robbanóbombák — állapította meg. — Remek robbanóbombák. Nagyszerűen bombáznak a fiúk. Egyszerűen csodálatosan bombáznak. Bántana persze, ha az utolsó napokban baleset érne. Semmi se maradna belőlem. Egyáltalán, ellenszenves dolog ismeretlenül elpusztulni. Szasenyka — hirtelen felvillant előtte felesége arca. — Szasenyka, a kicsi, és Szasenyka, a nagy... Most nem szabad megdögleni, meg kell úszni. Ki kell ebből kecmeregni. Könnyebb egyedül élni, mert úgy nem olyan szörnyű a pusztulás. De ha az ember egyszer már látta a fiát, akkor iszonyú."

Visszaemlékezett arra a véletlen krakkói találkozásra a fiával, késő éjjel. Visszaidézte, hogyan jött fél hozzá a szállodába, hogyan suttogtak a rádiót bekapcsolva, és milyen fájdalmas volt elbúcsúzni a fiától, aki a sors akaratából az ő útját választotta. Stirlitz tudta, hogy a fia jelenleg Prágában van, meg kell mentenie a várost a felrobbantástól — ugyanúgy, ahogyan ők Vihar őrnaggyal megmentették Krakkót.

...Negyvenkettőben, Velikije Luki alatt, a bombázás megölte Stirlitz sofőrjét — a csendes, örökké mosolygó Fritz Roschkét. A fiú becsületes volt: Stirlitz tudta: nem lett a Gestapo besúgója, és egyetlenegy jelentést sem írt róla, noha az RSHA negyedik osztálya ezt nyomatékosan kérte tőle.

Stirlitz, mihelyt a légnyomás hatása elmúlt, felkereste Karlhorstban Roschke özvegyét. Az asszony fűtetlen szobában feküdt, és félrebeszélt. Roschke másfél éves fia, Heinrich, a padlón mászkált, és sírdogált. Kiabálni a kisfiú nem tudott, annyira legyengült már. Stirlitz orvost hívott. Az asszonyt kórházba vitték, tüdőgyulladással. A kisfiút Stirlitz magához vette:

* Blizsnyaja Dácsa = Sztálin nyaralója Moszkvában, a Lenin-hegyen. — A ford.

gazdasszonya, egy jóságos öregasszony, megfürdette, forró tejjel megitatta, és a szobájába akarta vinni.

— Ágyazzon neki a hálószobában — mondotta Stirlitz —, hadd legyen velem.

— A gyerekek éjszaka sokat nyűgösködnek.

— Lehet, hogy éppen ezt akarom — válaszolta halkan Stirlitz. — Lehet, hogy nagyon szeretném hallani, hogy sírnak éjente a kisgyerekek.

Az öregasszony elnevette magát: — Mi az, ami olyan kellemes ebben? Kész kínszenvedés. Mégse vitatkozott a házigazdával. Éjszaka két óra körül felébredt. A hálószobában görcsösen, hisztérikusan sírt a kicsi. Az öregasszony felöltötte meleg, steppelt köpenyét, sebtében megfésülködött, és lement. A hálóból fény szűrődött ki. Stirlitz fel és alá járkált a szobában, magához szorítva a plédbe csavart kisfiút, és valamit halkan dúdolt neki. Az öregasszony még sose látta ilyennek Stirlitz arcát — az általában oly szigorú, fiatalos arc most nagyon öreg volt, sőt, talán kissé nőies.

Reggel a gazdasszony a hálószoba ajtajához lépett, és sokáig nem mert kopogni. Hét órakor Stirlitz már rendszerint az asztalnál ült. Szerette, ha a kétszersült forró, s ezért a gazdasszony már fél hétkor nekilátott az elkészítésének, mivel pontosan tudta, hogy a ház ura mindig ugyanabban az időpontban megiszik egy csésze kávét — tej és cukor nélkül, aztán a kétszersültet megkeni gyümölcslekvárral, és megissza a másik csésze kávét is — ezúttal már tejjel. Az alatt a négy év alatt, amióta a gazdasszony Stirlitznél szolgált, egyetlen ízben sem késett. Most azonban már nyolc óra volt, és a szobában még mindig csend uralkodott. Az asszony kissé kinyitotta az ajtót, és meglátta, hogy Stirlitz és a kisfiú a széles ágyon alszanak. A gyerek keresztben feküdt az ágyon, sarkát Stirlitz hátának támasztotta, az meg valamilyen csuda folytán az ágy legszélén aludt. Láthatóan észrevette, hogy az asszony belépett, mert nyomban kinyitotta a szemét, és mosolyogva ajkához érintette az ujját. Még a konyhában is suttogva beszélt, amikor kiment, hogy megkérdezze, mit készítsen enni a gyereknek.

— Azt mondta egy rokonom — mosolygott a gazdasszony —, hogy csak az oroszok veszik magukhoz a gyereket az ágyba...

— Igen? — csodálkozott Stirlitz. — Aztán miért?

— Disznóságból...

— Vagyis maga disznónak tartja a házigazdáját? — kacagott fel Stirlitz.

Az asszony zavarba jött, arcát vörös foltok borították el.

— Ó, Stirlitz úr, hova gondol?... Maga azért vette oda a gyereket az ágyba, hogy pótolja a szüleit. Ez nemességből és jóságból ered.

Stirlitz telefonált a kórházba. Ott azt mondták neki, hogy Anna Roschke egy órával azelőtt meghalt. Stirlitz felkutatta, hol laknak a halott sofőr és Anna rokonai. Megtudta, hogy Fritz anyja egyedül él, nagyon beteg, és nem tudja eltartani az unokáját. Anna rokonai elpusztultak Essenben, amikor az angolok bombázták a várost. Stirlitz maga is meglepődött, hogy titkolt örömet érez: most már örökbe fogadhatja a fiút. Meg is tette volna, ha nem érez félelmet Heinrich jövője miatt. Ismerte azoknak a gyermekeknek a sorsát, akiknek a szülei a birodalom ellenségei lettek: gyermeknevelő intézet, koncentrációs tábor és aztán — a krematórium...

Stirlitz elküldte a fiút a hegyekbe, Thüringiába — a gazdasszony családjához.

— Igaza van — mondta reggeli közben mosolyogva az asszonynak —, a magányos férfiak számára nagy teher a gyerek...

Az asszony nem válaszolt, csak gépiesen elmosolyodott. Pedig szerette volna megmondani neki, hogy kegyetlen és erkölcstelen dolog három héten át magához édesgetni a kisfiút, és aztán elküldeni a hegyekbe. Ott új emberekhez kell szoknia, bíznia kell abban, aki mellette alszik éjszaka.

— Értem — fejezte be Stirlitz —, maga ezt kegyetlenségnek tartja. De hát mit tegyen egy ember, ha egyszer olyan foglalkozása van, mint nekem? Talán jobb, ha megint árván marad?

A gazdasszonyt mindig megdöbbentette, hogy Stirlitz szinte kitalálta a gondolatait.

— Ó, nem — mondotta —, egyáltalán nem tartom kegyetlennek az ön lépését. Az ön magatartása, Stirlitz úr, nagyon is bölcs.

És még azt sem tudta: igazat mondott-e most, vagy megint hazudott a férfinak, és megrémült, hogy az ismét kitalálja a gondolatait...

Stirlitz felállt, fogta a gyertyát, és odalépett az asztalhoz. Elővett néhány papírlapot, és szétteregette maga előtt, mintha csak pasziánszozna. Az egyik papírlapra kövér, magas embert rajzolt. Szerette volna az aljára írni, hogy Göring, de nem tette. A másik papírlapra Goebbels arcát rajzolta, a harmadikra Bormann kardsebezte, erőteljes arcát. Rövid gondolkodás után egy negyedik papírlapra azt írta: „Az SS birodalmi vezetője." Ez a rang a főnökét illette meg, Heinrich Himmlert.

...A felderítő, aki a legfontosabb események középpontjába kerül, végtelenül érzékeny ember kell hogy legyen, mint a színész, csakhogy ez esetben az emóciókat alá kell rendelni a kegyetlen és pontos logikának.

Stirlitz, amikor éjjel, de akkor is csak nagy ritkán megengedhette magának, hogy Iszajev-nek érezze magát, ekképp eltűnődött: mit jelent valódi felderítőnek lenni? Információkat gyűjteni, objektív adatokat feldolgozni, és aztán átadni azokat a központnak, politikai általánosítás és döntés céljából? Vagy *saját*, merőben egyéni következtetését levonni, *saját* perspektíváit felvázolni, saját számításait javasolni? Iszajev úgy vélte, hogy ha a felderítés politikát tervez, akkor megeshet, hogy sok javaslatot tesz, de kevés adattal szolgál. „Nagyon rossz az — gondolta —, ha a felderítést alárendelik az előzetesen ellenőrzött politikai vonalnak. Ez történt Hitlerrel is, amikor biztos lévén a Szovjetunió gyengeségében, nem hallgatott az óvatos katonák véleményére: Oroszország nem olyan gyenge, mint amilyennek hiszi. Ez pontosan olyan helytelen — gondolta Iszajev —, mint amikor a felderítés próbálja alárendelni magának a politikát. Az az ideális, ha a felderítő megérti az események fejlődési távlatait, és lehetővé teszi a politikusoknak a véleménye szerint legcélszerűbb döntések meghozatalát."

„A felderítő — gondolta Iszajev — tévedhet, de tárgyilagosságát meg kell őriznie."

Most, hogy utoljára tekintette át azt az anyagot, amelyet évek hosszú során át össze tudott gyűjteni, mérlegre kellett tennie minden prót és contrát; Európa sorsáról volt szó, az elemzést nem volt szabad elhibáznia.

INFORMÁCIÓ A TÖPRENGÉSHEZ
(Göring)

Göring, az első világháborús hadirepülő, a vilmosi Németország hőse, a nácik első fellépései után Svédországba menekült. Kezdetben ott pilóta volt a polgári légiflottánál, és egyszer, szörnyű viharban, egymotoros aeroplánján szerencsésen földet ért Rokistadt kastélyánál. A kastélyban megismerkedett von Fock ezredes lányával, Karina von Katzow-val, elszerette a férjétől, Németországba utazott, találkozott a Führerrel, ott volt a nemzetiszocialisták 1923. november 9-i tüntetésén, megsebesült, csodával határos módon megmenekült a letartóztatás elől, Innsbruckba emigrált, ahol már várt reá Karina. Pénzük nem lévén, egy szállodatulajdonos tartotta el őket: Göringhez hasonlóan, ő is nemzetiszocialista volt. Később meghívta őket Velencébe a Britannia Szálló gazdája, akinél 1927-ig, egészen addig laktak, amíg Németországban meghirdették az amnesztiát. Fél év sem telt el, és Göring máris Reichstag-képviselő lett, a többi tizenegy nácival együtt Hitler nem jelöltethette magát: osztrák volt. Karina írt az anyjának Svédországba: „Hermann a Reíchstagban együtt ül a Bajorországból való von Enn tábornokkal. Mellette bűnöző alakok a Vörös Gárdából, Dávid-csillagokkal és vörös csillagokkal, ami mellesleg egy és ugyanaz. A trónörökös táviratot küldött Hermann-nak: »Csak Ön, az Ön tartásával, képviselheti a németeket.«"

Új választásokra kellett készülődni. A Führer döntésének megfelelően Göring megvált a pártmunkától, csupán a Reichstag tagjaként tevékenykedett. Akkori feladata az volt, hogy kapcsolatot teremtsen befolyásos személyiségekkel — egy pártnak, amely hatalomra kíván kerülni, széles körű kapcsolatokkal kell rendelkeznie. A párt határozatára fényűző villát bérelt a Baden-Strassén: ott fogadta Hohenzollern herceget, Koburg herceget és egyéb mágnásokat. A ház lelke Karina volt: ez az elbűvölő arisztokrata hölgy mindenkinek imponált — Svédország egyik legmagasabb rangú hivatalnokának a lánya, aki a „háborús hőshöz", az „üldözötthöz", a „harcoshoz", a „bolsevista vandalizmussal" szemben tehetetlen, bomló nyugati demokrácia ellenzékének vezéregyéniségéhez ment férjhez. Minden fogadás előtt, kora reggel megjött a berlini náciszervezet pártvezetője, Goebbels. ö volt a párt és Göring összekötője: Goebbels odaült a zongorához, és Göring, Karina és az asszony első házasságából származó fiú, Thomas népdalokat énekelt: a nácivezér házában nem tűrték meg az amerikai vagy francia dzsessz fékevesztett ritmusát.

Ide, a párt pénzén bérelt villába érkezett 1931. január 5-én Hitler, Schacht és Thyssen. Épp ebben a fényűző villában hangzottak el az egyezkedés szavai a pénz-ipari főcsahosok és a nemzetiszocialista pártvezető, Hitler között, aki a német munkásokat arra szólította fel, hogy „rázzák le a komintern bolsevizmus és a rothadó imperializmus igáját, és tegyék Németországot a nép államává".

A Röhm-puccs után, amikor sok veterán került ellenzékbe a Führerrel szemben, ez a szóbeszéd járta:

— Göring már nem Hermann, hanem elnök... Nem fogadja régi pártbeli bajtársait, hanem megalázza őket azzal, hogy sorba kell állniuk a hivatalában... Belefulladt a fényűzésbe...

Kezdetben csak a párt egyszerű tagjai beszéltek erről félhangosan. De amikor Göring 1935-ben Berlin mellett felépítette a Karinhalle-kastélyt, akkor Hitlernek már nemcsak az egyszerű párttagok panaszkodtak Göringre, hanem a főnökök is — Ley és Sauckel. Goebbels úgyvélte, hogy Göring már a villájában zülleni kezdett.

— A fényűzés elnyeli azt az embert — mondta. — Göringnek segíteni kell, hiszen ő sokat ér nekünk.

Hitler Karinhallába utazott, megnézte a kastélyt, és így szólt:

— Hagyjátok békén Göringet. Végül is egyedül ő tudja, hogyan kell diplomaták előtt mutatkozni. Legyen Karinhalle a külföldi vendégek fogadására szolgáló rezidencia. Legyen!

Hermann kiérdemelte ezt. Fogjuk fel úgy, hogy Karinhalle a népé, Göring pedig csak lakik benne...

Göring itt töltötte minden idejét, Verne Gyulát és May Károlyt olvasgatva, Ők voltak legkedvesebb írói. Szelíd őzikékre vadászgatott, esténként pedig hosszú órákon át üldögélt a moziteremben: öt kalandfilmet is képes volt megnézni egymás után. A film közben nyugtatgatta a vendégeit:

— Ne izguljanak — mondogatta. — A vége jó lesz...

És a kalandfilmek után innen indult Münchenbe, hogy fogadja Chamberlain kapitulációját, Varsóba, hogy megszemlélje a gettóban zajló kivégzéseket, Zsitomirba, hogy terveket szőjön a szlávok kiirtására...

1942 áprilisában, miután az amerikai vadászbombázók légitámadást intéztek Kiel ellen, s a város leégett és romba dőlt, Göring közölte a Führerrel, hogy a támadásban háromszáz ellenséges gép vett részt. Kiel Gauleitere, Groche, aki ezekben a napokban megőszült, okmányok alapján cáfolta Göring állítását: a támadásban nyolcszáz bombázó vett részt, a Luftwaffe pedig erőtlen volt, és képtelennek bizonyult bármit is tenni a város megmentésére.

Hitler hallgatagon nézett Göringre, és megvető mosoly suhant át az arcán. Aztán kitört :

„Egyetlen ellenséges bomba se hull a német városokra!" — idézte ingerülten és fájdalmasan, tekintetét elfordítva Göringtől. — Ki beszélt erről a nemzetnek? Ki biztosította efelől a pártot?! Könyvekben olvastam hazárdjátékokról, nem ismeretlen előttem a blöff fogalma! Németország azonban nem zöld posztó a kártyaasztalon, amelyen hazárdjátékokat lehet játszani. Maga, Göring, belefulladt a fényűzésbe! Úgy él a háború napjaiban, mint egy császár, vagy mint egy zsidó plutokrata! Ön nyíllal lövöldöz őzekre, miközben az én nemzetemet legépfegyverezik az ellenséges gépek! A vezér hivatástudatában van a nemzet nagysága! A vezér osztályrésze a szerénység! A vezér foglalkozása — az ígéretek és azok teljesítésének szigorú egybevetése!

A birodalmi marsall magánorvosainak jelentéséből kitűnik, hogy Göring, miután meghallgatta Hitler szavait, hazatért, és súlyos idegrohammal, lázasan dőlt ágynak.

Így hát 1942-ben Göringet, a „második számú náci"-t első ízben érte ilyen megalázó bírálat, mégpedig a Führer közeli beosztottjainak jelenlétében. Ez az esemény azonnal Himmler dossziéjába került, aki másnap, Hitler engedélyét sem kérve, utasítást adott a „Führer legközelebbi munkatársa" összes telefonbeszélgetéseinek a lehallgatására.

Himmler egyébként első ízben akkor hallgatta le egy hétig a birodalmi marsall beszélgetéseit, amikor az a bizonyos botrány esett a bátyjával, Alberttel, a Skoda Művek exportrészlegének vezetőjével. Albert az üldözöttek védelmezőjének hírében állt, és bátyjának a hivatali papírján levelet írt Mauthausen táborparancsnokának: „Azonnal engedjék szabadon Kisch professzort, aki ellen nincsenek komoly bizonyítékok." Aláírás: „Göring", Keresztnév nélkül. Az ijedt táborparancsnok egyszerre két Kischt is szabadon bocsátott: egyikük professzor volt, a másik illegális harcos. Göringnek sok fáradságába került, hogy kimentse a bátyját; csak úgy sikerült elhárítani a veszélyt, hogy az esetet mint érdekes anekdotát tálalta a Führernek.

Hitler azonban továbbra is ismételgette Bormann előtt:

— Göringen kívül senki más nem lehet az utódom. Először is, sohasem avatkozott az önálló politikába, másodszor, népszerű, harmadszor, ő az ellenséges sajtó karikatúráinak fő tárgya.

Ez volt Hitler véleménye arról az emberről, aki gyakorlatilag a hatalom megragadásának egész munkáját irányította, s aki teljesen őszintén mondotta — és nem akárkinek —, nem a lehallgató készüléknek — hiszen akkor még nem hihette, hogy valaha saját „harcostársai" hallgatják le —, hanem a feleségének, éjszaka, az ágyban:

— Nem én élek, a Führer él bennem...

1945. II. 15. (22 óra 32 perc)

(Müller SS-Obergruppenführer, az RSHA IV. osztálya [Gestapo] parancsnokának, 1939-es nemzetiszodalísta párttagnak pártjellemzéséből: „Valódi árja. Jelleme északnémet, kitartó. Közvetlen és igazságos a munkatársaival. A Birodalom ellenségeivel szemben könyörtelen. Kitűnő családfő, kompromittáló kapcsolatai nincsenek. A munkában kitűnő szervezőnek bizonyult...")

Ernst Kaltenbrunner, a birodalmi biztonsági szolgálat, az SD főnöke, erős bécsies akcentussal beszélt. Tudta, hogy ez bosszantja a Führert és Himmiert, s ezért egy időben beszédórákat vett, hogy megtanulja az igazi hochdeutschot. Ebből a tervéből azonban semmi jó nem származott — szerette Bécset, Bécs élt benne, és egy óráig se bírta arra kényszeríteni magát, hogy hochdeutschot beszéljen vidám, noha vulgáris bécsi dialektusa helyett. Ezért az utóbbi időben Kaltenbrunner felhagyott a németeket utánzó kísérleteivel, és mindenkivel úgy társalgott, ahogy hozzá illett — bécsiesen. Alárendeltjeivel ráadásul innbsrucki tájszólásban beszélt: a hegyi osztrákok még furcsábban beszélnek, mint a többiek, és Kaltenbrunner élvezte, hogy néha nehéz helyzetbe hozhatta apparátusát ; munkatársai féltek visszakérdezni egy-egy érthetetlen szót, s zavar és szorongás fogta el őket.

Müller SS-Obergruppenführerre, a Gestapo főnökére nézett, és így szólt:

— Nem szeretném önben felkelteni a gyanú dühödt szellemét pártbeli bajtársaival vagy harcostársaival szemben, ám a tények a következőkről beszélnek: először is Stirlitz, noha közvetve, de mégis részese a krakkói hadművelet kudarcának. Ott tartózkodott, de a város a körülmények különös alakulása folytán sértetlen maradt, holott a levegőbe kellett volna repülnie. Másodszor, ő foglalkozott az eltűnt V-rakétával, nem találta meg, a V eltűnt, és én azért imádkozom, hogy bár süllyedt volna el a Visztula mocsaraiban... Harmadszor... Most is olyan kérdéskörrel foglalkozik, amely a megtorló fegyverrel kapcsolatos. Igaz, nyilvánvaló kudarc még nincs, de sikerekről, ugrásokról, látható győzelemről ugyancsak nem beszélhetünk. Márpedig gyámkodni, ez nemcsak annyi, hogy a másgondolkodásúakat börtönbe juttatjuk. Ez azt is jelenti, hogy segítenünk kell azoknak, akik pontosan és távlatokban képesek gondolkodni... Negyedszer, a vándorló adó-vevő, amely — a kód alapján ítélve — a bolsevisták stratégiai felderítésének dolgozik, s amellyel ő foglalkozott, most is zavartalanul működik Berlin környékén. Örülnék, Müller, ha ön azonnal megcáfolná a gyanúmat. Rokonszenvezem Stirlitzcel, és szeretném, ha hirtelen támadt gyanúimra bizonyító erejű cáfolatot kaphatnék.

Müller egész éjszaka dolgozott, nem aludta ki magát, halántéka zúgott, ezért szokásos, durva tréfáit mellőzve, így válaszolt:

— Sohase kaptam vele kapcsolatos jelzéseket. A hibák és a kudarcok ellen pedig a mi mesterségünkben senki sincs bebiztosítva.

— Vagyis úgy véli, hogy tévedek?

Kaltenbrunner kérdésébe kemény zöngék vegyültek, és Müller fáradtsága ellenére felfogta őket.

— Ugyan miért?... — felelte. — A felmerülő gyanút minden oldalról elemezni kell. Különben mire való az apparátusom? Több adata nincs?

Kaltenbrunnernek a dohányfüst a légcsövébe ment. Sokáig köhögött, arca elkékült, nyakán vörösen kidagadtak az erek.

— Hát hogy is mondjam önnek? — felelte, miközben a szemét törölgette. — Kértem, hogy néhány napig vegyék fel a beszélgetéseit. Mindazok, akikben kételkedés nélkül bízom, nyíltan beszélnek egymás közt, a helyzet tragikumáról, katonai vezetőink ostobaságáról, Ribbentrop kretenizmusáról, Göring bárgyúságáról, arról a borzalomról, ami valamennyiünkre vár, ha az oroszok behatolnak Berlinbe... Stirlitz meg ezt válaszolgatja: „Hülyeség! Minden rendben

van, a dolgok normálisan haladnak." A hazaszeretet és a Führer szeretete nem abból áll, hogy vakon hazudjunk a munkatársainknak... Kérdezem önmagámtól: nem bárgyú-e ez a Stirlitz? Hiszen sok fafejű gondolkodás nélkül ismételgeti nálunk Goebbels abrakadabráját. Nem, nem bárgyú. Hát akkor miért nem őszinte? Vagy senkiben sem bízik? Vagy fél valamitől, vagy tervez valamit, és kristálytiszta kíván lenni. De hát mit tervez? Minden cselekedete a határ felé mutat, a semlegesekhez. Kérdezem: visszajön-e onnan? És ha visszajön, akkor vajon nem teremt-e ott kapcsolatot az ellenzékiekkel vagy más gazemberekkel? És nem tudom magamban eldönteni: sem negatív, sem pozitív értelemben. Müller megkérdezte:

— Először ön nézi meg a dossziéját, vagy azonnal nekem adja?

— Vigye mindjárt maga — ravaszkodott Kaltenbrunner, aki már áttanulmányozta az egész anyagot. — Nekem a Führerhez kell utaznom.

Müller kérdően nézett Kaltenbrunnerre. Arra várt, hogy az talán friss híreket mond, a bunkerből származó friss híreket, de Kaltenbrunner semmit se szólt. Kihúzta az asztal alsó fiókját, egy üveg Napóleont vett elő, odanyújtotta talpas poharát Müllernek, és megkérdezte:

— Sokat ívott?

— Egyáltalán nem ittam.

— Miért vörösek a szemei?

— Nem aludtam, sok munkám akadt Prágával: az embereink földalatti csoportok nyomára bukkantak.

— Krüger jó segítőtársa lesz. Kitűnő hivatali ember, noha szegényes a fantáziája. Igyon egy kis konyakot, ez felfrissíti.

— Ellenkezőleg, a konyaktól elbágyadok. Inkább a vodkát szeretem.

— Ettől nem bágyad el — mosolyodott el Kaltenbrunner, és felemelte a poharát — Prosit!

Egy hajtásra itta ki a pohár tartalmát, és ádámcsutkája az alkoholistáknál szokásos hevességgel emelkedett fölfelé.

„Ez aztán iszik — gondolta Müller, miközben konyakját kortyolgatta. — Most biztosan még egy pohárral tölt magának."

Kaltenbrunner rágyújtott a legolcsóbb, erős Caro-cigarettára, és megkérdezte:

— Nos, iszik még egyet? — Köszönöm — felelte Müller —, szívesen.

INFORMÁCIÓ A TÖPRENGÉSHEZ
(Goebbels)

Stirlitz eltolta magától a papírt, amelyre Göring kövér alakját rajzolta, és magához húzta a Goebbels profilját ábrázoló lapot. Gyakori babelsbergi kalandjai miatt — ott helyezkedett el a birodalmi filmstúdió, és ott laktak a színésznők is — „babelsbergi kisbiká"-nak keresztelték el. Dossziéja tartalmazta Frau Goebbels és Göring beszélgetését abból az időből, amikor a birodalmi propagandaminisztert Lída Baarova cseh színésznő személye bűvölte el. Göring ekkor mondotta Goebbelsnének:

— A nők miatt töri ki a nyakát. Az az ember, aki ideológiánkért felel, mindenféle mocskos cseh nőszemélyhez fűződő kapcsolataival hoz szégyent magára.

A Führer Frau Goebbelsnek a válást ajánlotta :

— Én támogatom önt — mondotta —, ami pedig a férjét illeti, amíg nem tanulja meg, hogyan kell viselkednie az igazi nemzetiszocialistának, aki magasabb rendű erkölcsi elvekkel és a család szentségének tiszteletben tartásával él, addig nem vagyok hajlandó találkozni vele...

Mindez azonban már a múlté. Ennek az évnek a januárjában Hitler meglátogatta születésnapján Goebbelst az otthonában. Egy csokor virágot hozott Frau Goebbelsnek, és így szólt:

— Kérem, bocsásson meg a késéséért, de beutaztam egész Berlint, mire virágot találtam. Berlin Gauleitere, Goebbels bajtársam, minden berlini virágüzletet bezáratott. A totális háborúban nem kell a virág...

Amikor negyven perc múlva Hitler távozott, a boldog Magda Goebbels ezeket mondotta:

— Göringékhez a Führer sose ment volna látogatóba.

Berlin romokban hevert, a front az „ezeréves birodalom" fővárosának határától száznegyven kilométerre húzódott, Magda Goebbels pedig diadalát ünnepelte, és férje ott állt mellette, arca sápadt volt a boldogságtól: hatéves szünet után a Führer meglátogatta az otthonában.

Stirlitz nagy kört rajzolt, és lassacskán át-meg áthúzta éles, egyenletes vonalakkal. Mindent visszaidézett most magában, ami Goebbels naplóival kapcsolatos volt. Tudta, hogy Goebbels naplói iránt a birodalmi vezető is érdeklődött, és annak idején maximális erőfeszítéseket tett, hogy megismerkedjék azok tartalmával. Stirlitznek csak néhány oldal fotókópiát sikerült megtekintenie. Emlékezőtehetsége fenomenális volt; szemével szinte lefényképezte a szöveget, csaknem gépiesen jegyezte meg, minden megerőltetés nélkül.

„Angliában influenzajárvány van — jegyezte fel Goebbels —, még a király is beteg. Jó lenne, ha ez az influenza végzetessé válna Anglia számára, ez azonban túlságosan is gyönyörű ahhoz, hogy igaz legyen.

1943. március 2. Nem pihenhetek addig, amíg nem tűnik el az összes zsidó Berlinből. A Speerrel folytatott obersalzbergi beszélgetés után Göringhez mentem. Huszonötezer üveg pezsgőt tart a pincéjében ez a nemzetiszocialista! Tunikába volt öltözve, és a színétől valóságos idioszinkrázia jött rám. De hát mit tegyünk, olyannak kell őt elfogadni, amilyen."

Stirlitz hümmögött, arra emlékezett, hogy Himmler szóról szóra ugyanezt mondotta Goebbelsről. Negyvenkettőben történt. Goebbels akkor a nyaralójában élt, de nem a nagy családi házban, hanem egy kis szerény házikóban, amelyet „munka céljára" építettek.

A házikó tó mellett állt, és a kerítést meg lehetett kerülni a nádason át — a víz ott bokáig ért, és az SS-őrszem helye távolabb volt. Színésznők jártak ide hozzá. Helyiérdekű vasúttal jöttek az erdőn át; Goebbels nemzetiszocialistához méltatlan fényűzésnek tartotta, hogy autón szállítsa a nőket. Maga ment elibük a nádason át, később pedig hajnalban, amíg az SS aludt, kikísérte őket Himmler természetesen tudomást szerzett a dologról. Ekkor tette azt a bizonyos megjegyzést: „Olyannak kell elfogadni őt, amilyen..."

(Ugyanebben a nyaralóban írta alá Goebbels azt a parancsot, amelyet Göring kancelláriájából küldtek neki, és amely arra kötelezi a berlini Gestapót, hogy háromnapos határidőn belül az iparban alkalmazott hatvanezer zsidót semmisítsen meg; épp itt írta azt a levelet Adolph Rosenbergnek, amelyben a tervezett másfél millióval szemben hárommillió cseh megsemmisítését javasolta; itt készítette elő a Leningrád megsemmisítése érdekében indítandó propagandakampányt...)

„Göring azt mondotta nekem — folytatta Goebbels a naplójában —, hogy Afrikára nincs szükségünk. »Gondolnunk kell az angol —amerikai erőkre. Afrikát így is, úgy is elveszítjük.« Helyettesét küldte oda, a Luftwaffféből, Kesselring tábornagyot. Újra és újra afelől faggatott engem, honnan veszik a bolsevisták a katona-és fegyvertartalékot? Nem értette, hogyan képes a brit plutokrácia együttműködni a bolsevistákkal, különös figyelemre méltatta Churchill üdvözletét a Vörös Hadsereg fennállásának 25-ik évfordulóján. Nagyon jól beszélt az antibolsevista propagandáról. Mély benyomást gyakoroltak rá további terveim ezen a területen. Igaz, apatikus, fel kell őt rázni. Nélküle lehetetlen a vezetés.

Göring azt mondja: »Ezek a mocskos tábornokok a keleti fronton elszenvedett vereségünket az orosz téllel magyarázzák. Ez pedig hazugság! Paulus hős?! Hiszen nemsokára fellép a moszkvai rádióban! Miért hazudunk a népnek, hogy hősi halált halt? A Führer három éve nem pihent. Spártai életmódot folytat a bunkerban, nem szív friss levegőt. A háború három éve szörnyűbb volt számára, mint ötven közönséges év. De nem hallgat rám. A Führert fel kell menteni a hadsereg feletti parancsnokság alól. Mint mindig, valahányszor a párt válságban volt, legközelebbi munkatársainak kell köré tömörülniük és megmenteniük őt!«

Göring nem ringatja magát illúziókban afelől, mi lesz, ha elveszítjük a háborút: csupán a zsidókérdés mibe fog kerülni!

»A háború politikai összeomlással végződik« — ebben egyetértettem vele.

Ekkor én a hármak bizottsága helyett egy birodalmi védelmi tanács megalakítását javasoltam, amelynek élén olyan ember állna, aki segítette a Führert a forradalomban. Göring először meghökkent, sokáig ingadozott, de később elvi beleegyezését adta. Göring le akarja győzni Himmlert. Funkot és Leyt én győztem le, Speer egyébként is az én emberem. Göring nyomban az olaszországi útja után Berlinbe akart utazni. Ott találkozik velünk. Speer ezt megelőzően be-. szél a Führerrel. Én is. A kinevezések ügyében később határozunk.

1943. március 9. Vinicába repültem. Találkoztam Speerrel. Azt mondta, a Führer jól érzi magát, de nagyon dühös Göringre Németország bombázása miatt. A Führer fogadott, és boldog voltam, mert vele tölthettem az egész napot. Részletes jelentést tettem neki a Berlin elleni légitámadásokról. Figyelmesen meghallgatott, és nagyon szidta Göringet. Göringgel kapcsolatban szóba ejtette a tábornokokat. Azt mondta, nem hisz egyiküknek sem, és csak ezért vezeti a hadsereget.

1943. március 12. Parancsot adtam, hogy sajtónk tegye közzé az angol jóvátételi követeléseket, amelyet vereségünk esetén hajtanának be a német népen. Ez felrázza a németeket. Két órán át veszekedtem Ribbentroppal, aki azt követeli, hogy tekintsük Franciaországot szuverén államnak, és ne terjesszük ki rá a párt propagandáját. Hál' istennek Göring mostanában gyakrabban szerepel az emberek között. Meg kell erősíteni a tekintélyét.

1943. április 12. Elutaztam a konferenciára, amelyet Göring hívott össze a vezetés válságának ügyében. Funkkal megérkeztünk Freilassingba, itt ért a roham. Hívattam Morell. professzort, ő pedig megtiltotta, hogy továbbutazzam. A konferencián Sauckel támadta Speert.

1943. április 20. Felvonulás a Führer 54-ik születésnapja alkalmából. Meglátogatott Ley, és beszámolt az obersalzbergi konferenciáról. Elégedetlen volt a légkörrel. Nem hiszi, hogy Göring alkalmas lehet a birodalom ügyeinek vitelére, mert kompromittálta magát a légierővel és a bombázásokkal. A Führer örül, hogy Göringgel rendeztük a viszonyunkat. Ügy véli, hogy ha a párt tekintélyei egyesülnek a haza javára, azon ő és a párt csak nyerhet. Megjött Speer.

Úgy véli, Göring fáradt, Sauckel pedig paranoiában szenved. Schirach, mint a Führer mondotta, a bécsi reakciósok hatása alá került, és ezért felszólalásaiban a totális háború eszméjét próbálja megtorpedózni..."

Stirlitz összegyűrte a Göringet és a Goebbelst ábrázoló rajzokat, és a gyertyaláng felett meggyújtotta, majd a kandallóba dobta a papírlapokat. Megpiszkálta a tüzet piszkavassal, aztán visszalépett az asztalhoz, és rágyújtott.

„Goebbels nyilvánvalóan provokálta Göringet. Amit azonban naplójában írt, önmagának és az utódoknak szánva, az felettébb ravasz. De minden kiderült. Mert Goebbels hisztérikus, és ezt nem nagyon ügyesen csinálta. Ha csak teheti, kinyilvánítja szeretetét a Führer iránt, ez világos. De nem folytatott-e beszélgetést Himmlerrel akkor, amikor oly diplomatikusan megbetegedett, és nem érkezett meg Obersalzbergbe, a konferenciára, amelynek eszméjét maga vetette fel Göring előtt?"

Stirlitz közelebb húzta magához a megmaradt két papírlapot: Himmlerét és Bormannét.

„Göringet és Goebbelst kizárom. Göring a jelek szerint szívesen tárgyalna, de ő kegyvesztett, nem hisz senkinek, minden politikai erőt nélkülöz. Goebbels? Nem. Ö nem tárgyal. Fanatikus, végigcsinálja a dolgot. Himmler vagy Bormann — egyik a kettő közül. De kire tegyek? Himmlerre? Azt hiszem, ő sohasem kezdeményezhet tárgyalásokat, tudja, milyen gyűlölet övezi a nevét... No igen, Himmlerre..."

Ugyanebben az időben Göring beesett arccal, sápadtan a fejét hasogató fájdalomtól, tért vissza Karinhallába a Führer bunkeréből. Reggel autón kiment a frontra, oda, ahol az orosz tankok áttörtek. Onnan azonnal Hitlerhez rohant.

— Semmi szervezettség nincs a fronton! — mondotta. — Teljes az összeomlás! A katonák értelmetlen tekintettel merednek a semmibe. Részeg tiszteket láttam. A bolsevisták támadása rémületet kelt a hadseregben. Állati rémületet... Ügy vélem...

Hitler félig behunyt szemmel hallgatta, jobb kezével bal könyökét szorítva, amely állandóan reszketett.

— Úgy vélem... — ismételte Göring.

De Hitler nem engedte, hogy folytassa. Nehézkesen felemelkedett, kivörösödött szeme kikerekedett, bajusza megvetően megrándult.

— Megtiltom önnek, hogy a továbbiakban kimenjen a frontra! — mondta a régi, erős hangján. — Megtiltom önnek, hogy pánikot terjesszen!

— Ez nem pánik, hanem igazság — mondott ellent Göring első ízben Hitlernek. És azonnal érezte, hogyan hűl keze-lába. — Ez az igazság, Führerem, és az a kötelességem, hogy igazat mondjak önnek.

— Hallgasson! Inkább a légierővel foglalkozzék, Göring. És ne ártsa bele magát olyasmibe, ahol nyugodt fejre, előrelátásra és erőre van szükség. Ez, mint kiderült, nem magának való. Megtiltom Önnek, hogy mostantól kezdve bármikor a frontra menjen.

Göringet összezúzták és megalázták, a hátán érezte, hogyan mosolyognak rajta ezek a nyomorultak — a Führer adjutánsai.

Karinhallában már várták a Luftwaffe törzstisztjei. A bunkerból kifelé mentében megparancsolta, hogy gyűjtsék össze az embereit. Ám az értekezletet nem lehetett megkezdeni. Az adjutánsa jelentette, hogy Himmler birodalmi SS-vezető megérkezett.

— Négyszemközt kíván beszélni önnel — mondta a szárnysegéd, azzal a rejtélyességgel, amely munkáját oly titokzatossá tette a környezete számára.

Göring a birodalmi vezetőt könyvtárában fogadta. Himmler, mint mindig, mosolygós volt és nyugodt. Elhevert a karosszékben, levette a szemüvegét, sokáig törölgette az üveget a szarvasbőrrel, aztán minden átmenet nélkül így szólt:

— A Führer nem lehet többé a nemzet vezére.

— És akkor mit csinálunk? — felelte gépiesen Göring, mielőtt egyáltalán megijedhetett volna az SS-vezér szavaitól.

— A bunkerban tulajdonképpen az SS csapatai vannak — folytatta ugyanolyan nyugodt, kimért hangon Himmler. — De végeredményben nem is ez a lényeges. A Führer akarata megbénult. Képtelen dönteni. A néphez kell fordulnunk.

Göring a Himmler térdén fekvő vastag, fekete mappára nézett. Eszébe jutott, amikor 1944-ben a felesége a barátnőjével folytatott telefonbeszélgetésben azt mondta: „Inkább gyere ide, telefonon kockázatos, lehallgatják a beszélgetéseinket." Göring emlékezett arra, hogy ő akkor ujjával kopogott az asztalon, hogy jelt adjon a feleségének: „Ne beszélj erről, ez esztelenség." Most pedig a fekete mappára nézett, és arra gondolt, hogy ott lehallgató készülék is lehet, és hogy ezt a beszélgetést két óra múlva lejátsszák a Führernek. És akkor mindennek vége.

„Ő mindent mondhat, amit akar — gondolta Göring Himmlerről. — A provokátorok atyja nem lehet tisztességes ember. Nyilván tud a mai szégyenteljes látogatásomról a Führernél. Azért jött, hogy végigjátssza a partit."

Himmler a maga részéről felfogta, hogy mire gondol a „második náci". Ezért felsóhajtott, és úgy döntött, hogy segít neki. Így szólt:

— Ön az utód, következésképpen ön az elnök. Ennek megfelelően én birodalmi kancellár vagyok.

Tisztában volt azzal, hogy a nemzet nem követné őt az SS vezetőjeként. Valami bábfigura kell.

Göring ezúttal is automatikusan válaszolt:

— Ez lehetetlen... — Egy pillanatra tétovázott, és nagyon halkan tette hozzá, arra számítva, hogy a készülék, ha ott lapul is a fekete mappában, nem érzékeli a suttogást. — Ez lehetetlen, ugyanannak az embernek kell lennie az elnöknek és a kancellárnak.

Himmler kissé elmosolyodott, néhány pillanatig szótlanul ült, aztán rugalmasan felállt, Heil-köszöntésre lendítette a karját, és nesztelenül kiment a könyvtárszobából...

1945. II. 15. (23 óra 54 perc)

Stirlitz a dolgozószobából a garázsba ment. Még mindig bombáztak, ezúttal azonban valahol Zossen körzetében, legalábbis ő úgy gondolta. Kinyitotta a kaput, a volán mellé ült, és bekapcsolta a gyújtást. Horchjának különleges motorja egyenletesen és nagy erővel zúgott fel.

A rádió könnyűzenét sugárzott. A légitámadások idején általában vidám dalocskákat adtak. Szokásszámba ment ez: amikor a fronton erősen csépelték a németeket, vagy bombáztak, a rádió vidám műsorokat sugárzott. „Na, gyerünk, kocsikám — gondolta oroszul. — Gyorsan, minél gyorsabban, hogy ne kerüljünk a bombázásba. A bombák leginkább mozdulatlan célpontra hullanak. Hetven kilométerrel megyünk. Holdfényes az éjszaka, a találat valószínűsége is legalább hetvenszer kisebb."

Rádiósai, Erwin és Käthe Köpenickben laktak, a Spree partján. Már mind a kettő aludt. Az utóbbi időben nagyon korán feküdtek le, mert Käthe gyermeket várt.

— Kitűnően nézel ki — mondta Stirlitz. — Ama ritka nők közé tartozol, akiket a terhesség elragadóvá tesz.

— A terhesség minden nőt megszépít — mondta Käthe. — Csak neked nem volt még lehetőséged rá, hogy ezt észrevedd...

— Nem volt lehetőségem? — nevette el magát Stirlitz. — Igazat mondasz.

— Tejjel kéred a kávét? — kérdezte Käthe.

— Honnan vetted a tejet? Az ördögbe is, elfelejtettem nektek tejet hozni.

— Az öltönyömet adtam érte — felelte Erwin. — Neki mindenképpen szüksége van

legalább egy kevés tejre.

Stirlitz megsimogatta Käthe arcát, és megkérdezte:

— Játszanál nekünk valamit?

Käthe a zongorához ült, és a kották között matatva kinyitott egy Bach-kottát. Stirlitz odament az ablakhoz, és halkan megkérdezte Erwint:

— Ellenőrizted, hogy nem raktak-e valamit a kályhátok szellőzőnyílásába?

— Ellenőriztem, nincs semmi. Miért kérdezed? A testvéreid a biztonsági szolgálatnál már megint valami disznóságot találtak ki?

— Az ördög ismeri ki őket. Stirlitz hümmögött, és a fejét csóválta.

— Tudod — kezdte lassan —, feladatot kaptam. — Megint hümmögött. — Azt kell figyelnem, hogy a legfelsőbb boncok közül ki készül különtárgyalásokat folytatni a Nyugattal. Nem másra, mint magára a hitleri vezetésre gyanakszanak. Hogy tetszik neked ez a feladat? Ugye, vicces? Úgy látszik, arra gondolnak, hogy ha ez alatt a húsz év alatt nem buktam le, akkor mindenhatónak kell lennem. Nem is lenne rossz, ha Hitler helyettese lehetnék. Vagy egyáltalán eljutni a führeri rangig? Látod, már zsémbessé váltam.

— Jól áll neked — felelte Erwin.

— Hogy képzeled a szülést, lányom? — kérdezte Stirlitz, amikor Käthe abbahagyta a zongorázást, mert észrevette, hogy a férfiak elhallgattak.

— Szerintem még nem találtak ki új módszert — mosolyodott el az asszony.

— Tegnapelőtt egy szülészorvossal beszélgettem... Nem akarlak benneteket ijesztgetni, gyerekek... — Közelebb lépett Käthéhez, és megkérte: — Játsszál még, kicsi, játsszál. Nem akarlak benneteket ijesztgetni, noha én magam

alaposan megijedtem. Ez az öreg orvos azt mondta nekem, hogy szülés közben meg tudja állapítani bármely nő születési helyét.

— Nem értem — szólt Erwin. Käthe abbahagyta a játékot.

— Ne ijedj meg. Először figyelj ide. Aztán majd kigondoljuk, hogyan kerüljünk ki a kutyaszorítóból. Hiszen tudod, a nők szülés közben kiabálnak.

— Köszönöm — felelte Käthe. — Én például azt hittem, dalolásznak.

Stirlitz a fejét rázta, és sóhajtott.

— Hát nem érted? Az anyanyelvükön kiabálnak. Annak a vidéknek a tájszólásában, ahol születtek. Vagyis, hogy te rjazanyi tájszólásban kiabálod majd azt, hogy „anyácskám!"....

Käthe tovább játszott, de Stirlitz észrevette, hogy szemét elfutotta a könny.

— Mit fogunk csinálni? — kérdezte Erwin.

— És ha Svédországba küldenénk benneteket? Ezt el tudom intézni.

— És feladod az utolsó kapcsolatodat? — kérdezte Käthe.

— Itt leszek én — mondta Erwin. Stirlitz tiltakozóan rázta meg a fejét.

— Käthét egyedül nem engedik. Csak veled együtt: te mint hadirokkant, szanatóriumi kezelésre jogosult vagy, és meghívásod van a stockholmi német rokonaidtól... Egyedül nem engedik Käthét. Különben is a te nagybácsikádat tartják itt nyilván, mint svéd nácit, és nem Käthéét...

— Itt maradunk — mondta Käthe —, nem lesz semmi baj. Németül fogok kiabálni.

— Hozzátehetsz némi orosz káromkodást is, de lehetőleg berlini akcentussal — tréfálkozott Stirlitz. — Holnap döntünk; megfontoljuk a dolgot sietség és hősieskedő indulatok nélkül. Gyerünk, Erwin, fel kell venni a kapcsolatot. A döntésünk attól függ, hogy mit válaszolnak nekem holnap.

Öt perc múlva elhagyták a házat. Erwin bőröndöt vitt, abban volt az adó-vevő. Tizenöt kilométernyi utat tettek meg Ransdorff felé, amikor az erdőben Stirlitz kikapcsolta a motort. A bombázás még folyt. Erwin az órájára nézett, és megszólalt:

— Kezdhetjük?

— Kezdhetjük.

„Justas — Alexnek
Továbbra is meggyőződésem, hogy egyetlen komoly nyugati politikus sem áll le tárgyalni az SS-szel. Minthogy azonban a feladatot megkaptam, hozzáfogok a végrehajtásához.
Úgy vélem, a feladat az esetben lenne végrehajtható, ha az Önöktől kapott adatok egy részét közölhetném Himmlerrel. Az ő segítségére támaszkodva, közvetlenül szemmel tarthatom azokat, akik az önök véleménye szerint a lehetséges tárgyalások csatornái felé tapogatóznak. Himmlernek teendő »feljelentésem«, amelynek részleteit itt szervezem meg, az önökkel való konzultáció nélkül, hozzásegít ahhoz, hogy önöket minden újdonságról informálhassam: akár az önök hipotézisének alátámasztását, akár elvetését jelentené ez. Jelenleg más utat nem látok. Jóváhagyás esetén adjanak le »helyes-« jelzést Erwin vonalán.

Justas"

Ez a bejelentés bombarobbanásként hatott Moszkvában.

„A lebukás szélén áll — mondta a Központ parancsnoka. — Ha most egyenesen Himmlerhez indul, rögtön lebukik, és semmi sem mentheti meg. Még ha feltételezzük is, hogy Himmlernek kedve szottyan játszani, ő nem mehet bele ebbe a játékba. Holnap reggel azonnali és kategorikus »tilos« jelzést kell adni neki."

Stirlitz nem tudhatta azt, amit a Központ tudott, mert a Központ által az utóbbi hónapokban összegyűjtött értesülések egészen váratlan képet nyújtottak Himmlerről.

INFORMÁCIÓ A TÖPRENGÉSHEZ
(Himmler)

...Azonnal felébredt, mint akinek megrázták a vállát. Felült az ágyon, és gyorsan körülnézett. Nagy csend volt. A kis ébresztőóra fénylő mutatói öt órát jeleztek.

„Korán van még — gondolta Himmler —, legalább egy órácskát kell még aludnom."

Ásított, és a fal felé fordult. A nyitott kisablakon behallatszott az erdő zúgása. Este havazott, és Himmler elképzelte, milyen gyönyörű lehet most ez a csendes, kopár, téli erdő. Hirtelen arra gondolt: rettenetesen félne, ha most egyedül kellene bemenni az erdőbe, rettenetesen, mint gyerekkorában.

Felkelt az ágyból, magára terítette a köpenyét, és az asztalhoz lépett. Nem gyújtott világosságot, csak leült a karosszék szélére, és kezét a fekete telefonkagylóra helyezte.

„Fel kellene hívnom a lányomat — gondolta. — Örülne a kicsike. Hiszen olyan kevés öröme van."

A nagy íróasztal üvege alatt nagy fénykép feküdt: két kisfiú mosolygott rajta, pajkosan és gondtalanul.

Himmler váratlan élességgel látta maga előtt Bormannt, és arra gondolt: ez a gazember a bűnös abban, hogy most nem hívhatja fel a lányát, és nem mondhatja: „Szervusz, kisegér, itt a papa. Mit álmodtál, napocskám?" A kisfiúknak sem telefonálhat, mivelhogy nem törvényes házasságból születtek. Emlékszik, hogyan hallgatott Bormann, amikor ő negyvenháromban nyolcvanezer márkát kért kölcsön a pártkasszából, hogy gyermekei anyjának, Mártának, egy kis villát építtessen Bajorországban, messze a légitámadásoktól. Emlékszik arra is, hogy amikor a Führer erről Bormanntól tudomást szerzett, milyen értetlenül nézett rá ebéd közben a főhadiszálláson. Ezért nem válhatott el a feleségétől, noha már hat éve külön éltek.

„Semmi közé ehhez Bormann-nak — fűzte a gondolatokat tovább Himmler. — Illetve semmi köze az én bajomhoz annak a kövér baromnak. Én mint birodalmi vezető vállaltam volna a válással együtt járó, minden megaláztatást. Vállaltam volna a válást, noha az SS-szabályzat negatívan értékeli a család szétrombolását. De sohase akartam megrázkódtatást okozni a kislánynak."

Himmler elmosolyodott, és visszaidézte a kezdetet, az éhezést, amikor feleségével egy kis sötét és hideg szobában lakott Nürnbergben. Mindössze tizennyolc éve ennek. Gregor Strassernek, a Führer „testvérének" a titkára volt. Németország-szerte bolyongott akkor, pályaudvarokon aludt, kenyéren élt, és kávénak csúfolt löttyöt ivott, miközben kapcsolatot teremtett a pártszervezetek között. Akkor, 1927-ben ⁝ még nem értette meg, hogy Strasser gondolata — az SS-védelmi osztagok létrehozása — az SA vezére, Röhm ellen kezdődő harc következménye volt. Himmler akkoriban azt hitte, hogy az SS létrehozása a pártvezetőknek a vörösök elleni védelmét szolgálja. Akkoriban még komolyan hitte, hogy a vörösök fő célkitűzése a nagy vezérnek, a német dolgozók egyetlen barátjának, Adolf Hitlernek a megsemmisítése. Asztala fölé Hitler hatalmas arcképét függesztette. Amikor Hitler egy ízben felkereste Strassert, és hatalmas arcképe alatt meglátta a sovány, szeplős fiatalembert, így szólt hozzá:

— Szabad-e a párt egyik vezetőjét ilyen magasra emelni a többi nemzetiszocialista fölé?

— Én olyan pártnak vagyok a tagja, amelynek nem vezetője, hanem vezére van.

Hitler ezt nem felejtette el.

Amikor Strasser a Führernek Himmler kinevezését javasolta az újonnan szervezett SS-osztagok birodalmi vezetőjének posztjára, arra számított, hogy az SS mindenekelőtt őt, Strassert fogja szolgálni Röhm ellen, a pártra és a Führerre gyakorolt befolyásáért vívott harcban. Az első kétszáz — mindössze kétszáz — SS az ő parancsnoklása alatt egyesült. De SS nélkül nem lett volna győzelem 1933-ban — Himmler ezzel tisztában volt. A győzelem után

azonban a Führer csupáncsak a müncheni rendőrség bűnügyi osztálya élére nevezte ki Himmlert. Itt kereste őt fel Gregor Strasser, az az ember, aki felvette őt a pártba, felvetette az SS-egységek létrehozásának gondolatát, a párt elméleti embere, ideológusa. Strasser ekkoriban már ellenzékben volt a Führerrel szemben, és egyenes értésére adta a veterán párttagoknak, hogy Hitler eladta magát a nehézipari pénzmágnásoknak, Kruppnak, Thyssennek, ezeknek a véres kapitalistáknak. „A nép csak azért követett bennünket, mert szent háborút üzentünk pénzmágnásoknak, zsidóknak és németeknek egyaránt. Hitler kontaktust teremtett velük. Rosszul fogja végezni, Heinrich — mondta akkor Strasser —, az SS még nagy erő lehet, és módotokban áll visszavezetni a mozgalmat a becsületes és nemes, korai éveihez."

Himmler azonban félbeszakította Strassert, és azt mondta, hogy a Führer iránti hűség a nemzetiszocialista párt minden tagjának kötelessége.

— Önnek jogában áll hangot adni kétségeinek a kongresszuson, de nincs joga ahhoz, hogy tekintélyét ellenzéki harcban kamatoztassa. Ez kárt okozna a párt egységének.

Himmler gondosan szemmel tartotta mindazt, ami a központban végbement. Látta, hogy a győzelemittas hangulat bizonyos mértékig háttérbe szorította a gyakorlati munkát, hogy a párt vezérei Berlinben nagygyűléseken szónokolnak, éjszakáikat diplomáciai fogadásokon töltik, vagyis hogy learatják a nemzeti győzelem édes gyümölcseit. Himmler úgy vélte, hogy ez korai még. És egy hónap alatt megszervezte Dachauban az első koncentrációs mintatábort.

— Jó iskola lesz ez, amely majd munkával neveli igazi német hazafiakká azt a nyolcmillió embert, aki a kommunistákra szavazott — mondotta Himmler. — Persze ostobaság lenne mind a nyolcmilliót koncentrációs táborba ültetni. Először egy táborban kell megteremteni a terror légkörét, és aztán fokozatosan ki kell engedni onnan azokat, akik megtörtek. Kommunistákat vagy szimpatizánsokat. Ezek a szabadon eresztettek lesznek a nemzetiszocializmus gyakorlatának legjobb agitátorai. Beoltják a nemzetiszocializmus iránti vallásos engedelmességet a barátaikba és gyermekeikbe.

Göring személyes képviselője hosszú órákat töltött Dachauban, majd megkérdezte Himmlert:

— Nem tart ön attól, hogy a koncentrációs tábort élesen elítélik majd Európában és Amerikában, ha másért nem, hát azért, mert alkotmányellenes?

— Miért ne lenne alkotmányos a rendszer ellenségeinek a letartóztatása?

— Azért, mert az önök által letartóztatott emberek többsége még csak nem is látta a bíróság épületét. Vádirat nincs ellenük, törvényességről szó sem esik...

Himmler megígérte, hogy eltűnődik ezen a kérdésen. Göring képviselője elutazott, Himmler pedig levelet írt Hitlernek, amelyben megindokolta, hogy egyeseket miért kell nyomozás és bírósági határozat nélkül letartóztatni és táborba vinni.

„Ez csupán — írta a levélben — emberséges eszköz arra, hogy a nemzetiszocializmus ellenségeit megmentsük a nép dühétől. Ha nem szállítanánk őket koncentrációs táborokba, nem felelhetnénk az életükért: a nép önbírásodna felettük."

Himmler még ugyanezen a napon hatalmas nagygyűlést hívott össze, ahol szóról szóra elmondta ezt, másnap pedig minden újság közölte a. beszédét.

1933 végén, amikor a közvetlenül Göringhez tartozó berlini rendőrségen vesztegetési botrány robbant ki, Himmler éjszaka elutazott Münchenből, és reggel audiencián jelent meg a Führernél. Arra kérte őt, hogy „a korrupt, régi rendszerből maradt rendőrséget" helyezze „a nép legjobb fiainak" — az SS-nek — az ellenőrzése alá.

Hitler nem akarta megsérteni Göringet. Ezért csak erősen kezet szorított Himmlerrel, és dolgozószobája ajtajáig kísérve őt, közelről fürkésző tekintetet vetett rá, majd hirtelen vidáman elmosolyodott, és így szólt:

— Máskor azért egy nappal korábban küldje az okos javaslatait; a levelére gondolok, és a müncheni nagygyűlésen tartott, azonos tartalmú szónoklatára.

Himmler rosszkedvűen távozott. Egy hónap múlva azonban — anélkül hogy Berlinbe hívták volna — kinevezték Mecklenburg és Lübeck politikai rendőrségének főnökévé, majd egy hónappal később, december 20-án, ezekhez a városokhoz odasorolták Badent, december 21-én Hessent, december 24-én Brémát, 25-én Szászországot és Thüringiát, 27-én Hamburgot. Egy hét alatt egész Németország rendőrsége a parancsnoksága alá került, kivéve Poroszországét, amely továbbra is Göringnek volt alárendelve. Hitler később kompromisszumot javasolt Göringnek: nevezzék ki Himmlert az egész birodalom titkosrendőrségének a főnökévé, de közvetlenül Göringnek rendeljék alá. A birodalmi marsall belement a Führer kompromisszumos javaslatába. Utasította a titkárságát, hogy a Führer kancelláriáján keresztül érvényesítsék a belügyminiszter-helyettesi és a birodalmi titkos rendőrfőnöki cím Himmlernek történő adományozását, azzal a joggal, hogy részt vehessen a kabinet ülésein, amikor a rendőrségről van szó. „És a birodalom biztonságáról" — ezt kifejezést Göring saját kezűleg húzta ki. Túl sok lett volna ez Himmlernek.

Amint Himmler ezt a közleményt elolvasta a sajtóban, nyomban kérte a sajtóval foglalkozó munkatársait, hogy kinevezését másképpen kommentálják. Göring nagy hibát követett el, amikor belement a kompromisszumba; elfeledte ugyanis, hogy senki sem fosztotta még meg Himmlert legfőbb címétől: az SS birodalmi vezére rangjától. S a másnapi központi lapok az alábbi kommentárral jelentek meg: „A nemzeti-szocialista jog fontos győzelme: Himmler, birodalmi SS-vezér kezében egyesítették a bűnügyi és a politikai rendőrséget, a Gestapót és a csendőrséget. Figyelmeztetés ez a birodalom minden ellenségéhez; a nemzetiszocializmus büntető keze minden ellenzékit, minden ellenséget fenyeget — belsőt és külsőt egyaránt."

Átköltözött Berlinbe, az Ara Donnerstag nevű, csodálatos villába, Ribbentrop mellé. S miközben tovább folyt a kommunisták feletti győzelmet követő ujjongás, Himmler, segítőtársával, Heydrichhel együtt nekilátott a dosszié összeállításához. Volt főnökének. Gregor Strassernek a dossziéját személyesen vezette. Tudta, hogy teljes győzelmét Strassernek, első mesterének és főnökének az élete árán kell megvásárolnia. Ezért különös gondossággal, morzsánként gyűjtötte össze mindazt, ami Strasser agyonlövetéséhez vezethetett.

1934 júniusában Hitler hívatta Himmlert, hogy megbeszélje vele a Röhm ellen tervezett akciókat. Himmler már várta ezt. Tudta, hogy a Röhm elleni akció csak ürügy mindazok megsemmisítésére, akikkel Hitler együtt indult. Ezek számára Hitler Adolf ember volt, elvtestvér, Hitler Adolfnak azonban a németek vezérévé, istenévé kellett válnia. A pártveteránok terhessé váltak számára.

Himmler tisztában volt ezzel, miközben hallgatta Hitler kitöréseit és átkozódásait „a veteránok ama abszolút jelentéktelen része" ellen, akik az ellenséges agitáció hatása alá kerültek. Hitler senkivel sem beszélhetett teljesen őszintén — még legközelebbi barátaival sem. Himmler tudta ezt, és a Führer segítségére sietett. Négyezer veterán dossziéját helyezte az asztalára, gyakorlatilag mindazokét, akikkel együtt Hitler valamikor szervezni kezdte a nemzetiszocialista pártot. Lélektanilag pontosan kiszámította, hogy Hitler ezt a szolgálatot nem felejti el: mert semmi sem lehet olyan értékes, mintha valaki gaztettek igazolásához, nyújt segítséget.

Himmler azonban még tovább ment: felfogta a Führer ötletét, és elhatározta: olyannyira nélkülözhetetlenné teszi magát számára, hogy a jövőben hasonló akciók csak az ő kezdeményezésére történhessenek.

Ezért a Göring nyaralójához vezető úton a következő színjátékot rendezte meg: Röhm-féle SA egyenruhájába beöltözött, fogadott ügynök rálőtt a Führer nyitott kocsijára, Himmler pedig a vezért testével védve így kiáltott — a párt történetében első ízben:

„*Führerem*, mily boldog vagyok, hogy véremet áldozhatom az ön életéért!"

Azt, hogy „Führerem", a pártban eddig senki se mondta. Himmler az isten — saját istene — megszólításának a szerzője lett.

— Ön e perctől fogva vér szerinti testvérem, Heinrich — mondotta Hitler, és ezeket a szavakat meghallották a körülöttük állók is.

Miután pedig Himmler végrehajtotta a Röhm megsemmisítésére irányuló akciót, miután tanítóját, Strassert és a többi négyezer veteránt kivégezték, a firkászok menten legendát szőttek arról, hogy a mozgalom kezdetétől Himmler állt a Führer mellett.

Attól kezdve pedig, hogy a Führer kerekasztalánál, ahol csak a legközelebb állóknak volt helyük, Himmler barátságosan kezet fogott Göringgel, Goebbelsszel és Hess-szel, attól kezdve egy pillanatra sem szűnt meg adatokat gyűjteni „harcostársainak" dossziéjába.

1945. II. 16. (03 óra 12 perc)

Stirlitz, miután Erwint hazaszállította, igen lassan hajtott, mivel a központtal való minden érintkezés után elfáradt

Az út az erdőn át vezetett. A szél elült. Az ég tiszta volt, csillagos, magas.

„Ámbár — folytatta töprengését Stirlitz — Moszkvának igaza van, amikor lehetségesnek tartja a tárgyalásokat. Még ha nincsenek is konkrét adatok, a feltevés lehetséges, hiszen logikus. Moszkvában tudnak arról a marakodásról, ami itt a Führer körül végbemegy. Korábban mindenki azért marakodott, hogy közelebb kerüljön a Führerhez. Most fordított folyamatról lehet szó. Göring is, Bormann is, Himmler is, Ribbentrop is érdekelt abban, hogy megőrizzék a birodalmat. A különbéke — amennyiben valamelyikük elérné — bármelyikük számára a *személyes* megmenekülést jelenti majd. Mindegyik magára gondol, nem pedig Németországra, a németek sorsára. Adott esetben az ötvenmillió német ütőkártya csupán az önmagukért folytatott játékban. Amíg a hadsereg, a rendőrség, az SS a kezükben van, addig hajlandók bármely irányba fordítani a birodalmat, csupán az a fő, hogy személyük sértetlenségét garantálják..."

Az éles fény vakítóan villant Stirlitz szemébe, összehúzta a szemét, és automatikusan megnyomta a féket. A bokrok közül két motorbiciklis SS kanyarodott elé. Elálltak az út közepét, és egyikük Stirlitz kocsijára fogta a géppisztolyát.

— Az iratait — mondta a motoros.

Stirlitz átnyújtotta az igazolványát, és megkérdezte:

— Mi baj van?

A motoros megnézte az igazolványát, és tisztelegve válaszolta:

— Riadóztattak. Rádiósokat keresünk.

— No és? — kérdezte Stirlitz, zsebre dugva az igazolványát. — Eddig semmit se találtak?

— Az ön autója az első.

— Talán benézne a csomagtartóba? — mosolygott Stirlitz.

A motorosok elnevették magukat.

— Elöl két bombatölcsér van, vigyázzon, Standartenführer.

— Köszönöm — felelte Stirlitz. — Én mindig vigyázok...

„Úgy látszik — gondolta —, Erwin után lezárták a déli és keleti utakat. Egyébként elég naivan tették, noha elvben igazuk volt, feltéve, ha Németországot nem ismerő dilettánssal lett volna dolguk."

Kikerülte a bombatölcséreket, egészen frissek voltak. A nyitott szélvédő ablakon finoman szállt be az égés szaga.

„Térjünk hát vissza a báránykákhoz —'folytatta magában Stirlitz. — Mellesleg nem is olyan báránykák, mint amilyeneknek a Kukrinyikszik vagy Jefimov rajzolta őket Szóval, a titok nyitja feltételezésem szerint az, hogy Ribbentrop, Göring vagy Bormann érdekelt a békében. Ha pedig a birodalom legfelső szféráit feldolgoztam, a lehető legnagyobb figyelemmel kell fordulnom Speer felé. Ez az ember, aki Németország iparát irányítja, nem csupán kitűnő

mérnök; nyilván komoly politikus is, s ezzel az alakkal, aki pedig egyenesen a nyugati üzleti világ vezetőihez való kapcsolat kulcsa, tulajdonképpen még érdemben nem foglalkoztam."

Stirlitz a tó mellett megállította a kocsit. Nem látta a sötétben a tavat, de tudta, hogy ezek mögött a fenyők mögött kezdődik. Nyáron szívesen járt ide, amikor a gyantaszagú levegőt a sárga fatörzsek és a tűlevelű lombkoronán áttörő napsugarak ívei szabdalták szét. Ilyenkor bement a bozótba, leheveredett a magas fűben, és órákig feküdt mozdulatlanul. Eleinte azt hitte, az vonzza ide, hogy a hely csendes és néptelen, nincs a közelben zajos strand, csak kékesfehér fenyők és fehér homok a fekete tó körül. Később azonban Stirlitz talált még néhány ugyanilyen csendes és néptelen helyet Berlin környékén, a Nauen melletti tölgypagonyt és a Sachsenhausen környéki hatalmas erdőket, amelyek kéknek látszottak, különösen tavasszal, olvadáskor, amikor szürkésbarnán elővillant a meztelen föld. Stirlitz később rájött, hogy éppen az vonzotta ehhez a kis tavacskához, hogy a Volga mentén, Gorohovecben született, ahol ugyanilyenek voltak a sárgáskék fenyők, a fehér homok, a bozótosok körülfogta fekete tavak, amelyeket nyár közepére teljesen benőtt a zöld vízinövényzet. Ösztönös vonzalmat érzett a tó iránt, és Stirlitz néha már félt ettől a szüntelen megújuló vágytól, mert — ahogy az idő múlt — egyre inkább elérzékenyült, és inni vágyott, valahányszor elhagyta a tavat... Amikor huszonkettőben Dzerzsinszkij megbízásából a fehérhadsereg maradványaival együtt elhagyta Vlagyivosztokot, és eleinte belülről bomlasztotta az emigrációt — Japánban, Mandzsúriában. és Kínában —, nem esett olyan nehezére, mert ezekben az ázsiai országokban semmi sem emlékeztette a hazájára: ott a természet gyönyörködtetőbb, miniatűrszerűbb, gondozottabb, és talán túlságosan is szép. Amikor azonban megkapta a Központtól a megbízást, hogy kapcsolódjék be a nácik elleni harcba, amikor „el kellett veszítenie" az útlevelét, és el kellett mennie Ausztráliába, hogy ott a sydneyi konzulátuson jelentkezzék, mint bizonyos von Stirlitz, akit Sanghaiban kiraboltak, első ízben tört rá a nosztalgia — a Sydneyből Canberra felé tartó autóban. Hatalmas erdők között haladtak, és úgy rémlett neki, hogy Tambov környékére került, csak amikor a kocsi a 78-as kilométerkőnél megállt egy bár mellett, és ő sétálgatott, amíg útitársai a szendvicsre és a kávéra vártak, csak akkor értette meg, hogy ezek az erdők nem olyanok, mint Oroszországban — eukaliptuszok ezek, szaguk fűszeres, különleges és kellemes, de mégse hazai illat. Miután megkapta az új útlevelet, és egy évig dolgozott Sydneyben, egy német gazdánál, aki pénzelte a nácikat, Stirlitz az ő kérésére New Yorkba utazott, ott elhelyezkedett a német konzulátuson, belépett az NSDAP[*]-ba, és ott hajtotta végre a birodalom titkosszolgálatának első utasításait.

Portugáliába már hivatalosan került, mint a biztonsági szolgálat tisztje. A kereskedelmi misszióban dolgozott, egészen addig, amíg Spanyolországban nem tört ki a Franco-féle lázadás. Akkor Burgosban tűnt fel, első ízben SD-egyenruhában. Attól kezdve leginkább Berlinben élt, rövid kiküldetésektől eltekintve: Tokióba (ahol a háború előtt utoljára látta Sorgét), Párizsba, Bernbe. Ám az egyetlen hely, amely vonzotta, bárhová is utazott, ez a kis tavacska volt a fenyőerdőben. Ez a hely volt az ő Oroszországa német földön. Itt otthon érezte magát, itt órákig képes volt heverni a fűben, és bámulni a felhőket. Megszokta már, hogy az embereket, az eseményeket, lelkének minden rezdülését elemezze, s arra a következtetésre jutott, hogy ez a vonzódás kezdettől logikus, s nincs benne semmi megmagyarázhatatlan vagy misztikus. Akkor döbbent erre, amikor egy ízben egész napra jött ide, s magával hozta a gazdasszonya által bekészített reggelit: néhány kolbászos és sajtos szendvicset, egy üveg tejet és egy termosz kávét. Aznap horgászbotot és két horgot is hozott. Csukaharapás ideje volt. Fél kiló kenyeret vett, hogy legyen mivel beetetni a pontyokat. Egy kevés fekete kenyeret szétmorzsolt a nádas mellett, aztán visszatért az erdőbe. Reggelije, amelyet szétrakott a pokrócon, olyan volt, így celofánzacskóban, mint valami kirakati minta. És hirtelen, amint az

---

[*] NSDAP = Nemzetiszocialista Német Munkáspárt = a hitleri Németország hatalmon levő, egyedül „legális" fasiszta pártja.

összecsukható, kék pohárba beleöntötte a tejet, hihetetlen unalmat kezdett érezni ezektől a kirakatba való szendvicsektől, hirtelen tördelni és nagy darabokban falni kezdte a fekete kenyeret, és itta rá a tejet. Émelygést érzett, de vidám, és nyugtalan lett a kedve. Eszébe jutott a fű, a kék erdő, amely ugyanilyen volt; az édesanyja keze, amelynek csak hosszú, gyengéd ujjaira emlékezett; a fekete kenyér és a cserépbögrében a tej; a darázs, amely megcsípte őt a nyakán; a fehér homok; a víz, amelybe ujjongva vetette magát; az anyja nevetése és a muslincák vékony zümmögése az alkonyodó, fehér égbolt alatt...

„Miért álltam meg? — gondolkodott Stirlitz, miközben lassan járkált fel és alá a sötét fasoron. — Á, persze, pihenni akartam... Hát pihentem is. Csak el ne felejtsek tejkonzervet vinni holnap, amikor bemegyek Erwinhez Alex válaszáért. De biztosan elfelejtem. Máris be kell raknom a kocsiba, mégpedig az első ülésre."

INFORMÁCIÓ A TÖPRENGÉSHEZ
(Himmler)

Himmler felállt a karosszékből, odalépett az ablakhoz; a téli erdő meghökkentően szép volt: a fenyők havas ága szikrázott a holdfényben, a világra csend nehezült.

Himmler hirtelen arra gondolt, hogyan kezdte el a műveletet Hess ellen, aki legközelebb állt a Führerhez. Igaz, egy pillanatig csupán hajszál választotta el Himmlert a pusztulástól; Hitler a paradox döntések embere volt. Himmler filmszalagot szerzett az emberei által, amely Hesst a W.C.-ben örökítette meg, amint éppen onanizál. Ezzel a filmszalaggal Himmler azonnal Hitlerhez rohant, és levetítette neki, A Führer tajtékzott. Éjszaka volt, de magához hívatta Goebbelst és Göringet, Hesst pedig a fogadószobába kérette. Göring érkezett elsőnek, nagyon sápadt volt, Himmler tudta, miért olyan rémült a birodalmi marsall: viharos szerelmi kalandja zajlott egy bécsi balett-táncosnővel. Hitler megkérte a barátait, hogy nézzék meg „Hessnek ezt a disznóságát". Göring hahotázott, Hitler rákiáltott: „Nem szabad szívtelennek lenni!" Behívta Hesst a dolgozószobába, odarohant hozzá, és kiabálni kezdett:

— Te mocskos, büdös gazember! Onán bűnébe esel!

Himmler is, Göring is, Goebbels is tisztában voltak azzal, hogy egy óriás bukásánál vannak jelen: Hess a párt második embere.

— Igen — felelte Hess, valamennyiük számára váratlan nyugalommal. — Igen, Führerem! Nem óhajtom ezt eltitkolni! Miért teszem ezt? Miért nem fekszem le színésznőkkel? — Nem nézett Goebbelsre, aki pedig összehúzta magát a karosszékben (kitörőben volt már a botrány Baarova cseh színésznővel, a szeretőjével kapcsolatban). — Miért nem utazom éjszakára Bécsbe, a balett bemutatójára? Mert számomra csak egy létezik — a párt! A párt és te, Adolf — egyek vagytok számomra! Nincs időm a magánéletre! Egyedül élek!

Hitler ellágyult, odalépett Hesshez, esetlenül átölelte őt, és megveregette a tarkóját. Hess győzött. Himmler válla közé húzta a fejét: tudta, hogy Hess bosszút tud állni. Amikor Hess elment, Hitler így szólt:

— Himmler, válasszon neki feleséget. Értem én ezt a nagyszerű és mozgalmához hű embert. Mutassa meg a jelöltek fényképeit: elfogadja az én ajánlatomat.

Himmler felfogta: most minden egyetlen pillanat alatt dől el. Megvárta, amíg Goebbels és Göring hazaindultak, és így szólt:

— Führerem, ön hűséges harcost mentett meg a nemzetiszocializmus számára. Valamennyien becsüljük Hess aszketizmusát. Senki se dönthetett volna ilyen bölcsen a sorsáról. Ezért engedje meg, hogy most azonnal további adatokkal szolgáljak önnek! Az ön katonáinak is segíteni kell, ahogyan Hessnek is segített.

És elhozta Hitlernek a Munkafront vezérének, Leynek, a dossziéját, ö alkoholista volt. Részeges botrányai senki előtt nem számítottak titoknak, Hitlert kivéve. Hímmler előszedte Goebbelsnek, a „babelsbergi kisbikának" a dossziéját is; eszeveszett viszonyai különféle, korántsem tiszta vérű nőkkel, megdöbbentették az igaz nemzetiszocialistákat; akkor éjszaka Hitler asztalára tette a Bormannt kompromittáló anyagot is.

— Nem, nem — kelt Hitler Bormann védelmére. — Sok gyereke van, ez csak pletyka lehet. Hímmler ,nem akarta már meggyőzni Hitlert, de látta, milyen feszült, kíváncsisággal lapozgatja az anyagot, többször is átolvassa az ügynökök jelentéseit, és Himmler tisztában volt azzal, hogy véglegesen megnyerte a Führert.

Himmler SS-vezéri tisztjének tizedik évfordulójára Hitler parancsot adott ki, hogy a napot egész Németországban ünnepeljék meg. E naptól kezdve minden Gauleiter tisztában volt azzal, hogy Himmler Hitler után az egyetlen teljhatalommal rendelkező ember. Minden helyi pártszervezet két címre küldte ezentúl az alapvető információkat: a párt törzséhez, Hessnek; és Himmler hivatalának. A különleges megbízatású ügynökcsoport anyagai pedig nem mentek

át az egyes osztályokon, hanem egyenesen Himmler személyes páncélarchívumába kerültek. A párt vezetőiről szóló kompromittáló adatok voltak ezek. 1942-ben pedig Himmler páncélszekrényébe helyezte az első kompromittáló adatokat a Führerről.

1943-ban, Sztálingrád után, úgy döntött, hogy megmutatja ezeket a dokumentumokat egyik legközelebbi barátjának, Kersten doktornak, a Birodalom legjobb orvosának és masszőrjének. Bezárta az ajtót, és kivette a páncélszekrényből

a Führer kórtörténetének kópiáját. Kersten a meglepetéstől leült a díványra. A kórtörténetből teljes egyértelműséggel kitűnt, hogy a Führer rettenetes szifiliszen ment keresztül.

Kersten, miután átlapozta mind a hetven oldalt, csendesen így szólt:

— A paralysis progressiva első stádiumában szenved... Pszichikailag már nem normális.

— Hajlandó lenne kezelni őt? — kérdezte Himmler.

— A Führer túlságosan is veszélyes beteg ahhoz, hogy orvosokat cseréljen. Aki a pusztulását akarja, az cseréli az orvosait.

Nos, ekkor adta Himmler hallgatólagos beleegyezését Walter Schellenberg SS-Brigadenführernek, a politikai felderítés főnökének, hogy szimatolja ki a nyugati szövetségeseknél, milyen mértékben készek tisztességes békét kötni Németországgal. Figyelemmel kísérte azt is, amikor a tábornoki ellenzék összeesküvői játszmát folytattak Allan Dullesszal, az amerikai hírszerző központ svájci vezetőjével. Különösen sokáig töprengett az egyik összeesküvő jelentésén: „A Nyugat képviselői szívesen hajlottak a tárgyalásokra és a békére a Birodalommal, a bolsevizmustól való rettegésük miatt, de aggodalmuknak adtak kifejezést a Führer állhatatlan zsenijét illetően, akit bizalmat nem érdemlő tárgyalópartnernek tartanak. Intelligens, józan és megbízható személyek kis csoportját keresik, olyanokét, mint a birodalmi SS-vezető..."

„Szánalomra méltóan gyáva voltam — folytatta a töprengést Himmler, és tovább hallgatta a fenyőerdő csendjét. — Negyvennégy július 20-án, öt órával a Hitler ellen elkövetett merénylet után, már Németország Führere lehettem volna. Megvolt a lehetőségem, hogy mindent a kezembe vegyek Berlinben, amíg a pánik és a káosz uralkodott. Megvolt a lehetőségem, hogy Goerdelert ne börtönbe küldjem, hanem Bernbe, Dulleshez, a békejavaslattal. A Führert, Goebbelst és Bormannt pedig agyonlőtték volna, mint harmincnégyben Strassert. Hadd rohangáltak volna ők is fel s alá a szobában, zuhantak volna a padlóra, irgalomért könyörögve... De mégsem... Hitler sohasem könyörgött volna. Gondolom, Goebbels sem. De hogy könyörgött volna Bormann! Nagyon szereti az életet, és a világot maximális józansággal nézi. Én viszont kishitűnek mutatkoztam, felidéztem magamban a Führer mellett töltött legszebb napokat, és el érzékeny ültem... Legyőzött a szentimentalizmus..."

Himmler akkoriban arra törekedett, hogy ebből a júliusi vereségből maximális személyi előnyöket csikarjon ki a maga számára. Berlinben a puccsot Goebbels verte le, de Himmler kitépte a kezéből a győzelmet. Tudta, milyen vasat kell ütnie. A fanatikus Goebbels csak a pártfrázisoktól megsüketülve engedhette át a győzelmet, amely az ő műve volt, és amelyre oly érzékenyen reagált. Megmagyarázta Goebbelsnek, miért szükséges azonnal egekig magasztalni az SS és a Gestapo szerepét, amelyet a lázadás leverésében betöltött. „Meg kell magyaráznunk a népnek — mondta Goebbelsnek —, hogy egyetlen más állam nem tehette volna ilyen határozottan ártalmatlanná a bérgyilkosok bandáját, mint a miénk tette a hős SS-ek segítségével." A sajtó és a rádió kampányba kezdett az „SS hőstettéről". A Führer különösen jóságos volt ekkor Himmlerhez, és bizonyos ideig úgy is tűnt

Himmlernek, hogy a hatalmas veszteség végül is nyereséggé változott: különösen november 9-én érezte így, amikor a Führer — a Birodalom történetében először — őt, éppen őt, a birodalmi SS-vezért bízta meg, hogy Münchenben helyette elmondja az ünnepi beszédet.

Most is emlékezett még — félelmetes élességgel — arra az édes érzésre, amikor felment a Führer tribünjére, s mellette, de lejjebb — ott, ahol a Führer beszédei közben ő állt —

Goebbels, Göring, Ribbentrop és Ley tolongott. És tapsoltak neki, és az ő jelzésére lendítették előre karjukat a pártköszöntésre, és a beszéd szüneteit lesve, ők kezdték az ovációt, amelyet azonnal átvett az egész terem. Ám gyűlöljék őt, vagy ne tartsák érdemesnek erre a nagy szerepre, de a nemzetiszocializmus etikája arra kötelezte őket, hogy a kétezer idesereglett Gauleiter előtt megadják neki a legnagyobb párttisztességet, neki, Himmlernek.

Bormann... Ó, hogy gyűlölte Bormannt! Éppen Bormann, akit nyugtalanított Himmler ilyetén kiemelkedése, éppen ő tudta őt legyőzni. Jobban ismerte a Führert bárki másnál, tudta, hogy ha Hitler szeret valakit, és hisz neki, arról az emberről semmi rosszat sem szabad mondani. Ezért Bormann ezt mondta a Führernek:

— A hadseregbe vetett remények merőben kétségesek. A nemzet nagy szerencséje, hogy vannak SS-hadosztályok, a párt és a nemzetiszocializmus reménységei. Csupán Himmler barátom, az SS vezére vállalhatja magára a Keleti Front, a „Visztula"-hadseregcsoport parancsnokságát. Csak az ő parancsnoklata alatt képes a neki alárendelt SS és a hadsereg visszavetni az oroszokat, és szétzúzni őket.

Másnap Himmler megérkezett repülőgépen a Führer főhadiszállására. Magával hozta azt az utasítást, amely szerint Németország minden Gauleitere, aki korábban Bormann-nak engedelmeskedett, most párhuzamosan neki, az SS birodalmi vezérének is alá van rendelve. Halálos csapást készített elő Bormann számára. És kissé még csodálkozott is azon a könnyedségen, amellyel a Führer ezt a döntést jóváhagyta. Egy perccel azután azonban, hogy a Führer aláírta a papírt, már mindent értett.

— Üdvözlöm önt, Himmler! Kinevezem önt a „Visztula"-hadseregcsoport főparancsnokává. Önön kívül senki se képes szétzúzni a bolsevista hordákat Csak ön és senki más nem képes Sztálinnak a torkára hágni, és diktálni neki a békefeltételeimet!

Ez maga volt az összeomlás. 1945 januárját írták, győzelemre semmiféle remény sem volt már. Az ördögbe ezekkel a szentimentális illúziókkal! Egyetlen kiút van: azonnali béke Nyugattal és közös harc a bolsevista hordák ellen. Himmler köszönetet mondott a Führernek e magas és tiszteletre méltó kinevezésért, és hazautazott a főhadiszállására. Ezután Göringhez ment, de a beszélgetés nem sikerült.

Most pedig felébredt, nem tud aludni, hallgatja a fenyőerdő csöndjét, és fél attól, hogy felhívja megtagadott kislányát, mert erről tudomást szerezhet Bormann, és fél felhívni a fiait és anyjukat, akit szeret, mert fél a botránytól; a Führer nem bocsátja meg, ahogy ő nevezi, az „erkölcsi tísztátalanságot". Átkozott szifiliszes... Erkölcsi tisztátalanság... Himmler gyűlölködve nézett a telefonkészülékre, a gépezet, amelyet ő hozott létre tizennyolc évvel ezelőtt, ezúttal ellene dolgozott.

„Vége — mondta magában —, vége. Ha most nem kezdek harcolni magamért, belepusztulok."

Himmler az ügynökök összefoglaló jelentéséből feltételezhette, hogy Kesselring tábornagy, az olaszországi hadseregcsoport főparancsnoka nem lesz a Nyugattal folytatandó tárgyalások ellen. Erről csak Schellenberg és Himmler tudott. A két ügynököt, akik a dolgot jelentették, megsemmisítették — „repülőbaleset" érte őket, amikor visszatérőben voltak Kesselringhez. Olaszországból egyenes út vezet Svájcba. Svájcban pedig ott ül az amerikai felderítő szolgálat európai főnöke, Allan Dulles. Ez pedig komoly dolog. Ez komoly emberek közvetlen kontaktusa, annál is inkább, mivel Karl Wolff tábornok, az olaszországi SS vezetője, Himmler hűséges embere.

Himmler felemelte a telefonkagylót, és bemondta:

— Kérem, sürgősen hívja Karl Wolff tábornokot.

Karl Wolff személyi törzsének a parancsnoka. Bízik benne, Wolff majd tárgyalásokat kezd a Nyugattal — Himmler nevében.

AZ ERŐK MEGOSZLÁSA

Stirlitz semmiféle kombinációkba nem kívánt bocsátkozni Schlaggal, amikor a papot első ízben kihallgatásra vezették: teljesítette Schellenberg utasítását. Három napon át beszélgetett vele, és érdeklődéssel közeledett ehhez az idős emberhez, aki meglepő méltósággal és gyermeteg naivitással viselkedett.

A pappal beszélgetve és dossziéjával ismerkedve mind gyakrabban töprengett azon, hogyan hasznosíthatná a papot a jövőben ügye számára. Miután meggyőződött arról, hogy a pap nemcsak gyűlöli a nácizmust, és nem csupán kész segítséget nyújtani a létező földalatti mozgalomnak — márpedig efelől alaposan meggyőződött, amikor végighallgatta Klausszal, a provokátorral folytatott beszélgetést —, Stirlitz Schlagnak is szerepet szánt leendő munkájában. Csak azt nem döntötte még el, hogyan lehetne célszerűbben felhasználni.

Stirlitz sohasem találgatta előre, hogyan fejlődnek majd az események részleteikben. Emlékezett egy epizódra — a vonaton olvasta, amikor Európát átszelve, Ankarába tartott —, s a történet egész életére agyába vésődött. Egyszer, amint az agyafúrt irodalomtudósok megírták, Puskint megkérdezték: Mi lesz az „elragadó Tatjánával?" „Kérdezzék meg őt, én nem tudom" — felelte ingerülten a költő. Stirlitz beszélgetett matematikusokkal, fizikusokkal, különösen, miután a Gestapo letartóztatta Rungét, aki atomfizikai problémákkal foglalkozott. Stirlitz afelől érdeklődött, milyen mértékben képesek a tudomány teoretikusai előre megtervezni a felfedezést. „Ez lehetetlen — hangzott a válasz —, mi csak a keresés irányát határozzuk meg, minden egyéb a kísérlet során dől el." A felderítéssel is éppígy áll a dolog.

„Szóval, a pap — mondta magában Stirlitz. — Foglalkozzunk a pappal. Most, hogy Klaust megsemmisítettem, gyakorlatilag ellenőrzés nélkül nekem van alárendelve. Jelentettem Schellenbergnek, hogy a lelkész és Brüning exkancellár kapcsolatait nem sikerült megállapítani, és ő, úgy látszik, nem érdeklődik tovább az öreg iránt. Az én érdeklődésem azonban ugyancsak megnövekedett — a Központ parancsa óta."

1945. II. 16. (04 óra 45 perc)

Eismann SS-Obersturmbannführer [A Birodalmi Biztonsági Hivatal IV. *osztálya] 1939-es párttag párt jellemzéséből: „Valódi árja, jelleme az északnémethez közelít, szilárd. Munkatársaival jó a kapcsolata. Szolgálati kötelmeinek kifogástalanul eleget tesz. A Birodalom ellenségeivel szemben könyörtelen. Sportember, lövészversenyeken díjakat nyert. Kitűnő családfő. Kompromittáló kapcsolatai nem voltak. Viseli, az SS birodalmi vezető kitüntetéseit..."*

Müller késő éjjel hívatta Eismann Obersturmbannführert. Kaltenbrunner konyakjától elaludt, és most kipihentnek érezte magát.

„Ez a konyak valóban különleges — gondolta, miközben jobb kezének nagy- és mutatóujjával megmasszírozta a nyakát. — A miénktől zúg az ember feje, ettől meg teljesen megkönnyebbül. Persze, a tarkóm lüktet a nyomástól, de hát ez nem is lehet másképp..."

Eismann gyulladásos szemmel nézett Müllerre, és gyermeki, lefegyverző mosolyát villogtatta.

— Nekem is majd szétreped a koponyám, úgy ábrándozom a hétórás alvásról, mint valami mennyei mannáról. Sose hittem volna, hogy az álmatlanság a legszörnyűbb kínszenvedés.

— Nekem az egyik orosz ügynökünk, mellesleg korábban vérengző bandita, mesélte, hogy ők a lágerben valamilyen ravasz italt főztek maguknak teából — a „csefir"-t. Ez egyszerre kábít és frissít. Nem kellene kipróbálnunk? — Müller hirtelen felnevetett. — Úgyis isszuk

még ezt az italt a táboraikban, ne sajátítsuk el időben a technológiáját?

Müller megbízott Eismannban, ezért őszintén és gonoszul tréfált, és ugyanígy beszélt is vele.

— Figyeljen csak ide, itt valami zavaros dolgon törik a fejüket. Ma hivatott a főnök. Fantaszták ezek a mi főnökeink... Ők képzelődhetnek, mert nincs konkrét munkájuk, vezetői utasításokat pedig minden cirkuszi csimpánz tud adni... Szóval, az a helyzet, hogy forral valamit Stirlitz ellen...

— Ki ellen?!

— Igen, igen, Stirlitz ellen. Ő az egyetlen ember Schellenberg felderítésében, akivel rokonszenveztem. Nem talpnyaló, nyugodt fickó, hisztéria és stréberség nélküli. Nemigen hiszek azoknak, akik a főnökségünk körül forgolódnak, és ha kell, ha nem, szónokolnak a gyűléseinken.

Ez a Stirlitz legalább hallgat. Szeretem a hallgatag embereket... Ha egy jó barát tud hallgatni, akkor jó barát. Ha pedig ellenség, hát akkor ellenség. Tisztelem az ilyen ellenséget. Van mit tanulni tőlük...

— Nyolc éve ismerem Stirlitzet — mondta Eismann. — Ott voltam vele Szmolenszknél, és láttam a bombázás közben: kovakőből van és acélból.

Müller a homlokát ráncolta:

— Mitől jöttek rá magára a metafórák? A fáradtságtól? Hagyjuk a metafórákat pártunk boncainak. Minekünk, nyomozóknak, főnevekben és igékben kell gondolkodnunk: „találkozott", „közölte", „átadta"... Ön tehát nem feltételezi, hogy...

— Nem — felelte Eismann. — Én nem hiszem, hogy Stirlitz becstelen lenne.

— Én sem.

— Gondolom, tapintatosan meg kell majd győzni efelől Kaltenbrunnert.

— Miért? — kérdezte kis szünet után Müller. — És ha azt akarja, hogy Stirlitz becstelen legyen? Miért beszéljük le? Különben is, Stirlitz nem a mi hivatalunkból való, a hatodik parancsnokságnál van. Hadd táncoljon Schellenberg...

— Schellenberg bizonyítékokat kér. És tudja, ebben támogatja őt a birodalmi vezető.

— Gondolja?

— Biztos vagyok benne.

— Miért?

— Nehéz lenne bizonyítanom. De meg vagyok győződve efelől, Obergruppenführer.

Müller újra a nyakát kezdte masszírozni.

— No, és mit csináljunk?

Eismann vállat vont:

— A magam részéről úgy gondolom, hogy tisztességesnek kell maradnunk magunk előtt. Ez meghatározza minden leendő akciónkat és lépésünket.

— Akciók és lépések, ez egy és ugyanaz — jegyezte meg Müller, - Ó, hogy irigylem azokat, akik csak parancsot teljesítenek! „Tisztességesnek maradni!" Mintha azon lennék csak, hogy ne legyek tisztességes. Kérem, biztosítom önnek a lehetőséget, hogy becsületes legyen! Vigye ezeket az anyagokat — Müller néhány géppel írt szöveget tartalmazó mappát nyújtott át Eismann-nak — vonja le következtetéseit. Messzemenően, becsületesen, kérem. Ezekre fogok támaszkodni, amikor jelentem a főnöknek a vizsgálat eredményeit.

— Miért éppen nekem kell ezt csinálnom, Obergruppenführer? — kérdezte Eismann.

Müller elnevette magát:

— Hát hol van a tisztessége, barátom?! Hol van? Könnyű másoknak azt tanácsolni, hogy „légy tisztességes". És közben mindenkinek azon fő a feje, hogy a becstelenségét hogyan tüntethetné fel tisztességnek... Hogyan igazolhatná magát és tetteit?... Vagy nincs igazam?

— Kész vagyok megírni a jelentést.

— Milyent?

— Megírom a jelentésben, hogy évek óta ismerem Stirlitzet, és kezességet vállalhatok érte.

Müller elhallgatott, feszengett a karosszékben, aztán egy papírlapot nyújtott át Eismann-nak.

— Írja — mondta. — Rajta.

Eismann elővette a tollat, hosszan töprengett az első mondaton, aztán kalligrafikus betűivel papírra vetette: „Müller SS-Obergruppenführernek, a IV. osztály parancsnokának. Miután von Stirlitz SS-Standartenführert valódi árjának tartom, aki odaadó híve a Führer és a párt eszményeinek, kérem, engedélyezze, hogy ne foglalkozzam ügyének felülvizsgálatával. Eismann, SS-Obersturmbannführer."

Müller leitatta a papírt, kétszer elolvasta a szöveget, és halkan így szólt:

— Hát jó... Derék fiú maga... Mindig is tisztelettel és bizalommal viseltettem maga iránt. Most alkalmam volt még egyszer megbizonyosodni a maga hallatlan rendességéről, Eismann...

— Köszönöm önnek.

— Nincs mit köszönnie. Én köszönöm önnek. Itt van ez a három mappa: állítson össze pozitív jelentést Stirlitz munkájáról. Nem kell magyaráznom: a felderítő művészete a nyomozó finom szimata és a valódi nemzetiszocialista bátorsága. Mennyi idő kell ehhez magának?

Eismann belelapozott az iratokba, és így válaszolt:

— Ha szépen, formásan akarjuk beadni, és okmányszerűen alátámasztani, akkor egy hetet kell kérnem öntől.

— Maximum öt nap.

— Jól van.

— És igyekezzék különösen jó színben bemutatni Stirlitzet ezzel a pappal folytatott munkájában. — Müller ujjával beletúrt az egyik mappába. — Kaítenbrunner úgy véli, hogy valaki papokon keresztül próbál mostanában összeköttetést keresni a Nyugattal. A Vatikán és a többi...

— Rendben van.

— Hát sok szerencsét! Na, nyomás haza, és aludjék jól.

Amikor Eismann elment, Müller a levelet egy külön mappába helyezte, és hosszan tűnődött. Aztán hívatta Holthoff Obersturmbannführert, a másik munkatársát.

— Figyeljen — mondta, és még hellyel sem kínálta: Holthoff fiatal volt. — Rendkívüli titkos és fontos feladattal bízom meg önt.

— Igenis, Obergruppenführer...

„Ez aztán buzgólkodni fog — gondolta Müller. — Ennek még tetszenek a mi kis játékaink, ő még lubickol bennük. Ez aztán tücsköt-bogarat összehord majd... Így is kell... Lesz miről alkudozni Schellenberggel."

— Nos hát — folytatta Müller —, tanulmányozza át ezeket az ügyiratokat: Stirlitz Standartenführer munkája az utóbbi évben. A boszszúálló fegyverrel kapcsolatos... vagyis hogy az atomfegyverrel... Rungéval, a fizikussal... Piszkos kis ügy, próbáljon a mélyére ásni... És keressen fel, ha bármilyen kérdése akadna.

Amikor Holthoff kissé elbátortalanodva, de félénkségét palástolni igyekezve elindult a Gestapo-főnöktől, Müller még megállította őt, és a mondottakhoz hozzáfűzte:

— Nézze csak át néhány korábbi ügyét a frontról, és figyeljen arra, nem találkozott-e Stirlitz és Eismann útja.

INFORMÁCIÓ A TÖPRENGÉSHEZ
(Dulles)

A Gestapo, az Abwehr és a vichyi elhárítás is tudta, hogy 1942 nyarának lázas napjaiban Franciaországon egy amerikai fog átutazni. A Gestapo és Canaris tengernagy hivatala hajtóvadászatot indított az amerikai ellen.

A pályaudvarokon és a repülőterek üvegcsarnokaiban titkos ügynökök őrködtek, meredten bámulva mindenkire, aki csak egy kicsit is amerikaira emlékeztetett.

De ezt az embert nem tudták elfogni. Értett ahhoz, hogy eltűnjön éttermekben, majd váratlanul felbukkanjon a repülőgépeken. Okosan, számítóan, higgadtan és bátran kijátszotta a német biztonsági szolgálatot, a vichyi elhárítást, és csodával határos módon jutott el 1942 végén a semleges Svájcba.

Magas növésű ember volt. Foga közt állandóan rövidke angol pipát szorongatott, szófukar volt, gyakran mosolygott, és társalgó partnereit figyelmes hallgatásával és éleselméjűségével hódította meg, s ha bebizonyosodott, hogy nincs igaza, akkor ezt azonnal készséggel elismerte.

Ha Himmler, Canaris vagy Pétain szolgálata tudta volna, hogy ki ez az ember, valószínűleg megtízszerezte volna az erőfeszítéseit, hogy kézre kerítse. Mert ez az ember Allan Dulles volt, az OSS* svájci hírszerző központjának főrezidense.

Svájcban nemsokára úgy beszéltek róla, mint Roosevelt elnök személyes képviselőjéről.

Dulles cáfolatot tett közzé a sajtóban. Különös volt ez a cáfolat. Tudta, hogy ez a kettős reklám — a szóbeszéd és a fura cáfolat — hasznára válik. Nem tévedett: Bernbe érkezésének első hónapjától kezdve a legkülönbözőbb irányból keresték fel különféle emberek, akikből a világ valamennyi elhárítása ügynökeit toborozza.

Dulles, mielőtt nagyobb arányú munkába fogott volna, a lehető leggondosabban tanulmányozta a munkatársaival kapcsolatos anyagokat. — Ebben a kék mappában — magyarázta neki az FBI embere — azok vannak, akiknek rokonai vagy közeli barátai vannak a tengelyországokban és a semleges államokban. Ebben a mappában a Németországban születettek, az európai születésűek vagy azok, akiknek németek a szülei. Itt azoknak a névsora, akikkel a munkatársai leveleznek... Ezek pedig... Dulles értetlenkedve szakította félbe:

— Mi köze ennek az ügyhöz?

— Elnézést...

— Engem a következő érdekel: Van-e a velem együttműködő emberek között a Német-Amerikai Intézetnek aktivistája, vagy nincs? Tagja-e valaki a kommunista pártnak, vagy nem? Milyen a családjuk? Szilárd-e a házassága, vagy a felesége hisztérika, a férj pedig ennek következtében hajlamos az alkoholizmusra, és a botrányos családi tűzhelyet legszívesebben felrúgná? Ami pedig a németországi vagy olaszországi rokonokat illeti, valami távoli rokonom nekem is megtelepedett Németországban, még a múlt században.

Amikor Himmler hivatalának sikerült bejuttatni Dulles házába az ügynökét (a Dullesnél dolgozó kedves és rendes szakácsnő a birodalmi biztonsági szolgálat VI. osztályának munkatársa volt), Schellenberg és Himmler sok fontosat és érdekeset tudott meg ettől az ügynöktől.

Így például ez az ügynök közölte, hogy Dulles kedvenc könyve, amelyet mindig az asztalon tart, Szung Ce kínai szerző „A háború művészete" című könyve. Ebben a könyvben a kínai teoretikus kifejti a kémkedés alapszabályait, amelyeket Kínában alkalmaztak időszámításunk előtt.

A Gestapo-ügynök még a Bibliát is le tudta fényképezni, s rajta a rengeteg széljegyzetet,

---

* OSS = Office of Strategic Service.

amelyet az amerikai hírszerző készített. Többek között megjegyzést fűzött ahhoz a részhez, amelyben Józsué két embert küldött Jerikóba, hogy azok ott titokban mindent kikémlelnének. „És jövének a tévelygő Rahab házába." Ez — legalábbis Dullesnak így tűnt föl, és barátai előtt is így emlegette — első bizonyítéka volt annak, amit manapság a hivatásos hírszerzők „illegális lakás"-nak neveztek. Rahab elrejtette őket a házába, aztán pedig kivezette őket a városból, s az izraeliták elfoglalván Jerikót, kardélre hánytak mindenkit, csupán Rahabot és családját hagyták életben. Ekkor született az a szokás, hogy megjutalmazták azokat, akik segítettek a felderítésnek.

Dulles másik kedvenc könyve Defoe „Robinson Crusoe"-ja volt. Gyakran vette kézbe a „Moll Flanders"-t is, és ,,A londoni pestis"-t. Ezeket a könyveket a legkitűnőbb felderítők egyike írta: Daniel Defoe nemcsak egy nagy hírszerző hálózat önálló megszervezője volt; ő lett az angol hírszerzés első főnöke, amiről a világ csak halála után sok évvel szerzett tudomást.

Az ifjabb Dulles életrajza nem volt különösebben figyelemre méltó. Műtörténész-magister létére diplomata, hírszerző, politikus, ügyvéd pályáját futotta be. Barátja volt Hoffmann tábornoknak, aki elsőként, még 1919-ben lépett fel „a vörös Kelet elleni hadjárat" elméletével. Kormányokat döntött meg a Közel-Keleten, és diktatúrákat juttatott hatalomra Dél-Amerikában, de nem az Egyesült Államok érdekében tette ezt, Rockefeller és Mellon olaj királyoknak dolgozott. A harmincas években John és Allan Dulles szoros kapcsolatot létesített a németországi Thyssen, IG-Farbenindustrie és Robert Bosch konszernjeivel. Allan Dulles ezeknek a német konszerneknek a képviselője lett Amerikában. A második világháború kitörése előtt a Schröder Trust Company igazgatója lett. Kurt von Schröder SS-Gruppenführer volt, akit Himmler személyesen mutatott be a Führernek. Allan Dulles a csőd szélén állt, amikor megkezdődött a háború a nácik ellen. Patrónusai, a Rockefellerek és a Mellonok megmentették. „Olyan emberre van szükségünk, aki jobban ismeri nálunk Németországot. Végül is amerikai állampolgár, a múlt hibái ellen pedig senki sem volt bebiztosítva." S ezért bízták meg éppen Dullest azzal, hogy Európában az USA érdekeit képviselje.

1945. II. 17. (10 óra 03 perc)

Amikor Wolff SS-Obergruppenführer kilépett Himmler dolgozószobájából, a Reichsführer még soká ült mozdulatlanul. Nem félelmet érzett ezúttal, nem, legalábbis azt hitte. Mindössze annyi történt, hogy életében először egyezkedésbe kezdett. Ismerte az egyezkedőket, s még csak nem is zavarta őket, miközben figyelte, ki lesz a győztes 1944 júliusában, most azonban ő maga hajtott végre hazaárulásszámba menő tettet: az ellenséggel való tárgyalásért egyfajta büntetés járt — halál.

Karl Wolff azért tért vissza Olaszországba, hogy közvetlen kapcsolatba lépjen Dullesszal: a magas rangú SS-tiszt, a szövetségesek legmagasabb rangú hírszerzőjével.

Himmler szokása szerint levette a szemüvegét — ma keret nélküli szemüveg volt rajta, mint valami tanáron —, és lassan törülgetni kezdte a szarvasbőrrel. Érezte, hogy valami megváltozott benne. Nem mindjárt értette meg, hogy mi, de amint felfogta, elmosolyodott. „Végre megmozdultam — gondolta. — A legszörnyűbb az a kínzó dermedtség, amely leginkább az éjjeli lidércnyomásra emlékeztet."

Hívatta Schellenberget. A politikai hírszerzés főnöke egy perc múlva ott volt Himmlernél, aki mintha várószobában ülne, és nem saját szobájában, a harmadik emeleten.

— Wolff Olaszországba repült, hogy kapcsolatot teremtsen Dullesszal — mondta Himmler, és megropogtatta az ujjait.

— Okos dolog.

— Ez őrület, Schellenberg, őrület és kalandorság.

— A lehetséges bukásra gondol?

— Az egész kérdéskomplexumra gondolok! Ön az oka, az ön egész munkája! Ön vitt rá engem erre a lépésre!

— Ha Wolff lebukik, minden anyag hozzánk fut be.

— De lehet, hogy előbb a bécsihez kerül... Schellenberg kérdően tekintett Himmlerre.

Az borús arccal magyarázta;

— Kaltenbrunnerhez. És nem tudom, hogy azután kihez küldi ezeket az anyagokat: Bormannhoz vagy hozzám. Ön pedig tudja, hogy mit csinál Bormann, ha ilyen jellegű anyagot kap. És elképzelheti, hogyan reagál a Führer, ha meglátja az anyagot, különösen Bormann kommentárjával.

— Ezt a lehetőséget is elemeztem. Himmler szemrehányóan ráncolta a homlokát.

Most csak egyet szeretett volna: visszahívni Wolffot, és teljesen elfelejteni a vele folytatott beszélgetést.

— Elemeztem ezt a lehetőséget — ismételte Schellenberg. — Először is: Wolffnak nem a saját és még kevésbé az Ön nevében kell tárgyalnia Dullesszal, hanem Kesselring tábornagy nevében, akinek ő olaszországi alárendeltje, ö az olaszországi parancsnok helyettese, s így kívül esik az ön közvetlen hatáskörén...

Kesselring annak idején Göring segítőtársa volt a Luftwaffénál, mindenki Göring emberének tartotta.

— Ez helyes — mondta Himmler. — Ön ezt már korábban kigondolta, vagy csak most jutott eszébe?

— Ez akkor jutott eszembe, amikor tudomást

szereztem Wolff utazásáról — válaszolta Schellenberg. — Megengedi, hogy rágyújtsak?

— Igen, tessék — felelte Himmler. Schellenberg rágyújtott. Harminchat óta csak

„Camel"-t szívott, és semmi más cigarettát nem ismert el. Egyszer, negyvenkettőben, azután, hogy Amerika belépett a háborúba, megkérdezték: „Hogyan szerzi ön az ellenséges cigarettákat?" Schellenberg így válaszolt: „Nahát! Az ember amerikai cigarettát szív, és máris hazaárulónak tartják..."

— Átgondoltam minden lehetőséget — folytatta —, még a legkellemetlenebbeket is.

— Vagyis? — figyelt fel Himmler. Megnyugodott, magához tért, értelmes távlat nyílt előtte, miféle kellemetlenség jöhet közbe még, ha minden ilyen ragyogóan rendeződik?

— És mi van akkor, ha Kesselring, vagy ami még rosszabb, Göring, alibit tud felmutatni ebben az ügyben?

— Nem engedjük meg. Idejében gondoskodjanak erről — mondta Himmler.

— Mi gondoskodunk, de Kaltenbrunner és Müller?

— Rendben, rendben — mondta fáradtan Himmler. — És mit javasol?

— Javaslom, hogy üssünk két legyet egy csapásra.

— Ez nem megy — mondta Himmler még fáradtabb, színtelenebb hangon. — Különben sem vagyok vadász...

— A Führer azt mondja, hogy a szövetségesek a szakítás szélén állnak, vagy nem? Következésképpen ennek a szakadásnak az előidézése fő feladataink egyike. Hogyan viselkedik Sztálin, mihelyt tudomást szerez azokról a külön-tárgyalásokról, amelyeket Wolff SS-tábornok folytat a szövetségesekkel? Nem vállalkozom annak a megítélésére, hogy éppen ő hogyan fog viselkedni, de hogy ez cselekvésre készteti, abban egy percig sem kételkedem. Következésképpen Wolff útja, amelyet mi Sztálin nagy dezinformációjaként kódolunk, a Führer javát szolgálja. Állítólagos tárgyalásaink Sztálin elleni blöffök. Így magyarázzuk meg a Führernek az akciót, ha az megbukik.

Hímmler felállt a székből — nem szerette a fotelokat, és mindig a régi irodai széken ült —, odalépett az ablakhoz, és hosszan nézte Berlin romjait. Az iskolából gyerekek jöttek kifelé, és vidáman nevettek. Két asszony gyermekkocsit tolt maga előtt. Himmler hirtelen arra gondolt:

„örömmel mennék most az erdőbe, és aludnék, a tűz mellett. Milyen okos ez a Walter, istenem..."

— Majd gondolkozom azon, amit mondott — válaszolt Himmler, még mindig háttal. Magának akarta megszerezni a győzelmet. Schellenberg örömmel adta volna át azt a Reichsführernek, mindig átengedte a győzelmeit neki és Heydrichnek.

— Érdeklik önt a részletek, vagy úgy gondolja, hogy azokat magam dolgozzam ki? — kérdezte Schellenberg.

— Gondolja végig maga — felelte Himmler, de amikor Schellenberg elindult az ajtó felé, így folytatta: — Ebben az ügyben tulajdonképpen nincsenek részletek. Mire gondol ön?

— Mindenekelőtt a fedőműveletre... Vagyis, valami idegen figurát kell bedobni a Nyugattal való tárgyalásokra. Aztán erről az emberről a Führernek adjuk át az anyagot. Szükség esetén... Ez a mi felderítő szolgálatunk győzelme lesz: meghiúsítottuk az ellenség álnok mesterkedéseit, ugye, így közli Goebbels is? Továbbá, Svájcban ezer szem figyeli majd Wolffot. S szeretném, ha a mi öt-hat emberünk a nyugati szövetségesek ezer szemét figyelné. Wolff nem fog tudni a mi embereinkről: azok közvetlenül hozzám küldik az információkat. Ez lesz a legfőbb alibi: lebukás esetén fel kell áldozni Wolffot, de a megfigyelését bizonyító adatok a mi dossziéinkban lesznek.

— Az ön dossziéiban — javította ki Himmler —, az önéiben.

„Már megint ráijesztettem — gondolta Schellenberg. — Ezek a részletek megriasztják őt. Csak a beleegyezését kell kérni, a többit magamnak kell megcsinálnom."

— Kit akar odaküldeni?

— Van egy jó jelöltem — felelte Schellenberg —, ez azonban már részletkérdés, amelyet anélkül is meg tudok oldani, hogy önt elszakítsam a fontosabb ügyektől.

A fedőművelet megoldására kiszemelt jelöltek névsorában von Stirlitz szerepelt, az általa „pártfogolt" pappal.

1945. II. 17. (10 óra 05 perc)

Reggel, amikor Erwinnek a Központ válaszát kellett fogadnia, Stirlitz lassan közeledett az utcán Erwin házához. A hátsó ülésén hatalmas lemezjátszó feküdt; Erwin álcázásképpen egy kis lemezgyár tulajdonosa volt, ez tette lehetővé, hogy a kliensek kiszolgálásának ürügyén sokat utazgasson az országban.

Az utcán közlekedési dugó keletkezett: előttük, az úttestről a romokat takarították el. Az éjszakai bombázás alatt leomlott egy hatemeletes ház, és az útjavító csapat munkásai a rendőrökkel együttesen gyorsan megszervezték a járművek átkelését.

Stirlitz hátrafordult: Horchja mögött legalább harminc autó állt. Egy fiatal legény, teherautósofőr, odakiáltott Stirlitznek.

— Ha most megint jönnek, akkor lesz ám zűrzavar! És nincs is hova bújni,

— Nem jönnek — válaszolta Stirlitz, az égre nézve. A felhők alacsonyan szálltak, szürkésfekete széleik után ítélve hófelhők voltak.

„Éjjel meleg volt — gondolta Stirlitz —, most pedig lehűlt a levegő. Nyilván havazni fog."

Valami miatt eszébe jutott az a bizonyos csillagász. — „Napkitöréses év. A földön minden, ami él, kölcsönhatásban van." Valamennyien kölcsönös kapcsolatban vagyunk, a földgolyó kapcsolódik a csillagászhoz, a csillag a galaktikához. — Stirlitz hirtelen elnevette magát. — Olyan, mint a Gestapo ügynökhálózata...

A rendőr, aki elöl állt, heves kézmozdulattal intett, és érces hangon kiáltotta:

— Gyerünk!

„Sehol a világon — jegyezte meg magában Stirlitz — nem szeretnek a rendőrök úgy parancsolni és gumibotokkal irányító jelzéseket adni, mint nálunk." Hirtelen azon kapta

magát, hogy úgy gondol Németországra, a németekre, mint a saját országára, saját népére. „Nem is lehet másképp. Ha elkülöníteném magam, már régen lebuktam volna. Paradoxként hat: szeretem ezt a népet, és szeretem ezt az országot. Talán mégis igaz, hogy Hitlerek jönnek, Hitlerek mennek."

Az út további része már szabad volt, és Stirlitz teljes gázt adott. Tudta, hogy az éles kanyarok erősen igénybe veszik a gumit. Tudta, hogy az autógumi hiánycikk, és mégis nagyon szerette az éles kanyarokat, amikor a gumi csikorgott, szinte énekelt, a kocsi pedig oldalra dőlt, mint a csónak a viharban!

Köpenickben, az Erwin és Käthe házához vezető kanyarban, ismét rendőrök lánca állt

— Mi van ott? — kérdezte Stirlitz.

— Szétbombázták az utcát — felelte a fiatal, sápadt rendőr. — Valami nagy aknát dobhattak le.

Stirlitz érezte, amint homlokán kiüt a verejték.

„Biztos — gondolta hirtelen — az ő házuk is."

— A kilences számú ház is? — kérdezte.

— Igen. Teljesen szétlőtték.

Stirlitz a járdához vezette a gépet, és jobbra indult a kis utcán. Az utat ugyanaz a beteges arcú rendőr állta el:

— Tilos.

Stirlitz elfordította kabátja, hajtókáját, és megmutatta a biztonsági szolgálat jelvényét. A rendőr tisztelgett, és így szólt:

— Az aknászok attól tartanak, hogy időzített bomba van itt.

— Szóval, együtt repülnénk a levegőbe — felelte Stirlitz, és elindult a 9-es számú ház romjai felé.

Óriási, szinte emberfeletti fáradtságot érzett, de tudta, hogy szokásos, ruganyos járásával kell haladnia, és úgy is ment, ruganyosan, arcán pedig a kötelező, szkeptikus mosoly látszott. De képzeletében Käthét látta maga előtt. Hasa nagyon nagy volt és kerek. „Mert lány lesz — mondta neki egyszer az asszony. — Ha a has uborka alakú, fiú lesz, én azonban mindenképpen lányt szülök."

— Mindenki elpusztult? — kérdezte Stirlitz a rendőrtől, aki továbbra is a tűzoltók munkáját figyelte.

— Nemigen tudom. Reggelfelé bombáztak, sok mentőkocsi jött...

— Sok holmi maradt meg?

— Nem nagyon... Látja, milyen zűrzavar van itt...

Stirlitz segített egy síró asszonynak eltolni a gyerekkocsit a járdától, és visszatért a kocsihoz.

1945. II. 17. (10 óra 05 perc)

— Mámocska! — kiáltotta Käthe. — Goszpogyi! Mámá-á-á![*] Segítsen valaki!

Ott feküdt az asztalon. Ájult volt, amikor a szülőotthonba hozták. A feje két helyen be volt törve, összefüggéstelenül kiáltozott, panaszos, orosz, rjazanyi szavakat.

Az orvos, aki a világra segítette a kisfiút — nagy, erős torkú, rekedt hangú csecsemő volt —, így szólt a bábaasszonyhoz:

— Ez a lengyel nő milyen óriást szült...

— Nem lengyel ez — felelte a bábaasszony. — Hanem? Orosz vagy cseh?

— Az igazolványa szerint német — felelte a bábaasszony. — A kabátjában Käthrin Kinn névre szóló, német igazolvány volt.

— Talán másé a kabát?

[*] — Anyácskám! Úristen! Mama! (Oroszul.)

— Lehet — egyezett bele a bábaasszony. — Nézze, milyen pompás kis emberke, legalább öt kiló! Egyszerűen gyönyörű... Ön hívja fel a Gestapót, vagy hívjam fel én később?

— Hívja fel ön — felelte a doktor —, csak később.

„Vége — gondolta Stirlitz fáradtan, szinte közömbösen. — Most egyszerűen teljesen magamra maradtam..."

Sokáig ült a dolgozószobájában, magára zárva az ajtót, és nem felelt a telefonhívásokra. Automatikusan kiszámította, hogy kilenc telefon érkezett. Két hívó hosszan csöngetett, biztosan fontos, ügyben, vagy az alárendeltjei hívták fel, akik mindig hosszan csöngetnek. A többiek röviden csengettek. Így vagy a főnökség, vagy a barátai keresik.

Aztán elővett az asztalfiókból egy papírlapot, és írni kezdett:

„Heinrich Himmler SS-Birodalmi Vezetőnek
Szigorúan bizalmas. Saját kezébe.

Reichsführer!
A nemzet érdekei késztetnek arra, hogy Önhöz forduljak ezzel a levéllel. Megbízható forrásokból tudomásomra jutott, hogy az ön háta mögött bizonyos személyek csoportja az SD-ben kapcsolatot keres az ellenséggel, és keresi az alkalmat, hogy egyezségre lépjen vele. Ezeket az értesüléseimet nem tudom szigorú és okmányszerű módon alátámasztani, de kérem Önt, fogadjon engem, és hallgassa meg a javaslataimat e számomra rendkívül fontosnak tűnő és halasztást nem szenvedhető kérdéssel kapcsolatban. Kérem, engedje meg, hogy kapcsolataimat felhasználva, részletesebben informáljam Önt, tervet javasoljak ennek az elgondolásnak a feldolgozására, amely — sajnos — túlságosan közel állónak látszik számomra az igazsághoz.

Heil Hitler!
von Stirlitz Standartenführer"

Azt is tudta, kire hivatkozzék a beszélgetésben: a három nappal azelőtt légitámadás áldozataként elpusztult Pueblos Wassermann portugál, filmhíradósra, akinek szoros kapcsolatai voltak a svédekkel.

INFORMÁCIÓ A TÖPRENGÉSHEZ
(Schellenberg)

Walter Schellenberg. SS-Brigadenjührernek, a Birodalmi Biztonsági Hivatal VI. *osztálya parancsnokának, 1934-es párttagnak pártjellemzéséből: „Valódi árja, jelleme északnémet, szilárd és bátor. Munkatársaival nyílt, közvetlen és barátságos. A birodalom ellenségeivel szemben könyörtelen. Kitűnő családfő. Párválasztását jóváhagyta a birodalmi SS-vezető. Kompromittáló kapcsolatai nem voltak. Kiváló sportember. A munkában kiemelkedő szervező...*"

Masszőrorvosán kívül Himmler talán csak egyetlen emberben bízott úgy, mint önmagában: Schellenbergben. A harmincas évek eleje óta figyelte őt, amikor Schellenberg még tanult. Tudta, hogy ez a huszonhárom éves férfiszépség egy jezsuita kollégium után egyetemre járt, és művészettörténész lett. Azt is tudta, hogy kedvenc egyetemi professzora zsidó származású volt. Tudta, hogy Schellenberg kezdetben tréfálkozott a nemzetiszocializmus fennkölt eszméin, és nem mindig nyilatkozott hízelgően a Führerről.

Amikor Schellenbergnek felajánlották, hogy dolgozzék a felderítésnél, ő aki addigra már kezdett kiábrándulni a német értelmiség álláspontjából, amely csupán gyászosan kommentálta Hitler gaztetteit, és óvatosan gúnyolódott a Führer hisztérikus magatartásán, elfogadta Heydrich ajánlatát.

Első tűzkeresztsége a Kitty-szalon volt. Nehbe, a bűnügyi rendőrség főnöke, ebbe a nagyvilági szalonba küldte — saját kartotékai alapján — Berlin, München és Hamburg legelegánsabb prostituáltjait. Aztán Heydrich megbízásából fiatal diplomatafeleségeket és magas rangú katonák feleségeit válogatta ki, vagyis olyan nőket, akiket gyötört a magány (férjeik éjjelnappal üléseztek, Németország-szerte utazgattak, külföldre távoztak). A feleségek unatkoztak, hát szórakozni vágytak. Ezt a szórakozást a Kitty-szalon nyújtotta, ahol Európa, Ázsia és Amerika diplomatái gyűltek össze.

A biztonsági szolgálat technikai osztályának szakértői kettős falakat építettek e szalonba, és lehallgató, valamint fényképező készülékeket helyeztek a falak közé. Heydrich elgondolását Schellenberg valósította meg, aki a szalon házigazdája volt, és afféle nagyvilági kerítő szerepét játszotta.

A toborzás két irányban zajlott: a kompromittált diplomaták Schellenberg elhárító osztályának dolgoztak, a harmadik birodalom katonai, párt- és állami vezetőinek, a kompromittált feleségek pedig Müller Gestapo-főnök hivatalához kerültek.

Müllert nem hagyták a szalonban dolgozni: paraszti külseje és durva tréfái elijesztették volna a látogatókat. Ekkor érezte először, hogy függ ettől a huszonöt éves kölyöktől.

— Attól fél — mondta Müller a segítőtársának —, hogy megfogdosom az ibolyaszínű szajháinak a combját. Megtiszteltetésnek vehetnék.

A mi falunkban az ilyen némbereket trágyaférgeknek nevezték.

És amikor Heydrichné, férjének elutaztakor, felhívta Schellenberget, és panaszkodott, hogy unatkozik, az pedig azt javasolta, hogy utazzanak el a város környékére, a tóhoz, Müller azonnal tudomást szerzett erről, és úgy döntött, hogy most van a legfőbb ideje fejét venni ennek a szép fiúnak. Nem tartozott azokhoz az „öreg" gestapósokhoz, akik komolytalan ficsúrnak tartották Schellenberget: a szépfiú latin és spanyol nyelvű könyveket kér ki a könyvtárból, úgy öltözik, mint egy piperkőc, nyíltan szerelmi ügyekbe bonyolódik, gyalog megy a Prinz-Albrecht-Strassén, nem kell neki az autó — komoly felderítő az ilyen?... Fecseg, nevet, iszik...

Paraszti, nehézkes, de minden újra gyorsan reagáló agya megsejtette, hogy Schellenberg az új nemzedék első képviselője. Ez az aranyifjú aztán magával vonzza a hozzá hasonlókat.

Schellenberg Heydrichnét a Pluner-tóhoz vitte. Ez volt az egyetlen nő, akit tisztelt. Mert vele

beszélhetett Hellasz fennkölt tragédiájáról és Róma durva érzékiségéről. Sétáltak a tóparton, és egymás szavába vágva beszélgettek. Két nagypofájú legény, Müller hivatalából, ott fürdött a hideg vízben. Schellenberg nem gondolhatta, hogy ez a két idióta, akik egyedül fürödnek a jéghideg vízben, a Gestapo ügynökei. Úgy vélte, hogy az ügynöknek nincs joga ilyen nyíltan magára hívni a figyelmet. Müller paraszti ravaszsága erősebbnek bizonyult Schellenberg finom logikájánál. Az ügynököknek le kellett fényképezniük az „objektumokat", amennyiben azok úgy döntenek, hogy „a bokrok között lefekszenek", ahogy Müller kifejezte. Csakhogy az „objektumok" nem feküdtek a bokrok közé. Kávéztak a nyitott teraszon, és visszatértek a városba. Müller azonban úgy gondolta, hogy a vak féltékenység mindig rosszabb, mint a „látó". Ezért Heydrich asztalára rakta a jelentést, hogy a felesége és Schellenberg kettesben sétáltak az erdőben, és fél napot töltöttek a Pluner-tó partján.

Heydrich elolvasta a jelentést, és egy szót se szólt Müllernek. Az egész nap bizonytalanságban telt el. Este azonban Heydrich — miután előzőleg felhívta Müllert — bement Schellenberg dolgozószobájába, és a vállára csapott.

— Ma rossz a hangulatom, igyunk egyet.

És hármasban bolyongtak hajnali négyig a kis, piszkos kocsmákban, egyikből a másikba mentek, leültek hisztérikus utcalányok és valutasíbolók asztalához, nevettek, tréfálkoztak, népdalokat énekeltek a többiekkel, aztán, már úgy reggelfelé, sápadtan, Heydrich közel hajolt Schellenberghez, és felajánlotta, hogy igyanak pertut. És ittak, és akkor Heydrich, tenyerével letakarva Schellenberg talpas poharát, így szólt:

— Nos hát, én mérget öntöttem a maga poharába. Ha nem mondja el őszintén a teljes igazságot, hogy hogyan töltötte idejét Frau Heydrichhel, akkor meghal. Ha igazat mond, akármilyen szörnyű is lesz, beadom magának az ellenmérget.

Schellenberg mindennel tisztába jött. Képes volt egyszerre mindent felfogni. Hirtelen emlékezett a két kockafejű fajankóra, akik a tóban fürödtek. Látta Müller ide-oda futkosó szemét, túlságosan is mosolygó száját, és így szólt:

— Hát jó. Frau Heydrich felhívott. Unatkozott, s ezért elmentem vele a Pluner-tóhoz. Hozhatok önnek tanúkat, akik bizonyítják, hogyan töltöttük az időt. Sétáltunk, Görögország nagyságáról beszélgettünk, amelyet a spiclik tettek tönkre, és adtak el Rómának. Megjegyzem, nemcsak ez tette tönkre Görögországot. Igen, együtt voltam Frau Heydrichhel, istenítem ezt az asszonyt, annak az embernek a feleségét, akit valóban nagynak tartok. Hol az ellenméreg? — kérdezte. — Hol van?

Heydrich elnevette magát, kevés Martinit öntött a pohárba, és odanyújtotta Schellenbergnek.

Fél év múlva Schellenberg felkereste Heydrichet, és a jóváhagyását kérte:

— Nősülni szeretnék, de az anyósom lengyel.

Az ügy kivizsgálása az SS birodalmi vezérének, Himmlernek a feladatkörébe tartozott. Himmler személyesen tekintette meg Schellenberg leendő feleségének és anyósának arcképét. Szakemberek is jöttek, Rosenberg hivatalából. Mikrokörzővel ellenőrizték a koponya felépítését, a homlok nagyságát, a fülformát. Himmler engedélyezte Schellenbergnek, hogy házasságra lépjen.

Amikor a házasságot megkötötték, Heydrich alaposan leitta magát, kézen fogta Schellenberget, az ablakhoz vitte, és azt mondta:

— Azt hiszi, nem tudom, hogy a feleségének a nővére egy zsidó bankárhoz ment feleségül?

Schellenberg hirtelen tompa ürességet érzett, és a keze jéggé dermedt.

— Elég — mondta Heydrich, és felsóhajtott. Schellenberg akkor nem tudta, miért sóhajtott Heydrich. Csak jóval később értette meg, amikor értesült arról, hogy a birodalmi biztonsági hivatal főnökének nagyapja zsidó volt, és a bécsi Operettszínházban hegedült.

...Schellenberg a Nyugattal való kapcsolat megteremtésére 1939-ben tett először kísérletet. Két angol hírszerzővel — Besttel és Stephensszel — kezdett bonyolult játékba.

Amikor ezekhez az emberekhez kapcsolatot talált, nem csupán Hitler-ellenes tábornoki

összeesküvés fejeként kívánt előttük megjelenni, hanem Londonba akart repülni, hogy ott érintkezésbe lépjen az angol hírszerzéssel, a külügyminisztériummal, a kormány legmagasabb rangú embereivel. Miközben hivatalosan provokációt szervezett Nagy-Britannia ellen, nem kis mértékben puhatolózni kívánt a Downing Streettel való, komolyabb kapcsolatok irányában.

Ám Schellenberget, Londonba utazásának előestéjén, felhívta Himmler. Himmler megtört hangon jelentette be, hogy a Führer ellen épp most hajtottak végre merényletet Münchenben. A Führer biztosra veszi, hogy a dologban az angol felderítés keze van, és ezért mind a két angolt — Bestet és Stephenst — el kell rabolni, és Berlinbe kell hozni.

Schellenberg hatalmas színjátékot rendezett a hollandiai Venlóban. Életét kockáztatva elrabolta Bestet és Stephenst. Egész éjszaka vallatták őket, és abból ítélve, hogy a gyorsíró később különleges írógéppel másolta le a felderítők vallomását, amelyen a betűk háromszor akkorák voltak, mint a közönséges írógépeken, Schellenberg megértette, hogy mindezek az anyagok azonnal a Führerhez kerülnek: a Führer ugyanis csak a nagy, kövér, nyomtatott betűket tudta elolvasni.

A Führer ügy vélte, hogy az ellene végrehajtott merényletet volt barátjának és jelenlegi ellenségének, az ifjabb Strassernek „Schwarze Kapelle" nevezetű szervezeté hajtotta végre, Best és Stephens angol hírszerzőkkel karöltve. Azokban a napokban véletlenül elfogtak egy. Essler nevű ácsot, aki kísérletet tett a svájci határ átlépésére. A kínzások hatására beismerte, hogy a Führer elleni merényletet ő egyedül készítette elő.

Amikor a kínzások elviselhetetlenekké váltak, Essler elmondta, hogy később, közvetlenül a merénylet előtt, még két ember csatlakozott hozzá.

Schellenberg meg volt győződve afelől, hogy ez a kettő is a „Schwarze Kapellé"-hez tartozott, és semmi kapcsolat nem mutatható ki az angolokkal.

Hitler másnap a sajtóban azzal vádolta az angolokat, hogy esztelen terroristák tevékenységét irányítják. Mindinkább beavatkozott a nyomozásba. Schellenberg — noha ez zavarta őt — nem tehetett semmit.

Három nap múlva, amikor a nyomozás még épp hogy csak kibontakozott, Hitler meghívta magához ebédre Hesst, Himmlert, Heydrichet, Bormannt, Keitelt és Schellenberget. Ö maga gyenge teát ivott, vendégeinek azonban pezsgőt és csokoládét adott.

— Heydrich — mondta —, önnek az orvostudomány és a hipnózis minden újdonságát be kell vetnie. Meg kell tudnia Esslertől, ki volt vele kapcsolatban. Biztos vagyok abban, hogy a bombát külföldön készítették.

Aztán be sem várva Heydrich válaszát, Hitler Schellenberghez fordult, és megkérdezte:

— És mi az ön benyomása az angolokról? Hiszen ön szemtől szembe látta őket a hollandiai tárgyalásokon.

Schellenberg így válaszolt:

— Mindvégig harcolni fognak, Führerem. Ha mi megszálljuk Angliát, akkor átkelnek Kanadába. Sztálin pedig jót nevet majd a markába azon, hogyan verekszenek a testvérek, az angolszászok és a germánok.

Az asztalnál mindenki megdermedt. Himmler összegörnyedt a székben, és jeleket kezdett adni Schellenbergnek, aki azonban nem látta Himmlert, és folytatta a magáét.

— Persze, nincs is rosszabb a családi viszálynál — válaszolta tűnődve és minden harag nélkül Hitler. — Nincs rosszabb, mintha egymás között veszekszünk, de hát Churchill zavar engem. Amíg ők Angliában nem válnak realistákká, addig harcolnom kell ellenük, és harcolni is fogok. Nincs jogom nem harcolni ellenük.

Amikor mind elmentek a Führertől, Heydrich így szólt Schellenberghez:

— Szerencséje, hogy Hitler jó hangulatban volt. Különben még azzal vádolta volna magát, hogy angolbaráttá vált, miközben kapcsolatot teremtett az Intelligence Service-szel. És természetesen bármily fájdalmas lett volna számomra, ha Ő úgy parancsolja, én leültettem,

sőt, agyon is lövettem volna magát.

...Schellenberg harmincévesen a Harmadik Birodalom politikai felderítésének főnöke lett.

Amikor Himmler ügynöksége jelentette a főnökének, hogy Ribbentrop Sztálin meggyilkolásán töri a fejét — ő maga akart Sztálinhoz utazni, mintegy tárgyalások céljából, s egy speciális töltőtollal kívánta őt megölni —, a Reichsführer kisajátította ezt az ötletet, elsőnek jelentkezett vele Hitlernél, és megparancsolta Schellenbergnek, hogy készítsen elő két ügynököt. Az egyik ügynök, mint állította, ismerte a Sztálin garázsában dolgozó szerelő rokonait.

Rövidhullámú adó-vevőkkel — amelyek a Kazbek cigaretta dobozának formájára készültek — két ügynököt dobtak át a frontvonalon Oroszországba.

Von Stirlitz tudta, mikor kell ezeknek az embereknek átrepülniük a frontvonalon. Moszkvát figyelmeztették, az ügynököket elfogták.

Schellenberg munkájának kudarcait azzal kompenzálta, hogy tudott távlatokban gondolkodni, és pontosan elemezte a helyzeteket. Éppen Schellenberg mondta Himmlernek, még 1944 közepe táján, hogy számára a jövő év legveszélyesebb embere nem Hermann Göring, nem Goebbels, és tulajdonképpen még csak nem is Bormann lesz.

— Speer — mondta. — ő lesz a legfőbb ellenfelünk. Speer az iparról és a honvédelemről szóló belső információ. Speer SS-Obergruppenführer. Speer a fegyverkezési minisztérium, a hátország és a front, mindenekelőtt az IG-Farben, következésképpen tehát a közvetlen és hagyományos kapcsolat Amerikával. Speer kapcsolatban áll Schwerin von Crosickkal. Ő meg a pénzügyeket jelenti. Schwerin von Crosick ritkán leplezi ellenszenvét a Führer gyakorlata iránt. Nem az eszméi, hanem éppen a gyakorlata iránt. Speer a hallgató hatalmasság. Az az ipari csoport, amelyet most hoznak létre, és amely Németország háború utáni újjászületésének terveivel foglalkozik, a jövő agya, szíve és keze. Tudom, mivel foglalkoznak a Speer körül tömörülő nagyiparosaink. Két probléma foglalkoztatja őket: hogyan sajtoljanak ki maximális profitot, és hogyan juttassák ki a nyugati bankokba.

Himmler, miután meghallgatta Schellenbergnek ezeket a fejtegetéseit, első ízben töprengett el azon, hogy annak a titoknak a kulcsát, amelyet Speer hordozott magában, csak akkor találja meg, ha kezébe kaparintja Bormann archívumát. Mert ha nem ő, Himmler használja ki a nagyiparosok kapcsolatait a semlegesekkel és Amerikával, akkor ezeket a kapcsolatokat minden bizonnyal kihasználja Bormann.

1945. II. 18.(11 óra 46 perc)

Schellenberg Stirlitzet a Reichsführer várószobájában látta meg.

— Ön a következő — mondta Stirlitznek az ügyeletes szárnysegéd, amikor beengedte Himmlerhez Pohl tábornokot, az SS gazdasági osztályának parancsnokát —, gondolom, az Obergruppenführer nem lesz bent soká. Lokális problémákról tárgyalnak.

— Üdvözlöm, Stirlitz — mondta Schellenberg. — Magát keresem.

— Jó napot — felelte Stirlitz —, miért olyan sápadt? Fáradt?

— Látszik? — Erősen.

— Jöjjön velem, szükségem van most magára.

— Tegnap kihallgatást kértem a Reichsführertől.

— Milyen kérdésben?

— Magánügyben.

— Jöjjön úgy másfél óra múlva — mondta Schellenberg —, kérje, hogy fogadják később, a Reichsführer egész nap itt lesz.

— Jól van — morogta Stirlitz —, csak attól tartok, hogy ez kényelmetlen.

— Elviszem von Stirlitzet — szólt Schellenberg az ügyeletes szárnysegédnek. — Tegyék át

a fogadást estére.

— Igenis, Brigadenführer! Schellenberg karon fogta Stirlitzet, és a dolgozószobából kilépve, vidáman odasúgta:

— Micsoda hangja volt, igaz?! Úgy jelent, mint valami operettbonviván, hasbeszélő, mindenáron tetszeni akar.

— Mindig sajnálom a szárnysegédeket — mondta Stirlitz —, állandóan meg kell őrizniük a fontosságuk látszatát, nehogy még rájöjjenek az emberek, hogy semmi szükség rájuk.

— Nincs igaza. A szárnysegéd nagyon is kell. Olyan, mint egy szép vadászkutya: beszélgetni is lehet vele két ügy között, és ha megfelelő a külcsín, a többi vadász irigyli is.

— Igaz, ismertem egy szárnysegédet — folytatta Stirlitz, amíg a folyosón mentek —, aki egyben impresszário is volt: mindenkinek a gazdája zsenialitásáról mesélt. De aztán autószerencsétlenséget rendeztek neki: túl sokat zengedezett, bosszantóan sokat...

Schellenberg felnevetett:

— Ezt maga találta ki, vagy igaz?

— Hát persze hogy én találtam ki...

A főlépcső felé vezető kijáratnál szembejött velük Müller.

— Heil Hitler, barátaim! — kiáltotta.

— Heil Hitler, barátom! — válaszolta Schellenberg.

— Örülök, hogy látom magukat, maguk ördögök — mondta Müller —, már megint valami ármányos dolgon törik a fejüket?

— Törjük bizony — felelte Schellenberg —, már miért is ne? A mi ármányos dolgaink nem vetekedhetnek a magukéval, magukhoz viszonyítva mi istenke báránykái vagyunk.

— Ez nekem szólt? — lepődött meg Müller. — Különben végső soron kellemes, ha ördögnek tartanak. Az ember meghal, de az emléke megmarad.

Müller barátságosan megveregette Schellenberg és Stirlitz vállát, aztán belépett egy munkatársának a dolgozószobájába: szeretett figyelmeztetés nélkül belépni hozzájuk, különösen unalmas kihallgatások idején.

INFORMÁCIÓ A TÖPRENGÉSHEZ
(Churchill)

Amikor Hitler a háború utolsó hónapjaiban mintegy varázsszóként ismételgette, hogy az angol —amerikai —szovjet szövetség összeomlása csak hetek kérdése; amikor azt bizonygatta mindenkinek, hogy a Nyugat még segítségért is fordul majd a németekhez a döntő vereség után, akkor sokan hitték, hogy ez csupán a Führer jellemének megnyilvánulása — mindvégig hitt abban, amit képzelete létrehozott. Ebben az esetben azonban Hitler tényekre támaszkodott: Bormann hírszerzése még 1944 derekán különlegesen bizalmas okmányra tett szert Londonban. Ebben a dokumentumban többek között az alábbi, Winston Churchilltől származó sorok voltak olvashatók: „Szörnyű katasztrófa lenne, ha az orosz barbárság megsemmisítené az ősi európai államok kultúráját és függetlenségét." Titkos memorandumában írta le ezeket a szavakat, 1942 októberében, amikor az oroszok még nem Lengyelországban voltak, hanem Sztálingrád alatt, nem Romániában, hanem Szmolenszk mellett, nem Jugoszláviában, hanem Harkov előtt.

Valószínű, hogy Hitler nem adott volna parancsot arra, hogy minden tárgyalási kísérletet azonnali halállal toroljanak meg, ha tudott volna a véleményeknek ama dühödt harcáról, amely 1943-ban és 1944-ben az angolok és az amerikaiak között zajlott, a szövetséges hadseregek fő csapásának irányát illetően. Churchill a balkáni partraszállás mellett volt. Ennek szükségességét a következőképpen indokolta meg: „Az a kérdés: megbékülhetünk-e a Balkán és talán Olaszország kommunizálódásával? Pontosan számba kell vennünk azokat az előnyöket, amelyeket a nyugati demokráciák élveznének, ha csapataik megszállnák" Budapestet és Bécset, és felszabadítanák Prágát és Varsót..."

A józanul gondolkodó amerikaiak felfogták, hogy Churchillnek a kísérletei, hogy Hitler ellen a fő csapást ne Franciaországban, hanem a Balkánon hozza létre, merőben önzőek. Számoltak azzal, hogy Churchill nézetének győzelme Nagy-Britanniát egyeduralkodóvá tenné a Földközi-tengeren, következésképpen Nagy-Britannia válna Afrika, az arab Kelet, Olaszország, Jugoszlávia és Görögország gazdájává. Az erőegyensúly ily módon korántsem az Egyesült Államok javára billent volna, ezért a partraszállás helyét végül is Franciaországban jelölték meg.

Churchill, aki óvatos és merész politikus volt, bizonyos kritikus helyzetekben kapcsolatba léphetett volna a Führer ellenzékével, hogy egységes frontot alkosson, amely képes ellenállni az oroszoknak, ha azok kitörnének az Atlanti-óceánhoz, amitől Churchill a legjobban félt. 1944 nyarán, az összeesküvők megsemmisítése után azonban ilyen erők nem maradtak Németországban. Viszont, vélte Churchill, minden óvatos „flört" azokkal az erőkkel, akik a birodalom vezetői közül hajlandók lettek volna végrehajtani Nyugaton a Wehrmacht kapitulációját, kevésbé volt reális (már csak Roosevelt szilárd álláspontja és az egész világot elárasztó, oroszbarát hangulatok miatt is). Minden ilyen flört lehetővé tette volna azonban, hogy keményebb politikát folytasson Sztálinnal — különösen a lengyel és a görög kérdésben.

És amikor a katonai felderítés jelentette Churchillnek, hogy a németek kapcsolatot keresnek a szövetségesekkel, ő így válaszolt:

— Britanniát megvádolhatják halogató taktikával, arcátlansággal... De senki se vádolhatja Britanniát álnoksággal, és imádkozom is, hogy sohase vádolhassanak ilyesmivel. Viszont — tette hozzá, s tekintete acélossá vált, csak a legmélyén szikrázott fel valami mosolyféle — mindig az volt a kívánságom, hogy pontos határvonalat vonjunk a nemzetek együttműködésére irányuló játék és az egyenes, értelmetlen álnokság között. Csak ázsiaiak tarthatják a finom, bonyolult diplomáciai játékot álnokságnak...

— És arra gondol, ugyebár, hogy amennyiben célszerűnek mutatkozik, akkor a játékból akár komoly akció is lehet? — kérdezte a felderítő főnök segédtisztje.

— Maga szerint a játék nem komoly? A játék a legkomolyabb dolog a világon. A játék és a festészet. Minden más hiúság és kicsinyesség — felelte Churchill. Ágyban feküdt, még nem kelt fel szokásos nappali pihenőjéből, s ezért hangulata jóságos volt és vidám. — A politika abban a formában, amelyben hozzászoktunk, már meghalt. A világ egyik vagy másik sarkában végrehajtott, elegáns akciók helyi politikáját felváltotta már a globális politika. Ez már nem a személyiség önkénye, ez már nem egyik vágy másik embercsoport önző törekvése, hanem egzakt tudomány, mint a matematika, és veszélyes, mint a kísérleti sugárzás az orvostudományban. A globális politika számtalan tragédiát okoz a kis országoknak: ez a kisiklott entellektüelek és a kihunyt tehetségek politikája. A globális politika előtt egyaránt meghajlanak majd a festőművészek, a csillagászok, a liftkezelők és a matematikusok, a királyok és a zsenik. — Churchill megigazította a takarót, és hozzátette: — Ha valamely időszakban az uralkodó és a lángész találkozik, ez korántsem irányul az uralkodó ellen; ellentétük pedig az adott időszakban véletlen, s nem célirányos. A globális politika olyan váratlan szövetségeseket és paradox stratégiai fordulatokat feltételez, amelynek tükrében az én 1941. június 22-i, Sztálinhoz intézett levelem a logika és a következetesség csúcsának fog mutatkozni. Mellesleg, levelem logikus volt, a következetesség pedig másodrendű kérdés. Alapvető a nemzetek együttműködésének kérdése, minden mást megbocsát majd a történelem...

1945. II. 18. (12 óra 09 perc)

— Üdvözlöm, Frau Kinn — mondotta az ágy feje fölé hajló ember.

— Jó napot — felelte Käthe alig hallhatóan. Nehezére esett még a beszéd, feje minduntalan zúgott, minden mozdulattól hányingert érzett. Csak szoptatás után nyugodott meg. A kisfiú elaludt, s ő maga is elszenderedett vele. De amikor újra kinyitotta a szemét, ismét tarka színekben forgott körötte minden, és a fojtogató hányinger a torkát szorongatta. Valahányszor a kisfiára nézett, mindannyiszor eddig ismeretlen érzés fogta el. Furcsa volt ez az érzés, nem is tudta magának megmagyarázni. Minden összekeveredett benne — félelem, az az érzés, mintha szállna; valami tudattalan, hencegő büszkeség is, s a számára azelőtt elérhetetlen nyugalom.

— Néhány kérdést szeretnék intézni önhöz,

Frau Kinn — folytatta a férfi. — Hall engem?

— Igen.

— Nem óhajtom önt soká zavarni...

— Honnan jön?

— A Biztosítótársaságtól...

— A férjem... már nem él?

— Szeretném, ha emlékezne arra: hol tartózkodott a férje, amikor a bomba lezuhant?

— A fürdőszobában volt.

— Maradt még brikettje? Mert hogy ez iszonyú hiánycikk! Mi is úgy fázunk a Biztosítónál...

— A férjem... szerzett még valamennyit...

arra az esetre, ha...

— Nem fáradt?

— A férjem... él?

— Szomorú hírt kell közölnöm önnel, Frau Kinn. Ö nincs többé... Mindenkin segítünk, aki megszenvedte ezeket a barbár légitámadásokat. Milyen segítségre lenne szüksége, amíg itt tartózkodik a kórházban? Táplálkozásáról valószínűleg gondoskodnak, a ruházkodást mi

biztosítjuk, arra az időre, amikor elhagyja a kórházat... Önnek is és a gyereknek is... Ó,

milyen elragadó csecsemő!... Kislány?

— Fiú.

— Sírós?

— Nem... Még nem is hallottam a hangját...

Hirtelen nyugtalankodni kezdett amiatt, hogy még nem is hallotta a fia hangját.

— Gyakran szoktak sírni? — kérdezte. — Maga tudja?...

— Az enyéimek szörnyen ordítoztak — felelte a férfi. — Csaknem meghasadt a dobhártyám az üvöltésüktől. Viszont az enyémek mind soványán születtek, a magáé meg vasgyúró. A vasgyúrók pedig hallgatagok. Elnézést, Frau Kinn, ha nem nagyon fáradt, megmondaná, milyen összegre biztosította a vagyonát?

— Nem tudom... Ezzel a férjem foglalkozott...

— És melyik irodában biztosítottak? Vagy erre sem emlékszik?

— Ügy rémlik, a Kuhdamm és a Kant-Strasse sarkán.

— Aha, szóval a huszonhetes számú irodában. Máris sokkal egyszerűbb lesz az igazolás...

A férfi mindent bejegyzett kissé gyűrött füzetébe, majd köhintett egyet, és ismét Käthe fölé hajolva, egészen halkan így szólt:

— Sírni és izgulni nem szabad egy ilyen fiatal anyának. Higgyen egy háromgyermekes apának. Az ilyesmi rögtön hat a gyermek hasikájára, és akkor meghallja a hangját, önnek nincs joga ahhoz, hogy csak magára gondoljon, ez az idő már örökre elmúlt, önnek most már mindenekelőtt erre az apróságra kell gondolnia...

— Jól van, nem fogok... — suttogta Käthe, és jeges ujjával megérintette a férfi meleg, nedves kezét — köszönöm Önnek...

— Hol laknak a rokonai? Társaságunk segíthet nekik, ha meg akarják önt látogatni. Fizetjük az útiköltségét, és szállást szerzünk. Persze, ön is tudja, hogy a szállodák részben romosak, részben katonai célokat szolgálnak. De vannak magánlakásaink. Hozzátartozóinak nem lesz oka panaszra. Hova írjunk?

— A szüleim Königsbergben maradtak — felelte Käthe —, nem tudom, mi van velük.

— És a férje rokonai? Kivel közöljük a gyászhírt?

— Az ő rokonai Svédországban laknak. De kényelmetlen lenne írni nekik: a férjem nagybátyja nagy barátja Németországnak, s ezért arra kértek, ne írjunk neki... Leveleket ezért csak alkalomadtán küldtünk, és akkor is a követségen keresztül.

— Nem emlékszik a címre?

Ebben a pillanatban felsírt a kisfiú.

— Elnézést — szólt Käthe —, megszoptatom, és aztán közlöm önnel a címet.

— Nem szeretném zavarni önt — mondta a férfi, és kiment a kórteremből.

Käthe utánanézett, és lassan lenyelte a torkát szorító csomót. A feje változatlanul fájt, de hányingert már nem érzett. Valójában végig se tudta gondolni az imént kapott kérdéseket, mert a gyerek szopni kezdett, és ezzel minden, ami csak izgatta, de ami leginkább messzi-messzi és idegen volt számára, eltűnt. Csak a kisfiú maradt, aki mohón szopta a mellét, és fürgén mozgatta a kezecskéjét.

Aztán hirtelen eszébe jutott, hogy tegnap még egy nagy kórteremben feküdt, ahol sok asszonnyal volt együtt, s mindnek ugyanabban az időben hozták oda a gyerekét, a kórterem pedig csupa nyöszörgés volt, amely azonban mintegy nagyon távolról jutott el hozzá.

— Miért vagyok itt egyedül? — döbbent rá hirtelen Käthe. — Hol vagyok?

A férfi fél óra múlva jött vissza. Sokáig gyönyörködött az alvó kisfiúban, aztán fényképeket szedett elő a táskájából, szétrakosgatta a térdén, és megkérdezte:

— Amíg leírom a nagybátyja címét, kérem, nézze meg, nincsenek-e itt az ön holmijai? A bombázás után sikerült megtalálni a holmik egy részét az önök házában: tudom, hogy a maga keserves helyzetében már egy bőrönd is támasz. Valamit talán el is adhat; vegye meg a kicsinek a legszükségesebbeket. Mi ugyan igyekszünk mindent előteremteni önnek, mire

elhagyja a kórházat, de hátha mégis...

— Franz Paakenen, 1589, Stockholm, Gustav Georg-platz, 25.

— Köszönöm. Nem fáradt el?

— Kissé elfáradtam — felelte Käthe, mert a képen látható, gondosan szétválogatott ládák és bőröndök között, az utcán, házuk romjai mellett, egy nagy bőrönd állt — ezt nem lehetett összetéveszteni a többivel. Erwin ebben a bőröndben őrizte a rádió-vevőt...

— Nézze meg figyelmesen, és nem zavarom tovább — mondta a férfi, és átnyújtotta a fényképet.

— Szerintem nincs — felelte Käthe —, itt nincsenek a mi bőröndjeink.

— Nos, köszönöm, ezek szerint a kérdést megoldottnak tekintjük — mondta a férfi, óvatosan a táskájába rakva a fényképet, majd meghajtotta magát, és felállt. — Egy-két nap múlva benézek önhöz, és tájékoztatom ügyködésem

eredményéről. A kezelési költség, amelyet felveszek öntől — mit tehetünk ilyen időkben —, jelentéktelen kis összeg lesz... — Nagyon hálás leszek önnek — felelte Käthe.

A kerületi Gestapo-kirendeltség nyomozója Käthe ujjlenyomatát azonnal szakértőhöz küldte: a bőröndöt ábrázoló fényképet már korábban különleges vegyülettel borították be a laboratóriumban. A bőröndbe szerelt rádió-vevőről vett ujjlenyomat már kész volt. Kiderült, hogy a rádió-vevőt tartalmazó bőröndön három különböző ember ujjlenyomata volt található. A másik megkeresést a nyomozó az SD VI. osztályához intézte: minden adatot bekért, ami Franz Paakenen, svéd állampolgár életére és tevékenységére vonatkozott.

1945. II. 18. (12 óra 17 perc)

Eismann soká járkált fel és alá a dolgozószobájában. Szaporán lépkedett, karját a hátán összekulcsolva, és úgy érezte, mintha valami megszokott és lényeges dolog hiányozna számára. Ez zavarta abban, hogy koncentráljon; mindig elkalandozott a fő dologtól, s nem tudta végigelemezni azt, ami gyötörte — miért lett kegyvesztett Stirlitz?

Amikor azonban vontatottan, idegtépően felvisítottak a légiriadót jelző szirénák, Eismann megértette: a bombázás hiányzott neki. A háború mindennapossá vált, a csend vészterhesnek tűnt föl, és több rejtett félelmet hordott magában, mint a bombázás.

„Hál' Istennek — gondolta Eismann, amikor a sziréna sírós hangja elnémult, és csend támadt. — Most már leülhetek, és dolgozhatom. Végre mindenki elmegy, én pedig ülhetek, és gondolkodhatom, senki se jön be a szobámba hülye kérdésekkel és vadabbnál vadabb javaslatokkal..."

Eismann asztalhoz ült, és lapozgatni kezdte Fritz Schlag protestáns lelkész dossziéját; 1944 nyarán tartóztatták le, államellenes tevékenység gyanúja miatt. A letartóztatási parancsot két feljelentés előzte meg: Barbara Krainé és Robert Nietzschéé. Mindketten templomának látogatói voltak, feljelentésükben arról volt szó, hogy Schlag lelkész a prédikációiban a népeket békére és testvériségre hívja fel, elítéli a háború barbárságát és a vérontás esztelenségét. A tárgyilagos ellenőrzés megállapította, hogy a lelkész néhányszor találkozott Brüning volt kancellárral, aki most Svájcban élt, emigrációban. Közöttük még a húszas években jó viszony alakult ki, de valójában semmiféle adat nem merült fel a lelkész és az emigráns kancellár kapcsolatára vonatkozóan — a leggondosabb ellenőrzés után sem —, se Németországban, se Svájcban.

Eismann nem értette a dolgot — miért került Schlag lelkész a felderítéshez? Miért nem küldték a Gestapóba? Miért érdeklődnek iránta Schellenberg emberei? Erre egy rövid jelentésben talált választ, amelyet csatoltak a dossziéhoz: a lelkész 1933-ban két ízben is járt Nagy-Britanniában és Svájcban, hogy ott pacifista kongresszusokon vegyen részt.

„A kapcsolatai iránt érdeklődnek — értette meg Eismann —, az érdekli őket, hogy kikkel

teremtett ott kapcsolatot. Ezért ragadták magukhoz a felderítők, és ezért adták át Stirlitznek. De mi köze ehhez Stirlitznek? Öt csak megbízták, és ö végrehajtotta..."

Eismann átlapozta az aktát. A kihallgatások rövidek és lakonikusak voltak. A tárgyilagosság kedvéért szeretett volna részleteket idézni, hogy a jelentése kellőképpen indokolttá és dokumentálttá kerekedjék, csakhogy gyakorlatilag nem volt mit idézni. A kihallgatást Stirlitz szokásos technikájától eltérően vezette: semmi csillogás, merő kincstáriság és merevség.

Eismann telefonált a különleges adattárba, és kikérte annak a kihallgatásnak a felvételét, amelyet Stirlitz Standartenführer vezetett le Schlag lelkésszel, 1944. szeptember 29-én.

„Figyelmeztetnem kell önt: ön le van tartóztatva, és annak, aki a bűnösöket büntetni s a népet a mocsoktól megóvni akaró nemzetiszocialista igazságszolgáltatás kezébe került, gyakorlatilag nincs többé visszaútja a mindennapi életbe és tevékenységbe. Ugyancsak lehetetlenné válik az ön hozzátartozóinak mindennapi élete is. Helyesbítek: mindez lehetségessé válhat az esetben, amennyiben először is ön bűnösségét beismerve, leleplezi ama egyházi férfiakat, akik ugyancsak illojálisak államunkkal szemben; s másodszor is, ha a továbbiakban ön segíti a munkánkat. Elfogadja ezt az ajánlatot?

— Gondolkodnom kell.

— Mennyi időre van szüksége a gondolkodáshoz?

— Mennyi idő kell az embernek, hogy felkészüljön a halálra?

— Javaslom, hogy térjünk vissza a javaslatomra. Ön talán nem német hazafi?

— Az vagyok. De mit értsünk azon, hogy »német hazafi«?

— A Birodalomhoz való hűséget.

— A Birodalom még nem a nép.

— A mi népünket a Birodalom és a Führer ideológiája élteti. Nem kötelessége-e önnek mint lelkipásztornak, hogy a néppel tartson, amely a mi ideológiánkat vallja?

— Tudnám, hogy mit válaszoljak erre, ha egyenlő félként vitatkoznék Önnel.

— Én is úgy gondolom, hogy egyenlő félként vitatkozzunk.

— Egy dolog a néppel tartani, és más dolog ha az ember úgy érezheti, hogy az igazságnak és a hitnek megfelelően jár el.

— A jezsuiták, az ön szent hitének egyik rendje, nemde?

— No igen.

— Nos, ön mint lelkipásztor nem revideálhatja a kereszténység egész fejlődését, vagy netán mégis megtagadja a keresztény tanítás fejlődésének egyes szakaszait? Mondjuk, az inkvizíciót?

— Tudom, mit válaszoljak. Az inkvizíció, amelyet kezdetben a hit megtisztításának eszközéül teremtettek, fokozatosan öncéllá változott.

— Értem. És mondja, a kereszténység története során hányszor semmisítette meg az egyház a más gondolkozásúakat annak jegyében, hogy a megmaradt nyáj igazabban éljen?

— Értem önt. Többnyire megsemmisítették az eretnekeket. Ám a kereszténység történetének összes eretnekségei végső soron olyan lázadások, amelyek anyagi érdekeken alapultak. A kereszténység minden eretneksége az egyenlőtlenség eszméjét hirdeti, miközben Krisztus az egyenlőség eszméjét hirdette. A kereszténység története folyamán az eretnekségek döntő többsége azon alapult, hogy a gazdag nem egyenlő a szegénnyel, hogy a szegénynek meg kell semmisítenie a gazdagot, vagy gazdaggá kell válnia, hogy az ő helyére kerüljön. Miközben a krisztusi eszme lényege az volt, hogy elvileg semmi különbség nincs ember és ember között, és hogy a gazdagság éppúgy múlandó, mint a szegénység. Miközben Krisztus békességet igyekezett teremteni az emberek között, az eretnekségek véres harcot akartak... A *gonosz eszméje rendszerint az eretnekségnek tartozéka, és az egyház éppen azért lépett jel erőszakosan az eretnekségek ellen, nehogy az erőszak a kereszténység erkölcsi kódexébe kerüljön.*

— De mégis megengedte az erőszakot az egyház, miközben az erőszakot jeltételező eretnekség ellen harcolt?
— Megengedte, de nem tette céllá, és nem igazolta elvileg.
— Vagyis nyolc-kilencszáz évig alkalmazták az erőszakot, hogy megszüntessék az erőszakot. Mi 1933-ban jutottunk hatalomra, most 1944-et írunk. Mit akar tőlünk? Tizenegy év alatt felszámoltuk a munkanélküliséget, tizenegy év alatt jóllakattunk minden németet, no igen, miközben erőszakot alkalmaztunk a másképp gondolkodók ellen! Ön pedig zavart kelt ellenünk a szavaival! De ha ön valóban olyan meggyőződéses ellenfele rendszerünknek, vajon nem lenne-e célszerűbb, ha nem szellemi, hanem anyagi erőre támaszkodna? Például, ha megpróbálna valamilyen államellenes csoportot szervezni a hívei között, amely ellenünk dolgozna?
Röplapokkal, szabotázzsal, diverzióval, a hatalom egyes képviselői ellen irányuló fegyveres akciókkal?
— Nem. Amint az önök módszereit használom önök ellen, akaratom ellenére hasonlítani fogok önökre.
— Vagyis, ha egy fiatalember felkeresi önt a nyájából, és így szól; »Atyám, én nem értek egyet a rendszerrel, és harcolni akarok ellene...«
— Nem fogom megakadályozni.
— Azt mondja; »Meg akarom ölni a Gauleitert.« A Gauleiternek pedig három gyermeke van, három kislánya: két-, öt- és kilencévesek. És felesége, akinek a lába béna. Mit tesz ön?
— Nem tudom..."

Eismann érezte, amint az épület remegni kezdett. „Biztosan bombáznak, egészen a közelben — gondolta. — Vagy nagyon nagy bombákat dobálnak... Különös beszélgetés..."
Felhívta az ügyeletest. Az bejött — kékessápadtan, verejtékezve. Eismann megkérdezte:
— Ez hivatalos felvétel volt vagy ellenőrző? Az ügyeletes halkan így válaszolt:
— Azonnal megtudakolom.
— Közelben bombáznak?
— Nálunk kitört az ablak...
— És magának nem szabad lemenni az óvóhelyre?
— Nem. A szabályzat tiltja.
Eismann tovább szerette volna hallgatni a felvételt, ám a visszatért ügyeletes közölte vele, hogy Stirlitz nem vett fel semmit. Ezt az elhárítás utasítására tették, a központi apparátus munkatársainak ellenőrzése céljából...
Schellenberg így szólt:
— Legalább egytonnás bombák voltak.
— A jelek szerint — bólintott Stirlitz. Erős vágyat érzett, hogy kimenjen a dolgozószobából, és sürgősen elégesse azt a papírt, amely aktatáskájában hevert: a jelentést, amelyet Himmlernek tett az „SD árulói" és a Nyugat közötti tárgyalásokról. „Schellenberg ravaszsága nem is olyan egyszerű, mint amilyennek látszik — gondolta. — A lelkész nyilván első perctől fogva érdekelte. Mint fedező figura a jövőben. Az, hogy a lelkész éppen most vált fontossá, ez valaminek a jele. Himmler tudta nélkül nem ment volna bele!" Stirlitz azonban tisztában volt azzal, hogy sietség nélkül, tréfálkozva kell megbeszélni Schellenberggel az akció minden részletét
— Szerintem már elrepülnek — mondta Schellenberg hallgatózva. — Vagy nem?
— Elrepülnek, hogy pótolják a bombakészletet...
— Nem, ezek most elszórakoznak a támaszpontokon. Van annyi repülőjük, hogy szünet nélkül bombázzanak bennünket... Szóval, maga úgy véli, hogy a lelkész, amennyiben túszként tartjuk a nővérét és annak a gyerekeit, feltétlenül hazajön...
— Feltétlenül...

— És hazatérése után hallgatni fog Müller kihallgatásán arról, hogy éppen maguk kérték meg: utazzék oda, és keressen kapcsolatot.

— Ebben nem vagyok biztos. Attól függ, ki hallgatja ki?

— Vagy jobb, ha önnél maradnak a beszélgetéseit tartalmazó magnetofonszalagok, ő pedig, hogy úgy mondjam, elhúzta a csíkot a bombázás közben?

— Ezen még gondolkozom.

— Sokáig akar ezen gondolkodni?

— Csak engedélyt kérek, hogy meghányjam-vessem ezt a gondolatot magamban.

— Mennyi ideig készül „hányni-vetni" ?

— Estére igyekszem már javaslatot tenni.

— Jól van — mondta Schellenberg. — Mégiscsak elrepültek... Akar kávét?

— Nagyon szeretnék, de csak ha végére jártam a dolognak.

— Jól van. Örülök, hogy mindent ilyen pontosan megértett, Stirlitz. Jó lecke lesz ez Müllernek. Már egészen elszemtelenedett. Még a Reichsführerrel szemben is. Mi végezzük helyette a munkát, úgyszólván még az orrát is megtöröljük. Nagy segítséget nyújtunk a Reichsführernek.

— A Reichsführer nem tud erről?

— Nem. Mondjuk, hogy nem. Világos? Számomra egyébként nagyon kellemes együtt dolgozni magával.

— Számomra is magával.

Schellenberg az ajtóig kísérte a Standartenführert, és kezet szorítva vele, így szólt:

— Ha minden jól megy, úgy öt napra elmehet a hegyekbe: ott most lehet igazán pihenni. Kék színű a hó, lebarnul az ember bőre... Istenem, micsoda gyönyörűség, ugye? Bizony sok mindent elfelejtettünk a háború alatt.

— Mindenekelőtt önmagunkat felejtettük el — felelte Stirlitz —, mint húsvétkor, az ember alapos ivászat után a ruhatárban felejti a kabátját

— Igen, igen — sóhajtott Schellenberg. —

Mint a ruhatárban a kabátot... Régóta abbahagyta a versírást?

— El se kezdtem.

Schellenberg megfenyegette az ujjával:

— Vigyázzon, Stirlitz, kis hazugság is szülhet nagy bizalmatlanságot.

— Megesküdhetem — mosolyodott el Stirlitz —, mindenfélét írtam, verseken kívül; valósággal betegesen iszonyodom a költészettől.

1945. II. 18. (13 óra 53 perc)

Stirlitz, miután megsemmisítette Himmlerhez írott levelét, és jelentette a Reichsführer szárnysegédének, hogy minden kérdés megoldódott Schellenbergnél, kilépett a Prinz Albrechtstrassei ház kapuján, és elindult a Spree felé. A járdát már felseperték, noha éjszaka valóságos téglatörmelék-hegy volt itt; mostanában minden éjszaka kétszer, sőt, olykor háromszor is bombáztak.

„A lebukás szélén álltam — gondolta Stirlitz. — Amikor Schellenberg azzal bízott meg, hogy Schlag lelkésszel foglalkozzam, valójában Brüning volt kancellár érdekelte, aki jelenleg Svájcban él, száműzetésben. Azok a kapcsolatok érdekelhették, amelyekkel a lelkész rendelkezhet; ezért ment bele Schellenberg oly könnyen az öreg szabadlábra helyezésébe, amikor azt mondtam, hogy együtt fog működni velünk. Jóval messzebbre látott, mint én. Arra számított, hogy a lelkész fedező figura lesz az ő komoly játékukhoz. De milyen szerep juthat a papnak Wolff akciójában? Miféle akció ez? Miért kapcsolta be a rádiót Schellenberg, amikor

elmondta, hogy Wolff, Svájcba utazik? Ha fél erről hangosan beszélni, akkor Karl Obergruppenführer teljhatalommal rendelkezik; akkor rangja van az SS-ben, mint Ribbentropnak vagy Vögeleinnek. Schellenberg nem hallgathatott előttem Wolffról, mert akkor nekiszegezhettem volna a kérdést: „Hogyan készítsem elő az akciót, csak úgy vaktában?" Csak nem akar a Nyugat egy asztalhoz ülni Himmlerrel? Mellesleg, Himmler mögött erő van, ezt ők is tudják. De elképzelhetetlen, mi lesz, ha tárgyalnak vele! Nos jó... A pap csalétek lesz, leplezés, valamennyien így képzelték. De biztosan nem vették figyelembe, hogy Schlagnak ott komoly kapcsolatai vannak. Szóval, úgy kell orientálnom az öreget, hogy a hatását azok ellen használja fel, akik őt — az én kezemmel — odairányítják. Én egyébként tartalék kapcsolatteremtő csatornának használtam volna, de a jelek szerint felelősségteljesebb szerepet kell játszania. Ha saját legendával látom el, nem pedig Schellenberg szövegével, akkor jönnek majd hozzá a Vatikánból is meg az angolszászoktól is. Világos. Olyan legendát kell költeni róla, mely komoly érdeklődést kelt iránta, mégpedig minden más német rovására, aki odaérkezett vagy odakészül. Először is, tehát most fontos egy legenda; másodszor is, azoknak a neve, akiket ő képvisel mint Hitler és Himmler ellenzékét."

Stirlitz sokáig ült a kis borpincében, egy kis kupica konyak mellett. Itt csend volt, és semmi se zavarta a töprengésben.

„Szóval Schlag — ő egyedül sok is meg kevés is. Biztosíték kellene. De ki? — gondolta Stirlitz. — Vajon ki?".

Rágyújtott, majd a cigarettát a hamutartó

szélére tette, és ujjával erősen megfogta a forró groggal teli poharát. „Honnan van ennyi italuk? Egyedül bort és konyakot adnak jegy nélkül. Mellesleg a németek esetében mindenre számíthat az ember, csak egy dologtól nem kell tartani: sohase rúgnak be igazán. Igen, olyan ember kell nekem, aki gyűlöli ezt a bandát. És aki nem csupán összekötő tud lenni. Nekem egyéniség kell..."

Stirlitznek azelőtt volt ilyen embere. Pleischner, a Koch Kórház főorvosa, harminckilenc óta segítette őt. Antifasiszta, gyűlöli a hitleristákat, meghökkentően bátor és hidegvérű. Stirlitz néha nem is értette, honnan van ebben a ragyogó orvosban, tudósban és intelligens emberben annyi vad és néma gyűlölet a náci rendszerrel szemben. Amikor a Führerről beszélt, mintha álarcot viselt volna. Hugo Pleischner Stirlitzcel együtt néhány nagyszerű akciót hajtott végre; negyvenegyben megmentettek a lebukástól egy szovjet felderítő csoportot, különlegesen titkos anyagokat szereztek a Wehrmacht készülő krími támadásáról, és Pleischner eljuttatta azokat Moszkvába, miután engedélyt kapott a Gestapótól, hogy Svédországba utazzon, és ott egyetemi előadásokat tartson.

Fél évvel ezelőtt halt meg, hirtelen, szívbénulásban. Idősebb bátyja, Pleischner professzor, azelőtt rektorhelyettes a kieli egyetemen, a dachaui koncentrációs táborban töltött előzetes letartóztatásból csendes, hallgatag emberként tért vissza, ajkára fagyott, engedelmes mosollyal. Felesége nem sokkal a letartóztatás után otthagyta — a rokonai követelték ezt tőle: öccsét kinevezték a Birodalom spanyolországi követségére gazdasági tanácsosnak. A fiatalembernek ragyogó jövőt jósoltak, igen nagy jóindulattal viseltetett iránta a náci párt helyi apparátusa is, s ezért a családi tanács Frau Pleischnert a következő dilemma elé állította: vagy elhatárolja magát a férjétől, aki a birodalom ellensége, vagy, amennyiben fontosabbak számára önző egyéni érdekei, ez esetben a család kiközösíti, és a rokonok nyilvánosan, sajtó útján közlik a vele való teljes szakítást.

Pleischnerné tíz évvel fiatalabb volt a professzornál: negyvenkét éves. Szerette a férjét — sokat utazgattak együtt Afrikában és Ázsiában, ahol a professzor ásatásokat folytatott, nyári expedíciókon a berlini Pergamon Múzeum régészeivel. Kezdetben nem volt hajlandó elhatárolni magát a férjétől, s ezért családjából —. amely az utolsó száz évben textilkereskedéssel foglalkozott — többen követelték a nyilvános szakítást. Ám Pleischnerné öccse, Franz von Enns lebeszélte a ronokat a nyilvános botrányról. „Mindenképpen

kihasználják ezt az ellenségeink — mondotta. — Az irigység végtelen, és ez a botrány még megbosszulná magát. Nem jobb, ha mindent csendesen és akkurátusan intézünk el?"

És bemutatta Frau Pleischnernek egy barátját a jachtklubból. A harmincéves Adoniszt Götznek hívták. Vicceltek vele: Götz de nem Berlichingennek: nevezték. Pontosan olyan szép volt, amilyen buta. Franz tudta, hogy Götz öregedő nők kitartottja. Hármasban ültek egy kisvendéglőben, és Franz von Enns, miközben Götz viselkedését figyelte, megnyugodott. Hülyének hülye, de a dolgát határozottan jól végzi, bevált szabványok szerint, s ha már a szabványok megvoltak, csupán tökéletesíteni kellett őket.

Götz hallgatag volt, komor és fensőbbséges. Néhányszor tréfás anekdotát is mesélt. Aztán tartózkodóan táncra kérte Frau Pleischnert. Franz, miközben figyelte őket, megvetően húzta össze a szemét: a nővére halkan nevetgélt, Götz pedig mind közelebb húzva őt magához, valamit sugdosott a fülébe.

Két nap múlva Götz átköltözött a professzor lakásába. Egy hétig lakott ott — az első rendőri ellenőrzésig. Frau Pleischner könnyek között kereste fel az öccsét: „Hozd vissza őt, iszonyú így nélküle." És másnap hivatalosan bejelentette a válási szándékát. A professzort a dolog megtörte: azt hitte, hogy a felesége a legfőbb társa. Miközben a táborban kínlódott, úgy vélte, hogy ezzel az asszony becsületét védi, s azt a szabadságát, hogy úgy gondolkozzék, ahogy akar.

Götz egy éjszaka megkérdezte az asszonyt: „Vele jobb volt?" A nő halkan felnevetett, és a férfit átölelve így válaszolt: „Ugyan, kedves... Csak beszélni tudott jól..."

Pleischner, a kiszabadulása után Kielt nem is érintve, Berlinbe utazott. Öccse, aki kapcsolatban állt Stirlitzcel, segített neki elhelyezkedni a Pergamon Múzeumban. Az ókori Görögországosztályon dolgozott,

Stirlitz kiitta a grogot, szívni kezdte a már kialudt cigarettát. „Miért gondolok ennyit Pleischnerre? Csak azért, mert hiányzik az öccse? Vagy éppen új kapcsolat lehetősége merült fel bennem? — Elmosolyodott. — Azt hiszem, már-már magammal is ravaszkodom."

— Főúr! — kiáltotta. — Kérem a számlát!...

IINFORMÁCIÓ A TÖPRENGÉSHEZ
(Bormann)

Erről az emberről senki nem tudott semmit. Ritkán láthatták a filmhíradókban és még ritkábban fényképeken, a Führer mellett. Kis termetű, előreugró homlokú, sebhelyes arcú férfi volt, mindig a mellette levők háta mögé bújt, valahányszor a fényképészek gépei kattogni kezdtek.

Mondják, 1924-ben tizennégy hónapot ült politikai gyilkosságért. Valójában senki sem ismerte mindama napig, amikor Hess Angliába repült. Himmler ekkor parancsot kapott a Führertől, hogy teremtsen rendet ebben „az ócska kuplerájban". Így hívta a Führer a pártkancelláriát, amelynek Hess volt a főnöke, az egyetlen párttag, aki Hitlert a keresztnevén szólította és tegezte. Himmler emberei egyetlen éjszaka alatt több mint hétszáz embert tartóztattak le. Letartóztatták Hess közeli munkatársait is, ám a razzia elkerülte a pártkancellária főnökének legközelebbi segítőtársát, első helyettesét, Martin Bormannt. Mi több, bizonyos mértékig ő irányította Himmlert: a számára fontos embereket megmentette a letartóztatástól, a szükségteleneket pedig lágerekbe küldte.

Magatartása azután sem változott meg, hogy Hess utódja lett: továbbra is hallgatag volt, úgy járkált, mint régen, kezében jegyzetfüzet, amelyben Hitler minden szavát feljegyezte; és továbbra is igen szerényen élt. Hangsúlyozott tisztelettel bánt Göringgel, Himmlerrel és Goebbelsszel, de egy-két év alatt olyannyira fontossá vált a Führer számára, hogy az tréfásan „árnyék"-ának nevezte. Igyekezett a dolgokat úgy megszervezni, hogy ha Hitler valami iránt érdeklődött az ebéd elején, a kávéra már kész legyen a válasz. Egy ízben, amikor Berchtesgadenben kis ünnepséget rendeztek a Führer tiszteletére, amely grandiózus felvonulásba csapott át, Bormann észrevette, hogy Hitler a tűző napon áll. Másnap ugyanazon a helyen Hitler egy tölgyfát vett észre: Bormann egyetlen éjszaka alatt megszervezte, hogy ültessék át a hatalmas fát...

Tudta, hogy Hitler sohasem írja meg előre a beszédeit, mindig bízott a rögtönzésben, s az rendszerint sikerült is neki. Bormann azonban — különösen külföldi államférfiakkal való találkozók idején — sohasem feledkezett meg arról, hogy tézisekben vázolja fel a Führer számára mindazt, amire — szerinte — a legnagyobb figyelmet kell fordítani. Ezt az észrevétlen, de igen fontos munkát a legnagyobb tapintattal végezte, és Hitlerben fel sem merült az a gondolat, hogy programbeszédeit másvalaki írja helyette — afféle titkári munkának tekintette Bormann szolgálatait, amely azonban szükséges és időszerű. És amikor Bormann egy ízben megbetegedett, a Führer úgy érezte, hogy minden kihullik a kezéből.

Valahányszor katonai vezetők vagy Speer iparügyi miniszter jelentést készítettek, amelyben a Führerrel az igazságot tudatták, Bormann azonnal befagyasztotta az ügyet, vagy baráti és bizalmas eszmecserében győzte meg Jodlt vagy Speert, hogy enyhítsenek a tények megfogalmazásán.

— Vigyázzunk az idegeire — szokta ilyenkor mondani —, ezt a bánattöbbletet mi ismerhetjük, és kell is ismernünk, de miért okozzunk traumát a Führernek?

Bormann beszédhibás volt, de kitűnően fogalmazott hivatalos iratokat; okos volt, de ezt goromba és közvetlen együgyűség álarca mögé rejtette; mindenható volt, de tudott úgy viselkedni, mint bármely egyszerű halandó, akinek „tanácsot kell kérnie", mielőtt akár a legjelentéktelenebb döntést hozná is...

És ez az ember, Martin Bormann kapta az SD titkos postáján, „Szig. biz., saját kezű felbontásra" felirattal, az alábbi tartalmú levelet: „Parteigenosse Bormann! Bizonyos, számomra ismert emberek a Führer háta mögött bűnös játékba kezdtek a rothadó nyugati demokráciákkal Svájcban és Svédországban. És mindez a totális háború idején, azokban a napokban folyik, amikor a frontokon a világ sorsa dől el. Mint SD-tiszt, tájékoztathatnám Önt

ezen áruló tárgyalások némely részletéről. Garanciára van azonban szükségem, mivel mihelyt ez a levél eljut az SD apparátusához, azonnal megsemmisítenék. Ezért nem íróra alá a nevem. Kérem Önt, amennyiben ezt a közlésemet fontosnak tartja, legyen holnap 13.00 órakor a Neues Tor Szállodánál. Egy, a Führerhez hű SS és nemzetiszocialista párttag."

Bormann soká ült e levéllel a kezében. Először fel akarta hívni Müller Gestapo-főnököt. Tudta, hogy Müller elkötelezettje, Müller régi nyomozó, a harmincas évek elején két ízben is szétzúzta a nemzetiszocialista párt bajorországi szervezetét. Aztán kiszolgálta ugyanezt, a pártot, mihelyt az uralkodó párttá vált. A Gestapofőnök 1939 előtt pártonkívüli volt: kollégái a biztonsági szolgálatnál nem tudták neki megbocsátani a weimari köztársaság idején tanúsított szorgalmát. Bormann segítette őt, hogy beléphessen a pártba, személyesen Hitler előtt vállalva kezességet érte. Bormann azonban sohasem engedte túlságosan közel magához, csak figyelte Müllert, és latolgatta az eshetőségeket: ha közel engedi, még be találja avatni a legtitkosabb ügyekbe. Különben, a játék nem éri meg a rizikót.

„Mi ez? — töprengett Bormann, mikor már vagy tizedszer olvasta végig a levelet. — Provokáció? Aligha. Őrült írta volna? Ez se valószínű. A dolog igaznak látszik... Ha a Gestapótól ered, és Müller is benne van a játékban? A patkányok menekülnek a süllyedő hajóról, elvégre minden lehetséges... Mindenesetre adu lehet a Himmler elleni játszmában. És akkor én nyugodtan, anélkül hogy tekintettel kellene lennem erre a gazemberre, átutalhatom a párt pénzét semleges bankokba, nem az ő, hanem az én embereim nevére..."

Bormann hosszasan gondolkozott a levélen, de végül is semmiféle konkrét elhatározásra nem jutott.

Eismann bekapcsolta a magnetofont. Nyugodtan cigarettázott, figyelmesen hallgatva Stirlitz kissé fojtott hangját.

„ — Mondja csak, szörnyű volt az a két hónap, amelyet a börtönünkben töltött?

— Szörnyű volt mind a tizenegy év, amelyet az önök uralma alatt töltöttem.

— Ez demagógia. Azt kérdeztem: szörnyű volt-e az az idő, amelyet nálunk töltött a börtöncellában?

— Természetesen.

— Természetesen. Nem szeretne még egyszer odakerülni, ha mondjuk csoda történne, és kiengednénk önt?

— Nem. Egyáltalában nem szeretném, ha dolgom akadna önökkel.

— Kitűnő. És a kiszabadulásának feltételéül szabom, hogy őrizze meg velem tisztán emberi, jó kapcsolatát?

— Az önnel való, tisztán emberi kapcsolat számomra csupán az emberekhez való jó viszonyom egyszerű és természetes megnyilvánulása. Ön oly mértékben ember számomra, amely mértékben emberként fordul hozzám, nem pedig, mint a nemzetiszocialista párt funkcionáriusa.

— Én azonban olyan emberként jövök önhöz, aki megmentette az ön életét.

— Ön szabad, belső óhajának enged, amikor segít nekem, vagy valami számítás vezeti?

— Kétségtelenül számítás vezet önnel kapcsolatban.

— Ez esetben meg kell győződnöm afelől, hogy a cél, amelyet követ, tisztességes.

— Vegye úgy, hogy a céljaim több mint tisztességesek.

— Mit kell tennem?

— Vannak barátaim, tudósok, pártfunkcionáriusok, katonák, újságírók, egyszóval személyiségek. Érdekelne, ha ön, feltéve persze, hogy sikerül rábírnom a felsőbbséget, engedje szabadon, elbeszélgetne ezekkel az emberekkel. Nem kérek beszámolót a beszélgetéseiről. Igaz, nem felelek azért, hogy a szomszéd szobában nem lesznek-e lehallgató készülékek, de végtére ön elmehet az erdőbe is beszélgetni. Mindenesetre érdekes lenne tudnom az ön

véleményét a jónak vagy a rossznak azon mértékéről, amely ezeket az embereket meghatározza. Tehet nekem ilyesfajta baráti szolgálatot?
— Igen... Természetesen. De máris egy sor kérdés merül fel bennem a tekintetben, miért tesz ilyetén ajánlatot.
— Kérdezzen.
— Vagy túlságosan megbízik bennem, és olyasmihez kéri a támogatásomat, amiben senkire se tud támaszkodni, vagy provokál. Ha azonban provokál, akkor a beszélgetésünk zsákutcába jut.
— Amennyiben?
— Amennyiben ismét nem találunk közös nyelvet, ön funkcionárius marad, én pedig ember, aki erejéhez mért utat választ, hogy ne váljék funkcionáriussá.
— Mivel győzhetném meg, hogy nem provokálom?
— Csak egy tekintetet vessen rám.
— Tekintsük úgy, mintha jótálló levelet cseréltünk volna."

— Nézzen utána annak, hogyan viselkedett a lelkész a börtönben. — A viselkedésmódjáról, a kapcsolatairól, a többi foglyokkal folytatott beszélgetéseiről... Szóval, maximális mennyiségű részletet...

...A válasz, amelyet egy óra múlva hoztak, a legnagyobb mértékben meglepőnek mutatkozott. Kiderült, hogy Schlag lelkészt 1945 januárjában kiengedték a börtönből. Az aktából nem lehetett megérteni, hogy végül is hajlandónak mutatkozott-e az SD-nek dolgozni, vagy valami érthetetlen, más oknak köszönhette szabadulását. Csupán Schellenberg direktívája volt meg — Schlagot engedjék szabadon, és helyezzék Stirlitz megfigyelése alá. Ennyi az egész.

Újabb fél óra múlva érkezett az utolsó dokumentum: Schlaggal szabadulása után Klaus, a hatodik osztály különleges ügynöke foglalkozott.

— Hol vannak az aktái? — kérdezte Eismann.

— Közvetlen kapcsolatban volt Stirlitz Standartenführerrel.

— Mi az, hangfelvétel se maradt?

— Nem — válaszolták az adattárból —, hangfelvétel az akció érdekében nem folyt...

— Keresse meg nekem ezt az ügynököt — kérte Eismann. — De úgy, hogy csak három ember tudjon erről: ön, én és ő...

1945. II. 27. (12 óra 01 perc)

Stirlitz a Bormann-nal való találkozásra — mert bízott benne, hogy a találkozás létrejön, ízes lévén a csalétek, amelyet a horogra helyezett — lassan hajtott, be-befordulva a mellékutcákba, és mindenesetre ellenőrizte, nem követik-e. Az ellenőrzést gépiesen végezte; az utóbbi napokban semmi sem tűnt föl számára nyugtalanítónak, s egyszer sem riadt fel éj közepén, mint régebben, amikor egész lényével érezte a feszült-

séget. Ilyenkor sokáig feküdt nyitott szemmel, sötétben, és gondosan elemezte minden pillanatát, minden szavát, amelyet bármely ember előtt kiejtett, lett légyen az akár a tejesember, vagy egy véletlen útitárs az U-Bahn kocsijában. Stirlitz igyekezett inkább autón járni — kerülte a véletlen kapcsolatokat. Úgy vélte azonban, hogy az is ostobaság volna, ha teljesen elszigetelődne a külvilágtól, hiszen ki tudja, miféle feladatot kaphat még. A viselkedés hirtelen megváltozása viszont gyanút kelthet azokban, akik őt figyelik, márpedig — Stirlitznek ezt igazán tudnia kellett — a birodalomban aztán mindenkit figyeltek.

Végiggondolt minden apróságot; a vele azonos foglalkozásúak rendszerint az apróságokon buktak le. Éppen az apró részletek kidolgozása mentette meg már két ízben is a lebukástól.

...Stirlitz gépiesen pillantott a tükörbe, és meglepetten füttyentett: az a Wanderer, amely a Kurfürstendammnál csatlakozott hozzá, továbbra is hűségesen követte. Stirlitz erősen megnyomta a gázt. A Horch nagy lendületet vett; Stirlitz az Alexander-Platz felé robogott, aztán befordult a Bergstrasséra, a temető mellett körülnézett, és meggyőződött arról, hogy a slepp — feltéve, hogy az volt — lemaradt. Stirlitz még egy ellenőrző kört tett, elkocsizott kedvenc étterme, a „Durva Gottlieb" mellett, és itt, mivelhogy volt még ideje, megállt.

Ha újra rám szállnak — gondolta —, akkor valami történhetett. De mi? Most szépen leülünk, iszunk egy kis konyakot, és eltűnődünk azon, mi történhetett...

Nagyon szerette ezt a régi kiskocsmát. Azért hívták „Durva Gottlieb"-nek, mert a tulajdonos, miközben vendégeit fogadta, rangra, címre és társadalmi helyzetre való tekintet nélkül így beszélt velük:

— Hát te mit rontod itt a levegőt, zsíros mangalica? Még nőt is hoztál magaddal, mi a fene?... Söröshordót, löttyedt hasú, vén tehenet hoztál, egy beteg zsiráfot... Látszik is, hogy a feleséged! Tegnap bezzeg jobb nővel voltál itt!

Stirlitz fokozatosan észrevette, hogy a „Durva Gottlieb" a legválogatottabb szidalmakkal a leginkább tisztelt vendégeket illette: nyilván ez is a tisztelet megnyilvánulása volt — a fonákjáról.

Gottlieb szórakozottan fogadta Stirlitzet

— Nosza, vedeld a sört, fafejű...

Stirlitz kezet rázott vele, odadugott két márkát, és leült az oszlop mögé, a legszélső tölgyfaasztalhoz, amelyre a mecklenburgi halászok kikívánkozó, vaskos, cinikus káromkodásokat írtak. Ez különösen tetszett az öregedő nagyiparos-feleségeknek.

— Mi történhetett? — folytatta a töprengését, miközben a konyakot iddogálta. — Kapcsolatra nem várok, emiatt nem lehet lebukás. A régi dolgok? Hiszen az újakat se győzik? Egyre szaporodik a szabotázs, Németországban még sose volt ennyi szabotázs. Erwin... Stop... Mi van, ha megtalálták az adó-vevőt?

Cigarettát vett elő, de éppen azért, mert szeretett volna jót füstölni, most nem gyújtott rá.

Szeretett volna azonnal odamenni Erwin és Käthe házának romjaihoz.

Súlyos hibát követtem el — döbbent rá. — Magamnak kellett volna végigjárnom a kórházakat. Hátha megsebesültek? Nem lett volna szabad hinnem a telefonoknak. Mihelyt Bormann-nal beszéltem, hozzálátok a dologhoz... Bormann-nak el kell jönnie. Ha nyomják őket, mindjárt demokratikusabbakká válnak. Amíg jól érzik magukat, addig megközelíthetetlenek, de mihelyt a vesztüket érzik, gyávák, jóságosak és demokratikusak lesznek. Most minden mást el kell halasztanom, még Erwint és Käthét is. Előbb ezzel a hóhérral kell beszélgetnem.

Kilépett az utcára, a kormányhoz ült, lassan végigpásztázta az Invalidenstrassét, egészen a Természettani Múzeumig. Ott, a Neues Tor Szálloda előtt nemsokára megáll Bormann.

Nagyon lassan haladt, és időről időre belenézett a tükörbe. A fekete Wanderer azonban nem volt látható mögötte.

„Lehet, hogy Schellenberg tapogatózik a Schlaggal való akció előtt? — gondolta. — Mellesleg érthető lenne. Vagy csak az idegeim mondják fel a szolgálatot?"

Ismét a tükörbe nézett, az utca üres volt. A járdákon, kihasználva a bombázások szünetét, gyerekek kergették egymást rollerozva, és csengő hangon nevetgéltek. A házak kopott falaihoz lapulva, emberek álltak sorba: valószínűleg húsra vártak.

Stirlitz a Charité Klinika mellett hagyta a kocsit, és a kórház nagy parkján átvágva, kijutott az Invalidenstrasséra, a múzeumhoz. Csendes és nyugodt volt a környék: az utcán egyetlen gyanús ember se lézengett. Szándékosan ezt a helyet választotta — itt minden áttekinthető volt és ismerte, mint a tenyerét.

— Különben beültethették az embereiket a hotelba is. Ha Bormann kiütötte Himmlert, akkor így is lesz. Ha nem ütötte ki Himmlert, akkor az emberei itt lézengenek majd a

bejáratnál, a túloldalon, afféle tudományos munkatársakat mímelve, nem másképp...

Stirlitz ma civilben volt, és füstszínű szemüveget viselt, nagy csontkerettel, svájcisapkáját mélyen a homlokába húzva, úgyhogy messziről nehéz volt felismerni. Ahogy a múzeumba belépett, az előcsarnokban hatalmas uráli malachitot és brazíliai ametisztet látott. Stirlitz mindig sokáig állt az ametiszt mellett, de mégis inkább az uráli kővirágban gyönyörködött.

Megállt egy érdekes vitrin mellett, amelyben a koponya fejlődésének tizenhárom stádiumát mutatták be. A 8. sz. koponya — pávián, a 9. sz. — gibbon, a 10. sz. — orángután, a 11. sz. — gorilla, a 12. sz. — csimpánz, és a 13. sz. — az ember.

„Miért tizenhármas az ember? Minden az ember ellen van, még a számok is — hümmögött magában. — Legalább tizenkettes lenne, vagy tizennégyes. De nem, pont a tizenhármas jutott neki. — Megállt a Bobby nevű gorilla makettje mellett. — Mindenütt csupa majom... miért övezi ilyen gondoskodás a majmokat? Vajon miért?"

A törzslapon ez a felirat állt: „Bobby gorillát hároméves korában, 1928. március 29-én hozták Berlinbe. Meghalt 1935. augusztus 1-én, Magassága 1,72 méter, súlya 266 kiló."

„Nem is látszik — gondolta Stirlitz, mikor már több ízben gondosan szemügyre vette a makettet —, nem olyan kövér. Én magasabb vagyok nála, és mégis csak hetvenkét kiló.

Kissé eltávolodott a makettől, mintha messziről szeretné látni, és a nagy ablak mellett állt, ahonnan látható volt az Invalidenstrasse szem-

közti járdája. Stirlitz az órájára nézett. Tíz perc volt hátra a találkozóig.

Ha rajtaütnének, Klaust várja, akinek minden percben jönnie kell. Reggel a titkárságon keresztül rejtjeles üzenetet küldött az ügynök címére. Mindenki tudta, hogy ügynökeivel múzeumokban találkozik. Klaus hívásával két célja volt: a fő cél — alibi arra az esetre, ha Bormann közli a levelét Himmlerrel, s az megparancsolja, hogy fésüljék át a Neues Tor körzetének összes épületét; a másik célja pedig az volt, hogy — legalábbis közvetve — még egyszer alibit igazoljon az eltűnt Klaus ügyében.

Stirlitz átment a szomszéd terembe: az Invalidenstrasse továbbra is üres maradt. Itt egy ritka kiállítási tárgy mellett állt meg, amelyet a weidenschlossi erdőben találtak a XVIII. században. Egy fatörzsből szarvasagancs és szétzúzott koponya darabja meredt elő: az erős állat nyilván a tavaszi szerelmi harcok idején vétette el a célt, és az ütés nem a vetélytársat, hanem a fatörzset találta...

Stirlitz sok hangból álló zajt és lépéseket hallott — kongó lépések zaját. „Razzia!" De aztán gyermekhangokra lett figyelmes, és megfordult: régi, széttaposott, de ragyogóra tisztított férficipőben egy tanítónő vitte a tanítványait — nyilván hatodikosokat — növénytanórára. — gyerekek elragadtatottan nézték a kiállítási tárgyakat, és nem lármáztak, ezért is volt olyan izgatott, gyors a suttogásuk.

Stirlitz a gyerekeket nézte. Szemükben semmi sincs a szép, gyermeki pajkosságból. A tanítónőt nagyon figyelmesen, nagyon felnőtt módra hallgatták.

„Miféle átok ül ezen a népen? — töprengett Stirlitz. — Hogy történhetett, hogy ezek a tébolyult eszmék éhségre és öreges rettegésre ítélték a gyerekeket? Hogyan sikerülhetett a csokoládé-, szardínia- és sajttartalékokkal megrakott bunkerekben rejtőző náciknak utóvédül használni ezeknek a gyerekeknek a törékeny testét? S ami a legszörnyűbb, hogyan nevelték bele ezekbe a gyerekekbe a vakhitet, hogy az élet legfőbb célja: meghalni a Führer eszményeiért?"

Egy óra öt perckor lépett ki a vészkijáraton. A szálloda, mellett senki sem volt. Stirlitz mellékutcákon át a Spree irányába haladt, ott tett egy kört, majd beült a kocsijába, és bement az SD-be, a saját szobájába. Visszafelé se látta, hogy követnék.

„Itt valami nincs rendben — mondta magában. — Furcsán jött ki a dolog. Ha Bormann várt volna, azt észre kellett volna vennem."

...Bormann pedig nem jöhetett ki a bunkerből: a Führer beszédet tartott, a teremben sokan

voltak, és ő ott állt, hátul, kissé balra a Führertől. Nem mehetett el a Führer beszéde közben. Ez esztelenség lett volna. Szeretett volna menni, hogy láthassa azt az embert, aki írt neki. De csak három órakor hagyta el a bunkert.

„Hogyan találhatnám meg? — töprengett Bormann. — Ha találkozom vele, semmit sem kockáztatok, de ha lemondok a találkozásról, akkor igen."

„D-8 Müllernek
Szigorúan bizalmas. Készült egyetlen példányban.

A VKR 821. r. sz. Horch-márkájú személyautó a Veteranenstrasse körzetében elszakadt az öt követő kocsitól. Minden jel arra vall: észrevette, hogy megfigyelik. Figyelembe véve az Ön utasítását, nem vettük üldözőbe, noha a maximális sebesség ezt lehetővé tette volna. Miután közöltük az N —2-szolgálattal a Horch VKR 821. további irányát, viszatértünk az állomáshelyünkre.

D-8"

„V-192 — Müllemek
Szigorúan bizalmas. Készült egyetlen példányban.

A Horch-márkájú, VKR 821. r. sz. személyautót figyelve, munkatársaim megállapították, hogy a kocsi tulajdonosa 12.27-kor belépett a Természettani Múzeum épületébe. Miután figyelmeztettek bennünket a megfigyelés tárgyának magas szakmai képzettségére, úgy döntöttünk, hogy nem »kísérjük« őt múzeumi látogatókkal. Ügynököm, »Ilse«, azt a feladatot kapta, hogy középiskolás tanítványait vigye el a múzeumba, s annak termeiben tartsa meg az órát. »Ilse« megfigyelésének adatai alapján teljes bizonyossággal közölhetem, hogy a »tárgy« idegenek közül senkivel se lépett kapcsolatba. Mellékelem azoknak a kiállítási tárgyaknak a rajzát, amelyek mellett hosszabban időzött. Az illető a vészkijáraton át 13.05-kor hagyta el a helyiséget (ezt használják a múzeum dolgozói is).

V = 192"

1945. II. 27. (15 óra 00 perc)

Müller az aktatáskájába rejtette a jelentést, és felemelte a telefonkagylót.

— Itt Müller — mondta —, hallgatom önt.

— Müller „elvtársat" üdvözli Schellenberg „elvtárs" — tréfált a politikai felderítés parancsnoka. — Vagy netán jobban megfelel önnek a „Mister" megszólítás?

— Leginkább a „Müller" megszólítás felel meg nekem — mondta a Gestapo-főnök. — Ez kategorikus, szerény, és megfelel az ízlésemnek. Hallgatom önt, barátom.

Schellenberg tenyerével befedte a telefont, és Stirlitzre nézett. Ö így szólt:

— Igen. Egyenest meg kell mondani. Különben még megkerüli, mint egy ravasz róka...

— Barátom — mondta Schellenberg —, felkeresett Stirlitz, talán ismeri őt... Igen? Annál jobb. Bizonyos mértékig zavarban van: vagy bűnözők figyelik, márpedig egyedül lakik az erdőben, vagy a maga emberei vannak a sarkában. Nem segítene tisztázni ezt a dolgot?

— Milyen márkájú a kocsija?

— Milyen márkájú a kocsija? — kérdezte Schellenberg, és újra elfedte tenyerével a kagylót.

— Ne tegye a tenyerét a kagylóra — mondta Müller —, jöjjön ide Stirlitz a kagylóhoz.

— Mi az, maga mindent lát? — kérdezte Schellenberg.

Stirlitz felemelte a kagylót, és így szólt:

— Heil Hitler!

— Jó napot, barátom — válaszolta Müller. — A maga kocsijának nem VKR 821. a rendszáma véletlenül?

— De igen, Obergruppenführer...

— Hol kezdték követni? A Kurfürstendammon?

— Nem, a Friedrich-Strassén.

— És a Veteranenstrassén szakadt le tőlük?

— Pontosan így van. Müller elnevette magát:

— Kitekerem a nyakukat! Micsoda munkát csinálnak. Ne izguljon, Stirlitz, nem bűnözők mentek maga után. Éljen békében az erdejében. A mi embereink voltak. Egy Horchot köpetnek, hasonlít a magáéra... Egy dél-amerikaiét. Éljen, ahogyan élt, de ha neadjisten összetévesztik a dél-amerikaival, és jelentik nekem, hogy látogatja a Zigeunerkellert a Kuhdammon, akkor nem fogom fedezni.. .

A Zigeunerkeller — Cigányvendéglő — afféle kiskocsma, ahová katonáknak és párttagoknak tilos volt a bemenet.

— És ha a munkám miatt kell ott tartózkodnom? — kérdezte Stirlitz.

— Mindegy — nevetett Müller —, ha szeret az embereivel szennycsatornákban találkozni, akkor inkább járjon a Mexikóba.

Ez volt Müller „cseles" kocsmája, itt dolgozott az elhárítás. Stirlitz ezt Schellenbergtől tudta. Annak persze nem volt joga, hogy beszéljen erről: külön körlevél tiltotta meg a katonáknak és a párttagoknak, hogy a Mexikó Bárt látogassák, ezért a naiv fecsegők ott a legnagyobb biztonságban érezték magukat, el se képzelték, hogy minden asztali beszélgetésüket lehallgatja a Gestapo.

— Akkor köszönöm — felelte Stirlitz —,

amennyiben ez az utasítása, akkor éppen a Mexikóban rendezem majd a találkáimat az embereimmel. De ha netán fülön fognak, magához fordulok segítségért.

— Jöjjön csak. Mindig örülök, ha láthatom. Heil Hitler!

Stirlitz vegyes érzésekkel tért haza: általában elhitte, amit Müller mondott, mert az nyílt kártyákkal játszott. De nem túl nyíltakkal-e? A mérték megérzése minden munkának a legfőbb kérdése. A felderítésben különösen. Néha még a rendkívüli gyanakvás is biztonságosabbnak tűnt Stirlitz szemében, mint a mértéktelen őszinteség.

„Werner — Müllernek

Szigorúan bizalmas. Készült egy példányban.

Ma 19.42-kor a »megfigyelés tárgya« magához rendelte a VKN 441. rendszámú szolgálati kocsit. Megkérte a sofőrt, vigye őt a Mittelplatz U-Bahn-állomásra. Minden kísérlet, hogy a »tárgyat« más állomásokon megtaláljuk, eredménytelennek mutatkozott.

Werner"

Müller ezt a jelentést is gyűrött aktatáskájába tette, ahol legfontosabb és legtitkosabb aktáit tartotta, és újra nekilátott Stirlitz anyagának a tanulmányozásához. Piros ceruzával húzta alá azt a helyet, ahol közölték, hogy a »tárgy« minden szabad idejét múzeumokban szereti tölteni, és ott találkozik az ügynökeivel is.

A BIZALOM MÉRTÉKE

Karl Wolff SS-Obergruppenführer átnyújtotta a levelet Himraler személyi pilótájának.

— Ha lelövik a gépét — mondotta lágy hangján —, ,,a háború, az háború", minden megeshet elvégre, akkor önnek el kell égetnie ezt a levelet, mielőtt még kinyitná az ejtőernyőjét.

— Nem égethetem előbb el a levelet, mintsem kioldanám a hevedert — felelte a pedáns pilóta —, mivelhogy zuhanni fogok a föld felé.

Viszont az első dolgom, mihelyt kioldottam a hevedert, az lesz, hogy elégetem a levelet.

— Jól van — mosolyodott el Wolff —, egyezzünk meg ebben a megoldásban. Mellesleg akkor is el kell égetnie a levelet, ha a birodalom felett lőnék le a gépét.

Kari Wolffnak volt miért aggódnia: ha ez a levél Himmleren kívül bárkinek a kezébe kerül, sorsa megpecsételődött.

Hét óra múlva Himmler felnyitotta a levelet.

„Reichsführer!

Olaszországba visszatérve, azonnal hozzáláttam a Dulles felé irányuló akció kidolgozásához, mégpedig nem szervezeti, hanem ideológiai értelemben. A birtokomba jutott adatok az alábbi fő következtetést tették lehetővé számomra: a szövetségeseket, akárcsak bennünket is, nyugtalanítja egy észak-olaszországi kommunista kormány létrejöttének a reális perspektívája. Egy ilyen kormány — még ha csak jelképesen jön is létre — egyenes utat nyit Moszkvának a La Manche-csatorna felé, Tito kommunistáin keresztül, az olasz kommunista vezérek segítségével, egyenesén Maurice Thorezig. Ekképp közeli veszéllyé válik egy Belgrádtól, Genován át, Cannes-ig és Párizsig húzódó „.bolsevista öv" létrehozása.

Az akcióban segítőtársam lett Eugen Dollmann SS-tiszt (az anyja olasz nő, széles körű kapcsolatokkal rendelkezik a németbarát beállítottságú arisztokrata körökben) és Zimmer.

Döntöttem tehát, és Dollmann Zimrnerrel együtt, olasz csatornákon keresztül, úgy informálta Dullést, hogy a lehetséges tárgyalások értelmében a Nyugat ellenőrzése alá vonhatná Észak-Olaszországot, még mielőtt ott a kommunisták a helyzet uraivá lennének. Kérésükre Parilli báró, a legnagyobb olasz bankár, aki velünk és az amerikaiakkal is kapcsolatban áll, találkozott Weibellel, a svájci hírszerzés főnökével.

Másnap Weibel, miután elbeszélgetett Parillivel, ebédre hívta Dullést és helyettesét, Hewernitzet.

— Barátaim vannak itt Németországból, akik érdekes gondolattal álltak elő — mondotta —, ha akarja, összeismertethetem önöket.

Dulles azonban azt felelte, hogy később szeretne találkozni Weibel barátaival, miután helyettese már beszélt velük.

Így jött létre a beszélgetés Parilli és Hewernitz között.

A beszélgetés során Parilli a következő kérdést tette fel:

— Készek-e önök találkozni Dollmann SS-Standartenführerrel az olasz kérdés és egy sor más probléma konkrétabb megbeszélése végett?

Hewernitz beleegyezőleg válaszolt.

Utasítottam Dollmannt, hogy utazzék Svájcba. Ott Hewsman, Blurne és Parilli fogadta. Amikor megérkeztek Luganóba, a Bianchi Étterembe, ott Dollmann a megegyezés értelmében kijelentette:

— Tárgyalni kívánunk a nyugati szövetségesekkel a célból, hogy meghiúsítsuk Moszkva tervét, amely az észak-olaszországi kommunista kormány létrehozására irányul.

Hewsman azonban azt válaszolta, hogy tárgyalni csak a feltétel nélkül megadásról lehet.

— Én nem vállalkozom árulásra — mondta Dollmann —, senki se vállalkozik erre Németországban.

Hewsman kötötte magát a feltétlen kapitulációra vonatkozó elképzeléshez, de nem szakította meg a tárgyalást, annak a szilárd és negatív álláspontnak a dacára sem, amelyet Dollmann foglalt el az általunk előzetesen kikötött tervnek megfelelően.

— Továbbra is közvetlen tárgyalásokat követelek — folytatta Dollmann —, Dulles képviselőjével, hogy tisztázzuk a főnöke álláspontját. Dulles képviselője, Paul Blume átadta Dollmann-nak az olasz ellenállás két vezetőjének a nevét: Parucci Parriét és Usmianiét. Ez a két ember a mi börtönünkben ül. Nem kommunisták, és ez arra a következtetésre késztet bennünket: hogy az amerikaiak, akárcsak mi magunk, aggódnak az olaszországi kommunista veszély miatt. Olyan, az ellenállásban részt vett, nem-kommunista hősökre van szükségük, akik a szükséges pillanatban vezetni tudnának egy, a Nyugat eszményeihez hű kormányt.

— Amennyiben ezeket az embereket kiszabadítanák és Svájcba hoznák — mondta Dulles képviselője —, akkor folytathatnók a tárgyalásokat.

Amikor Dollmann visszatért, én megértettem, hogy a tárgyalások megkezdődtek, mivelhogy másképp nem lehet értelmezni a két olasz kiszabadítására vonatkozó kérést. Dollmann közölte azt a feltevését, hogy Dulles várja Svájcba érkezésemet. Elmentem Kesselring tábornagyhoz. A vele folytatott ötórás beszélgetésből azt a következtetést vontam le, hogy a tábornagy belemegy a tisztességes tárgyalásokba, noha Kesselring semmiféle közvetlen biztosítékot nem adott, valószínűleg az SD képviselőivel szemben beidegződött gyanakvása miatt.

Másnap Parilli meglátogatott engem a Garda-tó melletti konspiratív lakásomon, és Dulles nevében megbeszélésre hívott meg Zürichbe. Eszerint tehát holnapután elindulok Svájcba. Ha csapdát állítanának, az esetben hivatalos verzióként az elrablást ajánlom. Ha azonban valóban megkezdődnek a tárgyalások, úgy a következő levélben tájékoztatom Önt, mihelyt visszatérek a hadiszállásra.

Heil Hitler!

Az Ön Karl Wolffja"

A Pergamont szétbombázták az angolok, Pleischner professzor azonban nem távozott el a kiürítéskor a többi tudományos munkatárssal. Engedélyt kért arra, hogy Berlinben maradhasson, és őrizhesse az épületnek legalább az épen maradt részét.

Éppen hozzá jött látogatóba Stirlitz.

Pleischner nagyon megörült neki, levitte az óvóhelyére, és feltette a kis vilanyrezsóra a kávéfőzőt.

— Nem fázik itt?

— Teljesen meg vagyok dermedve. De mit tegyek? Szeretném tudni, ki nem fázik mostanában? — felelte Pleischner.

— A Führer bunkerjában jól fűtenek...

— Világos... A vezérnek melegben kell élnie. Vajon összehasonlíthatók-e a mi gondjaink az ő izgalmaival és gondjaival? Mi csak egyedek vagyunk, mindenki csak magára gondol, ő azonban minden németre.

Stirlitz figyelmes szemmel pásztázta végig a pincét; sehol egy szellőzőnyílás nem volt, itt aztán nincs hová rejteni a lehallgató készüléket, Így hát nagyot szívott az erős cigarettából, s így szólt:

— Ebből elég, professzor!... Ez a veszett mániákus milliók fejét dobja áldozatul a lángok közé, ő maga meg, a szemét disznó, biztonságos helyen csücsül, és filmeket bámul a bandájával együtt...

Pleischner arca lisztfehérré vált, és Stirlitz már bánta, hogy mindezt elmondta, és főleg, hogy felkereste ezt a szerencsétlen öregembert a saját ügyével.

„No de miért lenne ez az én ügyem? — gondolta. — Hamarább az ő ügyük, a németeké,

következésképpen az övé is."

— Nos — folytatta Stirlitz —, hát feleljen. Talán nem ért egyet velem?

A professzor tovább hallgatott.

— Nos, — mondta Stirlitz —, tudja meg: a maga fivére a barátom volt, segített nekem. Önt sohasem érdékelte az én foglalkozásom: SS-Standartenführer vagyok, és a felderítésnél dolgozom.

A professzor összecsapta a kezét, és úgy tett, mint aki ütést készül kivédeni.

— Nem — mondta. — Nem és nem! Az én fivérem nem volt, és nem lehetett provokátor! Nem! — ismételte most már hangosabban. — Nem! Nem hiszek önnek!

— Nem is volt provokátor — felelte Stirlitz. — Én pedig valóban a felderítésnél dolgozom. Csakhogy a szovjet felderítésnél...

És egy levelet nyújtott át Pleischnérnek. A fivére halála előtt írott levelét.

„Barátom!

Köszönök neked mindent. Sokat tanultam tőled. Megtanultam, hogyan kell szeretni, és ennek a szeretetnek a. nevében gyűlölni azokat, akik rabszolgaságot hoznak Németországra.

Pleischner"

— Azért írt így, mert óvatos volt a Gestapóval szemben — magyarázta Stirlitz, miközben visszavette a levelet. — A német népre nyilván ön is érti ezt, a bolsevista hordák és az amerikai seregek hozzák a rabszolgaságot. Ezért hát őket, így tanítja, ugyebár, az ön bátyja, a bolsevistákat és az amerikaiakat gyűlölni kell... Nem így van?

Pleischner a nagy karosszékbe roskadva, sokáig hallgatott.

— Tisztelem önt — mondta végül. — És megértem... Mindenben számíthat rám. De most mindjárt megmondhatom: ha korbáccsal verik a bordámat, akkor bizony én mindent beismerek...

— Tudom — mondta Stirlitz. — Mit részesít előnyben: a méregtől való azonnali halált vagy a kínzásokat a Gestapónál?.

— Amennyiben nincs harmadik — mosolyodott el Pleischner hirtelen és gyámoltalanul —, akkor természetesén a mérget részesítem előnyben.

— Nos, akkor megfőzzük á kását — mosolyodott el Stirlitz —, a jó kását...

— Mit kell tennem?

— Semmit. Éljen. És legyén kész bármely pillanatban arra, hogy azt tegye, ami szükséges.

1945. III. 7. (22 óra 03 perc}

— Jó estét, atyám — mondta Stirlitz, gyorsan bezárva maga mögött az ajtót. — Bocsásson meg, hogy ilyen későn zavarom. Már aludt?

— Jó estét. Már aludtam, de ez ne izgassa magát, jöjjön beljebb, kérem, mindjárt gyertyát gyújtok. Üljön le.

— Köszönöm. Hova ülhetek?

— Ahová óhajt. Itt, a kandalló mellett melegebb van. Talán ide?

— Menten megfázom, mihelyt a melegből kimegyek a hidegre. Mindig jobb az állandó és egyenletes hőfok. Mondja, atyám, ki lakott magánál, egy hónappal ezelőtt?

— Egy ember. — Kicsoda?

— Nem tudom.

— Nem is érdeklődött nála?

— Nem. Menedéket kért, rosszul volt, nem utasíthattam el...

— Jó, hogy ilyen meggyőződéssel hazudik nekem. Azt mondta önnek az az ember, hogy marxista, ön úgy vitatkozott vele, mint kommunistával. Nos, atyám, az illető nem kommunista. Az én ügynököm, Gestapo-provokátor.

— Á, értem... Én úgy beszéltem vele, mint egy emberrel, nem érdekelt, hogy kommunista-e, vagy az ön ügynöke. Menedéket kért. Nem utasíthattam vissza.

— Nem utasíthatta vissza — ismételte Stirlitz —, és nem fontos önnek, hogy kommunista vagy Gestapo-ügynök... És ha amiatt, hogy önnek „csak az ember" fontos, az absztrakt ember, konkrét emberek kerülnek akasztófára, ez fontos magának?

— Igen, ez fontos...

— És ha — konkrétabban — elsőnek az ön nővére és annak gyerekei jutnak az akasztófára, ez fontos magának?

— De hiszen ez aljasság!

— Azt mondani, hogy magának nem fontos, ki áll itt, kommunista vagy Gestapo-ügynök, ez még nagyobb aljasság — felelte Stirlitz és leült. — Mellesleg, a maga aljassága az egyházi dogmatikából fakad, ezért különösen szörnyűséges. Üljön le. És hallgasson rám. Az ön beszélgetése az én ügynökömmel fel lett véve hangszalagra. Nem, ezt nem én csináltam, hanem ő. Nem tudom, mi van vele. Csak egy különös levelet írt nekem. Azonkívül a lemez nélkül, amelyet én megsemmisítettem, úgyse hisznek neki. Sőt szóba se állnak vele, mivelhogy ő az én ügynököm. Ami pedig az ön nővérét illeti, azonnal le fogják tartóztatni, mihelyt ön átlépi a svájci határt.

— De én nem szándékozom átlépni a svájci határt.

— Ön átlépi, én meg majd gondoskodom arról, hogy a nővére biztonságban legyen.

— Maga valóságos farkasbőrbe bújt ember... Hogyan hihetek önnek, amikor ennyi arca van?

— Nem marad más hátra, atyám. És legalább azért el kell utaznia Svájcba, hogy megmentse a szeretteit. Vagy nem?

— De igen. Elutazom. Hogy megmentsem az életüket.

— Miért nem kérdezi meg, mit kell majd tennie Svájcban? Hiszen nyilván viszautasítaná, ha mondjuk azzal bíznám meg, hogy robbantson fel ott egy templomot.

— Ön okos ember. Valószínűleg pontosan kiszámította, mi telik az erőmből, és mi haladja meg...

— Helyes, Ön sajnálja Németországot?

— Sajnálom a németeket.

— Jól van. Ön is úgy gondolja, hogy a halogatás nélküli béke a németek egyetlen kiútja?

— Ez Németország kiútja.

— Szólamok, atyám, szólamok. Kiút ez a németeknek is. Németországnak is és az emberiségnek is. Mi már nem félünk a pusztulástól, megéltük a magunkét, magányos, öregedő férfiak vagyunk. De mi lesz a gyerekekkel?

— Hallgatom önt.

— Kit tud megtalálni Svájcban a pacifista mozgalombeli kollégái közül?

— A diktatúrának szüksége lett a pacifistákra ?

— Nem, a diktatúrának nem kellenek a pacifisták. Azoknak kellenek, akik józanul értékelik a pillanatot, és felismerik, hogy a háború minden újabb napja újabb, értelmetlen áldozatokat követel.

— Hitler tárgyal?

— Nem, Hitler nem tárgyal. A tárgyalásokra más emberek mennek. Erről azonban még korai lenne beszélni. Előbb garanciákat kell kapnom arra nézve, hogy ön ott olyan emberekkel lép kapcsolatba, akik kellő súllyal rendelkeznek. Olyan emberek kellenek, akik segíthetnek önnek, hogy tárgyalásokat kezdhessen a nyugati hatalmak képviselőivel. Ki segíthet ebben

önnek?
— A Svájci Köztársaság elnöke megfelel önnek?
— Nem. Ezek hivatalos csatornák. Ez nem komoly. Én olyan egyházi személyekre gondolok, akiknek súlyuk van a világban.
— Minden egyházi személynek súlya van ebben a világban — mondta a lelkész, de észrevette, hogy Stirlitz arca megrezzent, s ezért gyorsan hozzátette: — Sok barátom van ott. Naivság lenne persze, ha bármit ígérnék, de gondolom, sikerül ezt a kérdést komoly emberekkel megtárgyalni. Például Brüninggel... Tisztelik őt... Megkérdezhetik azonban, kit képviselek?...
— A németeket — felelte röviden Stirlitz. — Ha megkérdik önt, ki szándékozik tárgyalni konkrétan, ön kérdezzen csak vissza: „És konkrétan kicsoda vezeti a tárgyalásokat a Nyugat részéről?" Ám azon a kapcsolaton keresztül, amelyet megadok önnek...
— Min keresztül? — kérdezte értetlenül .a lelkész.
Stirlitz elmosolyodott és megmagyarázta: — Minden részletre kitérünk majd. Egyelőre az elvi megállapodás a fontos.
— De hol a garancia, hogy a nővérem és a gyerekei nem jutnak akasztófára?
— Kiszabadítottam önt a börtönből?
— Igen.
— Gondolja, hogy ez könnyű volt?
— Gondolom, hogy nem.
— Mit gondol, birtokomban a provokátorral folytatott beszélgetéséről készült felvétellel, a krematóriumba juttathattam volna Önt?
— Vitathatatlanul.
— Ez a válaszom. A nővére biztonságban lesz. Természetesen csak addig, ameddig ön azt teszi, amit minden, a németek sorsán aggódó embernek előír, a kötelesség.
— Ön fenyeget engem?
— Csak figyelmeztetem önt. Amennyiben másként viselkedik, semmit sem tehetek az ön és nővére megmentéséért.
— Mikor kell mindennek megtörténnie?
— Nemsokára. Végül pedig: bárki kérdezne a beszélgetésünkről...
— Hallgatni fogok.
— És ha kínozni fogják.
— Hallgatok.
— Szeretnék hinni önnek...
— Ki kockáztat többet kettőnk közül?...
— Ön szerint ki?
— Azt hiszem, ön.
— Így is van.
— Ön őszintén kívánja, hogy megtalálja a békét a németeknek?
— Igen.
— Ön nemrég jutott erre a gondolatra, hogy békét hozzon az embereknek?
— Hát hogy is mondjam, atyám... — felelte Stirlitz — nehéz erre a kérdésre teljesen őszintén válaszolni, mert mennél őszintébben válaszolok, esetleg annál hazugabbnak látszom az ön szemében.
— Mi a küldetésem lényege konkrétabban? Én ugyanis nem tudok okmányokat lopni, és sarok mögül lövöldözni...
— Először is — mosolyodott el Stirlitz —, ezt rövid idő alatt meg lehet tanulni. Másodszor, én nem követelem öntől, hogy utcasarkok mögül lövöldözzön. Maga szépen elmondja a barátainak, hogy Himmler ilyen és ilyen képviselőjén keresztül provokálja a Nyugatot, az illetőt majd később megnevezem önnek. Majd magyarázza meg, hogy Himmlernek ez vagy az

az embere nem akarhat békét. Bebizonyítja a barátainak, hogy az illető provokátor, akinek még az SS-en belül sincs súlya és hitele. Elmondja, hogy ilyen emberrel leülni tárgyalni, nemcsak ostoba, hanem nevetséges is. Nyomatékosan hangsúlyozza, hogy esztelenség tárgyalásba kezdeni az SS-szel, Himmlerrel, s hogy tárgyalni másokkal kell, aztán tekintélyes és okos emberek nevét említi. Erről azonban majd később.

Mielőtt távozott volna, megkérdezte:

— A cselédjén kívül senki sincs a házban?

— A cselédem sincs itthon, falura utazott, a családjához...

— Megtekinthetem a házat?

— Parancsoljon...

Stirlitz felment az emeletre, s a függönyön át kinézett az utcára: innen jól beláthatta a kisváros központi fasorát. A fasoron nem járt senki.

Negyven perc múlva megérkezett a Mexikó Bárba. Itt fogadta az ügynökét, aki a „megtorlás fegyveré"-nek titkosságára ügyelt. Stirlitz meg akarta örvendeztetni a Gestapo-főnököt, hadd hallgassa le másnap a beszélgetést. Jó beszélgetés lesz ez egy okos náci hírszerző és egy okos náci tudós között; mióta a Gestapo letartóztatta Rungét, az atomfizikai szakembert, Stirlitz nem feledkezett meg arról, hogy időről időre bebiztosítsa magát — mégpedig nem akárhogyan, hanem alaposan és sokoldalúan.

1945. III. 8. (09 óra 32 perc)

— Jó reggelt, Frau Kinn. Nos, hogy vagyunk? Mit csinál a kicsi?

— Köszönöm, uram. Végre elkezdett kiabálni, s ez megnyugtatott. Féltem, hogy a légnyomás miatt baj lesz a hangjával. Az orvosok megnézték, és azt állítják, hogy minden rendben

van.

— No, hála Istennek. Szegény gyermekek... Micsoda szenvedésen kell keresztülmenniük olyan apróságoknak, akik még csak most lépnek be az életbe! Ebbe a szörnyű világba... Vannak azonban híreim az ön számára.

— Jó hírek?

— A mi időnkben minden hír rossz, de az ön

számára inkább jó híreim vannak.

— Köszönöm — felelte Käthe. — Sohasem felejtem el az ön jóságát.

— Mondja csak, mi van a fejfájásával?

— Már jobb. Mindenesetre múlik a szédülés, és nincsenek ezek a hirtelen kínzó fejfájások.

— Ezek az agyrázkódás tünetei.

— Igen. Ha nem lenne ez a nagy sörényem, a kicsi már talán nem is létezne. Mert éppen a hajam fogta fel a vasgerenda első ütését.

— Nem sörénye van. Csodálatos haja van. Már az első látogatásom alkalmával is gyönyörködtem benne. Valami különleges shampont használ ?

— Igen. A bácsikám Svédországból iráni hennát és jó amerikai shamponokat küldött.

Käthe mindent értett. Visszaidézte emlékezetébe a kérdéseket, amelyeket „a biztosítótársaságból jött úr" feltett neki. A „stockholmi nagybácsi" verziója biztos és kipróbált volt. Néhány verziót kigondolt a bőrönddel kapcsolatban is. Tudta, hogy ez a legnehezebb kérdés, amelyet ma igyekszik elkerülni, egészen betegnek tettetve magát. Úgy döntött, hogy megnézi magának, mihez fog a „biztosítási ügynök". A „svéd nagybácsi" — ez a legkönnyebb. Legyen ez kölcsönös vizsgáztatás. Az a fő, hogy elsőnek kezdje, s lássa, miként viselkedik az ügynök.

— Apropó, a nagybácsijáról. Van telefonja Stockholmban ?

— A férjem sohasem telefonált neki. Käthe még nem hitte el, hogy Erwin nincs többé. Egyszerűen nem volt képes ezt elhinni. Az első hisztérikus rohamban, amikor némán zokogva vergődött, egy öreg ápolónő azt mondta neki:

— Nem kell, kedvesem. Ugyanez volt a fiammal. Azt hittük már, hogy ottveszett, pedig kórházban feküdt. Most meg láb nélkül ugrál, de itthon, a hadseregbe nem vitték vissza, élni fog.

Käthe szeretett volna azonnal üzenetet küldeni Stirlitznek, hogy tudja meg: mi van Erwinnel, de tudta, hogy ezt sehogyan se teheti meg, noha a Stirlitzcel való kapcsolat nélkül nem tehet egy lépést sem. Ezért azt erőltette, hogy kigondolja: miképpen lehetne okosan kapcsolatba lépni Stirlitzcel, aki megtalálja majd Erwint egy kórházban, és akkor minden rendbe jön, és a kicsi Erwinnel sétálni fog Moszkvában, ha majd véget ér mindez, és meleg vénasszonyok nyara lesz, arany-ökörnyállal a levegőben, és a nyírfák szőkén-sárgán lebegnek majd, magasan, tisztán...

— A cég — folytatta a férfi — hozzásegíti, hogy telefonon beszélgethessen a bácsikájával, mihelyt az orvosok megengedik, hogy felkeljen. Tudja, ezek a svédek semlegesek, gazdagok, és a nagybácsija dolga, hogy segítsen önnek. Vigye magával a kicsit is, hadd kiabáljon a kagylóba, ez biztosan meglágyítja a szívét. Nos most pedig... Megbeszéltem a társaság igazgatóságával, hogy már a napokban segélyben részesítjük, és nem várjuk meg a biztosítás szerint önnek járó összeg végleges ellenőrzését. Ehhez azonban két kezes nevére lenne szükségünk.

— Kikére?

— Két emberére, akik garantálnák... bocsásson meg, én csak egyszerű hivatalnok vagyok, ne haragudjék... szóval, akik igazolnák az ön becsületességét. Még egyszer kérem, ne

értsen félre...

— De vajon ki ad ilyen garanciát?

— Talán nincsenek barátai?

— Ilyenek? Ilyenek nincsenek.

— Nos jól van. Ismerősei vannak? Egyszerű ismerősei, akik igazolnák, hogy ismerték a férjét.

— Ismerik — helyesbített Käthe.

— Él?!

— Igen.

— Hol van? Itt járt?

Käthe tagadólag megrázta a fejét.

— Nem. Valamelyik kórházban fekszik. Hiszem, hogy él.

— Én kerestem.

— Minden kórházban?

— Igen.

— Katonaiakban is?

— Miből gondolja, hogy katonai kórházba került?

— Háborús rokkant... Tiszt... Nem volt eszméleténél, elvihették katonai kórházba is...

— Most már nyugodt vagyok ön felől — mosolyodott el a férfi. — Világosan gondolkodik, és az állapota szemlátomást javul. Nevezzen meg valakit, kérem, a férje ismerősei közül, s én holnapra rábeszélem az illetőt, hogy adjon garanciát.

Käthe érezte, hogy lüktet a halántéka. Minden egyes feltett kérdés után egyre jobban. Nem is csak lüktetett, hanem mintha egy tompa és fémes kalapács zaját hallotta volna belülről. De tisztában volt azzal, hogy ha most hallgat, és nem válaszol, miután hosszú napokon keresztül kerülte a konkrét kérdéseket, ez egyszerűen vereség volna. Emlékezett az utcájuk házaira — különösen romosak voltak. Erwin lemezjátszó rádióját Nusch nyugalmazott tábornok javította. Randsdorfban lakott, ez biztos. A tó mellett. Kérdezzék meg őt.

— Próbáljon meg beszélni Fritz Nusch nyugalmazott tábornokkal. Randsdorfban lakik, a tó mellett. Régi ismerőse a férjemnek. Imádkozom, hogy ezúttal is jó legyen hozzánk.

— Fritz Nusch — ismételte a férfi, miközben felírta a nevet a jegyzetfüzetébe —, Randsdorfban. Az utcára nem emlékszik?

— Nem emlékszem...

— Igen ám, de hátha az információ nem adja meg a tábornok címét...

— Öregecske már. Nem harcol. Több mint nyolcvanéves...

— És az esze még ép?

— Hogyan?

— Semmi, semmi. Csak félek, hogy agyérelmeszesedése van. Ha rajtam állna, én minden hetven éven felüli embert erőszakkal fosztanék meg a munkától, és különleges, aggok zónájába telepíteném őket. Minden gonoszság az öregektől származik ebben a világban.

— Ne beszéljen így. A tábornok olyan jóságos.

— Rendben van. Kit akar még megnevezni?

„Nevezzem meg Frau Kornt? Biztosan veszélyes. Noha csak pihenni mentünk hozzá, de velünk volt a bőrönd. Felismerheti, ha megmutatják neki a fényképet. Márpedig ő kitűnő jelölt volna, a férje SS-őrnagy..."

— Próbáljon meg kapcsolatba lépni Eichelbrenner asszonnyal. Potsdamban lakik. Saját házában, a tanácsháza mellett.

— Köszönöm. Ez már valami. Igyekszem, Frau Kinn, hogy ezeket az embereket a kezeseivé tegyem. És még valami. A házmesterük felismerte az önök két bőröndjét a megtaláltak között. Holnap reggel vele együtt jövök ide, s aztán az ő és az orvos jelenlétében kinyitjuk a bőröndöket: lehet, hogy azonnal rendelkezik a szükségtelen dolgokra nézve, s azokat én a mi kis csecsemőnk fehérneműjére cserélem át.

„Világos — gondolta Käthe —, azt szeretné, hogy még ma megkíséreljek kapcsolatba lépni valamelyik barátommal..."

— Hálásan köszönöm — mondta. — Isten megfizeti a jóságát. Az Isten sohasem feledkezik meg a jóságról...

— Nos hát... Kívánok önnek mielőbbi gyógyulást, és csókolja meg helyettem is a kis vasgyúrót.

A férfi kihívta az ápolónőt, és így szólt: — Ha a beteg arra kéri, hogy hívjon fel valakit, vagy üzenetet ad át önnek, azonnal értesítsen, mindegy, hová üzen, haza vagy a munkahelyemre. És bármikor. Bármikor — ismételte. — Ha pedig valaki meglátogatná, üzenjen ezen a számon, ezek az emberek három percre vannak önöktől. A látogatót pedig bármely ürüggyel tartsa fel.

Amint Stirlitz kilépett a dolgozószobájából, látta, hogy a folyosón Erwin bőröndjét viszik. Ezt a bőröndöt ezer más bőrönd közül is fölismerte volna: benne volt az adó-vevő.

Stirlitz szórakozottan és lassan elindult a két ember után, akik valamiről vidáman csevegve bevitték a bőröndöt Rolf Sturmbannführer dolgozószobájába.

(Rolf SS-Sturmbannführer [RSHA IV. osztálya], 1940-es nemzetiszocialista párttag pártjellemzéséből: „Valódi árja. Jelleme északnémet, bátor. Munkatársaival jó kapcsolatot tart fenn. Szolgálati kötelezettségeit kifogástalanul teljesíti. A Birodalom ellenségeivel szemben könyörtelen. Kitűnő sportember. Kitűnő családfő. Kompromittáló kapcsolatai nem voltak. A SS birodalmi vezetője többször kitüntette...")

Stirlitz egy pillanatig tétovázott: azonnal bemenjen-e a Sturmbannführer dolgozószobájába, vagy csak később. Minden idegszála megfeszült, bekopogott, és anélkül hogy a választ bevárta volna, bement Rolfhoz.

— Mi az, csak nem evakuálni készülsz? — kérdezte nevetve. Nem készült erre a mondatra, magától fogalmazódott meg benne, s az adott helyzetben megfelelőnek mutatkozott.

— Nem — felelte Rolf —, ez egy adó-vevő.

— Gyűjtőszenvedély? És hol a gazdája?

— Gazdasszonya. Azt hiszem, a gazdájának befellegzett. A nő azonban egy újszülöttel fekszik a Charité elkülönített osztályán.

— Újszülöttel?

— Igen. És ráadásul a ringyónak kissé összenyomódott a feje.

— Kínos. Hogy tudják kihallgatni ilyen állapotban ?

— Azt hiszem, éppen ilyen állapotban kell kihallgatni. Mert mi csak húzzuk, húzzuk a dolgot, várunk valamire. Az a baj, hogy a mi marhánk megmutatta neki a bőröndök fényképét is, ezt itt, ni. Megkérdezte, nem ismer-e rá a saját holmijaira. Hál' istennek, megszökni nem tud: ott a gyereke, a csecsemőosztályra pedig nem engednek be senkit. Nem hiszem, hogy elmenne, és otthagyná a gyereket... Különben, az ördög tudja. Úgy döntöttem, hogy ma idehozatom.

— Logikus — bólintott Stirlitz. — Őrt állítottak? Figyelni kell a lehetséges kapcsolatokra,

— Igen, beültettük hozzá a mi ápolónőnket, és a portást kicseréltük az őrünkre.

— Viszont, érdemes-e akkor idehozni? Elronthatod az egész játékot. Mert mi van akkor, ha. kapcsolatokat keres?

— Magam is dilemmában vagyok. Félek, hogy összeszedi magát. Tudod, hogy ezeket az oroszokat azon melegében kell elfogni, amikor gyengék...

— Miből gondolod, hogy orosz?

— Ezzel kezdődött az egész. Oroszul ordított, amikor szült.

Stirlitz elnevette magát, és az ajtó felé igyekeztében így szólt:

— Hozasd be minél gyorsabban. Noha... Szép kis játék lehetne, ha elkezdene kapcsolatokat keresni. Gondolod, hogy az emberei nem keresik öt minden kórházban?

— Ezt a verziót még nem dolgoztuk ki teljesen...

— Én ingyen felajánlom. Ma még nem késő. Jó egészséget és sok sikert. — Stirlitz az ajtónál még visszafordult: — Érdekes ügy. Az a fő, hogy ne siessétek el. És — azt tanácsolom — ne jelentsd a nagyfőnöködnek: hajszolni fognak a munkában.

Stirlitz már kinyitotta az ajtót, amikor hirtelen a homlokára csapott, és felnevetett:

— Tisztára szenilis idióta lettem... Hiszen altatóért jöttem be hozzád. Mindenki tudja, hogy jó svéd altatód van.

Az utolsó mondatot megjegyzik. A szükséges

beszélgetéseket el kell kezdeni, de még fontosabb — valóságos művészet —, hogy hogyan kell befejezni. „Most ugyanis — gondolta Stirlitz —, ha Rolfot megkérdezik, ki járt nála, és miért, feltétlenül azt feleli, hogy Stirlitz volt nála, és jó svéd altatót kért tőle. Rolf látta el altatóval a vezetőség felét. A nagybátyja gyógyszerész volt."

...Most pedig, a Rolf fal folytatott beszélgetés után, Stirlitznek még a dühöt is meg kellett játszania. Felment Schellenberghez, és így szólt:

— Brigadenführer, azt hiszem, jobb, ha beteget jelentek, hiszen úgyis beteg vagyok, és elutazom tíz napra szanatóriumba, különben végem van...

Amikor ezeket a szavakat mondta a hírszerzés főnökének, sápadt volt, egészen kékes színű. És nemcsak azért, mert Käthe sorsáról volt szó, vagyis tulajdonképpen az övéről is. Tudta, hogy mi lesz itt: a kihallgatás ötödik órájában pisztolyt szegeznek az újszülött tarkójához, és azt mondják az anyjának, hogy a szeme előtt lövik agyon, ha nem szólal meg. Az öreg Müller szokásos provokációja: soha, egyetlen gyereket se lőtt még így tarkón. A szánalom itt nem játszik szerepet — Müller emberei gonoszabb dolgokat is véghezvittek már. De tudták, hogy ettől az anya megőrül, és az egész akció összeomlik, így ez a megfélemlítési módszer hibátlanul bevált.

Stirlitz arca nem azért vált kékes-sápadtra, mert felfogta, milyen kínok várnak rá, ha Käthe vallani fog. Egyszerű volt az ok: haragot játszott. Az igazi felderítő rokon a színésszel és az íróval. Csakhogy míg a színészt a rossz játékért rothadt paradicsomok fenyegetik, az írón pedig az igazság és a logika hiánya miatt a kritikusok megvető gúnya áll bosszút, a felderítőnek ugyanez az életébe kerülhet.

— Mi van? — lepődött meg Schellenberg. — Mi van magával?

— Azt hiszem, mind kegyvesztettek vagyunk Müllernél. Hol ez a hülye szaglászás utánunk a Fríedrich-Strassén. hol valami még nyilvánvalóbb: ma például találtak egy orosz nőt, adóvevővel, láthatóan igen aktívan dolgozott, én nyolc hónapja vadászom erre az adó-vevőre, de valami miatt az ügy Rolfhoz kerül, aki annyit ért a rádiózáshoz, mint a macska az algebrához. Schellenberg azonnal a telefonkagyló után kapott.

— Nem kell — mondta Stirlitz. — Semmi értelme. Újra kezdődik a perpatvar, a régi perpatvar a hírszerzés és az elhárítás között. Nem kell. Adjon nekem utasítást: elmegyek a némberhez, idehozom, hozzánk, és legalább az első kihallgatást én folytatom. Lehet, hogy hencegésnek tűnik, de jobban csinálom, mint Rolf. Aztán hadd foglalkozzék ezzel a növel Rolf — számomra az ügy fontos, nem a becsvágy.

— Menjen — mondta Schellenberg —, én. pedig mégis felhívom a Reichsführert.

— Inkább keresse fel személyesen — felelte Stirlitz. — Nem tetszik nekem ez a huzavona.

— Menjen csak — ismételte Schellenberg —. és foglalkozzék a maga ügyével. Aztán elbeszélgetünk a lelkipásztorról is. Holnap vagy holnapután már szükségünk lehet rá.

— Nem foglalkozhatom egyszerre a két dologgal.

— Foglalkozhat. A hírszerző vagy nyomban

megadja magát, vagy egyáltalán nem adja meg. Ritka kivétel az, aki Müller fejvadászainak első különleges rendszabályaitól összeomlik. Ha ez a hölgy hallgatni fog, adja át Müllernek, hadd törjék ők a fejüket. Ha viszont megszólal, írjuk a magunk javára, és törjünk borsot a bajor orra alá.

Így hívta ingerült pillanataiban Schellenberg azt az embert, akit legjobban gyűlölt, Müller Gestapo-főnököt.

Stirlitz a váróteremben bemutatta SD-igazolványát, és átment abba a kórterembe, ahol Käthe feküdt. Amikor az asszony meglátta őt, könnyek szöktek tágra nyílt szemébe, és Stirlitz felé próbált fordulni, ám ő, a lehallgatókészüléktől félve, sietve így szólt:

— Frau Kinn, készüljön. Ön vesztett, a hírszerzőnek pedig méltóképpen tudnia kell veszí-

teni. Tudom, hogy makacskodni fog, ez azonban ostobaság. Negyven rejtjelzett üzenetét fogtuk el. Most hozzák a ruháját, és aztán velem jön. Garantálom önnek és gyermekének az életét, amennyiben hajlandó lesz együttműködni velünk. Ha azonban makacskodik, az esetben semmiért sem kezeskedhetem.

Stirlitz megvárta, amíg az ápolónő behozta Käthe ruháját, nagykabátját és a cipőjét. Käthe értette a játékszabályokat, és így szólt:

— Talán kimenne, amíg öltözködöm?

— Nem, nem megyek ki — felelte Stirlitz. — Elfordulok, és tovább beszélek, ön pedig gondolkodjék azon, mit válaszol nekem.

— Nem válaszolok önöknek semmit — mondta Käthe —, nincs mit válaszoljak. Nem értem, mi történt, nagyon gyenge vagyok, és gondolom, hogy ez a félreértés tisztázódni fog. A férjem tiszt, háborús rokkant.. .

Különös örömet érzett most Käthe. Itt van mellette a saját emberük, és hitt abban, hogy bármilyen bonyolult megpróbáltatás jöjjön, nincs már egyedül.

— Ugyan — vágott közbe Stirlitz —, az adóvevője már nálunk van, a rádiógramok is birtokunkban vannak, meg is fejtettük őket, olyan bizonyítékok ezek, amelyeket nem lehet megcáfolni. Öntől csak egyet követelünk: egyezzen bele az együttműködésünkbe. Én azt tanácsolom önnek — mondotta az asszony felé fordulva, és szemével-arcával jelezte, hogy valami nagyon fontosat mond neki, amire figyelni kell —, hogy fogadja el az ajánlatomat, és először is, mindent mondjon el, amit csak tud, még ha nagyon keveset tud is, másodszor pedig, az elkövetkező két-három napban halogatás nélkül működjék együtt velünk, és dolgozzék nekünk.

Tisztában volt azzal, hogy a leglényegesebbet csak a folyosón mondhatja el. De Käthe csak akkor érthette meg ezt a legfontosabbat, ha már itt figyelmesen hallgatja. Körülbelül két perce marad arra, hogy végigmenjen a folyosón, ezt kiszámította még a kórterembe jövet.

Az ápolónő behozta a gyereket, és így szólt:

— A gyerek készen van...

Stirlitz megborzongott: és nem is annyira azért, mert ezt a kis embert most elviszik a Gestapóhoz, a börtönbe, az ismeretlenségbe, hanem inkább attól, ahogy ez az asszony, aki szintén élő ember, talán anya is, ilyen nyugodt, kimért hangon mondta: „A gyerek készen van..."

— Önnek nehéz lesz cipelni a gyereket —

szólalt meg az ápolónő —\ majd én leviszem a kocsihoz.

— Nem szükséges — felelte Stirlitz —, távozzék. Frau Kinn maga viszi a gyerekét. És vigyázzon, hogy a folyosókon ne legyenek betegek.

Az ápolónő kiment, Stirlitz pedig kinyitotta az ajtót, és maga elé engedte Käthét. Kézen fogta, és segítette vinni a gyereket, aztán megérezte, hogy remeg az asszony karja, és maga vette kézbe a csecsemőt.

— Figyelj rám, kislány — szólalt meg halkan, cigarettát szorítva az ajka közé —, mindent tudnak... Hallgass figyelmesen. Információkat kezdenek adni neked a mieinkről. Te alkudozz, követelj garanciákat, követeld, hogy a gyerek veled maradhasson. Törd magad a gyerek után: felvehetik a beszélgetést, ezért pontosan játszd a szerepedet a dolgozószobámban. A rejtjeleket nem ismered, és a rádiógramjainkat nem fejtették meg. A rejtjelező Erwin volt, te csak a készüléket kezelted. Minden mást magamra vállalok. Azt mondod, hogy Erwin a Kant-Strasse és Randsdorf körzetében találkozott a rezidenssel. Hogy ki volt az, nem tudod. Azt mondod, hogy Erwinhez egy úr járt a külügyminisztériumból. A kocsiban majd megmutatom a fényképét. Ennyi az egész. Világos?

A ,,külügyminisztériumi úr" Heinz Korner, a keleti osztály tanácsosa volt. Egy héttel előbb esett autószerencsétlenség áldozatául. Hamis nyom volt ez. Amíg a Gestapo kinyomozza, legalább tizenöt napot veszít. Most pedig még egy nap is sokat jelent...

Öt óra múlva Rolf jelentette Müllernek, hogy az orosz rádiósnő eltűnt a Charitéből. Müller őrjöngött. Újabb két óra múlva felhívta őt Schellenberg, és így szólt:

— Jó estét, barátom! Stirlitz ajándékot szerzett nekünk: idehozott egy orosz rádiósnőt, aki beleegyezését adta, hogy ezentúl nekünk fog dolgozni. A Reichsführer már gratulált is neki a sikerhez.

Stirlitz, miközben Schellenbergnél ült, és annak Müllerről folytatott vidám csevegését hallgatta, százszor is megkérdezte önmagát: joga volt-e idehozni a börtönbe bajtársát, Kátya

Kozlovát, vagy más névén Käthe Kinnt, Ingét, Enrique-et. Igen, igazolványának felmutatása után természetesen akár kocsiba is ültethette volna, hogy elvigye Babelsbergbe, majd lakást szerezzen számára, és új iratokat. Ez azonban azt jelentette volna, hogy Käthe életét mentve, eleve lebukásra kárhoztatta volna a Központ által tervezett akciót, amely oly fontos volt sok százezer orosz katona számára, az akciót, amely így vagy úgy, de hatással lehetett Európa jövőjére. Tisztában volt azzal, hogy ha Käthét elrabolja a kórházból, ezzel az egész Gestapót riasztja. Az ís világos volt, hogy ha sikerül is a szökés, a nyomok mindenképpen hozzá vezetnék: a titkosrendőri jelvény, a kocsi és a külső ismertetőjelek. Vagyis neki ís illegalitásba kell vonulnia. Ez azonban önmagában is egyet jelent a bukással, Stirlitz tudta, hogy a dolog lassan a végéhez közeledik, s Müller hóhérai vad őrjöngésükben mindenkit meg fognak semmisíteni, aki csak börtöneikben fellelhető. Ezért mondotta Käthének, hogy először is szabjon feltételeket: őt már semmi se köti Oroszországhoz, a férje meghalt, és most semmi körülményeit között nem szabad volt „főnökei" kezébe kerülnie. Ez volt a tartalékszöveg arra az esetre, ha Käthe mégis a Gestapóhoz kerülne. Ha Käthe nála maradhatna, akkor nem izgulna ennyire, SS-őrizet alatt elhelyezné egy konspiratív „rádióslakásban", és kellő pillanatban úgy rendezné a dolgot, hogy Käthe eltűnhessen a gyerekkel — nem lehetne többé megtalálni. Noha ez ördögien bonyolult. A vészjósló katonai helyzet ellenére, annak ellenére, hogy az ország szíve tele volt hatalmas mennyiségű menekülttel, a Gestapo továbbra is pontosan, gördülékenyen dolgozott: minden második ember információt adott a szomszédjáról, amely szomszéd a maga részéről ugyancsak információkat adott magáról az informátorról. Abban, hogy e zavarosban akadálytalanul halászhat, csak olyan naiv ember hihetett, aki nem ismerte az SS és az SD szervezetét.

Müller három órát dolgozott az orosz nő első kihallgatásának anyagán, összevetette a Stirlitz által bemutatott jegyzőkönyvet azzal a magnetofonszalaggal, amelyet a von Stirlitz SS-Standartenführer asztala mellett levő konnektorba szereltek.

Az orosz nő válaszai teljesen megfeleltek. A Standartenführer kérdései gyorsírásban voltak olvashatóak, és különböztek attól, amit valójában mondott az orosz rádiósnőnek.

— Mégiscsak ügyesen dolgozik ez a Stirlitz — mondta Müller Rolfnak —, figyelje csak...

És a szalagot feltekerve, bekapcsolta Stirlitz hangját;

„ — Nem kívánom ismételni azt az alapigazságot. hogy az ön letartóztatása Moszkva szerint egyenlő a halálos ítélettel. Aki a Gestapo keze közé jutott, annak pusztulnia kell. Aki kijut a Gestapóból, az áruló, és csak áruló lehet. Nem így van? Ez az egyik. Arra se kérem, hogy nevezze meg a szabadlábon maradt ügynökeit, ez nem is lényeges: hiszen, amíg magát keresik, feltétlenül eljutnak hozzám. Továbbá: tudja meg, hogy mint ember és a birodalom tisztje, nem viszonyulhatok részvétlenül az Ön helyzetéhez: megértem, mily nagyok annak az anyának a kínjai, akinek a gyerekét kénytelenek vagyunk árvaházba adni. A gyereket ezzel örökre megfosztjuk az édesanyjától. Ne értsen félre, nem fenyegetem ezzel, egyszerűen arról van szó, hogy még ha nem akarnám is ezt tenni, vannak feletteseim, s a parancsokat sokkal könnyebben adják ki olyan emberek, akik nem látták önt gyermekével a karján. Nekem pedig teljesítenem kell a parancsot, katona vagyok, és a hazám harcban áll az ön országával. Még valami. Annak idején megkaptuk azoknak a filmeknek a kópiáit, amelyeket az önök Alma-Atába evakuált moszkvai filmstúdiója készített. Önök a németeket hülyéknek mutatják be, a mi szervezetünket pedig afféle őrültek házának. Nevetséges. Vagy nem álltunk a Kreml kapui előtt?..."

Müller természetesen nem láthatta, hogyan kacsint oda Stirlitz ennél a résznél Käthének, aki megértve őt, így válaszolt:

„ — No igen, csakhogy most a Vörös Hadsereg egységei állnak Berlin előtt...

— Így van. Amikor a mi seregeink álltak Kreml kapui előtt, önök is hittek abban, hogy még eljutnak Berlinig. Nos, hát mi is bizonyosak vagyunk abban, hogy visszatérünk a Kremlhez.

De elég a csevegésből. Azért kezdtem önnek erről beszélni, mert a mi rejtjelzőink egyáltalán nem ostoba emberek, és már sok mindent megfejtettek az önök jelrendszeréből, s természetesen a rádiós adó-vevő munkát a mi emberünk is elvégezheti ön helyett...

(Stirlitz itt ismét Käthére kacsintott.) Az asszony így válaszolt:

— Az önök rádiósa nem ismeri az írásomat. Ezzel szemben a Központban nagyon jól ismerik, és nem tévesztik össze a máséval.

— Igaz. Csakhogy filmszalagon őrizzük néhány jelentését, a kézírására pedig könnyen megtaníthatjuk a mi emberünket. Ön helyett is dolgozni fog. Ez pedig véglegesen kompromittálja önt. A hazájában nem számíthat bocsánatra, ezt éppoly pontosan tudja, mint én, sőt, talán még nálam is pontosabban. Amennyiben belátásról tesz tanúságot, úgy ígérem önnek, hogy teljes alibit igazolok a főnökei előtt — folytatta Stirlitz.

— Ez lehetetlen.

— Téved. Ez lehetséges. Az ön letartóztatá-

sát nem rögzítjük majd egyetlen okmányunkban sem. Ön az én barátaimmal egy olyan lakásba költözik, ahol jó lesz a kislánynak is...

— Fiam van.

— Elnézést. Ha pedig találkozik majd az övéivel, azt mondja nekik, hogy a férje halála után találkozott egy emberrel, aki megmondta önnek a jelszót.

— Nem ismerem a jelszót.

— Ismeri — ismételte meg határozottan Stirlitz —, nagyon jól ismeri a jelszót, mégse kérdezem magától, ez apróság, afféle romantikus játék. Nos, ez az ember, aki megnevezte magának a jelszót, mondja majd ön, ebbe a lakásba hozta önt, és átadta a rejtjelzett táviratokat is, amelyeket ön a Központnak küldött. Ez lesz az alibi. A kémekről szóló színdarabokban és filmekben rendszerint gondolkodási időt is adnak. Én nem adok önnek időt, hanem azonnal megkérdezem: igen vagy nem?"

Csend...

Müller ránézett Rolfra, és megjegyezte:

— Csak egy hibát ejtett: elvétette a gyerek nemét. Kislánynak nevezte őt. Egyébként virtuóz munka.

„ — Igen — válaszolta halkan Käthe, sőt talán csak suttogta.

— Nem hallom — mondta Stirlitz.

— Igen — felelte ismételten. Käthe. — Igen! Igen! Igen!

— Így jó — mondta Stirlitz. — És nem kell hisztériázni. Ön tudta, mire megy a játék, amikor beleegyezett abba, hogy ellenünk fog dolgozni.

— De van egy feltételem — mondta Käthe.

— Igen, hallgatom.

— Férjem halála és az én letartóztatásom után a hazámmal minden kapcsolatom megszakadt. Csak abban az esetben dolgozom önöknek, ha garantálják, hogy a jövőben sohasem kerülök a volt vezetőim karmai közé..."

Most, amikor Käthe sorsa egy hajszálon függött, a Bormann felé tett lépés pedig valami érthetetlen okból kudarcot vallott, Stirlitznek feltétlenül szüksége volt a Moszkvával való kapcsolatra. Segítségre lett volna szüksége: egy-két névre, néhány ember címére, még ha se közvetlenül, se közvetve nem is állnak kapcsolatban

magával Bormann-nal, csak valakinek az unokatestvérének az unokahúgával, aki viszont Bormann szakácsának a sógornőjét vette feleségül...

Stirlitz hümmögött, szórakoztatónak érezte ezt a rokonsági fokot.

Amíg a Központ rádiót küld, abba beletelik legalább egy-két hét is. Most pedig nem lehet várni — minden arra vall, hogy a dolgok már csak napokon vagy legfeljebb heteken múlnak.

Stirlitz tűnődött: miért nem jött el Bormann a találkozóra? Először is, mondjuk, nem kapta

meg a levelet. A levelet elfogták Himmler emberei — noha ez valószínűtlen. Stirlitz ezt a levelet a személyesen Bormann-nak szóló postával tudta elküldeni, márpedig onnan ellopni egy levelét fölöttébb kockázatos dolog, mivelhogy a levelet az után helyezte a csomóba, miután a Reichsführer titkárságának titkos osztálya részéről az egész postát ellenőrizte egy munkatárs. Másodszor, az elküldött levelet elemezve Stirlitz néhány lényeges hibát jegyzett meg magának. Gyakran segített neki foglalkozásával járó szokása: lépéseit, beszélgetéseit és leveleit újra elemezte, és nem ütközött meg az elkövetett hibákon, és nem is nyugodott bele, mondván: „majd csak szerencsém lesz"; ez segített neki abban, hogy gyorsan megtalálja a helyzetből a kivezető utat. Őt magát az elküldött levél nem fenyegette semmivel; légitámadás alatt gépelte az expedícióban. „Csupán arról van szó — gondolta — , hogy a levélben egy Bormann-méretű személyiség számára túlságosan is sok alattvalói érzelem van, kevés azonban az ezekből következő tény és konstruktív javaslat. A Bormann-tipusú államférfit az általa hozott, gyakorlatilag senki által sem ellenőrizhető döntésekért érzett hatalmas felelősség csak abban az esetben kötelezi az alárendeltjeivel való beszélgetésre, ha azok közlendőiről korábban senki sem tudott, és azok állami szempontból perspektívával kecsegtettek. Más részről azonban — tűnődött tovább Stirlitz — Bormann-nak még a legapróbb tényanyag is fontos, ha azzal Himmlert kompromittálhatja." Stirlitz tudta, hogyan kezdődött ez a harc Himmler és Bormann között, noha nem tudott magának választ adni arra nézve, hogy miért folyik még most is egyre növekvő dühvel. Végül pedig Stirlitz figyelembe vette azt is, hogy Bormann egyszerűen foglalt volt, és ezért nem jöhetett a találkozóra. Egyébként Stirlitz tudta, hogy Bormann csak két vagy három alkalommal engedett ilyesfajta találkozóra vonatkozó kérelmeknek. Márpedig naponta legalább húsz-harminc ember kérte, hogy fogadja őt, valamennyien a párt- és katonai apparátus legfelső hierarchiájából.

„Naivitás volt elejétől a végéig — döntötte el Stirlitz. — Nemcsak azért, mert vakon játszottam. Nem az ő szabályai szerint játszottam. Kijavítható-e ez? Elvileg igen, de mit tehetek konkrétan?"

Felüvöltöttek a légvédelmi szirénák. Stirlitz az órájára nézett. Este tíz óra. Az alkony ma kékes árnyalatban játszó vérvörös volt.

"Tehát éjszakára jön a fagy, kifagynak a virágaim — gondolta Stirlitz, miközben felállt —, tényleg, túlságosan, korán ültettem ki őket. De hát ki hitte volna, hogy ilyen sokáig tart a tél."

Egészen közel bombáztak. Stirlitz kilépett a dolgozószobából, és elindult az üres folyosón a bunkerhez vezető lépcsőház felé. Megállt az ajtó

előtt, amely mögött a közvetlen telefonkészülék volt. Az ajtóban ott volt a kulcs.

Stirlitz összevonta szemöldökét, lassan körülnézett: a folyosó üres volt, mindenki a bunkerben tartózkodott. Vállával meglökte az ajtót. Nem nyílt ki. Ekkor kinyitotta a zárat. Két nagy fehér telefon azonnal kitűnt a többi közül; ez volt a közvetlen kapcsolat a Führer bunkerével, Bormann, Goebbels és Keitel dolgozószobájával.

Stirlitz kinézett a folyosóra: ott továbbra se járt senki. Az üveg remegett — a közvetlen közelben bombáztak. Egy pillanatig gondolkodott, bezárja-e az ajtót vagy nem. Aztán odalépett a készülékhez, és feltárcsázta a 12 —00 —54-es számot.

— Bormann — hallotta meg a kagylóban az erős, mély hangot.

— Megkapta a levelemet? — kérdezte Stirlitz elváltoztatott hangon.

— Ki az?

— Önnek levelet kellett kapnia, személyesen önnek címzett levelet. Egy odaadó párttagtól.

— Igen. Üdvözlöm. Hol van? Ja úgy. Világos. A kocsim száma...

— Tudom — vágott közbe Stirlitz. — Ki lesz a kormánynál?

— Van ennek jelentősége?

— Van. Az ön egyik sofőrje...

— Tudom — szakította félbe Bormann. Értették egymást: Bormann értette, hogy Stirlitz tud beszélgetéseinek lehallgatásáról (ami egyúttal arról tanúskodott, hogy a vele beszélő ember

ismeri a birodalom legmagasabb köreinek titkait). Stirlitz a maga részéről arra következtetett, hogy Bormann azt is érti, amit nem mondott ki (egyik sofőrje a Gestapo titkos munkatársa volt), s ezért megérezte a sikert.

— Ott fogják önt várni, ahol nekünk találkozni kellett volna. Az ön által megadott időpontban. Holnap.

— Most — mondotta Stirlitz. — Fél óra múlva.

1945. III. 8. (22 óra 32 perc)

Fél óra múlva a Természettani Múzeum mellett Stirlitz meglátott egy páncélborítású Maibachot. Elsétált a kocsi mellett, és megbizonyosodott afelől, hogy nem követik. A hátsó ülésen meglátta Bormannt. Stirlitz visszalépett a kocsihoz, kinyitotta az ajtaját, és így szólt:

— Parteigenosse Bormann, hálás vagyok önnek a bizalomért, amelyet irányomban tanúsított...

Bormann némán kezet szorított vele.

— Indulunk — mondta a sofőrnek —, a Wanseehoz.

Aztán behúzta a szalonrészt, a sofőrüléstől elválasztó üveget.

— Hol láttam önt? — kérdezte Stirlitzet fürkészve. — Vegye csak le az álarcát...

Stirlitz a térdére helyezte a szemüveget, és felemelte a kalapját.

— Valahol biztosan láttam önt — ismételte Bormann.

— Így van — felelte Stirlitz —, amikor átnyújtotta nekem a keresztet, azt mondta, hogy az arcom inkább egy matematikaprofesszoré, mint kémé...

— Most viszont inkább kémé, mint egy pro-

fesszoré — tréfálkozott Bormann. — Nos, mi történt? Meséljen.

...Az a készülék, amely Bormannt a birodalmi biztonsági vezetéssel összekapcsolta, egész éjszaka hallgatott. Ezért, amikor reggelre Himmler asztalán feküdtek a lehallgatás adatai, az először őrjöngve, majd haragja enyhültén, ijedten hívatta Müllert, és megparancsolta: tisztázza, de óvatosan, ki beszélgetett ma éjjel a különszobában, a közvetlen kormányvonalon, a nemzetiszocialista párt főhadiszállásával, Bormann-nal.

Müller egész nap nem tudott szert tenni semmiféle határozott adatra. Estefelé az asztalára helyezték azokat az ujjlenyomatokat, amelyeket a Bormann-nak telefonáló ismeretlen hagyott a telefonkagylón. Az döbbentette meg, hogy az akta szerint néhány nappal ezelőtt már láttak ilyen ujjlenyomatot a Gestapónál. Mégpedig az orosz rádiósnőhöz tartozó adó-vevőn.

Bormann sofőrjét, aki annak idején — Bormann utasítására — nem vállalta az SS informátorának a szerepét, letartóztatták, amikor szolgálata után hazatért. Három órán át hallgatott, és követelte, hogy beszélhessen Bormann-nal. Mikor azonban megfélemlítést alkalmaztak vele szemben, beismerte, hogy éjszakai ismeretlen férfi szállt a kocsijukba. Hogy miről beszélt Bormann-nal, a sofőr nem tudta megmondani, mivelhogy a beszélgetés a kocsi szalonrészében folyt, amelyet vastag golyóálló üveg választott el tőle. Szavakkal leírta azt is, hogy nézett ki a kocsijukba szálló férfi. Azt mondta, mélyen homlokába húzott kalap volt rajta, vastag csontkeretes szemüveget viselt, és ősz volt a bajusza. Több mint kétszáz fényképet mutattak neki. Ott volt közöttük Stirlitz arcképe is. Először is, ezen Stirlitznek nem volt bajusza, mivel csupán szükség esetén hordott könnyen felragasztható és levehető bajuszt, másodszor is, a fénykép legalább öt esztendővel ezelőtt készült, márpedig öt háborús év alatt az ember erősen megváltozhat — olykor a felismerhetetlenségig.

Himmler, miután megkapta Müller jelentését a lefolytatott nyomozásról, beleegyezett abba,

hogy titokban ujjlenyomatot vegyenek az apparátus minden munkatársától.

Himmler a Müllerrel folytatott beszélgetés után hívatta Otto Skorzenyt.

Tisztában volt azzal, hogy a Bormann-nal folytatott párharca most lép utolsó, döntő szakaszába. És ha Bormann valamely SS-beli áruló segítségével reá nézve kompromittáló anyaghoz jut, úgy neki, Himmlernek, ezzel a ténnyel megsemmisítő csapást kell szembeszegeznie. A politikában semmi se rontja le úgy az ellenfél sanszait, mint ha az ember jól értesült és erős. És sehol sincs együtt annyi információ, mint a pártarchívumok páncélszekrényeiben. Hadd operáljon Bormann egy emberrel. Ö, Himmler-papírokkal fog operálni: azok megbízhatóbbak az embereknél, és — idő múltával — félelmetesebbek is...

— Bormann archívumára van szükségem — mondta. — Érti, Skorzeny, mi kell nekem?

— Értem.

— Ez nehezebb, mint a Duce elrablása.

— Gondolom.

— De lehetséges?

— Nem tudom.

— Ilyen válasz nem elégít ki engem, Skorzeny. Bormann a napokban lát hozzá archívumának az evakuálásához. Hova szállíttatja, és kinek az örizetére bízza? Az ön dolga lesz, hogy ezt megtudja. Schellenberg segít önnek, titokban, általános konzultációk keretében.

1945. III. 10. (19 óra 58 perc)

Stirlitz az éjszakai expresszel elindult a svájci határ felé, hogy, úgymond, „előkészítse az ablakot". Schellenberghez hasonlóan, ő is úgy vélte, hogy a lelkész nyílt átdobása a határon nemkívánatos színezetet adhat a dolognak, hiszen az egész akciót a Gestapo megkerülésével hajtották végre. Márpedig Schlag "leleplezését", miután a lelkész elvégzi a feladatát, Schellenberg elgondolása szerint éppen Stirlitznek kell elvégeznie.

Az utóbbi napokban Stirlitz Schellenberg utasítására összeesküvő „jelöltek"-et készített elő a lelkésznek. A külügyminisztérium és a Luftwaffe törzséből válogatva ki az embereket. Ezekben az intézményekben Stírlitz sok olyan emberre bukkant, akik különös lelkesedéssel szolgálták a nácizmust. Schellenbergnek kiváltképp az tetszett, hogy ezeket az embereket a Gestapo annak idején besúgókból verbuválta.

— Ez igen — mondotta —, ennek van jövője. Stirlitz kérdően nézett rá.

— Abban az értelemben — magyarázta Schellenberg —, hogy ily módon kompromittáljuk a Nyugat előtt mindazokat, akik rajtunk kívül keresnek békekapcsolatokat. Hiszen ott világosan elhatárolják a Gestapót a mi ügyosztályunktól.

Ezen az éjjeli expresszen, amely minden más vonattól különbözött a maga háború előtti komfortjával — a kis kupékban valódi bőrszíjak nyikorogtak, homályosan csillogtak a réz hamutartók és kocsikísérők hordták az erős kávét —, a Skandinávia —Svájc-folyosónak ezen a vonatán gyakorlatilag most csak diplomaták utaztak. Stirlitz a 74. számú helyet foglalta el. A szomszédos kocsi 56. számú helyén egy Svédországból jött, kékesen sápadt arcú professzor utazott, hosszú, fura névre hallgatott. A két nemzetközi kocsi egyedüli utasai ők voltak, meg még egy tábornok, aki sebesülése után visszatérőben volt az olasz frontra.

A tábornok benézett Stirlitz kupéjába, és megkérdezte:

— Ön német?

— Sajnos — felelte Stirlitz.

Neki lehetősége volt a tréfálkozásra, mi több, a vezetősége engedélyezte számára. A provokáció feltételezi a durva tréfát. Amennyiben a társalgó partner nem tesz jelentést a Gestapónál, máris gondolni lehet a vele való munka jövőjére. Annak idején meg is vitatták ezt

a kérdést a Gestapónál; helyben kell-e véget vetni a méltatlan beszélgetésnek, vagy hagyni kell, hogy kibontakozzék. Stirlitz úgy vélte, hogy a birodalomnak okozott legkisebb kár is lényeges hasznot hajthat az ő hazájának, s ezért minden módon támogatta azokat, akik a provokációk ösztönzése mellett szálltak síkra.

— Miért „sajnos"?

— Azért, mert nekem nem hoznak második adag kávét. Első szóra valódi kávét csak annak adnak, akinek külföldi útlevele van.

— Igen? Pedig nekem adtak még egyszer. Van konyakom is. Inna?

— Köszönöm. Nekem is van konyakom.

— Viszont valószínűleg nincs szalonnája.

— Van szalonnám.

— Szóval, egy tálból cseresznyézünk magával — mondta a tábornok, és arra figyelt, hogy mit vesz ki Stirlitz a táskájából. — Mi a rangja?

— Diplomata vagyok. A külügyminisztérium harmadik osztályának a tanácsosa.

— Legyenek átkozottak — mondta a tábornok, és belesüppedt a karosszékbe, amelyet a kis mosdó kiszögellése mögé szereltek be. —: Maguk az okai mindennek.

— Miért?

— Mert maguk döntik el a külpolitikát, mert maguk vitték a dolgot a kétfrontos háborúig.

Prost!

— Prosit! Ön mecklenburgi?

— Igen. Honnan tudja?

— A „prost"-ról. Minden északnémet megspórolja a magánhangzókat.

A tábornok elnevette magát. — Így van — mondta. — Mondja csak, nem láthattam én magát tegnap a légügyi minisztériumban?

Stirlitz óvatos lett: tegnap Schlag lelkészt vitte kocsiján a légügyi minisztériumhoz, hogy kapcsolatot „hozzon össze" a Göring környezetéhez közeli emberekkel. Az akció sikere esetén, amennyiben az ügybe a Gestapót is bevonják (de persze már Schellenbergnek arra a kérésére, hogy segítsen az „összeesküvés" részleteinek a kiderítésében), szükségük lesz arra, hogy a lelkész „nyomokat hagyjon" a légügyi minisztériumban, a Luftwaffében és a külügyminisztériumban.

„Nem — gondolta Stirlitz, miközben konyakot töltött magának —, ez a tábornok nem láthatott engem; amikor az autóba ültem, senki sem haladt el mellettem. Müller pedig aligha állít oda mellém egy tábornokot. Nem szokása ez, ennél egyszerűbben dolgozik."

— Nem voltam ott — felelte. — Fura tulajdonsága ez az arcomnak, mindenki azt hiszi, hogy egyszer már látott.

— Mert maga átlagarcú — felelte a tábornok. — Sok más emberre hasonlít.

— Ez jó vagy rossz?

— A kémeknek valószínűleg jó, a diplomatáknak, a jelek szerint, rossz. Önöknek könnyen megjegyezhető arc kell.

— És a katonáknak?

— A katonáknak most erős lábakra van szükségük, hogy időben szaladhassanak.

— Nem fél így beszélni egy ismeretlen emberrel?

— Úgyse tudja a nevemet...

— Ezt nagyon könnyű megállapítani, mivelhogy magának igen könnyen megjegyezhető arca van.

— Igen? Az ördögbe is, én mindig a legszabványosabbnak gondoltam. Mindegy, amíg ön megírja a feljelentést, amíg ők második tanút találnak, addigra minden véget ér. Majd azok ültetnek bennünket a vádlottak padjára, nem pedig ezek. És mindenekelőtt magukat, diplomatákat.

— Önök gyújtogattak, önök pusztítottak, önök gyilkoltak, és... minket ítéljenek el?

— Mi parancsot teljesítettünk. Gyújtogatni az SS gyújtogatott. Mi harcoltunk..
— No csak, és feltalálták az áldozatmentes harcmodort?
— A háború így is, úgy is szükséges. Persze, nem kell ilyen ostobának lennie. Ez egy dilettáns háborúja. Azt gondolta, hogy csak úgy vaktában is lehet háborúzni. Egyedül ő tudja, hogy nekünk mi kell. Egyedül ő szereti a nagy Németországot, mi pedig éjt nappallá téve azon töprengünk, miképp adhatnók el a bolsevistáknak és az amerikaiaknak.
— Prosit!
— Prost! Az állam olyan, mint az ember. Megbénítja az egy helyben állás, fojtogatják a határok, Mozgásra van szüksége. Ez axióma. A mozgás: a háború. De ha maguk, átkozott diplomaták, ismét összezavarják, akkor egy szálig megsemmisítik magukat.
— Mi csak parancsot teljesítettünk. Mi is katonák vagyunk, mint önök... A Führer katonái.
— Ne játssza már meg magát. „A Führer katonái" — gúnyolta Stirlitz hanglejtését. — Altiszt, aki tábornoki csizmát lopott...
— Félek önnel beszélgetni, tábornok...
— Ne hazudjon. Most egész Németország így beszél, mint én... Vagy legalábbis így gondolkodik.
— És a fiúk a Hitlerjugendból? Amikor mennek az orosz tankok ellen... ők is így gondolkodnak? Azzal a kiáltással halnak meg, hogy „Heil Hitler!"...
— A fanatizmus sosem biztosítja a végső győzelmet. A fanatikusok győzhetnek, az első időben. De nem tudják megtartani a győzelmet, mert mert belefáradnak saját magukba. Prosit!
— Prosit!... De hát akkor miért sorakoztatja fel a hadosztályát?...
— Hadtestemet...
— Annál inkább. Miért nem adja meg magát az egész hadtestével?
— És a családom? És a fanatikusok a törzsben? És a gyávák, akiknek könnyebb harcolni, miközben hisznek a misztikus győzelemben, ahelyett, hogy a szövetségesek táborában csücsülnének?!
— Ön parancsot adhat...
— Azt parancsolják, hogy meghaljunk. Olyan parancs még nem létezik, hogy add meg magad az életed érdekében. Ilyet még nem tudunk kiadni.
— És ha ilyen parancsot kap?
— Kitől? Ettől a neuraszténiástól? Hisz mindannyiunkat a sírba rántana magával. — És ha Keiteltől jön a parancs?
— Az egy seggfej. Titkár, és nem katona.
— No jó. És a maga főparancsnoka Olaszországban ?
— Kesselring?
— Igen.
— Ilyen parancsot nem ad.
— Miért?
— Mert Göring törzsénél nevelkedett. Aki pedig valamilyen vezér parancsnoksága alatt dolgozik, az feltétlenül elveszíti a kezdeményezőképességét. Ügyességre is szert tesz, elemezni is megtanul, csak azt a képességét veszíti el, hogy önálló döntéseket hozzon. Mielőtt bármilyen lépést tenne, feltétlenül a mangalicához repül.
— Kihez?
— A mangalicához — ismételte a tábornok makacsul. ; — Göringhez.
— Biztos abban, hogy Kesselringet Göring utasítása nélkül nem lehet rábeszélni egy ilyen lépésre?
— Ha nem lennék biztos benne, nem mondanám.
— Nem bízik a perspektívákban?
— Bízom a perspektívákban. A közeli pusztulás perspektívájában. Mindannyiunkéban, együtt... Higgye el, nem is olyan szörnyű, amikor mindenki együtt van. És a pusztulásunk

olyan megsemmisítő lesz, hogy még az emléke is nemzedékeken keresztül mérgezi a boldogtalan német lelkeket...

Stirlitz a határállomáson kilépett a vagonból. A tábornok elment mellette, lesütötte a szemét, és kezét pártköszöntésre emelte. — Heil Hitler! — mondta hangosan.

— Heil Hitler! — felelte Stirlitz. — Sok szerencsét kívánok az ellenségei szétveréséhez.

A tábornok ijedten nézett Stirlitzre: tegnap tehát alaposan be volt rúgva.

— Köszönöm — felelte ugyanolyan hangosan, mint aki arra számít, hogy a kocsikísérő is hallja. — Betörjük a fejüket.

— Nem kétlem — felelte Stirlitz, és lassan elindult a peronon.

A két kocsiban egyedül a svéd professzor maradt, aki külföldre utazott, a szabad és semleges Svájc csendjébe és nyugalmába. Stirlitz addig sétált a peronon, amíg nem fejeződött be az útlevél- és vámellenőrzés. Aztán a vonat lassan elindult, és Stirlitz hosszasan kísérte tekintetével az ablakhoz húzódó svéd professzort.

Ez a svéd Pleischner professzor volt. Moszkva számára vitt rejtjelezett üzenetet Bernbe; a végzett munkáról, Schellenberg megbízatásáról, a Bormann-nal való kapcsolatról és Käthe lebukásáról. Ebben a jelentésben Stirlitz azt is kérte, hogy küldjenek kapcsolatot, és kikötötte, hol, mikor, és hogyan jelentkezhet ez a kapcsolat. Stirlitz arra is megkérte Pleischnert, hogy jegyezze meg kívülről egy Stockholmba küldendő távirat szövegét. A szöveg ártalmatlan volt, de akiknek címezték, azok nyomban Moszkvába kellett hogy továbbítsák, a Központhoz. A Központban pedig így olvashatták a megkapott szöveget: „Himmler Bernben Wolffon keresztül tárgyalásokat kezdett Dullesszel. Justas."

Stirlitz megkönnyebbülten sóhajtott, amikor a vonat elment, és a határőrség helyi parancsnokságához indult, az autóért, amelyen majd a távoli hegyi határőrsre utazik: onnan hatol be nemsokára „illegálisan" Svájcba Schlag lelkész.

INFORMÁCIÓ A TÖPRENGÉSHEZ
(Dulles)

Schellenberg Dullesnál dolgozó ügynöke jelentette: „pártfogolt" gazdáját meglátogatta Norelli nuncius, a Vatikán svájci képviselője. A két okos ember beszélgetését csaknem szó szerint sikerült feljegyezni.

— A világ — mondotta Dulles, pipájából füstöt eregetve — elsősorban nem Maidanek és Auschwitz krematóriumaiért átkozza Hitlert, és nem is annyira a merev antiszemita politikájáért... Oroszország egész történelme folyamán, még a nagyszerű és demokratikus reform utáni időszakban sem ugrott úgy előre, mint ennek a háborúnak az éveiben. Hatalmas termelési kapacitást teremtettek meg az Urálban és Szibériában. Hitler Oroszországot és Amerikát egymás karjaiba kergette. Az oroszok a német jóvátételből — márpedig Sztálin húszmilliárd dollárt vár Németországtól — helyreállítják a nyugati körzetek lerombolt iparát, s ezzel megduplázzák ipari potenciáljukat. Oroszország a hatalmát s támadóerejét tekintve első helyre kerül Európában.

— Vagyis — kérdezte a nuncius —, nincs kiút? Tehát öt-hat év múlva a bolsevikok arra kényszeríthetnek, hogy misét celebráljak őfelségéért, Sztálinért?

— Hogy is mondjam... Általában, persze, megtehetik. Ha úgy fogunk viselkedni, mint a bárányok, meg is teszik. Mindent arra kell feltennünk, hogy Oroszországban fejlődjék a nacionalizmus, és akkor szétmorzsolódik. Korábban Sztálinnak Ukrajnában volt a fémfeldolgozó ipara, és csak kis része keleten is, korábban Ukrajna látta el gabonával az egész országot. Most minden megváltozott. A nacionalizmus köntöse alatt mindig azoknak az érdeke nyugszik, akik kapcsolatban állnak az üggyel, vagy hogy marxista frazeológiát használjak: a termeléssel. Ha én egyedül termelek valamit, akkor egyfajta módon érzem magam. Ha azonban megjelenik a konkurrencia, az már más érzést vált ki belőlem. A mi rendszerünk körülményei között a konkurrencia élénkít. Sztálin rendszerében a konkurrencia megmérgezi az embereket. Nevetséges ötlet volna a jövő Oroszországába diverzánsokat küldeni, hogy ott üzemeket robbantsanak. Ha azonban a propagandánk következetesen és érvekkel alátámasztva azt sugalmazza az oroszországi nemzetiségeknek, hogy csak úgy tudnak létezni, ha a saját nyelvükön beszélnek, ez a mi győzelmünk lesz, és az oroszok semmit se tudnak majd szembehelyezni ezzel a győzelemmel.

— Vatikáni barátaim úgy vélik, hogy az oroszok a háború éveiben kitanulták a manőverezést, tettekben és gondolatokban egyaránt.

— Nézze — válaszolt Dulles, pipáját megtömve —, mostanában orosz írókat olvasgatok: Puskint, Szaltikovot, Dosztojevszkijt... Átkozom magamat, hogy nem ismerem a nyelvüket, az orosz irodalom talán a legmegdöbbentőbb; no persze, a tizenkilencedik századi irodalmukra gondolok. És arra a következtetésre jutottam, hogy az orosz jellem természetének megfelelően inkább bízik a múlt eszményeiben, mintsem hogy kockázatokra építse a jövőt. Elképzelhetőnek tartom, hogy ők Oroszország paraszti osztályára építenek, arra esküdvén, hogy a föld mindent meggyógyít, és mindent egyesít. Így azonban konfliktusba keverednek a korral: és ebből a konfliktusból nincs kiút. A technikai fejlődés színvonala nem ad kiutat.

— Érdekes ez — mondta a nuncius. — Attól tartok azonban, hogy ön a spekulációiban föléjük helyezi magát, s nem egy szintre helyezkedik velük...

— Azt javasolja, hogy netán lépjek be az OK(b)P-be* — mosolyodott el Dulles. — Úgyse vennének fel... a rokonaim miatt.

---

* OK(b)P = Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt.

1945. III. 11.(16 óra 03 perc)

Stirlitz a határállomáson minden kérdést gyorsan elintézett: a főhadnagy előzékeny, kitűnő fickónak bizonyult. Stirlitz először csodálkozott is ezen az előzékenységen: a határőröket különös gőg jellemezte, akárcsak a múlt századbeli Burschokat. Amikor azonban utánagondolt, megértette az okát: itt élni a hegyekben, a semleges Svájc határán, ebben az elkülönült, holdfényes, havas tájban, távol a bombázásoktól, az összeomlástól és az éhségtől, mindez arra késztette a határsávban parancsnokló főhadnagyot, akárcsak az összes többi helyi parancsnokot, hogy mindenkinek a kezére játsszanak, aki a központból jön. A határőrök viselkedése, előzékenységük és nyüzsgésük arra a fontos következtetésre bírta Stirlitzet, hogy a határ nem áthághatatlan többé.

Stirlitz mindent rögzítő emlékezete ezt, a jövő szempontjából olyan fontos információt aztán egy időre nyomban el is felejtette.

„Ideális lenne — gondolta —, ha innen közvetlen kapcsolatba léphetnék Schellenberggel, és megkérném, adjon utasítást valamelyik hűséges felderítőnek, hogy a lelkészt egyenest ide, a határőrshöz szállítsa." Tisztában volt azonban azzal, hogy Müller hivatala minden Berlinbe érkezett telefonhívást azonnal felvenne, márpedig Schellenberg lebukása és annak a küldetésnek a kudarca, amelyet ő bízott a lelkészre, éppen neki, Stirlítznek a kezében kellett hogy aduként szolgáljon, ha majd beszámol erről Bormannnak — fényképekkel, magnófelvételekkel, címekkel, titkos találkahelyekkel és a lelkész jelentésével —, hogy kompromittálja a tárgyalásokat, nem a fiktíveket, hanem a valódiakat, amelyeket Karl Wolff tábornoknak kell folytatnia Svájcban.

Miután megbeszélte a helyet, amelyen átviszi a lelkészt a határon — fiatal, tűlevelű erdő benőtte szurdokvölgy volt —, Stirlitz még egyszer megkérdezte, hogy hívják az ínnen a határról is látható kis svájci fogadót; megtudta, hogy hívják a fogadó gazdáját, és mennyi időbe telik, míg taxit kap az ember a városból; tisztázta, hogy hol van a legközelebbi szálloda a síkságon — a mese szerint a lelkész síelés közben eltévedt a szurdokban. Bernben és Zürichben voltak barátai. A lausanne-i rakpartot ábrázoló képeslapnak, amelyet fel fog adni, azt kell jeleznie, hogy az előzetes megbeszélések befejeződtek, a kapcsolat kialakult, máris indulni lehet az érdemi tárgyalásokra. Schellenberg kezdetben berzenkedett az elgondolás ellen.

— Túlságosan egyszerű — mondta —, túlságosan meg van könnyítve.

— Nem viselkedhet másképp — felelte Stirlitz. — Számára a legjobb hazugság az abszolút igazság. Különben összezavarja a dolgokat, és a helyi rendőrség foglalkozik majd vele.

Stirlitz késő éjjel ért haza Babelsbergbe. Kinyitotta az ajtót, és a villanykapcsoló után nyúlt, amikor nagyon ismerős és halk hangot hallott:

— Ne gyújtson lámpát.

„Holthoff — ismerte fel Stirlitz. — Hogy került ide? Úgy látszik, valami nagyon fontos dolog történt..."

Pleischner professzor, miután táviratozott Stockholmba, egy kis berni szállodában foglalt szobát, megfürdött, aztán lement az étterembe, és hosszan, értetlenül meredt az étlapra. A „sonka" szót nézte, s onnan az árára fordította a tekintetét, majd a „homár" szóra meredt, s annak is megnézte az árát, tanulmányozta ezt a kékes színű viaszpapírt, aztán — önmaga számára is váratlanul — elnevette magát, és így szólt:

— Hitler disznó!

Egyedül volt az étteremben, a konyhában a szakács csörömpölt az edényekkel, forralt tej illata, friss kenyér szaga szállt.

Pleischner megismételte - ezúttal már hangosabban :

— Hitler szar!

Úgy látszik, meghallotta valaki: fiatal, rózsás arcú pincér jelent meg. Odatáncolt á professzorhoz, csillogó mosollyal.

— Jó napot, Monsieur.

— Hitler véreb! — kiáltott fel Pleischner. Véreb! Disznó! Barom!

Semmit se tehetett már — megkezdődött a hisztériás roham.

A pincér kezdetben mosolyogni igyekezett, azt hívén, hogy a vendég tréfál. Aztán beszaladt a konyhába, ahonnan már kibámult a szakács.

— Hívjam fel a kórházat? — kérdezte a pincér.

— Megörültél? — felelte a szakács. — Mentőautó jön hozzánk, az étterembe! Mindjárt elterjed, hogy megmérgeztünk egy embert!

Egy óra múlva Pleischner kiköltözött a szállóból, és átköltözött egy tóparti magánpenzióba. Megértette, hogy ostobaság lenne ez után a hisztériás roham után ottmaradnia.

Először nagyon megrémítette a roham. Később megkönnyebbült. Járkált az utcákon, és állandóan körül tekingetett: félt, hogy a háta mögött hirtelen fék csikordul, fiatal, markos legények némán megragadják, leviszik egy pincébe, és verni fogják, mert sértegetni merte a Führert. De csak ment az utcán, és senki nem figyelt rá. Egy újságárusnál angol és francia újságokat vásárolt, az első hasábokon Hitlert és Göringet ábrázoló karikatúrákat látott. Csendesen felnevetett, és mindjárt meg is ijedt, hogy újra kezdődik a hisztéria.

— Istenem — szólalt meg váratlanul, — Lehet, hogy mindenen túl vagyok?

Elindult a néptelen utcán a konspiratív lakás felé, a Stirlitz által megadott címre. A professzor néhányszor körülnézett, és hirtelen (ezúttal is váratlanul önmaga számára) keringőzni kezdett. Orra alatt egy régi keringő dallamát dünnyögte, és megittasultan keringett, cipője sarkát régimódian összeverve, ahogyan — élt még benne a kép — a század eleji varietétáncosok csinálták.

Magas, erős férfi nyitott ajtót

— Ottó üzeni — kezdte a professzor a jelszót

— hogy tegnap este várta a telefonhívását.

— Fáradjon beljebb — mondta a férfi, és Pleischner belépett a lakásba, noha ehhez nem volt joga, amíg nem hallotta a választ: „Furcsa, otthon voltam, de úgy látszik, eltévesztette a számot."

Pleischner professzorral gonosz tréfát űzött a szabadság részegítő levegője: a szovjet hírszerző titkos találkahelyét felfedezték a fasiszták, és most Müller svájci útlevéllel illegálisan itt tartózkodó emberei várták a „vendégeket". Az első vendég Stirlitz kapcsolata, Pleischner professzor volt.

— Nos? — kérdezte a magas férfi, amikor beléptek a szobába. — Mi van vele?

—Ez — mondta Pleischner, átnyújtva a férfinak egy kis ampullát —, ebben minden benne van.

Ez mentette meg: a németek nem ismerték se a jelszót, se azokat a lehetséges embereket, akiknek itt kellett találkozóra jönniük. Ezért úgy döntöttek: ha a kapcsolat válaszjelszó nélkül nem jön be, akkor el kell fogni, és elaltatva átvinni Németországba. Ha azonban belép, akkor megfigyelés alá kell helyezni, és ily módon kell eljutni a főrezidenshez.

A magas férfi átment a szomszéd szobába. Ott felnyitotta az ampullát, és széthajtotta az asztalon a benne levő cigarettapapírt. A számok jelentést takartak. Ugyanilyen számok voltak most a Gestapo berlini rejtjelfelvevő központjában: ugyanilyen titkosírással küldte a jelentéseit az az orosz rádiósnő is, aki vállalta, hogy Himmlernek fog dolgozni.

A magas férfi átnyújtotta a jelentést a segítőtársának, és így szólt:

— Sürgősen a követségre. Üzend meg a mieinknek, hogy szervezzék meg ennek az alaknak

a megfigyelését. Én feltartóztatom, és megpróbálok beszélni vele. Dilettáns, úgy látszik, csak felhasználják, majd én megmozgatom egy kissé...

(Barbara Becker, SS-Unterscharführer [RSHA IV. osztálya], 1944-es nemzetiszocialista párttag párt jellemzéséből; „Valódi árja. Jelleme északnémet, szilárd. Szolgálati kötelességét kifogástalanul teljesíti. *Munkatársaival igazságos, barátságos. Sportol. A Birodalom ellenségeivel szemben könyörtelen. Hajadon. Kompromittáló kapcsolatai nincsenek...)*

Käthe a fiát ringatva járkált fel és alá a szobában. Stirlitz távollétében — ahogy ő mondta is neki — átköltöztették a Gestapo konspiratív lakásába, ahol egy kisméretű, de nagy erejű rádióállomást is felszereltek. Käthe az alvó kisfiú arcát nézte, és arra gondolt: „Az életben mindent meg kell tanulni: azt is, hogyan kell rántottat készíteni, azt is, hogyan kell egy könyvet kikeresni a katalógusban, a matematikát még inkább tanulni kell. De lám, az anyaságot nem is kell megtanulni..."

— Mi természetességre szólítjuk fel az embereket — mondta neki az őr, Barbara kisasszony. Még egészen fiatalka volt, vacsora előtt mindig szívesen elbeszélgetett. Helmut, egy SS-sorkatona, aki a szomszéd szobában lakott, mindhármuknak megterítette az asztalt, hogy megünnepeljék a Hitlerjugend ifjú neveltjének huszadik születésnapját. Az ünnepi vacsora során — krumpli és gulyás — Barbara elmondta, hogy majd, ha Németország megnyeri a háborút, akkor a nők végre saját dolgukkal foglalkozhatnak, otthagyhatják a hadsereget és a termelést, hogy építeni kezdhessék a nagy germán családokat.

— Szülni és táplálni, ez a nő hivatása — mondta Barbara —, minden más csak a bomló polgári demokráciák és a sztálini rendszer agyréme. Az embereknek egészségesekké és erősekké kell. válniuk. Nincs tisztább az állati ösztönöknél. Én nem félek erről nyíltan beszélni.

— Hogyhogy? — kérdezte sötéten Helmut, aki épp most tért vissza a frontról: erős légnyomás érte. — Ma velem, holnap mással, holnapután egy harmadikkal?

— Ocsmányság — felelte Barbara megvető szemhunyorítással. — A család szent és megingathatatlan. De vajon, a férjemmel, a családatyával, a hitvesi ágyban, nem tudok ugyanúgy gyönyört érezni a szerelemben, mintha ő lenne a második, a harmadik és a negyedik is? Meg kell szabadulnunk a szégyen érzettől, ez is agyrém... Ön biztosan nem ért egyet velem? — kérdezte Käthe felé fordulva.

— Nem értek egyet.

— Az az óhaj, hogy jobban tetsszem, ugyancsak a világgal egyidős női fogás. Csak nem hiszi, hogy a mi jó Helmutunk előnyben részesíti magát... velem szemben? — nevetett Barbara. — Fél a szlávoktól, meg aztán én fiatalabb vagyok...

— Gyűlölöm a nőket — mondta Helmut tompán. — Pokolfajzat valamennyi...

— Miért? — kérdezte Barbara, és cinkosán Käthére kacsintott. — Miért gyűlöl bennünket?

— Éppen ezért, amit itt most prédikált. A nő rosszabb a gonosztevőnél: az legalább nem csapja be az embert, az csak gonosztevő. Ezek pedig először olyan szirupot zúdítanak az emberre, hogy a szeme összeragad, majd az ujjuk köré csavarják, hogy közben a legjobb barátjával feküdjenek le...

— Haha, a felesége felszarvazta! — Barbara még tapsolt is hozzá.

Käthe megjegyezte magának, hogy a lánynak nagyon szép keze van: puha, gyengéd, gyermekien párnás, és gondosan kifényesített, rózsaszínű körmei.

Az SS-katona komoran nézett Barbarára, de nem válaszolt. Hiszen csak közkatona lévén, alárendeltje volt az Unterscharführernőnek.

— Bocsásson meg — szólalt meg Käthe —, bemehetnék a szobámba?

— Miért? — kérdezte Barbara. — Ma nem bombáznak, dolgozni még nem kell, ülhetünk

egy kicsit tovább is a szokottnál.

— Félek, hogy felébred a kicsi. Talán megengedné, hogy vele aludjam? — kérdezte Käthe. — Sajnálom az urat — itt Helmut felé bólintott —, nyilván nem tudja kialudni magát a gyerek miatt...

— Csendes, nyugodt kis kölyök — mondta Helmut. — És nem is sír.

— Ez tilos — mondta Barbara. — Önnek a gyerektől elkülönítve kell aludnia.

— Nem szököm meg — próbált meg mosolyogni Käthe.

— Nem is lehet innen megszökni — felelte Barbara. — Ketten vagyunk, no meg a zárak is biztosak. Nem, nagyon sajnálom, de parancsom van a főnökségtől. Próbáljon beszélni a főnökével.

— Ki a főnököm?

— Stirlitz Standartenführer. Ö megszegheti a parancsnokság utasításait, abban az esetben, ha ön kitünteti magát a munkában. Egyeseket a pénz ösztönöz, másokat a férfiak; önt pedig a gyereke ösztönzi a legbiztosabban jó munkára. Igaz?

— Így van — felelte Käthe. — Igaza van.

— Mellesleg, mind ez ideig nem adott nevet a gyereknek — mondta Barbara, miközben vagdalta a krumplit. Käthe észrevette, hogy a lány úgy eszik, mint valami diplomáciai fogadáson, mozgása kecses volt, a féregrágta krumpli pedig olyan volt a kezében, mint valami furcsa, egzotikus gyümölcs.

— Vlagyimirnak fogom nevezni...

— Kinek a tiszteletére? Az ön apját hívták Vlagyimirnak? Vagy a férje apját? Mellesleg, hogy hívták őt?

— Kit?

— A férjét.

— Erwinnek.

— Tudom, hogy Erwinnek. De én az igazi nevét kérdeztem, az oroszt...

— Én Erwinnek ismertem meg.

— Még csak nem is mondta meg önnek a nevét?

— Szerintem — mosolyodott el Käthe — az önök felderítői is, mint a világ minden felderítője, csak álnéven ismerik egymást. Azt, hogy én Kátya vagyok, nem pedig Käthe, azt csak a főnököm tudta Moszkvában, és valószínűleg tudták azok is, akik itt kapcsolatban állottak Erwinnel, az ő itteni főnökei.

— Azt hiszem, Lenint hívták Vlagyimirnak — szólalt meg rövid hallgatás után Barbara. — És adjon hálát az Istennek, hogy Stirlitz foglalkozik magával: ő ugyanis a liberalizmusával és a logikájával tűnik ki...

„*HEINRICH HIMMLERNEK, az SS Birodalmi Vezetőjének*
Szigorúan bizalmas. Kizárólag személyes átvételre.
Egy példányban.

Reichsführer!

Tegnap éjjel hozzákezdtem az »Igazság«-akció gyakorlati végrehajtásához. Ezt a tereppel, az utakkal és a domborzati viszonyokkal való kimerítő ismerkedésem előzte meg. Úgy gondoltam, hogy nem lenne körültekintő dolog részletesebben érdeklődni azokról a sofőrökről, akik Bormann Reichsleiter archívumát fogják szállítani, se az útirányról. Ez bizonyos óvatosságot válthat ki az őrökből.

Az akció kivitelezését lehetőleg »zajtalan«-nak képzeltem, ám a tegnap éjszakai események nem engedték megvalósítani a »zajtalan« változatot. Miután civilbe öltözött embereim teherautót állítottak az országút közepére, a Reichsleiter archívumát szállító kocsioszlop nem

állt meg, hanem tüzet nyitott a teherautóra s az abban tartózkodó három emberemre. A pártarchívum őrségének első gépkocsija, anélkül hogy megkérdezte volna, kik ezek az emberek, vagy igazoltatta volna őket, nekiment a mi teherautónknak, és belökte az árokba. Az út szabaddá vált. Az első — fedezést biztosító — kocsiból ekkor öt ember átugrott a következő kocsiba, és az. oszlop továbbhaladt. Világos volt, hogy minden teherautóban legalább öt vagy hat, géppisztolyokkal felfegyverzett ember utazik. Ezek, mint később kiderült, nem katonák és nem tisztek voltak, hanem a helyi nemzetiszocialista pártszervezet funkcionáriusai, akiket az archívum kiürítése előtti éjjel mozgósítottak. Bormann személyesen parancsba adta nekik, hogy lőjenek bárkire, rangjától függetlenül, aki húsz méterre megközelíti a kocsikat.

Rájöttem, hogy változtatni kell a taktikán, és megparancsoltam, hogy osszák fel az oszlopot. Embereim egy részét utasítottam, hogy a párhuzamos úton haladjanak egészen odáig, ahol a vasútvonal és az országút keresztezi egymást: ott az ügyeletes őrt elszigeteltük, a helyét bizalmi emberem foglalta el, akinek a sorompót leeresztve, le kellett zárnia az utat. Én a többi emberrel a kocsioszlopot vágtam ketté (igaz, ehhez előbb páncélököllel kellett meggyújtanom a sorban tizenharmadik teherautót), és ottmaradtam. Sajnos fegyvert kellett használnunk; minden teherautó ellőtte az utolsó töltényét is, annak ellenére, hogy tárgyalásokat javasoltunk, Az első tizenhárom teherautó a mi kocsijainkkal egy időben ért volna az útkereszteződéshez, de akkor már tíz tank állt ott a 24. sz. hadtestből, amelyek vállalták a Reichsleiter teherautóinak őrizetét. Az embereink kénytelenek voltak visszavonulni. Az általunk szétlőtt teherautókat elégettük, a zsákmányolt zsákokat és cinkelt ládákat páncélautókba raktuk, és elszállítottuk a repülőtérre. A páncélautókat vezető sofőröket rohamcsapatunk likvidálta.

Heil Hitler!

Az Ön Skorzenyje"

A konspiratív lakást Rolf kereste fel két segítőtársával. Kissé becsípett, és ezért állandóan francia szavakat kevert a beszédébe. Müller azt mondta neki: Kaltenbrunner beleegyezett, hogy éppen ő, Rolf, dolgozzon az orosz nővel addig, amíg Stirlitz távol van.

— Schellenberg elküldte Stirlitzet megbízatással. Rolf ellentétes módszerre megy rá. A gonosz nyomozó után a foglyok különösen vonzódnak a jóhoz. Stirlitz, ugyebár, jó, igaz? — és Kaltenbrunner nevetve cigarettával kínálta Müllert.

Müller rágyújtott, és egy pillanatig tűnődött. Kedvére való volt az, hogy Himmlernek tudomása volt annak a beszélgetésnek a tényéről, amelyet az RSHA valamelyik tagja folytatott Bormann-nal, míg Kaltenbrunner nem tudott erről; ez az „olló" nagy manőverezési lehetőséget engedett neki a két erő között. Ezért természetesen a világért sem avatta be Himmlert Kaltenbrunner gyanújába, Kaltenbrunner viszont

semmit se tudott meg a Bormann-nal folytatott titkos megbeszélésről, amelyet Himmler árulásnak és feljelentésnek értékelt.

— Akarja, hogy megnézzem, hogyan dolgozik Stirlitz a rádiósnővel? — kérdezte Müller.

— Miért? — csodálkozott Kaltenbrunner. — Miért nézné meg? Szerintem éppen a rádiózás kérdésében igen ügyes ember.

„Elfelejtette volna a saját szavait? — lepődött meg Müller. — Vagy ellenem készül valamire? Emlékeztessem? Vagy célszerűtlen volna? Átkozott hivatal, csak ravaszkodással megy valamire az ember! Ahelyett, hogy idegeneket csapnánk be, egymással hülyéskedünk!"

— Adjunk Rolfnak önálló partitúrát az orosz zongoristanővel végzendő munkához?

A rádiósokat általában „zongoristák"-nak nevezték, a hírszerző csoportok vezetőit pedig „karmesterek"-nek. Az utóbbi idők zűrzavarában, amikor Berlint megtöltötték a menekültek, és el kellett helyezni a kelet-poroszországi, aacheni, párizsi és bukaresti archívumokkal érkezett, evakuált munkatársakat, valahogy elfelejtették ezeket a terminusokat, és az elfogott

ügynököket, leginkább már nem a foglalkozása, hanem a nemzetisége szerint emlegették. Ezért Kaltenbrunner szomorúan ismételte:

— A zongoristanővel... Nem, maradjon Rolf kapcsolatban Stirlitzcel. A cél ugyanaz, noha elérésének módozatai különbözőek lehetnek...

— Ez is igaz.

— Milyen sikerrel folyik a fejtés?

— Csavaros titkosírás az, főnök.

— Ijesszék meg az orosz nőt. Nem hiszem, hogy nem ismeri a rezidens titkosírását.

— Stirlitz a saját módszereit alkalmazza vele szemben.

— Stirlitz most nincs itt, addig pedig Rolf megijesztheti.

— A saját módszerével? Kaltenbrunner épp válaszolni akart, ám az asztalon megszólalt a telefon: Hitler értekezletre hívta Kaltenbrunnert.

Kaltenbrunner persze emlékezett a Stirlitzcel kapcsolatos beszélgetésre. Tegnapelőtt este azonban találkozott Bormann-nal, hosszan beszélgettek a külföldön folytatandó pénzügyi manipulációkról, és akkor Bormann többek között ezt mondta neki:

— Biztosítsák az emberei a maguk részéről, ennek az akciónak a teljes titkosságát. Vonja be a leghűségesebb embereket, akikben megbízunk: Müllert, Stirlitzet...

Kaltenbrunner ismerte a játékszabályokat: ha Bormann nem kérdezett valakiről, hanem ő maga nevezte néven, az annyit jelentett, hogy az illetőt szemmel tartotta, vagyis „szükséges" ember.

Bormann zsákmányolt archívumának első megszemlélésékor egyetlen dokumentumot se találtak, amely megvilágította volna az utat, amelyen a párt külföldi bankokba utalta át a pénzét. Ezeket a papírokat láthatóan vagy már evakuálták, vagy pedig Bormann őrizte fenomenális emlékezetében azokat a bankrejtjelkulcsokat s azoknak a pénzügyi ágenseknek a neveit, amelyekre szüksége lehetett a béke első napján, s végül — ez volt a legbosszantóbb — a dokumentumok abban az első tizenhárom kocsiban maradtak, amelynek sikerült áttörni Skorzeny kordonját, és egyesülni a hadsereg tankjaival. Ám azokban a levéltári anyagokban, amelyeket Skorzeny emberei zsákmányoltak, hallatlanul izgalmasak is akadtak. Így többek között megtalálták Stirlitz Bormannhoz írott levelét, amely, ha aláírás nélkül is, de, mégis arról tanúskodott, hogy az SD kebelében árulás érik.

Himmler megmutatta ezt a papírt Schellenbergnek, és megkérte, folytassa le a nyomozást. Scheílenberg megígérte, hogy eleget tesz a Reichsführer kérésének, noha magában belátta, hogy ez a megbízatás teljesíthetetlen. Ám ennek a dokumentumnak a jelenléte arra a gondolatra késztette, hogy Bormann archívumában komolyabb anyagok is vannak, amelyek lehetővé teszik, hogy újra ellenőrizze a munkatársait, s tisztázza, nem dolgoztak-e egyidejűleg Bormann-nak is, ha pedig dolgoztak, úgy: mióta? milyen kérdésekkel foglalkoztak? és ki ellen? — konkrétan. Scheílenberg nem félt attól, hogy megtudja: melyik munkatársa dolgozott két úr szolgájaként. Csak az volt fontos számára, hogy képet alkothasson, mit tudott Bormann — a legszentebb titkáról — a békekeresési akcióról.

Schellenberg néhány munkatársát állította rá erre a munkára. Majdnem óránként tudakozódott az újdonságok felől. A válasz változatlan volt: „Egyelőre semmi érdekes."

MINDEN KÉSZEN ÁLL-E BERNBEN?

— Hogy érzi magát a főnök? — kérdezte a magas férfi. —Egészséges?

— Igen — mosolygott Pleischner — Minden rendben.

— Akar kávét?

— Köszönöm, örömmel.

A férfi kiment a konyhába, és onnan kérdezte: — Biztos a teteje?

— A másodikon lakom — felelte Pleischner, aki nem értette a zsargont.

A gestapós elmosolyodott, miközben kikapcsolta a kávéőrlőt: igaza volt, valóban dilettáns jött ide, önkéntes segítőtárs — a „tető" a világ összes felderítőinek szlengjén „búvóhely"-et jelentett.

„Csak nem sietni — mondta magában —, az öreg a markomban van. Mindent kitálal, csak óvatosabbnak kell lenni vele..."

— Ilyen nincsen Németországban — mondta, és odatolta, Pleischner elé a kávéscsészét. — Azok a disznók löttyel itatják a népet, itt pedig igazi brazil kávét lehet kapni.

— Már egészen elfelejtettem az ízét — helyeselt Pleischner, felhörpintve egy kis kortyot. — Vagy tíz éve nem ittam ilyen kávét.

— A görögök megtanítottak engem, hogyan kell vízzel inni az erős kávét. Nem akarja kipróbálni?

Pleischnert most minden kedvre derítette, könnyedén járt, gondolkodott és lélegzett. Elnevette magát:

— Sose ittam még kávét vízzel.

— Pedig érdekes: a hőfok és az íz kontrasztja különös érzést hoz létre, és kevésbé veszi igénybe a szívet.

— Igen — mondta Pleischner, miközben felhörpintett egy kortyot —, nagyon érdekes.

— Szóbelileg mit üzent nekem?

— Semmit. Csak azt az ampullát küldte.

— Furcsa.

— Miért?

— Azt hittem, megüzeni, hogy mikor várjam.

— Erről egy szót se szólt.

— Mellesleg nem is kérdeztem: hogy áll pénzzel ?

— Az első időre van elég.

— Ha pénzre van szüksége, forduljon hozzám, én hitelezhetek. Sokat persze nem adhatok önnek, de annyit azért igen, hogy kibírja egy ideig. Apropó, nem figyelte, hogy nincs-e kísérete?

— Kíséretem? Ja, hogy követtek-e? — Igen.

— Tudja, valahogy nem figyeltem erre.

— Látja, ez nem okos dolog. Nem oktatta ki önt erre.

— Persze hogy kioktatott, de itt, annyi év után, a koncentrációs tábor után, hirtelen szabadnak éreztem magam, és ettől szinte berúgtam. Köszönöm, hogy figyelmeztetett.

— Erről sohasem szabad megfeledkeznie.

Különösen ebben a semleges országban. Ravasz itt a rendőrség, nagyon ravasz... Más megbeszélnivalója nincs velem?

— Nekem? Semmi...

— Adja ide az útlevelét.

— Azt mondta nekem, hogy az útlevelet mindig tartsam magamnál...

— Mondta önnek, hogy ezentúl az én rendelkezésemre fog állni?

— Nem.

— No, ez rendjén is van, hiszen ez van az ön által nyújtott táviratban is. Gondolkodunk majd azon, hogyan rendezzük jobban az ügyet. Most ön...

— Én most visszamegyek a szállóba, lefekszem az ágyba, és kialszom magam.

— Nem... Én most a munkájára gondolok...

— Először kialszom magam — mondta Pleischner. — Arról ábrándozom, hogy alszom egy, két, három napot, aztán pedig elgondolkozhatom a munkáról. Minden kéziratot Berlinben hagytam. Különben majdnem kívülről emlékszem a műveimre...

A gestapós elvette Pleischner svéd útlevelét, és hanyagul az asztalra dobta.

— Holnapután két órakor jöjjön érte, a regisztrálást elintézzük a svéd követséggel. Illetőleg, megpróbáljuk elintézni: a svédek hajmeresztőén viselkednek, mennél tovább tart, annál pimaszabbak.

— Kicsodák? — kérdezte értetlenül Pleischner.

A gestapós elköhintette magát — kiesett a szerepéből, és hogy helyrehozza az elkövetett baklövést, rágyújtott, és hosszan eregette a füstöt, mielőtt válaszolt volna.

— A svédek minden Németországon keresztül jött személyben náci ügynököt sejtenek. Ezeknek a disznóknak mindegy, hogy miféle német az ember, Hitler ellen küzdő hazafi vagy Gestapo-besúgó.

— Ő nem említette, hogy regisztráltatnom kell magam a konzulátuson...

— Ez is a rejtjeles szövegben van. „Berlinben van a gazdája — gondolta a Gestapo-tiszt —, világos, hiszen ő maga mondta, hogy ott maradtak a kéziratai. Vagyis Berlinben fogjuk el a fickót... Ez siker. Csak ne siessük el — ismételte magában —, csak ne siessük el."

— Nos, köszönöm önnek — mondta Pleischner felállva. — A kávé tényleg kitűnő, hideg vízzel még inkább.

— Már közölte vele, hogy szerencsésen berendezkedett, vagy én üzenjem meg neki?

— Meg tudja ezt tenni az elvtársain keresztül?

„Kommunista — jegyezte meg a Gestapo-tiszt. — Ez érdekes, az ördög vigye el!"

— Igen, megcsinálom az elvtársakon keresztül, ön pedig a maga részéről tájékoztassa őt. Ne halogassa.

— Már ma meg akartam tenni, de sehol sem volt olyan bélyeg, amelyet a képeslapra kell ragasztanom.

— Holnaputánra elkészíttetem önnek a szükséges bélyeget, ha nem lehet kapni. Mit kell hogy ábrázoljon?

— A Mont Blanc meghódítását... Kék szín. Feltétlenül kék szín kell.

— Jól van. A képeslap itt van önnél?

— Nincs. A szállóban hagytam.

— Ez helytelen. Semmit sem szabad a szállóban hagyni.

— Ugyan — mosolyodott el Fleischner. — Közönséges képeslap, egy tucat ilyen képeslapot vásároltam Berlinben. A szöveget pedig megjegyeztem, úgyhogy semmiféle mulasztást nem követtem el...

A férfi az előszobában kezet szorított Pleischnerrel, és így szólt:

— Óvatosság, és még egyszer óvatosság, elvtárs. Vegye figyelembe: itt csak látszatnyugalom van.

— Figyelmeztetett erre. Tudom.

— Mindenesetre hagyja itt a címét.

— Virginia, Virginia Penzió.

— Amerikaiak laknak .ott?

— Miért? — lepődött meg Pleischner.

— Angol szó. Ők pedig többnyire olyan helyeken szállnak meg, ami az ő nyelvükön is érthető.

— Nem. Szerintem nincsenek ott külföldiek.

— Ezt ellenőrizzük. Ha meglát engem az önök penziójában, kérem, ne jöjjön oda hozzám, és ne üdvözöljön. Nem ismerjük egymást

— Rendben.

— Namármost... Ha valami rendkívüli történne önnel, akkor hívjon fel. Megjegyzi a telefonszámom? — És kétszer elmondta a számot.

— Igen — felelte Pleischner —, jó az emlékezőtehetségem. A latin minden gyakorlatnál jobban edzi az emlékezőtehetséget.

Kilépett a szálloda előcsarnokából, és lassan átment az utca túloldalára. Egy szőrmemellényes öregember lassan becsukta az állatkeres-

kedésének a spalettáit. A kalickában madarak ugráltak. Pleischner sokáig állt a kirakat mellett, és a madarakat bámulta.

— Valamit venni szeretne? — kérdezte az öreg.

— Nem, csak gyönyörködöm a madaraiban.

— A legérdekesebbek a boltban vannak. Én fordítva csinálom. — Az öreg láthatóan beszédes ember volt. — Mindenki a kirakatba rakja a legszembeötlőbb árut, én pedig úgy gondolom, hogy a madár, az nem áru. A madár, az madár. Sok író jár be hozzám, leülnek, és hallgatják a madarakat. Egyikük azt mondta nekem: „Mielőtt leszállok az új könyveim poklába, mint Orpheusz, meg kell hallgatnom a legszebb zenét, a madarakét. Különben nem dalolhatom el a világnak azt a dalt, amely megtalálja a maga Euridikéjét..."

Pleischner letörölte hirtelen kibuggyanó könnyeit, és a kirakattól távozóban, így szólt az öreghez:

— Köszönöm önnek.

1945. III. 12. (02 óra 41 perc)

— Miért nem szabad villanyt gyújtani? Kitől ijedt meg? — kérdezte Stirlitz.

— Nem öntől.

— Hát akkor jöjjön tapogatózva.

— Kiismerem már magam a házában. Kényelmes és csendes hely.

— Különösen, amikor bombáznak — hümmögött Stirlitz. — Szörnyen fáj a derekam, valahol alaposan átfázhattam. Megyek is a fürdőszobába az aszpirinért. Üljön le. Adja ide a kezét, itt a karosszék.

Stirlitz bement a fürdőszobába, és kinyitotta a gyógyszeresfiókot.

— A sötétben még hashajtót veszek be az aszpirin helyett — mondta, amikor visszatért a szobába —, eresszük le a rolókat, nagyon sűrű szövésűek, és gyújtsunk be a kandallóba.

— Én megpróbáltam lehúzni a rolót, de azt hiszem, titkos zára van.

— Ugyan, egyszerűén megakadnak a fában a gyűrűk. Mindjárt megcsinálom. De mi történt, öregem? Kitől fél ennyire?

— Müllertől.

Stirlitz elfüggönyözte az ablakot, és megpróbált világosságot nyújtani. Holthoff, amikor meghallotta a kapcsoló kattanását, így szólt:

— Kicsavartam a biztosítékot. Nagyon elképzelhető, hogy készüléket szereltek be önhöz.

— Kicsoda?

— Mi.

— Mi okból?

— Nos, éppen ezért jöttem el önhöz. Gyújtsa be a kandallóját, és üljön le. Kevés az időnk, és sok fontos kérdést kell megbeszélnünk.

Stirlitz meggyújtotta a száraz fát. A kandalló zúgni kezdett; különös kandalló volt:

kezdetben mindig zúgott, és csak akkor hallgatott el, amikor átmelegedett.

— Nos? — kérdezte Stirlitz, miután leült a tűzhöz közel. — Mi van önnel, barátom?

— Velem? Velem semmi. De mit tesz majd ön?

— Elvileg?

— Elvileg is...

— Elvileg arra számítottam, hogy megfürdöm, és egy jó nagyot alszom. Átfáztam, és halálosan kimerültem.

— Úgy jöttem önhöz, Stirlitz, mint jó barát.

— No elég — vonta össze Stirlitz a szemöldökét. — Mit ködösít és mesél itt összevissza, mint egy kisgyerek? Akar inni?

— Akarok.

Stirlitz hozta a konyakot, öntött Holthoffnak, és aztán magának. Némán ittak.

— Jó ez a konyak.

— Még? — kérdezte Stirlitz.

— Szívesen.

Még egyszer ittak, és akkor Holthoff, ujját ropogtatva, így szólt:

— Stirlitz, egész héten az ön ügyével foglalkoztam.

— Nem értem.

— Müller utasított, hogy titokban ellenőrizzem az ön ügyét a fizikusokkal.

— Ide figyeljen, mit beszél maga velem ilyen rejtélyesen, Holthoff? Mi köze van hozzám a letartóztatott fizikusnak? Miért ellenőrizte ön bizalmasan az én ügyemet, és miért keres ellenem Müller bizonyítékokat?

— Én ezt nem tudom önnek megmagyarázni, mivel én magam sem értek egy kukkot sem az egészből. Csak annyit tudok, hogy ön kegyvesztett lett.

— Én? — döbbent meg Stirlitz. — Hiszen ez őrültség! Vagy a főnökeink veszítették el a fejüket ebben a zűrzavarban!

— Stirlitz, éppen maga tanított engem elemző és nyugodt magatartásra!

— Még maga mondja, hogy még nyugodt is legyek? Azok után, amiket nekem mondott? Hát nem vagyok nyugodt. Fel vagyok háborodva. Azonnal megyek Müllerhez...

— Alszik. És ne siessen hozzá. Előbb hallgasson meg engem. Elmondom, mit sikerült találnom a fizikusok ügyével kapcsolatban. Ezt még nem meséltem el Müllernek, önre vártam.

Stirlitznek szüksége volt egy pillanatra, hogy Összeszedje a gondolatait, és ellenőrizze magát, nem maradt-e valamilyen, első pillantásra talán jelentéktelennek látszó kompromittáló adat a kihallgatásai során feltett kérdésekben, a válaszokról készült feljegyzések formájában vagy a részletek iránti fölösleges érdeklődésében.

„Hogyan fog viselkedni Holthoff? — töprengett Stirlitz. — Idejönni, és elmondani, hogy a Gestapo bizalmasan foglalkozik az ügyemmel, ez bizony agyonlövéssel fenyegető dolog. Holthoff meggyőződéses náci, mi történt vele? Lehet, hogy Müller megbízására puhatolózik körülöttem? Aligha. Nincsenek itt az emberei, meg kell értenie, hogy ilyen beszélgetés után előnyösebb, ha elrejtőzöm. Most nem negyvenhármat írunk, a front itt van a közelben. Saját kezdeményezéséből jött? Hm, hm... Nem olyan okos, hogy komoly játékba kezdjen. Noha a ravaszkodásban kitűnő. Nem nagyon értem az ilyen naiv ravaszságot, de épp a naiv ravaszság játssza ki olykor a logikát és a józan észt."

Stirlitz megfordította a lángra kapott fahasábokat, és így szólt:

— No, ki vele.

— Ez nagyon komoly dolog.

— Van valami a világon, ami nem komoly?

— Három szakértőt hívattak Schumann hivatalából.

Schumann a Wehrmacht szakértője volt az új fegyver ügyében, az emberei a maghasadás

problémáival foglalkoztak.
— Én is szakértőket hívattam onnan, amikor önök lecsukták Rungét.
— Igen. Rungét mi csukattuk le, a Gestapo, de miért ön foglalkozott vele a felderítésnél?
— Ezt ön nem érti?
— Nem, nem értem.
— Runge Franciaországban és Amerikában tanult. Talán nehéz kitalálni, milyen fontosak az ottani kapcsolatai? Mindannyiunkat az tesz tönkre, hogy hiányzik belőlünk a problémalátás merészsége és vakmerősége. Félünk szabadjára ereszteni a képzelő erőnket. Innentől odáig, egy lépést sem oldalra. Ez a mi fő hibánk.
— Így van — helyeselt Holthoff. — önnek igaza van, nincs miről vitatkoznom. A részletekről azonban kész vagyok vitatkozni. Runge azt állította, hogy azt kell vizsgálni: miképpen nyerhetnénk plutóniumot magas rádioaktivitású anyagokból, és éppen ezt vetették a szemére a tudományos opponensei is. Ők is jelentették fel, kényszerítettem őket, hogy ezt beismerjék.
— Ebben én nem kételkedtem.
— No, és most a londoni embereink jelentették, hogy Rungénak igaza volt! Az amerikaiak és az angolok az ő útját követték! Ő pedig itt ült nálunk, a Gestapónál!
— Önöknél, a Gestapónál! — javította ki. Stirlitz. — Önöknél, Holthoff. Nem mi fogtuk el őt, hanem önök. Nem mi hagytuk jóvá az ügyet, hanem önök: Müller és Kaltenbrunner. És nem nekem, nem önnek, nem Schumann-nak, hanem neki zsidó a nagymamája, márpedig ő eltitkolta...
— Na és, ha a nagypapája is háromszorosan zsidó volt! — tört ki Holthoff. — Nem mindegy, ki volt a nagyapja, ha bennünket szolgált, méghozzá fanatikusan szolgált?! És mi hittünk a gazembereknek!
— Gazembereknek?! A mozgalom régi tagjai nak! Kipróbált árjáknak! Olyan fizikusoknak, akiket a Führer személyesen tüntetett ki!
— Jól van, jól van! Rendben van... Minden igaz. Igaza van. Adjon még egy kis konyakot!
— A dugót nem dobta ki?
— A bal kezében van, Stirlitz.
— Nem arról beszélek, hanem a biztosítékról.
— Nem. Azok ott vannak a kisasztal fiókjában a tükör mellett.
Holthoff egy hajtásra kiitta a konyakot — fejét hevesen hátra vetette.
— Sokat iszom mostanában — mondta.
— Szeretném tudni, ki iszik mostanában keveset ?
— Az, akinek nincs pénze — tréfálkozott Holthoff. — Szerencsétlenek.
— Valaki azt mondta, hogy a pénz fémbe vert szabadság.
— Így van — helyeselt Holthoff. — No és mit gondol, hogyan dönt Kaltenbrunner, ha jelentem neki az ellenőrzés eredményeit?
— Az ellenőrzés eredményeit először Müllernek kell jelentenie. Ő adott parancsot Runge letartóztatására.
— De ön folytatta le az ügyét ennek a Rungénak.
— Valóban, én folytattam le, a feletteseim utasítására, parancsot teljesítve.
— És ha ön elengedte volna, akkor már fél évvel ezelőtt messze előrehaladtunk volna a megtorlófegyver létrehozásában.
— Tudja ezt ön bizonyítani?
— Már bebizonyítottam.
— És minden fizikus egyetért önnel?
— A többség. Azoknak a többsége, akiket beszélgetésre idéztem. Szóval, mi fog történni magával?
— Semmi — felelte Stirlitz. — Mindent összegezve, semmi. A tudományos kutatás

eredményeit a gyakorlat igazolja. Hol vannak ezek az igazolások?

— Nálam. A zsebemben.

— Úgy...

— Igen, így. Kaptam valamit Londonból. A legfrissebb hírek. Ez halálos ítélet az ön számára.

— Mit óhajt, Holthoff? Ön valahová ki akar lyukadni, igaz?

— Kész vagyok még egyszer megismételni: Ön akarva vagy akaratlanul szabotálta a megtorlás fegyverének létrehozását szolgáló munkát. Ön akarva vagy akaratlanul, ahelyett, hogy száz fizikust kérdezett volna ki, megelégedett egy tucattal, s noha ők érdekeltek voltak Runge elszigetelésében, az ő vallomásaik alapján elérte, hogy Runge útját ellenségesnek és távlatnélkülinek ismerjék el!

— Szóval, ön arra szólít fel engem, hogy ne higgyek a Führer igaz harcosainak, akikben megbízik Keitel és Göring, és védelmembe vegyek egy embert, aki az atomok vizsgálatának amerikai módszere mellett van? Erre szólít fel engem? Arra szólít fel, hogy higgyek Rungénak, akit letartóztatott a Gestapo, márpedig a Gestapo senkit sem tartóztat le csak úgy, és ne higgyek azoknak, akik segítséget nyújtottak a leleplezéséhez?

— Mindez logikusnak látszik, Stirlitz. Mindig irigyeltem az ön pontos logikai céltudatosságát; most Müllert támadja, aki parancsot adott Runge letartóztatására, engem támad, aki zsidót védek, s ezzel a hűség emlékművévé magasodhat a csontjainkon. Hát jó. Tapsolok önnek, Stirlitz. De nem ezért jöttem: Runge — ön elég előrelátóan gondoskodott erről —, táborban van, de az SS-lakótelep külön kis villájában lehetősége van arra, hogy elméleti fizikával foglalkozzék. Stirlitz, elmondom önnek a leglényegesebbet; borzasztó zűrzavarba kerültem... Ha jelentem az ellenőrzés eredményeit Müllernek, ő ebből megérti, hogy önnek van ellene fegyvere. Igen, valóban ő adott parancsot Runge letartóztatására. Ha azt mondom neki, hogy az ellenőrzés eredményei ön ellen szólnak, ez őt is közvetett csapással fenyegeti. Engem viszont két oldalról is fenyeget támadás, bármily nevetségesen hangzik is ez. Az ő részéről azért, mert a következtetéseimet még újra és újra átvizsgálja... Ön pedig... Nos, már elmondta az imént, hogyan szándékozik megtámadni engem. Mit tehetek én, egy Gestapo-tiszt? Mondja meg ön, a hírszerző tiszt.

„No csak, mire akar kilyukadni? — hökkent meg Stirlitz. — Provokáció, vagy sem? Ha provokál, akkor világos, hogyan kell cselekedni. Na és, ha felhívás a keringőre? Lám, hogy szökdösnek a hajóról. Mint a patkányok. Nem véletlenül beszélt a Gestapóról és a hírszerzésről. Hát így vagyunk. Világos. Korai válaszolni. Még korai."

— Mi a különbség? — vonta meg a vállát Stirlitz. — Gestapo vagy hírszerzés? Minden vitánk ellenére ugyanazt az ügyet szolgáljuk.

— Ugyanazt — helyeselt Holthoff. — Csakhogy minket úgy ismer a világ, mint hóhérokat és rombolókat, minket, a Gestapo embereit, miközben önök: ékszerészek és illatszerészek, önök: a politikai hírszerzés. Önökre minden rendszernek és minden államnak szüksége van, mi azonban a birodalomhoz tartozunk: vele emelkedünk, és vele süllyedünk...

— Azt kérdezi tőlem, mit tehetünk?

— Azt.

— És mit javasol ön?

— Először szeretném meghallgatni önt.

— Ha abból indulok ki, hogy kicsavarta a biztosítékot, és arra kért, hogy eresszem le a függönyt...

— A függöny leeresztését ön javasolta.

— Igen? Ördögbe is, én azt hittem, ezt is ön javasolta. Jól van, nem ez a lényeg. Ki akar szállni a játékból?

— Van önnek „ablaka" a határon?

— Mondjuk.
— Elmennénk hármasban a semlegesekhez.
— Hármasban?
— Igen. Éppen hogy hármasban: Runge, ön meg én. Egy nagy fizikust mentünk meg a világnak. Itt megmentem én, ön pedig megszervezi a szökését. Különben is: vegye figyelembe, nem én lettem kegyvesztett, hanem ön. Márpedig tudja, mit jelent az, Müllernél kegyvesztettnek lenni? Nos? Várom a válaszát.
— Akar még konyakot?
— Akarok.
Stirlitz felállt, lassan odalépett Holthoffhoz, az odanyújtotta a poharát, és Stirlitz ebben a pillanatban teljes erejéből fejbe vágta a súlyos, csiszolt üveggel. Az üveg szétrepült, a sötét színű konyak Holthoff arcára ömlött.
„Helyesen tettem — gondolta Stirlitz, miközben a Horch gázpedáljára lépett. — Nem tehettem másképp. Még ha őszintén jött is hozzám, akkor is helyesen cselekedtem. Vesztettem a részletkérdésben, de megnyertem valami többet: Müller teljes bizalmát."
Mellette, a kocsi vörös bőrborítású ajtajának dőlve hevert — félig fekvő helyzetben — Holthoff. Eszméletlen volt.

Amikor Holthoff azt mondta, hogy Müller alszik, hazudott. Müller nem aludt. Épp az imént jelentették a rejtjelfejtő központból: azok a számok, amelyek az orosz rádiósnő titkosírásának az alapját alkották, egybeesnek egy titkosírással, amelyet az orosz hírszerző berni konspiratív lakását elfoglaló emberek szereztek meg. „Eszerint — feltételezte Müller — az orosz rezidens új kapcsolatot keresett, vagy mert úgy vélte, hogy a rádiósai elpusztultak a légitámadás idején, vagy mert megérezte, hogy valami történhetett velük." — Müller eközben állandóan megpróbálta kiszorítani emlékezetéből ama baljós ujjlenyomatokat, amelyet az orosz adóvevőn és Bormann közvetlen vonalának telefonkagylóján találtak, de mennél inkább igyekezett kiszorítani ezt a fejéből, annál jobban zavarták őt a gondolkodásban ezek a baljós ujjlenyomatok. Húszéves rendőrségi munkája során különleges vonásra tett szert: először az érzéseire, az intuícióira hallgatott, és csak aztán ellenőrizte ezt a megérzést a tény elemző feldolgozásával. Ritkán tévedett: akkor is, amikor a weimari köztársaság szolgálatában szétverte a nácik tüntetéseit, akkor is, amikor átment a ná-
cikhoz, és koncentrációs táborba küldte a weimari köztársaság vezetőit, akkor is, amikor Himmler minden megbízatását végrehajtotta, s akkor is, amikor Kaltenbrunner felé kezdett vonzódni — az érzékei sohasem hagyták cserben. Tudta, hogy Kaltenbrunner aligha felejtette el a Stirlitzcel kapcsolatos megbízatást. „Vagyis történt valami, mégpedig magas szinten. De mi történt és mikor?" — azt Müller nem tudta. Ezért is bízta meg Holthoffot, hogy menjen el Stirlitzhez, és ott „játssza meg magát"; ha Stirlitz másnap hozzá fordulna, hogy beszámoljon neki Holthoff „viselkedéséről", akkor nyugodtan a páncélszekrénybe teheti az ügyet, és befejezettnek tekintheti. Ha Stirlitz belemegy Holthoff javaslatába, akkor viszont nyílt kártyákkal mehet ő Kaltenbrunner elé, és jelentheti neki az „ügyet", munkatársának adataira támaszkodva.
„Jól van — folytatta a töprengést. — Megvárjuk Holthoffot, és akkor majd meglátjuk. No és az orosz zongoristalány? Nyilvánvalóan, miután a főnöke Svájcon keresztül próbált kapcsolatot keresni, a lányt a magunk módszerével is megközelíthetjük, nem pedig Stirlitz lélekmentő beszélgetéseivel. Lehetetlen, hogy csupán a főnökei eszköze lett volna. Valamit tudnia kell. Gyakorlatilag egyetlen kérdésre sem válaszolt. Időnk pedig nincs. A Bernből jött titkosírás kulcsa pedig ugyancsak a fejében lehet. Ez az utolsó esélyünk."
Végig se tudta gondolni: az ajtó kitárult, és Stirlitz jött be. Hóna alatt tartotta a vérrel borított Holthoffot — csuklóját krómozott bilincsek fogták össze a hátán.
Müller észrevette, milyen zavart arckifejezéssel áll az ajtóban Scholz, a szárnysegéde, és így

szólt:

— Stirlitz, maga megőrült.

— Én az eszemnél vagyok — mondta Stirlitz, és megvetően a fotelba lökte Holthoffot. — Ez itt azonban vagy megőrült, vagy áruló lett.

— Vizet — nyitotta szóra cserepes ajkát Holthoff. — Adjatok vizet!

— Adjanak neki vizet — mondta Müller. — Mi történt? Magyarázza meg értelmesen.

— Először ő magyarázza meg értelmesen — mondta Stirlitz. — Én inkább megírom értelmesen.

Vizet adott Holthoffnak, majd visszatette a poharat a tálra, amelyen a vizeskancsó állt.

— Menjen a szobájába, és írja meg, amit szükségesnek tart megírni — mondta Müller. — Mikorra tudja megcsinálni?

— Röviden tíz perc múlva. Részletesen holnap.

— Miért holnap?

— Mert ma még van néhány sürgős dolgom, amelyeket el kell végeznem. Meg ez se áll lábra korábban. Távozhatok?

— Kérem — felelte Müller.

És Stirlitz kiment a szobából. Müller kiszabadította Holthoff csuklóját a bilincsek közül, töprengve odalépett a kisasztalhoz, amelyen a pohár állt. Két ujjával óvatosan megemelte a poharat, és a fény felé fordította. Világosan kirajzolódott Stirlitz ujjlenyomata. Egyike volt azoknak, akiktől még nem tudott ujjlenyomatot venni. Anélkül hogy éppen Stirlitzre gyanakodnék, inkább ama szokásának engedve, hogy a dolgokat végigvigye, Müller hívatta Scholzot, és így szólt:

— Másolják le az ujjlenyomatot erről a pohárról. Ha alszom, ne ébresszenek fel. Szerintem nem túl sürgős az ügy.

A szakértők adatai megdöbbentették Müllert. Stirlitznek a poháron hagyott ujjlenyomata megegyezett a telefonkagylón találttal, s — ami a legszörnyűbb — az orosz adó-vevőn talált ujjlenyomattal.

„HEINRICH HIMMLER Birodalmi SS-vezetőnek személyesen

Kedves Reichsführerem!

Épp most tértem vissza, a főhadiszállásomra Svájcból.

Tegnap én és Dollmann magunkkal vittük Parri és Usmiani olasz nacionalista felkelőket, és elindultunk Svájcba. A határátlépést a lehető leggondosabban előkészítettük. Zürichben Parrit és Usmianit befektettük a Girslanden-Klinikre, az előváros egyik legelőkelőbb kórházába. Úgy látszik, Dulles és Parri között régi keletű a barátság; az amerikaiak a jelek szerint a partizándicsfény övezte új kormányt nem kommunistákból, hanem inkább monarchistákból vagy olyan elszánt nacionalistákból állítják össze, akik csak az utóbbi időben szakítottak a Ducéval, miután a mi csapataink kénytelenek voltak bevonulni Olaszországba.

Hewsman jött értünk, és elvitt bennünket Dulleshoz, konspiratív lakására. Dulles már várt bennünket. Tartózkodó volt, de jóindulatú. Az ablak mellett ült, háttal a fénynek, és soká hallgatott. Először Hewernitz szólalt meg.

Megkérdezett engem:

— Nem önök segítettek Matild Gedewils kérésére kiszabadítani Romano Guardini, olasz foglyot?

Semmi határozott választ nem adtam, mivel ez a név nem volt ismerős számomra. »Lehet - gondoltam —, hogy ez az ellenőrzés egy formája.«

— Nagy katolikus filozófus — folytatta Hewernitz —, igen kedves minden gondolkodó európai számára.

Én »rejtélyesen« elmosolyodtam, eszembe idézve mindazt, amit a mi nagy színészünktől, Schellenbergtől tanultam.

— Tábornok — kérdezte meg tőlem Hewsman —, tisztában van azzal, hogy Németország elvesztette a háborút?

Felismertem, hogy ezek az emberek afféle autodaféra akarnak vinni, hogy számomra személyesen is megalázó legyen. Ugyanígy viselkedtem én is annak idején, ha valamely a rendszerrel szemben, ellenzéki politikust a magam emberévé akartam tenni.

— Igen — válaszoltam.

— Tisztában van-e azzal, hogy a lehetséges tárgyalások kiindulópontja csak egy lehet: a feltétel nélküli kapituláció?

— Igen — feleltem, miután világos volt számomra, hogy maguknak a tárgyalásoknak a ténye fontosabb, mint a tárgyalások témája.

— Amennyiben — folytatta Hewsman — ennek ellenére Himmler birodalmi vezető nevében kíván beszélni, akkor ezzel meg is szakadtak a tárgyalások: Mister Dulles kénytelen lesz kitérni előlük.

Dullesra néztem: nem láthattam az arcát, mert a fény a szemembe világított, de láttam, amint helyeslőleg bólintott, noha továbbra is

hallgatott, és egy szót sem ejtett. Megértettem, hogy ez formai kérdés, mivel ők is tökéletesen tisztában voltak azzal, kinek a hevében beszélhet egy magas rangú SS-tábornok. Nevetséges és megalázó helyzetbe hozták magukat ezzel a kérdéssel. Természetesen azt is felelhettem volna neki, hogy én csak Mister Dullesszal óhajtok beszélni, ha azonban megtudom, hogy ő a zsidó monopoltőke képviselője, menten abbahagyom a vele való érintkezést, Várták a válaszomat. És én így feleltem:

— Bűnnek tartanám a nagy német államiság ellen, amely a civilizáció előőrse Európában, ha most tovább harcolnánk, kivált, hogy most egy asztalhoz kerülhetünk, a tárgyalóasztalhoz. Kész vagyok az egész szervezetemet, márpedig ez a legnagyobb szervezet egész Olaszországban, az SS-t és a rendőrséget, a szövetségesek rendelkezésére bocsátani a célból, hogy befejezzük a háborút, és ne engedjük meg kommunista bábkormány létrehozását.

— Annyit jelent ez — kérdezte Dulles —, hogy az ön SS-ei harcba lépnek Kesselring Wehrmachtja ellen?

Megértettem, hogy ennek az embernek komolyak a szándékai. Ez pedig a jövőről folytatott reális beszélgetés záloga.

— Nekem rendelkeznem kell az önök garanciáival ahhoz — feleltem én —, hogy érdemben és bizonyítékok birtokában beszélgessek Kessel-

ring tábornaggyal.

— Ez természetes — helyeselt Dulles. Folytattam:

— Önöknek meg kell érteniük, hogy amint Kesselring parancsot ad a kapitulációra itt, Olaszországban, ahol több mint másfél millió katona felett rendelkezhet, ezzel a többi frontokon is, elsősorban a nyugati és a skandináv fronton, Norvégiában és Dániában, megindul a láncreakció.

Azzal is tisztában voltam, hogy ezen a fronton, az első beszélgetésen ki kell raknom az adumat is.

— Amennyiben garantálják a tárgyalások folytatását, úgy kötelezettséget vállalok arra nézve, hogy nem engedem szétrombolni Olaszországot, ahogyan azt a Führer parancsára tervbe vették. Parancsot kaptunk, hogy minden képzőművészeti galériát és ókori műemléket semmisítsünk meg, vagyis hogy a földdel tegyünk egyenlővé mindent, ami az emberiség történetéhez tartozik. Én, a személyemet fenyegető veszély ellenére, már megmentettem, és titkos rejtekhelyemen tartok egy csomó képet az Uffiziból és a Pittiből, valamint Victor Emmanuel király érmegyűjteményét.

S ezzel az asztalra raktam az általam elrejtett képek listáját. Tizian, Bottícelli, El Greco volt

közöttük. Az amerikaiak abbahagyták a tárgyalásokat, hogy ezt a listát tanulmányozhassák.

— Mennyit érhetnek ezek a képek? — kérdeztek engem.

— Felbecsülhetetlen értékűek — feleltem, de hozzátettem: — Gondolom, több mint százmillió dollár értékűek.

Hewernitz mintegy tíz percig beszélt a reneszánsz korabeli képekről s ennek, a korszaknak Európa technikai és filozófiai fejlődésére gyakorolt hatásáról. Aztán a beszélgetésbe bekapcsolódott Dulles is. Váratlanul, minden átmenet nélkül kapcsolódott be. Ezt mondta:

— Én kész vagyok tárgyalni önnel, tábornok. Garantálnia kell azonban, hogy semmiféle más kapcsolatba nem lép a szövetségesekkel. Ez az első feltétel. Remélem azzal is tisztában van, hogy a tárgyalások tényéről csak azok tudhatnak, akik itt jelen vannak.

— Akkor nem köthetünk békét — mondottam én —, mivelhogy ön nem elnök, én pedig nem vagyok kancellár.

Kölcsönösen és hallgatva egymásra mosolyogtunk, s ily módon megértettem: egyetértenek azzal, hogy tájékoztassam Önt a tárgyalásokról, és további utasításokat kérjek Öntől. Ezt a levelet Kesselring tábornok szárnysegédével küldöm, aki elkíséri a főnökét Berlinbe. Ezt az embert a lehető leggondosabban ellenőriztem, Ön emlékezni fog rá, hiszen Ön hagyta jóvá a jelölését, amikor Kesselringhez küldtek, hogy tájékoztasson minket a tábornagy és Göring birodalmi marsall kapcsolatairól.

Az amerikaiakkal a közeli napokban tartjuk meg következő találkozónkat.

Heil Hitler!

Az Ön Karl Wolffja"

Wolff igazat írt. A tárgyalások valóban ebben vagy csaknem ebben a formában zajlottak. Csak azt hallgatta el, hogy visszafelé, Olaszországba menet, a kupéban négyszemközti, hosszú beszélgetést folytatott Hewsmannel és Weibellel. Németország leendő kormányának összetételéről tárgyaltak. Megbeszélték, hogy a kancellár Kesselring lesz, a külügyminiszter von Neurath SS-Gruppenführer, Csehország és Morvaország egykori Gauleitere, a pénzügyminiszter Hjalmar Schacht, a nemzetiszocialista párt tiszteletbeli tagja, a belügyminiszter pedig Karl Wolff SS-Obergruppenführer. Ebben a kormányban azonban Himmlernek nem szántak tárcát.

1945. III. 12. (08 óra 02 perc)

Stirlitz pedig Horchján teljes sebességgel a svájci határ felé tartott. Mellette az elcsendesedett, sápadt lelkész ült. Stirlitz Franciaországra kapcsolta a rádiót — Párizs a fiatal Edith Piaf hangversenyét közvetítette. Hangja meleg volt, erős, a dalok szövege egyszerű, minden rafináltság nélküli.

— Az erkölcsök teljes lezüllése — mondta a lelkész —, nem, nem korholásképpen mondom, csupán hallgatom ezt a nőt, és állandóan Handelre, Bachra gondolok. Régebben igényesebbek voltak a művészet emberei: együtt haladtak a hittel, és extra feladatokat tűztek ki maguk elé. És ez? Így a piacokon beszélnek...

— Jól van, atyám... Ezeket a témákat majd megbeszéljük a háború után. Most még egyszer ismételje meg, hogy mit kell tennie Bernben.

A lelkész beszélni kezdett. Elmondta, amit Stirlitz az utóbbi három órában elmagyarázott neki. Stirlitz, miközben a lelkészt hallgatta, folytatta a töprengést: „Igen, Käthe ottmaradt nálunk. De ha elvittem volna Käthét, elcsípték volna a lelkészt, a jelek szerint vele is foglalkozik valaki a Gestapóból. És akkor az egész akció megbukik, és Himmler összeszűrheti a levet azokkal, Bernben... Käthe, ha valami előre nem látott dolog történik,

márpedig történhet, noha nem muszáj, hogy történjék, esetleg beszél rólam, ha kínozzák a gyereket. A lelkész azonban már munkájához látott, és Pleischner is teljesíteni fogja a megbízásomat... A táviratnak már otthon kell lennie. Se a lelkész, se Pleischner nem tudja, mit indítottak útnak az akciómban. Minden rendben lesz. Nem engedem meg Himmlernek, hogy »tárgyalóasztalhoz üljön« Bernben. Ez nem fog menni. Müller semmit se tud az »ablakom«-ról, a határőrök pedig semmit se fognak mondani neki róla, mivelhogy én a Reichsführer utasításait hajtom végre. Következésképpen a lelkész ma már Svájcban lesz. Holnap pedig elkezdi megvalósítani a dolgomat. A dolgunkat, hogy pontosabban fejezzem ki magam."

— Nem — mondta Stirlitz, felrezzenve töprengéseiből. — Ne a kék teremben rendezze a találkozásokat, hanem a rózsaszínűben.

— Én azt hittem, hogy egyáltalán nem figyel rám.

— Figyelmesen hallgatom önt. Folytassa, kérem.

„Ha a lelkész elmegy, és minden rendben lesz, akkor kiszedem onnan Käthét. Akkor nyílt kártyákkal játszhatom. Ők egyre szorosabbra zárják a gyűrűt, itt még Bormann se segíthet... Az ördög ismeri őket. Käthével az »ablak«-on keresztül megyek el. Úgy látom, hogy a játék lassan végéhez ér. Ha viszont folytatni lehet, bizonyítékuk nincs, és nem lehet, akkor Käthét csak úgy vihetem el, ha Schellenbergen keresztül alibit biztosítok magamnak. Oda kell mennem hozzá, jelentéstételre, haza vagy Hohenliechenbe, mindig ott van Himmler mellett, kiszámítani az időt, elküldeni az őrséget a konspiratív lakásból, szétverni az adó-vevőt, és elvinni Käthét. A lényeg az idő és a sebesség kiszámítása. Hadd keressék. Nem sok idejük van a keresésre. Abból ítélve, ahogy Müller megrökönyödött, amikor meglátta Holthoffot a betört koponyájával, alighanem ő bízta meg, hogy nálam szaglásszék. De nem dolgozott volna olyan pontosan, ha nem önmagát játszotta volna, ha a feladott szerepe nem őszinte gondolataira épült volna. És még nem biztos, mit tett volna, ha belementem volna, hogy vele és Rungéval menjünk el. Lehet, hogy jött volna. Nagyon is lehetséges. Hiszen emlékszem, hogy nézett rám a csillagász kihallgatásán, és hogyan beszélt akkor... Helyesen játszottam vele. A hirtelen utat egyrészt Schellenberggel, másrészt Bormann-nal fedezem. Most a lényeg — Käthe. Holnap reggel haza se megyek, egyenest hozzá indulok. Ámbár nem szabad. Sosem szabad vaktában hazardírozni."

— Helyes — mondta Stirlitz —, nagyon helyes, hogy erre is figyelmet fordított: a második taxiba üljön, hagyja menni az elsőt, és semmiképp se üljön véletlenül arra járó kocsikba. Egyébként számítok arra, hogy a kolostorbeli barátai (a kolostort megneveztem már) segítségére lesznek. És szeretném még egyszer megismételni: minden megeshet önnel. Minden. Ha a legkisebb óvatlanságot követi el, fel se fogja, hogyan kerül majd ide, Müller pincéjébe. De ha ez megtörténik, akkor tudja meg, hogy az én nevem — még ha lázálomban, vagy kínzások közepette is — egyetlenegyszer kiejti, biztos halálomat jelenti, s velem együtt az ön nővérének és rokonainak a halálát is. Ha engem néven nevez, semmi se menti meg többé a szeretteit. Ez nem fenyegetés, értse meg, csupán a realitás, amelyet ismerni kell, és amelyről sohasem szabad elfeledkezni.

Stirlitz a pályaudvar előtti tértől mintegy száz méterre hagyta a kocsiját. A határőrs kocsija a megbeszélt helyen várta. A kulcs a gyújtás zárában állt. A kocsi ablakát szándékosan sárral fröcskölték be, hogy ne lehessen felismerni a bennülőket. A hegyekben, megbeszélés szerint, síléceket dugtak a hóba, mellettük síbakancs állt.

— Vegye fel — mondta Stirlitz.

— Azonnal — válaszolta suttogva a lelkész —, csak reszket a kezem, kissé magamhoz kellene térnem.

— Beszéljen normálisan, itt senki se hall bennünket.

A hó a völgyben ezüstös volt, a szurdokokban feketéllett. Valahol a távolban víllanytelep

motorja zúgott; de csak időnként hallatszott a szélzúgás szünetében.

— Nos — mondta Stirlitz —, szerencsés utat, atyám.

— Áldja meg önt az Isten — felelte a lelkész, és esetlenül indult el a sítalpakon abban az irányban, amelyet Stirlitz megmutatott neki.

Két ízben is elesett, éppen a határsávon. Stirlitz az autó mellett állt, egészen addig, amíg a lelkész nem kiáltott át kétszer a szurdok túlsó felén feketéllő erdőből. Onnan a fogadó már csak néhány lépésre van. Minden rendben. Most már csak Käthén kell segíteni.

Stirlitz visszatért a pályaudvar előtti térre, átült a saját kocsijába, hajtott vagy húszkilométernyit, aztán úgy érezte, hogy menten elalszik. Az órájára nézett: második napja, hogy talpon volt.

„Alszom egy félórácskát — mondta magában —, különben egyáltalán nem jutok vissza Berlinbe."

Pontosan húsz percet aludt. Aztán kortyolt egyet a lapos konyakosüvegből, és mellével a kormánykeréknek dőlve, teljes gázt adott. A Horch szupererős motorja egyenletesen és erősen berregett. A sebességmérőn a nyíl a 150-es felé közeledett. Az országút üres volt. Lassacskán hajnalodott. Stírlitz, hogy el ne aludjék, pajzán francia dalocskákat énekelt hangosan.

Amikor ismét elfogta az álmosság, megállította a kocsit, és hóval dörzsölte be az arcát, az út szélén egészen kevés hó maradt, s az is kékes, likacsos volt. És a falvak, amelyeken át Stirlitz haladt, ugyancsak kékes, békés színűek voltak: Németországnak ezt a részét nemigen bombázták a szövetségesek, s ezért az apró, piros tetejű házak pontosan és harmonikusan rajzolódtak a tájba, akárcsak a kék fenyőerdők, üvegesen áttetsző, rohanó hegyi folyók vagy a jégtől már megszabadult tavak sima tükre.

Rolf akkor ért oda a házhoz, amelyben Käthe lakott, amikor a nap még fagyosnak, füstösnek látszott. Az ég színtelen volt és magas — november végén szokott ilyen lenni, az első fagy előtt. A tavaszra csupán a féktelen vidámságú verébcsivitelés és a galambok turbékolása emlékeztetett.

— Heil Hitler! — üdvözölte őt Barbara, felemelkedve a helyéről. — Éppen most volt...

Rolf nem hallgatta végig, és így szólt:

— Hagyjon bennünket magunkra.

Barbara eddigi mosolygó arca nyomban megkeményedett, „szolgálati" vonásokat öltött, és a lány átment a másik szobába. Amikor kinyitotta az ajtót, Käthe meghallotta a fia hangját — ezek szerint felébredt, és enni kér.

— Engedje meg, hogy megszoptassam a kicsit — mondta Käthe —, különben nem hagy majd dolgozni bennünket.

— A kicsi várhat.

— De hát ez lehetetlen. Meghatározott időben kell szoptatni.

— Jól van. Megszoptathatja, ha válaszol a
kérdésemre. Kopogtak az ajtón.

— Dolgunk van! — kiáltott Rolf.

Az ajtó kinyílt: Helmut állt az ajtóban, a gyerekkel a karján.

— Ideje megszoptatni — mondta —, a kisfiú nagyon éhes.

— Majd vár! — kiáltotta Rolf. — Csukja be az ajtót!

— Igen, de... — kezdte Helmut, de Rolf felállt, gyorsan odalépett az ajtóhoz, és becsukta a légnyomástól megőszült SS-katona előtt.

— Így. Tudomásunkra jutott, hogy ön ismeri a rezidensét.

— Már megmagyaráztam.

— Ismerem a magyarázatait. Olvastam őket, és hallgattam a magnetofonfelvételt is. Teljesen kielégítettek, egészen ma reggelig. Ám ma reggel óta nem elégítenek ki.

— Mi történt ma reggel?

— Valami. Vártuk, hogy megtörténjék, mert mindent tudtunk kezdettől fogva. Bizonyítékokra volt szükségünk. És megkaptuk. Hiszen nem tartóztathatunk le senkit, ha nincs bizonyítékunk: tárgyi, bizonyíték, tény vagy legalább két tanúvallomás. Nos, most megkaptuk a bizonyítékot.

— Szerintem én nem tagadtam; meg, kezdettől fogva...

— Ne játsszon, kérem, ne játsszon! Nem önről van szó! És ön nagyon jól tudja, kiről van szó.

— Nem tudom, kiről van szó. És nagyon kérem önt: engedje meg, hogy megszoptassam a gyereket.

— Előbb mondja meg, mikor és hol találkozott a rezidenssel, majd aztán megszoptathatja a gyereket.

— Én már megmagyaráztam annak az úrnak, aki letartóztatott, hogy se a rezidens nevét, se címét, se őt magát nem ismerem.

— Ide figyeljen — mondta Rolf —, ne játssza meg az ostobát

Nagyon fáradt volt, mert Müller közeli munkatársai egész éjszaka nem aludtak, hanem szektoronként figyelték Stirlitz autóját. A háza mellett is lesben álltak, meg emellett a konspiratív adó-vevős lakás mellett is, de Stirlitz, mint aki felszívódott. Müller egyébként megtiltotta, hogy az RSHA-ban bárkinek is elmondják, hogy Stirlitz után kutatnak, még Kaltenbrunnernek se, Schellenbergnek pedig még kevésbé. Müller maga akarta lejátszani a partit: tudta, hogy bonyolult lesz. Tudta, hogy Bormann a teljes jogú gazdája azoknak a hatalmas összegeknek, amelyeket Svédország, Svájc, Brazília, sőt — fedőszemélyeken keresztül — még az Egyesült Államok bankjaiban is elhelyeztek. Bormann nem felejti az érdemeket, de nem felejti a rosszat sem. Mindent feljegyez, ami valamiképpen Hitlerrel kapcsolatos, még a zsebkendőjén is. De semmit sem jegyez fel, ha őróla magáról van szó: az ilyesmit csak megjegyzi. Ezért ezt a partit a Bormannt felhívó és vele találkozó Stirlitzcel a Gestapo-főnök egyedül játszotta. Minden egyszerű lenne és érdektelen, ezzel a Stirlitzcel, ha nem telefonál Bormann-nak, és nem találkozik vele. A háromszög bezárult: Stirlitz, a berni titkosírás, az orosz rádiósnő. És ez a háromszög Bormann hatalmas fundamentumán nyugodott. Ezért nem aludt a Gestapo-főnök és legközelebbi munkatársai, ezért merültek ki a végletekig valamennyien, amíg felállították a csapdákat, a döntő párviadalra készen.

— Nem beszélek többet — mondta Käthe. — Mindaddig hallgatok, amíg nem engedi meg, hogy megszoptassam a gyereket.

Az anya logikája ellentétes a hóhér logikájával. Ha Käthe hallgatott volna a gyerekről, akkor neki kellett volna kiürítenie a kínzás keserű poharát. Ő azonban természetes ösztönétől vezettetve, maga juttatta Rolfot olyan elhatározásra, amely nem érett meg benne, mikor idejött. Ismerte az orosz hírszerzők szilárdságát és azt, hogy inkább meghalnak, semmint árulókká válnának.

Rolf most hirtelen feleszmélt.

— Hát nézze — mondta —, ne töltsük hiába az időt. Rövidesen szembesítjük önt a rezidensével, aki megérezte a lebukást, és úgy gondolta, hogy külföldre szökik, de ez nem sikerült neki. A kocsijában bízott — Rolf itt éles tekintetet vetett Käthe elsápadt arcára —, mert ugye, jó kocsija van, nemde? De tévedett. A mi kocsijaink nem rosszabbak, hanem jobbak az övénél. Ebben a zűrzavarban ön érdekel bennünket a legkevésbé. Bennünket ő érdekel. Ön pedig mindent elmond róla. Mindent — ismételte, — Elejétől végéig.

— Nincs mit mondanom.

Ekkor Rolf felállt, odament az ablakhoz, kinyitotta, és fázósan összehúzta magát.

— Megint fagy — mondta. — Mikor jön már meg a tavasz? Már mind elfáradtunk a tavasz várásában.

Becsukta az ablakot, Käthéhez lépett, és így szólt:

— Kérem a kezét.

Käthe kinyújtotta a kezét, és csuklóján összezárult a bilincs.
— Mit akar csinálni? — kérdezte Käthe. — Mit terveit ki?
Rolf összecsatolta a bilincs zárát a bokacsontján is, és kikiáltott:
— Helmut! Barbara!
Senki se válaszolt. Kinyitotta az ajtót, és úgy kiáltott:
— Barbara! Helmut!
Azok meg futva jöttek, mert megszokták, hogy Rolf hangja nyugodt, most pedig hisztérikus volt, magas és el-elcsukló. Rolfnak minden oka megvolt arra, hogy így kiabáljon: Müller azzal bízta meg, hogy ma, éppen ma kényszerítse beszélni az orosz nőt: mire Stirlitz megjön, a legfőbb aduknak már Müller zsebében kell lennie.
— Hozzátok ide a csecsemőt — mondta Rolf.
Helmut kiment a kicsiért, Rolf pedig odatolta az ablakhoz azt a kisasztalt, amelyen a művirágos váza állt. Aztán kinyitotta az ablakot, és így szólt:
— Nem véletlenül emlékeztettem arra, hogy fagy van. Elegendő a gyerekét három vagy öt percig itt tartani az asztalon, meztelenül, pelenka nélkül, és meghal. Vagy, vagy. Döntsön.
— Ön ezt nem fogja megtenni! — kiáltott Käthe, és vergődött a székén. — Ön ezt nem teheti! Öljön meg engem! Öljön meg! Öljön meg! Nem teheti ezt!
— Igen, szörnyű lesz ezt tenni! — felelte Rolf. — De a birodalom összes anyái nevében megteszem! A birodalom gyermekei nevében, akik elhullanak a bombázásokban, megteszem!
Käthe leesett a székről, a padlón vergődött, és úgy könyörgött:
— Nincsen szíve? Mit csinál? Nem hiszem el!
— Hol a gyerek?! — kiáltott Rolf. — Hozzátok ide, az ördögbe is!
— Hiszen ön anya! — mondta Barbara. — Legyen józan!...
Ezt mondta, miközben remegett, mert ilyesmit még sohasem látott.
Helmut bejött, a gyerekkel a kezében. Rolf elvette tőle a kicsit, az asztalra rakta, és kezdte kipelenkázni. Käthe iszonyú, vadállati ordítást hallatott.
— No! — üvöltött Rolf, — Maga nem anya! Maga tompa agyú gyilkos.
A kisfiú sírt, és a szájacskája négyszögletes volt a sértett arckifejezéstől.
— No! — kiabált tovább Rolf. — Nem számolok háromig. Egyszerűen kinyitom az ablakot, és leveszem a fiadról a takarót. Világos? Te is teljesíted a kötelességed a néped iránt, és én is!
Käthe hirtelen valami könnyűséget érzett, aztán minden megtelt zengéssel, és elvesztette az eszméletét.
Rolf odaült az asztal sarkára, és így szólt:
— Helmut, vedd a gyereket...
A katona fogta a gyereket, és el akart menni, de Rolf megállította:
— Ne menj el. Mindjárt magához tér, és akkor folytatom... Barbara, kérem, hozzon vizet. És szívcseppeket.
— Mennyit kell neki csepegtetni?
— Nem neki, nekem.
— Jól van. Mennyit?
— Honnan tudjam? Tízet vagy harmincat... Käthe elé térdepelt, és megpaskolta az arcát.
— Sokáig szokott tartani náluk? — kérdezte Rolf Helmutot.
— Mennyi ideig tartana a maga anyjánál?
— Igen... Az én anyámmal... Ezek a szemetek tiszták akarnak maradni, és a gazságot, azt rám bízzák... Adjon egy gyufát, kérem.
— Nem dohányzom.
— Barbara! — kiáltott Rolf. — Szerezzen gyufát!
Barbara két pohár vizet hozott be. Rolf kiitta azt a poharat, amelyben a víz zavaros, kissé kékes színű volt. Összevonta a szemöldökét, és így szólt:

— Fúj, de undorító.

Rágyújtott, Käthe elé térdepelt, és felhúzta az asszony szemhéját. Tágra meredt pupilla meredt rá.

— Csak nem halt meg? — kérdezte. — No csak, Barbara, nézze meg már...

Barbara megfordította Käthe fejét.

— Nem. Lélegzik.

— Csináljon vele valamit! Kevés az idő. Várnak.

Barbara ütögetni kezdte Käthe arcát — óvatosan, masszírozva, hogy ne okozzon fájdalmat. Először nagyot kortyolt a pohárból, aztán hideg vizet fröccsentett Käthe arcára. Käthe mélyet lélegzett, és az arc néhányszor görcsösen megrándult. A kisfiú továbbra is szívettépően ordított.

— Csináljanak már valamit a gyerekkel, hé! — kérte Rolf. — Nem bírom hallgatni.

— Éhes.

— Mit locsog itt, mint valami papagáj. Azt hiszi, hogy csak magának van szíve?

A kisfiú magánkívül kiáltozott — hangja éles volt és átható. Az arcocskája elkékült, szemhéja megdagadt, és az ajka egészen elfehéredett.

— Menjen! — intett Rolf, és Helmut kiment.

Käthe akkor tért magához, amikor Helmut kivitte a gyereket. A kicsi valahol a közelben kiáltozott, a szobában azonban meleg volt, vagyis Rolf még nem nyitotta ki az ablakot.

„Halnék meg inkább — gondolta fájdalmasan Käthe. — Ez megmentene. Nemcsak engem, mindenkit. A kicsit, Justast és engem. Ez a legszebb és a legjobb kiút számomra..."

Rolf így szólt:

— Szerintem magához tért.

Barbara újra térdre ereszkedett Käthe előtt, és két ujjával kinyitotta a szemét. Käthe ránézett Barbarára, és megrándult a szemhéja.

— Igen — mondta Barbara.

Käthe továbbra is úgy akart viselkedni, mint aki eszméletlen, de az arca elárulta: ismét megéledt, és nem engedelmeskedett az akaratának, mert a szomszéd szobában kiabált a fia.

— Jól van — mondta Rolf. — Hagyja őt, Barbara. Hiszen látom, hogy figyel rám. Hívom Helmutot, és kinyitom az ablakot. Akkor majd kinyitja a szemét, de már késő lesz.

Käthe nem mozdult, és a szemét se nyitotta ki.

— Elég, elég — mondta Rolf. — Ami igaz, az igaz, most már azonban afféle női játékot játszik. Nem fog sikerülni. Férfiak dolgába avatkozott, itt pedig már nem segítenek a mutatványok. Barbara, segítsen neki leülni. Nyissa ki a szemét!

Käthe elsírta magát.

— Nos — kérdezte Rolf —, meggondolta magát?

A férfi maga emelte fel, és ültette a székre.

— Fog beszélni?

— Gondolkodnom kell.

— Segítek magának — mondta Rolf —, hogy ne érezze magát árulónak.

Zsebéből elővette Stirlitz arcképét, és úgy mutatta meg Käthének, hogy a Standartenführer arcát Barbara ne láthassa meg.

— Nos? Világos? Mi értelme van a hallgatásnak? Megszólalunk?

— Megszólalsz! — kiáltott fel hirtelen iszonyú áthatóan Rolf, és akkorát ütött az asztal sarkára az öklével, hogy a művirágváza felugrott. — Vagy hallgatni fogsz?! Helmut.

Bejött Helmut a gyerekkel, Käthe a kicsi felé nyújtotta a karját, de Rolf kikapta a kicsit Helmut kezéből, és kinyitotta az ablakot.

Käthe rá akarta magát vetni Rolfra, de elesett, iszonyúan kiabált, Rolf is ordított valamit, majd hirtelen két tompa lövés hallatszott.

„Monsignore Cadicellinek, Vatikán

Kedves barátom!

Értem és mélységesen nagyra értékelem azt a figyelmet, amellyel a pápai udvar (amely az ellenállás napjaiban tiszteletre méltó bátorságot tanúsított a németekkel szemben) jelenleg ama lehetőségeket vizsgálja, amelyek révén hozzájárulhat az emberiség szempontjából olyannyira szükséges béke megteremtéséhez...

Ismeretesek előttem az indítékok is, amelyek Önt oly szkeptikussá teszik ama javaslatok iránt, amelyeket Karl Wolff tábornok terjesztett Ön elé tanulmányozás céljából. Ön átélte a náci megszállást Saját szemével látta az SS emberei által véghezvitt, égbe kiáltó törvénytelenségeket, s ezen emberek közvetlenül annak az alárendeltjei, aki most békét keres — azaz Wolff tábornoknak. Ezért én az Ön álláspontját nem annyira kiváráskénti értékeltem, mint inkább világos elutasításként: nem hihetünk ugyanis olyan embernek, aki egyik kezével rosszat tesz, a másikkal viszont jót keres. A felemásság és a kettősség, amelyet megértünk az emberfiában, nem igazolható annál, aki a politikát meghatározza, az állam és a hadsereg hatalommal felruházott emberénél.

Wolff tábornok azonban, akit elutasított a Vatikán, sikert ért el tevékenységében, amennyiben itt Bernben találkozott Mister Dullesszal. A hozzánk eljuttatott adatok lehetővé teszik számunkra azt a következtetést, hogy Wolff és Dulles tárgyalásai meglehetős sikerrel haladnak.

Szeretném, ha megértené az álláspontomat: amennyiben ismételten óva inteném Dulles urat a Wolff tábornokkal való további kapcsolattól, úgy amerikai barátainál helytelen benyomást ébresztenék magatartásunk indítékait illetően: az állami politika emberei nem mindig értik Isten szolgáinak politikáját.

Annak, hogy Dullesnak elmeséljük Wolff tábornok álnokságát, valamint azokat a gaztetteket, amelyeket a nácik gyönyörű Olaszországunkban véghezvittek, a jelek szerint semmi értelme. Először is, akinek van a látásra szeme, az lát, másodszor is, nem illik hozzánk, Isten szolgáihoz, hogy szenvedéseinkkel kérkedjünk. Tudtuk, mit vállalunk, amikor megválasztottuk az utunkat.

Mindaddig súlyosnak és kilátástalannak hittem a helyzetet, amíg tegnap meg nem érkezett Bernbe Schlag lelkész. Emlékeznie kell erre a jámbor emberre, aki mindig a békét védte, és 1933 előtt több ízben utazott Svájcba, a Vatikánba és Nagy-Britanniába, akkor, amikor Németország elhagyása még nem járt olyan rendőri természetű nehézségekkel, mint Hitler hatalomátvétele óta.

Schlag lelkész azért jött ide, hogy — az ő szavaival — tanulmányozza a gyors és igazságos békekötés reális lehetőségét. Azt mondja, azok az emberek juttatták át Svájcba, akiket a leendő béke szempontjából nyugtalanít két olyannyira ellentétes figura, mint Wolff és Dulles álláspontjainak szemmel látható közeledése.

Schlag lelkész abban látja a küldetését, hogy megelőzze a Wolff és Dulles között folyó további tárgyalásokat, mivelhogy mély meggyőződése: Wolff korántsem a békét keresi, csupán puhatolózik a náci rezsim megőrzése céljából, s ezért cserébe meghatározott engedményeket kap azoktól, akik ma Németországban az egyetlen reális erő — az SS — felett rendelkeznek.

Küldetését abban is látja még, hogy kapcsolatot teremtsen azon emberek között, akik életük kockáztatásával kijuttatták őt Németországból, és a szövetségesek képviselői között. Az emberek, akiket ő — szavai szerint — képvisel, halaszthatatlan kötelességüknek tartják, hogy feltételeket teremtsenek minden olyasminek a felszámolására, amely kapcsolatban állt — vagy a jövőben kapcsolatban állhat — az SS-szel és a nemzetiszocialista párttal.

Szeretném a hozzájárulását kérni ahhoz, hogy őszintébben elbeszélgethessek Schlag

lelkésszel. Valószínűleg alaposabban tájékoztatni kellene őt mindarról, ami itt Bernben végbemegy.

Mindaddig, amíg nem szolgálhatok Schlag lelkésznek őszinteségünk reális bizonyítékaival, bajosan várhatok tőle nyílt beszédet, amelyben pontos adatokat közölne ama eszmetársairól, akik az ő jelére várnak Németországban.

Feltételezem, hogy eszmetársai Németországban korántsem olyan erősek, mint szeretnénk. Schlag sohasem volt politikus, hanem csak afféle tisztes pap. Ám ha a jövőre vetem a tekintetem, hatalmas előnyt látok abban, hogy egy lelkész, éppen egy lelkész, Isten szolgája volt az a tiszta és fennkölt ember, aki életét kockáztatva kereste a békét, de nem kötött kompromisszumot a nácizmussal.

Azt hiszem, Isten e gyermekének és szolgájának példamutató állampolgári bátorsága segít bennünket ahhoz, hogy megmentsük Németországot a bolsevizmustól, ha az elgyötört német népnek jövőjéről kell majd döntenie. Németország népe, amelyet Hitler elszakított a Vatikántól így vagy úgy visszatér a szent krisztusi hit ölébe, és Schlag lelkész — vagy fénylő példája — hozzásegíti majd papjainkat, hogy fényt vigyenek oda, ahol egykor a náci sötétség birodalma volt.

Válaszát a legsürgősebben várom.

Az Ön Norellije"

Dulles utasítást kapott a stratégiai szolgálat vezetőjétől, Donovantól, hogy ezentúl a Wolff-fal folytatott tárgyalásokat „Surprise Crossword"-akció kódszóval jelöljék. A tárgyalások elősegítésére két tábornokot — Iryt, Alexander brit altábornagy felderítésének főnökét és egy amerikait, Lemnitzert — küldtek Bernbe, hogy részt vegyenek a tárgyalásokon.

Allan Dulles egy csendes utcában levő kis lakásban várta őket, amelyet más személyek révén bérelt. Két napig konzultáltak itt, amíg általános platformot dolgoztak ki a Karl Wolff SS-tábornokkal folytatandó tárgyalásokra vonatkozólag.

— Kevés az időnk — mondta Dulles —, pedig sok mindent kell elvégezni. A szövetségesek álláspontjának világosnak és átgondoltnak kell lennie.

— Az angol —amerikai szövetségesek álláspontjának — mondotta Iry tábornok kijelentő formában, amely azonban kérdésnek is beillett volna.

— Angol —amerikai vagy amerikai —angol, adott esetben csak formális terminus ez, amely nem változtat a dolog lényegén — felelte Dulles.

A háború egész ideje alatt első ízben hullott ki a „szovjet" a „szövetségesek" fogalmából.

És Bernben az „angol —szovjet —amerikai" szövetségesek helyett csak „angol —amerikai" szövetségesek jelentek meg...

1945. III. 13. (10 óra 31 perc)

Eismann át se öltözött, úgy ment Müllerhez, piszkos volt: a bakancsát sár borította, zubbonya átázott — sokáig járkált az esőben Neustadtban, Schlag nővérét keresve. Azon a címen, amely az iratokban szerepelt, nem lakott. A helyi Gestapo-kirendeltséghez fordult, ám ott se tudtak Schlag rokonairól.

Igaz, a szomszédok azt mondták neki, hogy a napokban késő éjjel autómotor zaját hallották. De hogy ki jött, milyen kocsin, és ezután mi lett Anna asszonnyal és a gyerekeivel, erről senki semmit sem tudott.

Müller mosolyogva fogadta Eismannt. Meghallgatta az Obersturmbannführert, és egy szót se szólt. Kivett a páncélszekrényből egy mappát, és abból előszedett egy papírlapot.

— És erről mi a véleménye? — kérdezte, és átnyújtotta a papírlapot. Eismann-nak.

Eismann jelentése volt az, amelyben Stirlitz Standartenführer iránti teljes bizalmáról nyilatkozott.

Eismann hosszan hallgatott, aztán nagyot sóhajtva mondta:

— Valamennyien legyünk háromszor átkozottak!

— Így már más, így helyes — bólintott beleegyezőleg Müller, és visszatette a mappába a jelentést. — Ez jó lecke lesz magának, barátocskám.

— Ne írjak új jelentést?

— Minek? Nem kell...

— De kötelességemnek tartom, hogy elálljak a korábbi véleményemtől.

— De vajon jól teszi-e? Ha az ember eláll a véleményétől, az mindig bűzlik.

— Hát mit tegyek?

— Bízzon abban, hogy nem adom tovább a korábbi jelentését. Csak ezt tegye. És dolgozzék tovább. És tudnia kell, hogy nemsokára Prágába kell mennie: onnan, megeshet, vissza kell térnie a lelkészhez és hűséges barátjához, akivel együtt feküdtek a bombazáporban Szmolenszknél. Most pedig menjen. És ne bánkódjék. A mi korunkban az elhárítónak mindenkinél jobban kell tudnia, hogy senkinek sem szabad hinni — olykor még önmagunknak sem. Igaz, nekem szabad hinnie...

Pleischner, amikor találkára indult a megbeszélt időpontban, ugyanolyan emelkedett lelkiállapotban volt, mint az előző este. Jól ment a munka, csak enni járt ki a szobájából, és csupa öröm, csupa remény töltötte el Hitler közeli végét illetően. Most minden újságot megvásárolt, s elemző, történelmet ismerő ember lévén, könnyen elképzelte magának a jövőt. Két érzés küzdött benne: tisztában volt azzal, milyen megpróbáltatás zúdul a honfitársaira, ha majd minden véget ér, de azt is tudta, hogy jobb ez a tragikus tisztítótűz, mint Hitler győzelme. Mindig is azt tartotta, hogy a fasizmus győzelme a civilizáció pusztulását idézte volna elő, s végső soron a nemzet elfajulásához vezetett volna. Az ókori Róma is azért pusztult el, mert a világ fölé akarta helyezni magát — és a barbárok csapásai alatt omlott össze. Az ókori uralkodók annyira elteltek a hazájukon kívül aratott győzelmekkel, hogy megfeledkeztek rabszolgáik fojtott elégedetlenségéről, a kitüntetésekről lemaradt udvaroncok morajáról és a világgal mindig elégedetlen filozófusokról, gondolkodókról, akik a gyönyörű jövő ábrándvilágában éltek, nem pedig a jelen valóságában. A látható ellenség feletti győzelmek lehetővé tették a császárok, fáraók, tribunusok, türannuszok és konzulok számára, hogy meggyőzzék magukat afelől: ha idegen államok is összeomlottak a csapásaik alatt, akkor az elégedetlenkedő alattvalókkal már egyáltalán nem lesz nehéz elbánniuk. Eközben kihagyták a számításból, hogy a hadseregben éppen azoknak a testvérei, gyermekei vagy egyszerűen ismerősei szolgáltak, akiket — korábban — el kellett nyomniuk. Az uralkodóknak és az alattvalóknak ebben az ellentétében látta Pleischner a haladásnak azt az elemét, amelyet ő „a civilizáció élesztőjé-"nek nevezett. Tudta, hogy Hitler ördögi kísérletet gondolt ki: a birodalom győzelme a világ felett érezhető anyagi javak formájában kell, hogy hasson *minden* németre, a *német* társadalomban elfoglalt különböző helyzetükre való tekintet nélkül. Vagyis — legalábbis a közeli, belátható jövőben — ki akarta zárni annak a lehetőségét, hogy létrejöjjön „a civilizáció élesztője". Hitler győzelme esetén a németek teljesen katonanemzetté alakultak volna; Hitler lefegyverezte volna az összes népet, megfosztotta volna őket az államiságuktól, s akkor a leigázottak részéről minden lázadási kísérlet eleve bukásra lett volna ítélve: mert a felfegyverzett németek szervezetével csak egy ugyanolyan hatalmas nemzeti szervezet állhatta volna a versenyt.

Hitler nem az értelemre, nem a nyers erőre s nem is a logikára építette tervét — csupán a vérközösségre. De a világ láthatóan még nagyon közel volt nem is oly régi vadállati mivoltához — mert tízmilliók számára bizonyult ösztönző erőnek Európában, a Rajnától az Oderáig...

Pleischner az órájára nézett: volt még némi ideje. A kis kávéházban, amelynek üvegablakán lecsorgott az eső, gyerekek ültek, és fagylaltoztak. Alighanem a tanítónőjük hozta ide őket.

„A birodalom kategóriáiban gondolkodom — mosolyodott el magában Pleischner, amikor észrevette az asztalfőn ülő férfit: az fiatal volt még, és együtt nevetett a gyerekekkel. — Csak nálunk nők a tanítók, miután minden katonai szolgálatra alkalmas férfi a fronton harcol. Az iskolákban általában férfiaknak kellene dolgozniuk. Mint Spártában. A nő lehet vigasztaló, de nem lehet nevelő. A jövőre férfinak kell előkészíteni; az kineveli a szükségtelen illúziókat a gyerekből, márpedig semmi sem szánalomra méltóbb, mint ha a gyermeki illúziók összeütközésbe kerülnek a felnőtt valósággal..."

Bement a kávéházba, leült egy sarokba, és egy adag gyümölcsfagylaltot rendelt A gyerekek a tanítójuk tréfáin nevetgéltek. Az egyenlő félként beszélt velük, egyáltalán nem leereszkedően, ellenkezőleg, nem tolakodó módon, hanem tapintatosan igyekezett megnyerni őket.

Pleischner a birodalom iskoláira gondolt — azok drilljére, hisztériájára, a tanároktól való rettegésre. Így gondolkodott: „Hogyan kívánhatnám Németország győzelmét, ha a győzelem esetén a nácik ide is magukkal hoznák a szoká-

saikat, és a gyerekeket kiskorú katonákká változtatnák? Itt a gyerekeknek katonai játékok helyett sportot ajánlanak, és a lányok lelkébe varrás helyett a zene szeretetét oltják. De ha idejönne Hitler, akkor némán ülnének az asztal mögött: lesnék nevelőjük, vagy inkább nevelőnőjük minden szavát, az utcán sorban haladnának, és nem kis csoportokban, és idiotikus »Heil Hitler!« kiáltásokkal köszöntének egymást. Biztosan szörnyű, ha az ember a saját hazájának a vereségét kívánja, én azonban mégis mihamarabbi vereségét kívánom a saját hazámnak..."

Pleischner nyugodtan elfogyasztotta a fagylaltot, és mosolyogva hallgatta a gyerekek hangját. A tanító megkérdezte őket:

— Mondjunk-e köszönetet e kis kávéház gazdájának, aki hideg fagylalttal, de meleg szívvel fogadott bennünket? Énekeljük el neki a dalunkat?

— Igen — felelték a gyerekek.

— Szavazásra teszem fel a kérdést! Ki van ellene?

— Én — mondta egy vörös hajú, szeplős, nagy, kék szemű kislány. — Én ellene vagyok.

— Miért?

Ekkor kinyílt az ajtó, és köpenyéről lerázva az esőcseppeket, belépett a konspiratív találkahely gazdája, egy magas, kék szemű óriás. Vele jött egy alacsony, mozgékony, barna arcú vasgyúró, kifejező, erősen kiálló csontú arccal. Pleischner majdnem felpattant a helyéről, de eszébe jutott a magas férfi utasítása: „Majd én megismerem önt!" Pleischner ismét az újságolvasásba merült, és közben félfüllel a gyerekek beszélgetésére figyelt.

— Magyarázd meg, miért vagy ellene? — kérdezte a tanító a kislányt. — Meg kell tudni

védeni az álláspontunkat. Lehet, hogy igazad van, és nekünk nincs igazunk. Segíts nekünk,

— A mama azt mondta, hogy fagylaltozás után nem szabad énekelni — mondta a kislány

—, mert az ember tönkreteheti a torkát.

— A mamának sok mindenben igaza van. Persze, ha hangosan énekelünk vagy kiabálunk az utcán, akkor tönkretehetjük a torkunkat. De itt... Nem, nem hiszem, itt semmi baja se lesz a torkunknak. Különben, ha nem akarsz, ne énekelj, nem fogunk rád haragudni.

És a tanító rázendített egy vidám tiroli nótára. A kávéház gazdája kijött a pult mögül, és tapsolt a gyerekeknek. Azok lármásán kimentek a kávéházból, és Pleischner hosszan tűnődve nézett utánuk,

„Ezt a feketét már láttam valahol — jutott eszébe hirtelen. — Talán a lágerben ültem vele együtt? Nem... Ott nem láttam őt. De emlékszem rá. Nagyon jól emlékszem rá."

Úgy látszik, túlságosan figyelmesen nézte a barna bőrű ember arcát, mert a férfi, amint észrevette őt, gyorsan elmosolyodott, és erről a mosolyról Pleischner ráismert — akárha egy

film képei vonultak volna el előtte. Még a hangját is hallotta: „És vállaljon írásbeli kötelezettséget, hogy mindenben a Führer mellett lesz! Mindenben! Hogy aztán ne legyen lehetősége ujjal mutatni ránk, mondván: »Ők a bűnösök, én távol álltam.« Most senki sem állhat távol: Hűség vagy halál — ez a koncentrációs táborból kiszabadult német dilemmája."
A háború második évében történt ez: behívatták a Gestapóhoz, a soron következő beszélgetésre — évente egyszer hívták be a professzort, rendszerint tavasszal. És ez az alacsony termetű, barna arcú férfi bejött a dolgozószobába, meghallgatta az egyenruhás, kihallgató gestapóssal folytatott beszélgetést, és akkor mondta dühösen, hisztérikusan, a Pleischner emlékezetébe vésődött szavakat. Akkor felkereste az öccsét — az még főorvos volt, és senki se hitte volna, hogy egy év múlva már nem él. „Ez a szokásos eljárásuk — mondta az öccse. — Hisztérikusak és vakok, s amikor arra kényszerítenek, hogy hűségnyilatkozatot írj alá, akkor, mellesleg őszintén, azt hiszik, hogy ezzel óriási megtiszteltetésben részesítettek..."

Pleischner érezte, hogy megremegett a keze. Nem tudta, mit tegyen: odamenjen-e a magas elvtárshoz, a találkahely gazdájához, és félre-híva őt, figyelmeztesse; kimenjen-e az utcára, hogy ott megnézze, együtt mennek-e el, vagy elválnak, vagy elsőnek keljen-e fel, és minél gyorsabban induljon a találkára, figyelmeztetni az ott maradt embert — hiszen egy másik hangot is hallott, amikor ott járt —, hogy az ablakba kitegyék a vészjelzést.

„Állj! - döbbent meg hirtelen Pleischner. — Hát mi volt az ablakban, amikor először jöttem ide? Hiszen ott volt a virág, amelyről Stirlitz beszélt. Vagy nem? Nem, az nem lehet, hiszen akkor most ez az elvtárs... Nem, menten kezdődik a hisztériás roham... Állj! Először össze kell szednem magam. Állj."

A magas férfi, anélkül hogy Pleischnerre nézett volna, alacsony termetű, barna arcú kísérőjével együtt kilépett a kávéházból. Pleischner papírpénzt nyújtott oda a gazdának — utolsó nagy címletű papírpénzét. A gazda azonban nem tudott visszaadni, és átszaladt a szemben levő üzletbe, amikor pedig odaadta a pénzt Pleischnernek, és a kijáratig kísérte, az utca néptelen volt: sem a találkahely magas házigazdája, sem az alacsony termetű, fekete férfi nem volt látható.

„Lehet, hogy olyan Stirlitz-féle? — töprengett Pleischner. — Lehet, hogy ő is csak szerepet játszott, és közben a nácizmus ellen harcol?"

És ez a gondolat kicsit megnyugtatta.

Pleischner odament a házhoz, amelyben a találkahely volt, és felnézett az ablakba, ahol meglátta a magas házigazdát is és a feketehajút is. Az ablaknál állva beszélgettek valamiről, és közöttük ott állt a nagy cserép virág — a lebukás jele. Az orosz hírszerző, úgy látszik, megérezte, hogy követik, és még ki tudta rakni ezt a vészjelet, a gestapósok pedig nem tudták megállapítani, mit is jelent ez a virág: „Minden rendben", vagy azt, hogy „a találkahelyet felfedezték". De mert biztosak voltak abban, hogy az orosz nem tudja, hogy üldözik, mindent úgy hagytak, ahogy volt, s mivel Pleischner szórakozottságában először úgy ment be, hogy nem fordított figyelmet a virágra, a gestapósok úgy gondolták, hogy a találkahellyel minden rendben van.

Az ablakban álló férfiak is észrevették Pleischnert, és a magas mosolyogva bólintott neki. Pleischner először látott mosolyt az arcán, és ebből mindent megértett, ö is elmosolyodott, és elindult az utca túlsó oldalára: arra gondolt, hogy így nem látják meg fentről, és ő szépen elmegy. De amint körülnézett, mintha csak az egyik autót bámulta volna, két férfit pillantott

meg, akik mintegy száz méterre tőle, látszólag kirakatokat nézegetve, haladtak mögötte. Pleischner érezte, amint elgyengül a lába. „Kiabáljak? Segítséget hívjak? Ezek előbb érnek ide. Tudom, hogy mit tesznek velem. Stirlitz elmesélte, hogyan altathatnak el bárkit, vagy tehetnek beszámíthatatlanná." A legnagyobb veszély pillanatában, ha az ember még nem veszítette el a harckészségét, a figyelem különösen finommá válik, az agy működése talán le is lassul, ez azonban csak látszólagos lelassulás; valójában az agykéreg maga állapítja meg a

sebességet, ellenőrzi a meggondolatlanságot és a pánikot, és szabályozza az agynak a tudomány előtt még ismeretlen számítószerkezetét, amelyben a sejtek százmilliárd élő mikrovilága végzi megmentő munkáját.

Pleischner a főbejáraton keresztül, ahol két nappal korábban bement, hirtelen meglátta az alacsony ég hószínű, kék darabkáját.

„Átjáróház — gondolta. — Be kell mennem a főbejáraton."

Szürke arcára fagyott mosollyal és elmerevedett, reszkető lábbal belépett a főbejáraton.

Becsukta maga után az ajtót, és az udvaron keresztül a szemközti kapu felé rohant. Kezével megtolta a kaput, és megértette, hogy zárva van. Vállával dőlt neki — a kapu nem engedett.

Pleischner még egyszer nekidőlt a kapunak, ám az zárva volt, a kisablakon pedig, amelyen át megpillantotta az eget, lehetetlen volt átmászni.

„Meg aztán nem mozi ez — gondolta hirtelen fáradtan, közönyösen és kissé már idegenül —, egy szemüveges öregember kimászik az ablakon, és ott marad lógva. A lábam kalimpál majd, ők pedig visszaráncigálnak a lábamnál fogva."

Egy lépcsősorral feljebb ment, de az ablak amelyen át ki lehetett volna ugornia, a puszta, csendes utcára nézett, ám ott már az a két kalapos ember haladt, akik akkor már nem a kirakatokat nézték, hanem annak a háznak a bejáratát figyelték feszülten, ahová bement. Még egy lépcsősorral feljebb futott: az udvarra néző ablak itt furnérral volt fedve.

„A legszörnyűbb, ha vetkőztetik az embert, belenéznek a szájába, az ujjúkat meg a fenekébe dugják. Akkor az ember rovarnak érzi magát. Rómában csak gyilkoltak. Ó, nagyszerű, becsületes, antik világ! Ezek azonban átnevelik az embert, vagy kitapossák a belét, mielőtt akasztófára húznák. A kínzást persze nem viselem el. Akkor először is, noha semmi rejtegetnivalóm nem volt, akkor sem bírtam ki, és mondtam, amit kívántak, és leírtam, amit követeltek. Akkor még fiatalabb voltam. És ha most kínozni kezdenek, akkor sem bírom ki, és elárulom a testvérem emlékét. A testvér emlékének elárulása azonban maga a halál. Akkor már jobb árulás nélkül elmenni."

Megállt egy ajtó mellett. A táblán ez a felirat volt látható: „Franz Ulm, a jogtudományok doktora."

„Becsöngetek ehhez az Ulmhoz — döbbent rá hirtelen Pleischner —, és megmondom neki, hogy a szívemmel van baj. Csupa jég az ujjam, biztosan fehér az arcom is. Hívjon orvost. Hadd lőjenek rám emberek szeme láttára, akkor legalább kiálthatok valamit."

Pleischner megnyomta a csengő gombját. Hallotta, ahogy az ajtó mögött elnyújtva búg a csengő.

„És ha Ulm megkérdezi, hol lakom? — töprengett. — Na és akkor? Hadd kerüljek a svájci rendőrség kezére. Nemsokára befellegzik Hitlerinek, és akkor elmondhatom, ki vagyok, és honnan jöttem."

Még egyszer megnyomta a csengőt, de senki sem felelt.

„Ez az Ulm most kávéházban ül, és fagylaltozik. Jóízű fagylaltot ehet, epreset, száraz ostyában — gondolta Pleischner, valahogy mintha egészen távol volna mindettől. — És újságot olvas, és semmi köze hozzám."

Pleischner felszaladt. A lépcső feléig szaladt, ott be akart csöngetni abba a lakásba, amely a találkahellyel szemben volt. Ám a konspiratív lakás ajtaja ekkor kitárult, és a magas, szőke férfi kijött a folyosóra, onnan mondta:

— Eltévesztette a számot, elvtárs. Ebben a házban csak mi lakunk és Ulm, akihez becsöngetett, a többiek meg mind elutaztak.

Pleiscner a nagy, mosatlan folyosóablak előtt állt.

„Az asztalomon ottmaradt a kézirat. Az oldal felénél hagytam abba, pedig milyen jól ment az írás. Ha nem jöttem volna ide, most Berlinben ülnék és írnék, aztán, ha majd minden véget ér, könyvben gyűjtöttem volna össze az írásaimat. De most? Még csak nem is tudják kibetűzni az írásomat."

Lábbal előre ugrott ki az ablakon. Kiáltani szeretett volna, de nem tudott, mert a szíve abban a pillanatban megszűnt dobogni, amint megérezte maga alatt a növekvő ürességet.

KI-KI A SAJÁT EMBERÉVEL?

Amikor Müllernek jelentették, hogy Stirlítz az RSHA folyosóján megy a saját dolgozószobája felé, egy pillanatra zavarba jött. Biztos volt abban, hogy Stirlitzet valahol másutt fogják el Nem tudta magának megmagyarázni, miért, de egész idő alatt nem hagyta el a siker előérzete. Igaz, tudta, hogy hibát követett el: emlékezett arra, hogyan viselkedett, amikor meglátta a betört fejű Holthoffot. „Stirlítz persze ebből mindent megértett, ezért is választotta a szökést" — gondolta Müller. Az, hogy Stirlitz megjelent a birodalmi biztonsági hivatalban, lassan végigment a folyosón, és meghajolt az ismerősök előtt, ez megzavarta Müllert, és megingatta a sikerbe vetett bizalmát.

Stirlitz számítása egyszerű volt: meghökkenteni az ellenfelet — ez már önmagában is fél győzelem. Biztos volt abban, hogy bonyolult párviadal várja Müllerrel — Holthoff rábukkant a fizikusokkal folytatott akciójának legsebezhetőbb pontjaira. Holthoff azonban nem készült fel eléggé, ahhoz, hogy megfogalmazza a vádat, márpedig minden olyan vádpont, amelyre — inkább intuitíve, semmint bizonyítottan — kilyukadt, cáfolható volt, vagy legalábbis kétféleképpen értelmezhető. Stirlitz emlékezett

arra a beszélgetésre, amelyet Schellenberggel folytatott a Führer születésnapja alkalmából rendezett ünnepi esten. Himmler beszédét ünnepi előadás követte, aztán mind átmentek a nagyterembe, ahol már várták, őket a terített asztalok. A Reichsführer szokása szerint kristályvizet ivott, alárendeltjei konyakot vedeltek. Stirlitz ekkor mondta el Schellenbergnek, hogy milyen ostobán bánnak Müller emberei a három hónapja letartóztatott fizikussal. „Ha nem is fényes eredménnyel, de mégis fizikai-matematikai fakultást végeztem — mondta —, nem szívesen emlékezem rá, mert emiatt az impotencia határára jutottam, de hát ez tény. Meg aztán ennek a Rungénak kapcsolatai vannak, hiszen az óceánon túl tanult és dolgozott. Becsületszavamra előnyösebb, ha mi foglalkozunk vele."

Felvetette az ötletet Schellenberg előtt, aztán vidám történeteket mesélt neki, amin Schellenberg jókat hahotázott, majd elvonultak az ablakhoz, és megbeszélték az akciót, amellyel Schellenberg bízta meg munkatársainak egy csoportját, köztük Stirlitzet is. Nagyarányú dezinformáció volt ez, amely azt a célt szolgálta, hogy éket verjenek a szövetségesek közé. Stirlitz már akkor észrevette, miképpen váltja valóra Schellenberg — nem szemtelenül, nagyon is óvatosan, minden oldalról biztosítva magát — a nyugati szövetségesek és a Kreml közötti szakadásra vonatkozó elképzelését. Ebben a játékában egyébként rendszerint a Kreml ellen irányította a fő csapást. Egyebek között Schellenberg megszervezte az Atlanti Falnál álló német egységek angol automatafegyverrel történő ellátását. Ezt a fegyvert a németek a semlegeseken keresztül vásárolták, és Franciaországon keresztül szállították, a szállítmányokat szokásosan megelőző elővigyázatossági rendszabályokat mellőzve. Igaz (ezt is egész technikásán játszották), miután a kommunista partizánok néhány angol gépfegyvert elraboltak a német raktárakból, parancsot adtak, amely agyonlövéssel fenyegetett a fegyverraktárak hanyag. őrizetéért. Ezt a parancsot nagy példányszámban nyomtatták ki, és Schellenbergnek a partizánok után szaglászó ügynökei szerét ejtették annak, hogy a maquis-t is ellássák ennek a parancsnak egy példányával. Ezeknek a titkos adatoknak az alapján arra lehetett következtetni, hogy a nyugati szövetségeseknek eszük ágában, sincs partra szállni Franciaországban vagy Hollandiában: különben miért adnák el a fegyvereiket az ellenségnek? Schellenberg jóváhagyta Stirlitz munkáját — ő felelt a kérdés szervezeti részéért. A hírszerzés főnöke azokban a napokban egy percre sem hagyta el a dolgozószobáját — várta a robbanást a Kremlben, várta Sztálin, Churchill és Roosevelt koalíciójának csődjét Stirlitz se ült ölbe tett kezekkel, a javaslatai teljes egyetértésre találtak Schellenbergnél. Mégse történt semmi. Stirlitz mindent megüzent Moszkvába, amit csak tudott az akcióról, mihelyt az megkezdődött, figyelmeztetett, hogy

London sohasem adott el fegyvereket a náciknak, s ez az egész cselfogás nem egyéb finom és messzire célzó dezinformációnál.

Amikor Stirlitz a Führer születésnapjának ünnepén Schellenberggel beszélgetett, szándékosan tért el Runge fizikus ügyétől, hogy a Kremllel folytatott játék kudarcára koncentráljon. Tudta, hogy Schellenberg, a született felderítő, hivatásos hírszerző, sohasem felejti el bármely beszélgetés fő mozzanatait (még ha a részletek el is halványulnak benne), akkor sem, ha éppen a kertészével beszél. Schellenberg egyenlő ellenfél volt, és stratégiai kérdésekben nagyon nehéz — szinte lehetetlen — volt őt megkerülni. Stirlitz azonban közelebbről megfigyelve őt, érdekes mozzanatot vett észre: Schellenberg, amikor munkatársainak érdekes javaslatait hallgatta, kezdetben mintha nem is figyelne oda, más témára tért át. S csak néhány nap — olykor hetek, hónapok — múlva, amikor hozzátette a javaslathoz sajátos problémafelfogását, akkor lépett fel ugyanezzel a javaslattal, de már mint sajátjával, az ő maga által javasolt, kihordott és átgondolt akcióval. Egyébként még a mellékesen felvetett javaslatnak is olyan csillogó, formát tudott adni, olyan pontosan kapcsolta be a témát az egész kérdéskomplexumba, amely a birodalom előtt állott, hogy a plágiumnak még csak a gyanúja se merülhetett fel senkiben.

Stirlitz pontosan számított.

— Standartenführer — mondta neki Schellenberg két hét múlva —, úgy látszik, a technikai fölény döntő mozzanat lesz a világ történetében, különösen, miután a tudósok behatolnak az atommag titkába. Gondolom, ezzel tisztában vannak a tudósok, de még nem jutottak el idáig a politikusok. Ekképp tanúivá leszünk annak, hogyan degradálódik a politikus foglalkozásának jelentősége abban az értelemben, amelyben hozzászokhattunk tizenkilenc század történetén át. A politika diktálja a tudomány jövőjét. Megérteni azoknak a tudósoknak az indítékait, kik a jövő mezsgyéin állnak, meglátni, ki ihleti ezeket az embereket a kutatásra, ez nem a mai nap feladata, helyesebben, nem annyira a mai napé, mint inkább a messzi távlatoké. Ezért kell most önnek foglalkoznia a letartóztatott fizikussal. Én elfelejtettem a nevét...

Stirlítz tudta, hogy ez ellenőrzés. Schellenberg meg akarta állapítani, hogy érti-e Stirlitz, a nagymester: honnan ered ez a monológ, ki vetette fel előtte az ötletet annak idején. Stirlitz hallgatott, komoran nézte az ujjait. Kivárta a kellő szünetet, aztán értetlenül nézett a Brigadenführerre. Így jutott el a Runge-ügyhöz. Így vágta el a németek reális lehetőségét — Runge álláspontjának győzelmét —, hogy a német atombombát már 1944 végére létrehozzák. Mellesleg, a Rungéval töltött napok során meggyőződött arról, hogy maga a sors akadályozta meg Németországot az új fegyver megszerzésében: Hitler a sztálingrádi csata után megszüntette minden olyan tudományos hadi kutatási terület finanszírozását, ahol a tudósok nem garantáltak: reális gyakorlati hasznot három vagy maximum hat hónapon belül. Igaz, Himmler érdeklődött az atomfegyver problémája iránt, és létrehozta a Katonai Tudományos Kutatások Egyesített Alapját, a birodalomban folyó tudományos kutatómunkáért felelős Göring azonban azt követelte, hogy helyezzék az ő hatáskörébe Himmler szülöttét. Ily módon a zseniális német fizikusok kikerültek a vezetés látószögéből, annál is inkább, mivel Németország vezetői közül — Speer és Schacht kivételével — senki sem rendelkezett még csak főiskolai képesítéssel sem.

Most Stirlitznek győznie kellett a küzdelem következő szakaszában: be kellett bizonyítania, hogy ebben az ügyben neki van igaza. Az ő pozíciója szilárd. Le kell hogy győzze Müllert, és le is győzi.

Nem ment be a dolgozószobájába. Müller előszobájában így szólt Scholzhoz:

— Barátocskám, kérdezze meg a főnökét, mi az utasítása? Azonnal fogad, vagy még alhatok

félórát?

— Megtudakolom — felelte Scholz, és eltűnt az ajtó mögött. Mintegy két percig volt odabent.

— Ez öntől függ — mondta visszatérve. — A főnök kész azonnal fogadni önt, de átteheti a beszélgetést estére is.

„Ez bonyolítja a dolgot — fogta fel Stirlitz.

— Szeretné tudni, hová megyek. Nem kell halasztgatni. A játszma ugyanis egy, maximum két órán belül eldől. Még ha szakértőket kell kihívni Schumann intézetéből, akkor is."

— Azt teszem, amit ön tanácsol — mondta.

— Csak félek, hogy este elmegy a főnökséghez, és akkor reggelig várhatom. Logikus?

— Logikus.

— Szóval most?

Scholz kinyitotta az ajtót, és így szólt:

— Kérem, Standartenführer.

Müller dolgozószobájában sötét volt, az Obergruppenführer karosszékben ült, egy kisasztal mellett, és a BBC-t hallgatta, németellenes adás folyt. Müller térdén egy mappa feküdt, figyelmesen nézegette a dokumentumokat, s időnként beállította a rádiót az elcsúszó hullámhosszra. Müller fáradtnak látszott, fekete zubbonyának gallérja nyitva volt, a dolgozószobában úgy úszott a dohányfüst, akárcsak egy felhő a szakadékban.

— Jó napot — mondta Müller. — Őszintén szólva, nem vártam önt ilyen korán.

— Én meg féltem, hogy kapok a fejemre a késésért.

— Mind félnek maguk, hogy kapnak a fejükre az öreg Müllertől... Pedig hát kapott már valaki is a fejére tőlem? Én egy jóságos öregember vagyok, akiről mindenféle pletykát terjesztenek. A maga szépséges főnöke ezerszer gonoszabb nálam. Csak az egyetemen megtanult vigyorogni és franciául beszélni. Én pedig még ma sem tudom, hogy vágni kell-e az almát, vagy úgy kell enni, ahogy nálunk szokták, azaz foggal?

Felállt, begombolta a zubbonya gallérját, és így szólt:

— Gyerünk.

Stirlitz értetlen tekintetét látva, elmosolyodott:

— Meglepetést készítettem elő.

Kiléptek a dolgozószobából, és Müller odaszólt Scholznak:

— Úgy hiszem, visszajövünk.

— Még nem hívtam az autót.

— Nem utazunk sehova.

Müller nehézkesen ment lefelé a meredek lépcsőkön a pincébe. Ott néhány cellát rendeztek be a különlegesen fontos bűnözők számára. A pince bejáratát három SS-katona őrizte.

Müller kivette a hátsó zsebéből a Waltert, és átnyújtotta az őröknek.

Stirlitz kérdően nézett Müllerre, az meg bólintott. Stirlitz átnyújtotta a parabellumát, amelyet az őr zsebre tett. Müller felvett egy almát az őrség asztaláról, és így szólt:

— Kényelmetlen dolog ajándék nélkül menni. Még ha hívei vagyunk is a szabad, kötöttségek nélküli szerelemnek, a régi barátokhoz akkor is ajándékkal kell menni.

Stirlitz nevetést erőltetett magára. Tudta, hogy miért mondta ezt Müller.. Az emberei egyszer egy dél-amerikai diplomatát akartak beszervezni; néhány fényképet mutattak neki; a diplomatát ágyban fényképezték le, egy szőke leányzóval, akit Müller emberei szereztek számára. „Vagy elküldjük ezeket a fényképeket a feleségének — mondták neki —, vagy segíteni fog nekünk." A diplomata hosszan nézegette a fényképet, aztán megkérdezte: „És nem lehetne még egyszer lefeküdnöm vele? Én és a feleségem imádjuk a pornográfiát." Ez nem sokkal Himmler parancsa után történt, amelynek értelmében különös figyelmet kellett fordítani a német hírszerzők családi életére. Stirlitz akkor morgott: „Szabad szerelmet kell hirdetni, kötelezettségek nélkül, és akkor senki se bukhat le ilyen ostobaságokon." Amikor aztán ezt az esetet elmesélték neki, Stirlitz csak füttyentett: „Találjanak nekem olyan feleséget, aki szereti a pornográfiát, és én kezem és szívem adom neki. Csakhogy szerintem a perui fickó megjátszotta magát; halálra rémült a nőstényétől, de nem mutatta, hanem átvert

titeket, és ti bedőltetek neki. Te félnél a feleségedtől? Hát persze! Engem viszont nem ijesztesz, meg ezzel, én csak magamtól félek, mivelhogy senkivel szemben nincsenek kötelezettségeim. Egy csak a baj — nem lesz, aki ajándékot hozzon a börtönbe."

Müller a 7. számú cella előtt megállt. Sokáig nézett a kémlelőablakon át, majd intett az őrnek, az pedig kinyitotta a súlyos ajtót. Müller elsőnek ment be a cellába. Mögötte Stirlitz. Az őr az ajtó mellett maradt. A cella üres volt.

1945. III.13. (11 óra 09 perc)

— Logikus — mondta Müller, miután végighallgatta Stirlitzet. — Az ön álláspontja Runge fizikussal kapcsolatban megingathatatlan. Tekintse úgy, hogy a szövetségese vagyok.

— A „svéd diplomata" fekete Horchjának a követése is ezzel az üggyel volt kapcsolatban?

— Érezte, hogy követték? Kifinomult veszélyérzete van.

— Bármilyen hülye érezte volna a helyemben, hogy követik. Ami pedig a veszélyt illeti, miféle veszély fenyegethet engem itthon? Még ha külföldön volnék...

— Nem fáj a feje?

— A gondoktól? — mosolyodott el Stirlitz.

— A nyomástól — felelte Müller, és bal kezét felkapva dörzsölni kezdte a tarkóját.

"Az órájára kellett néznie. Vár valamit — jegyezte meg magában Stirlitz. — Nem kezdte volna el ezt a játékot, ha nem lenne a kezében valami adu. Vajon ki? A lelkész? Pleischner? Käthe?"

— Javaslom önnek, hogy próbálja ki a jógalélegzési gyakorlatot.

— Nem hiszek én abban. De mutassa csak.

— A bal kezét helyezze a tarkójára. Nem, nem, csak az ujját. A jobb keze pedig a koponyáján feküdjön. Így ni. És egyidejűleg dörzsölje meg a fejét. A szemét hunyja be.

— Én behunyom a szemem, maga meg kupán vág, mint Holthoffot.

— Meg is tenném, ha hazaárulásra biztatna, Gruppenführer. Ön óvatosan az órájára nézett: az órája hét percet késik. Szeretek nyíltan játszani, legalábbis az enyéimmel.

Müller hümmögött:

— Mindig sajnáltam, hogy nem az én apparátusomban dolgozik. Már régen kineveztem volna helyettesemmé.

— Nem mentem volna bele. — Miért?

— Mert ön féltékeny természetű. Mint valami szerető, hűséges hitves. Ez a féltékenység legszörnyűbb formája. Hogy úgy mondjam, zsarnoki formája...

— Rendben van. Noha nevezhetnénk éppen másképp is ezt a zsarnoki féltékenységet: mondjuk, a bajtársainkról való, gondoskodásnak.

Müller ismét az órájára nézett: most már leplezetlenül tette ezt. „Elsőrendű szakember — jegyezte meg magában. — Nem is szóból érti meg az embert, hanem, gesztusokból, hangulatokból. Nagyszerű fickó. Ha ellenünk dolgozott, nem vállalkozom az általa okozott kár kiszámítására."

— Jó — mondta Müller. — Beszéljünk nyíltan. Mindjárt, barátocskám, egy pillanat...

Felállt, és kinyitotta a súlyos ajtót. Az ajtó páncélozott, masszív tömege ellenére könnyedén, egy ujj érintésére kinyílt. Megkérte az egyik őrt, aki lustán tisztogatta a körmét egy gyufával.

— Hívja fel Scholzot, és kérdezze meg, mi újság.

Müller úgy számított, hogy Rolfnak két-három óra alatt sikerült szóra bírnia az orosz nőt. Aztán idehozzák, és jöhet a szembesítés. Igen, — igen, nem — nem. Az elhárító dolga, hogy ellenőrizze a tényeket. Stirlitz kihallgatásának szövegkönyvét is elég pontosan végiggondolta: amint Rolf megdolgozza az orosz nőt, Müller kirakja az aduját, megfigyeli, hogy viselkedik Stirlitz, majd szembesíti öt a zongoristanővel.

— Mindjárt — fordult Müller a cella felé. — Egy hírt várok csak...

Stirlitz vállat vont

— Miért kellett engem idehoznia?

— Itt nyugodtabb a légkör. Ha minden úgy végződik, ahogy szeretném, akkor együtt megyünk vissza, és mindenki úgy fogja tudni, hogy közös ügyünkkel foglalkoztunk az én hivatalomban.

— És a főnököm is tudni fog erről?

— Kinek a féltékenységétől tart jobban, az enyémtől vagy az övétől?

— Ön hogy gondolja?

— Tetszik nekem, hogy mit sem veszít a lendületéből.

Az őr bejött, és azt mondta:

— Azt üzeni, hogy ott nem felel senki. Müller meglepetten szorította össze az ajkát, aztán azt gondolta: „Biztosan telefonértesítés nélkül indult el. Talán foglalt volt a vonalam, és rögtön elindult, hogy időt takarítson meg. Kitűnő. Szóval tíz-tizenöt perc múlva idehozza őt Rolf."

— Jól van — ismételte Müller. — Ahogy a Biblia írja: *„Van idő, hogy gyűjteni kell a köveket, van idő, hogy dobni."*

— Nem fordítottak gondot maguknál a Szentírásra az iskolában — mondta Stirlitz. — Ezekiás próféta könyvében az áll: *„Mert van idő, hogy dobni kell a köveket, van idő, hogy gyűjteni kell a köveket. Van idő, hogy ölelni kell, és van idő, hogy ki kell térni az ölelés elől."* Müller megkérdezte:

— Ilyen jól tanulmányozta a Bibliát az ön által gyámolított lelkésszel?

— Sokszor olvasgattam a Bibliát. Hogy az ellenséget legyőzzük, ahhoz, ugyebár, ismerni kell az ideológiáját. Ha az ember az ilyesmit már csak harc közben tanulgatja, eleve vereségre ítéli magát.

„Lehet, hogy elfogták a lelkészt a határon túl? Elfoghatták. Noha, amikor visszatértem az állomásra, egyetlen autóval se találkoztam. De előttem is elmehetett, és ott ültek esetleg a határőrsön. Most pedig, időben ez kijön, Berlin felé tartanak. Úgy. Hát akkor azonnal szembesítést követelek a főnökömmel. Csak támadni. Semmiképpen sem védekezni. És ha Müller megkérdi, hol van Klaus, az ügynök? Otthon, az asztalfiókomban, egy levél fekszik. Túlságosan világos alibi, de ki hitte volna, hogy az események éppen a lelkészhez vezetik el őket? Ezt még bizonyítaniuk kell, Klausszal. Az idő pedig nekem dolgozik."

Müller lassan egy kék borítékot húzott elő a felső zsebéből.

„Végül is elvégeztem a dolgomat — folytatta a töprengést Stirlitz. — A hülye azt hiszi, hogy a lassúságával hipnotizálhat engem, és a végén elveszítem a fejem. Hát hadd higgye, isten neki. Lehet, hogy a lelkész vallani fog, de ez nem veszélyes. Az a fő, hogy Pleischner figyelmeztette a mieinket Käthe lebukásáról és arról, hogy Wolff tárgyalásokat kezdett. Vagy kezd. A mieinknek tovább kell szervezniük, és ha én lebukom is, akkor is tudják, hogy milyen irányban. A rejtjelzést Müller nem tudja meg — csak én ismerem, meg a főnököm. Tőlem pedig nem kapják meg — ebben biztos vagyok."

— Nos — mondta Müller, miközben három daktiloszkópiai lenyomatat vett elő a zsebéből —, figyelje csak, milyen érdekes dolgok vannak. Ezeket az ujjacskákat — odatolta Stirlitz elé az első képet — azon a poháron találtuk, amelyet ön vízzel töltött meg és odanyújtotta annak a szerencsétlen, ostoba, hiszékeny Holthoffnak. Ezeket az ujjacskákat pedig — és Müller előkapta a második képet is, mint valami adukártyát a csomóból —, na mit gondol, hol találtuk?... Hm?

— Az én ujjacskáim megtalálhatók Hollandiában — mondta Stirlitz —, Madridban, Tokióban, Ankarában.

— És még hol?

— Éppen emlékezhetek rá, csak erre rámenne legalább tizenöt óra, és akkor nemcsak az

ebédet mulasztjuk el, hanem a vacsorát is...

— Nem baj. Én kész vagyok koplalni. Mellesleg, a maga jógijai a koplalást tartják az egyik leghatásosabb gyógyszernek... Nos, eszébe jutott?

— Ha le vagyok tartóztatva, és ön hivatalosan közli velem ezt, akkor úgy válaszolok a kérdéseire, mint egy letartóztatott. Ha nem vagyok letartóztatva, akkor nem válaszolok.

— Nem válaszolok — ismételte meg Müller Stirlitz szavait és hangsúlyát. — Nem válaszolok.

Az órájára nézett; ha most belépne Rolf, akkor az. adó-vevővel kezdené. Rolf azonban váratott magára, ezért Müller így szólt:

— Kérem, igyekezzék sztenografikus pontossággal, lehetőleg percekre menően, rekonstruálni: mit csinált az után a telefonbeszélgetés után, amelyet a különleges vonalak szobájában folytatott, ahová mindenki számára kategorikusan tilos a belépés?!

„A harmadik papírlapot nem mutatta meg — vette észre Stirlitz. — Vagyis tartogat még valamit. Tehát most kell ütni, hogy ne legyen olyan magabiztos a továbbiakban."

— Azután, hogy bementem a különleges telefonközpontba, a telefonistákat egyébként népbíróság elé kell állítani hanyagságuk és gyávaságuk miatt, mert bent hagyták a kulcsot az ajtóban, és mint a nyulak, rohantak az óvóhelyre, szóval, ezután Bormann Parteigenosséval találkoztam. És több mint két órát töltöttem vele. Hogy miről beszéltünk, erről természetesen nem számolok be önnek.

— Ne heveskedjék, Stirlitz, ne heveskedjék. Mégiscsak idősebb vagyok önnél, nemcsak rangban, hanem kor szerint is.

„Azért válaszolt így, hogy értésemre adja: nem vagyok letartóztatva — jegyezte meg magában Stirlitz. — Ha pedig így van, akkor nincs bizonyítékuk, de már várják, többek között tőlem. Vagyis maradt még némi esélyem."

— Elnézést kérek, Obergruppenführer.

— Így már jobb. Szóval, miről beszélt Bormann-nal? Bormann Parteigenosséval?

— Erre a kérdésre csak az ő jelenlétében válaszolhatok — szeretném, ha nem értené félre. - Ha nélküle válaszolna nekem, ez talán megmentené önt a harmadik kérdésre adandó válasz szükségességétől...

Müller még egyszer az órájára nézett: „Rolfnak már a lépcsőn kell lennie". — Müller mindig úgy vélte, hogy kitűnő időérzéke van.

— Hajlandó vagyok válaszolni az ön harmadik kérdésére is, amennyiben az engem személyesen érint, nem pedig a birodalom és a Führer érdekeit

— Személyesen érinti. Ezeket az ujjlenyomatokat az embereim az orosz rádiósnő bőröndjén találták. És erre a kérdésre lesz magának legnehezebb válaszolnia.

— Miért? Erre a kérdésre éppenséggel nem nehéz válaszolnom: a rádiósnő bőröndjét Rolf dolgozószobájában néztem meg. Ö bizonyítja.

— Ő ezt már bizonyította.

— Na, és akkor mi a baj ?

— Az a baj, hogy az ön ujjlenyomatát a kerületi Gestapón még azelőtt rögzítették, hogy a bőrönd hozzánk került.

— Hiba kizárt?

— Kizárt

— És a véletlen?

— Lehetséges. De csak a bizonyítható véletlen. Mert hogyan lehetséges, hogy a berlini házakban található húszmillió bőrönd közül éppen azon az egyetlenegyen találtuk a maga ujjlenyomatát, amelyben az orosz rádiósnő őrizte a holmiját? Mivel magyarázza ezt?

— Hm...Hm... Tényleg nehéz megmagyarázni, csaknem lehetetlen. És az ön helyében én se hinném egyetlen magyarázatomat sem. Értem önt, Obergruppenführer. Értem önt...

— Nagyon szeretnék öntől bizonyító erejű

választ kapni, Stirlitz, becsületszavamat adom, hogy rokonszenvezem önnel.

— Elhiszem.

— Rolf most idehozza az orosz nőt, és ő majd segít nekünk kitalálni, ebben biztos vagyok, hogy hol hagyhatott ön nyomot a bőröndön?

— Az orosz nő? — vont vállat Stirlitz. — Akit a kórházban szedtem fel? Abszolút vizuális emlékezőtehetséggel rendelkezem. Ha korábban láttam volna, emlékeznék az arcára. Nem, ő nem segíthet rajtunk...

— Segít rajtunk — vetette ellen Müller. — És ez is — ismét a felső zsebében kotorászott — , ez is segít rajtunk...

És megmutatta a titkosírást, amelyet Pleischnerrel küldött Bernbe..

„Ez bizony lebukás — döbbent rá Stirlitz. — Ez csőd. Hülyének bizonyultam. Pleischner vagy gyáva vagy balek vagy provokátor. Disznó. Mocsok. Szar."

— Szóval gondolkodjék, Stirlitz. — Müller nehézkesen felállt, és lassan kisétált a cellából.

Amikor a cella ajtaja csendesen becsukódott, Stirlitz ürességet érzett. Néhányszor már tapasztalta ezt az érzést Ilyenkor úgy rémlett, hogy nem áll a lábán, a testét is valahogy idegennek találta, irreálisnak, miközben a környező tárgyak kontúrjai még élesebbekké, szögletesebbekké váltak (utóbb meghökkentette, mennyi szögletet is talált ilyen perceiben, és nevetett e furcsa képességén), és még pontosan megkülönböztette a különféle színek érintkezési vonalát s azt is, hol, melyik szín vált uralkodóvá, elsődlegessé. Ezzel az érzéssel először 1940-ben találkozott, Tokióban, késő ősszel, éppen a Marinouti-kun sétált a német követségen szolgáló SD-rezidenssel, amikor a Tokió Bank épülete előtt szemtől szembe találta magát régi vlagyivosztoki ismerősével, Volenyka Pimezov elhárító tiszttel. Az kitárt karokkal rohant felé, át az úttesten, leejtett egy mappát, és így kiáltott:

— Makszimuska, kedves!

Vlagyivosztokban magázták egymást, s nevetséges lett volna arra gondolnia, hogy Pimezov egyszer még "Makszimuská"-nak titulálhatja a tiszteletteljes „Makszim Makszimovics" helyett. Az orosz embereknek ez a vonása, hogy azonnal barátjuknak tekintik a honfitársat, amint külföldön vannak, s a mégoly esetleges ismerőst is legjobb komájukként fogadják, szintén feltűnt Stirlitznek, s ezért nem utazott szívesen Párizsba, ahol sok orosz volt, vagy Isztambulba, pedig mind a két városba elég gyakran kellett utaznia. A Pimezovval való találkozás után — Stirlitz pontosan játszotta a megvető értetlenséget, és Volját mutatóujjának elutasító mozdulatával távolította el magától, az pedig, mint akit megvertek, alázatosan mosolyogva elsompolygott, és Stirlitz észrevette, milyen piszkos a gallérja, a galléron pontos színeket, fehéret, szürkét és majdnem feketét figyelt meg, később a szállodába visszatérve kísérletképpen papíron is rögzítette, és kész volt bárkivel fogadni, hogy semmivel sem csinálta rosszabbul a dolgot egy fényképezőgépnél, csak kár, hogy nem volt kivel fogadnia — , szóval, ez után a tokiói találkozás után kezdett panaszkodni az orvosoknak, hogy romlik a látása. Fél év múlva füstszínű szemüveget kezdett viselni, az orvosok írták fel neki, akik úgy vélték, hogy a bal szemén kötőhártya-gyulladása van, az állandó kimerültség miatt. Tudta, hogy a szemüveg, különösen a füstszínű, olykor felismerhetetlenségig megváltoztatja az ember arcát, ám a tokiói incidens után nem találta értelmét annak, hogy nyomban felvegye a szemüveget, ezt féléves előkészítés előzte meg. Közben természetesen a tokiói szovjet titkosszolgálat is fél évig a lehető legfigyelmesebben vizsgálta, nem érdeklődik-e valamelyik német Pimezov iránt. Érdeklődés azonban nem mutatkozott: az SD-tiszt láthatóan komoly figyelmet nem érdemlő jelenségnek tartotta a széttaposott cipőjű és piszkos ingű, lezüllött orosz emigráns figuráját.

Másodszor Minszkben érezte ezt az űrt és a saját irrealitását, negyvenkettőben. Himmler kíséretéhez tartozott akkor, és a Reichsführerrel együtt ellenőrző körutat tett a szovjet hadifoglyok koncentrációs táboraiban. Az orosz foglyok a földön hevertek — élő, holt mellett. Csontvázak voltak, eleven csontvázak. Himmler hányingert érzett, és lisztfehér lett az

arca. Stirlitz ott haladt Himmler mellett, és állandóan vágyat érzett magában, hogy előszedje a „Walterét", és a pisztoly csövét rászegezze erre a szeplős-monoklis emberre, s attól, hogy a kísértés fizikailag ilyen teljesíthető volt, Stirlitz egész testében megborzongott, és édes gyönyört érzett. „De mi lesz aztán? — kérdezte önmagától. — Ennek a rohadéknak a helyére egy másikat ültetnek, és megkettőzik a személyi testőrséget. És kész." És akkor, mielőtt leküzdötte magában a kísértést, könnyűnek érezte a testét és idegennek. Azután hosszú hetekig ördögi káprázatként hessegette el magától Himmler arcának fotografikus pontosságú mását. A szeplők szétmosott-sárgák voltak az arcán és a halántéka mellett, élesen barnállottak a bal fülénél, és feketék, pörsenésesek a nyakán. Csak egy év múltán tudott nevetni ezen a látomásán...

Stirlitz kissé megrugóztatta a testet, és amikor érezte az izmok apró remegését, akkor egy percig állt. Érezte, amint a vér az arcába ömlik, és a szemében mintha éles, zöld kis kalapácsok koppannának...

„Hát igen — mondta magában. — Úgy kell éreznem magam, egészben, összefogottan, nint az öklöm. Annak ellenére, hogy ezeket a falakat itt három színre festették, szürkére, kékre és fehérre."

És felnevetett. Nem akarattal. Csak hát ezek az átkozott színek... Hála istennek, hogy Müller elment. Ostobán tette, hogy időt adott neki a gondolkodásra. Sohasem szabad időt adni a gondolkodásra, ha az ember komoly ellenfelének tartja a másik felet. Szóval, Müller, úgy látszik, nálad sem megy minden úgy, mint a karikacsapás...

Müller a legjobb nyomozóival ment ki arra a helyre, ahol Rolfot és Barbarát megölték — olyan öregeket vitt magával, akik még a húszas években vele együtt Hitler nemzetiszocialistáit és Thälmann meg Brandler .kommunistáit szedték össze. Ezeket az embereket a legritkább esetben vitte magával. Nem helyezte át őket a Gestapóhoz, nehogy „elbízzák magukat": minden Gestapo-nyomozó szakértők, ügynökök, lehallgatók segítségére számított. Müller pedig Capek híve volt — akinél a nyomozók kizárólag a saját fejükre és a tapasztalataikra támaszkodnak. — Egyáltalán semmi? — kérdezte Müller. — Semmi támpont?

— Fittyfene sincs — felelte az ősz, földarcú öregember. Müller elfelejtette, hogy hívják, csak azt tudta, hogy 1926 óta tegeződnek. —

Ahhoz a gyilkossághoz hasonlít, amelyet Münchenben göngyölítettek fel.

— Az Egmont-Strassén?

— Igen. Ha jól emlékszem, a kilences számú házban.

— A nyolcasban. A férfi az utca páros oldalán tette el őket láb alól.

— Micsoda memória...

— Miért, te talán panaszkodsz a magadéra? — Jódot iszom.

— Én meg vodkát.

— Te tábornok vagy, neked szabad vodkát innod. De nekünk honnan legyen pénzünk vodkára?

— Engedd, hogy megvesztegessenek — hümmögött Müller.

— Aztán kerüljek a hóhéraid kezébe? Nem, akkor inkább jódot iszom.

— Na, rajta! Mellesleg nagyon szívesen elcserélném a vodkámat a te jódodra.

— Túl sok a munka? Müller így felelt:

— Most még igen. Nemsokára egyáltalán nem lesz. Nos, mit tegyünk? Valóban nem lenne semmi?

— Nézzék meg a laboratóriumodban a golyókat, amelyekkel ezt a párocskát kinyírták.

— Megnézni megnézik — helyeselt Müller. — Feltétlenül megnézik, efelől nyugodt lehetsz...

Bejött a második öreg is, odatolt egy széket, és leült Müller mellé.

„Vén ördög — gondolta Müller, miközben rápillantott —, és még festi magát. Isten bizony, festi a haját."

— Nos? — kérdezte Müller. — Mi van nálad, Günter?

— Valami már van.

— Figyelj, mivel fested a hajad?

— Hennával. Nem volt ősz, se fekete, hanem amolyan tarka. Ilse pedig meghalt. A fiatalabbja pedig ifjú katonákat szeret, és nem öreg nyomozókat... Figyelj csak, itt egy öregasszony a szemben levő házból egy órával ezelőtt látott egy katonát meg egy asszonyt. Az asszony gyereket vitt, láthatóan nagyon sietett.

— Mi volt a katonán?

— Mi lett volna? Egyenruha.

— Na jó, persze hogy nem gatya. Fekete egyenruha?

— Hát persze hogy fekete, zöldeket nem küldtük őrségbe.

— Milyen kocsiba ültek? — Autóbuszra ültek.

Müller meglepetésében felállt.

— Hogyhogy autóbuszra?!

— Hát úgy. A tizenhetesre...

— És merre mentek?

— Arra — intett a kezével Günter. — Nyugat felé.

Müller felugrott, megragadta a telefonkagylót, sebesen tárcsázott, és így szólt:

— Scholz! Gyorsan! Riadóztatni a tizenhetes autóbusz egész vonalán! A zongoristanő és az őr. Mi? Honnan tudjam, hogy hívják? Derítse ki, mi a neve.! Másodszor: azonnal kerítse elő a dossziéját: kicsoda, honnan való, kik a szülei? Az egész szolgálati listáját azonnal ide hozzám! Ha kiderítette, hogy csak egyszer is ugyanott volt, ahol Stirlitz, azonnal közölje! És riadóztassa a Stirlitz háza előtt lesben álló őröket is. „Vesztettem — tűnődött Müller —, de tartalékban itt van nálam még Bern. Persze, ott minden bonyolultabb, idegen rendőrök, idegen határőrök. Egy adut azonban, talán a legnagyobbbat, kiütötték a kezemből. Az autóbuszhoz szaladtak, vagyis nem előre megtervezett akció volt. Ilyen akcióra még gondolni is badarság. Az oroszok persze védik az övéiket, de néhány embert halálba küldeni azért, hogy megpróbálják, épp csak megpróbálják menteni ezt a zongoristanőt, ezt aligha tennék. Noha másrészt megértették, hogy a gyerek a nő Achilles-sarka. Talán ezért vállaltak ekkora kockázatot? Nem, micsoda ostobaságot fecsegek... Semmiféle megtervezett kockázat nem volt itt, autóbuszba ültek, szép kis kockázat... Ez idiotizmus, nem is kockázat...

Ismét felvette a telefonkagylót. — Itt Müller. A földalatti állomásain is figyelmeztessék a rendőrséget a gyermekes anyára. Adjanak leírást, mondják meg, hogy az asszony tolvaj, gyilkos, fogják el. Ha tévednek, és többet fognak el, megbocsátom. Csak ezt ne engedjék át, akit én várok...

Stirlitz kopogott a cella ajtaján; az itt töltött órák folyamán láthatóan váltották az őrséget, mert nem az előbbi vörös pofájú fickó állt a küszöbnél, hanem Siegfried Beiker. Stirlitz nemegyszer párban játszott vele a teniszmérkőzéseken.

— Szervusz, Sieggie — mondta nevetve —, jó kis találkahely, mi?

— Miért hívott, hetes szám? — kérdezte Beiker nagyon nyugodtan, egyenletes, kissé tompa hangon.

„Mindig lassú volt a reakciója — emlékezett vissza Stirlitz. — Jó volt balról, de kissé mindig tétovázott. Ezért is szenvedtünk vele vereséget a török katonai attasétól."

— Ennyire megváltoztam volna? — kérdezte Stirlitz, és automatikusan megtapogatta az arcát: második napja már, hogy nem borotválkozott, és elég nagy borostája nőtt, nem nagyon szúrós; a borosta csak estére válik szúróssá. Hozzászokott, hogy naponta kétszer borotválkozzék.

— Miért hívott, hetes szám? — ismételte Siegfried.
— Megőrültél?
— Kuss! — ordított Beiker, és becsapta a súlyos ajtót.
Stirlitz elnevette magát, és ráült a betonpadlóba csavarozott zsámolyra. „Bezzeg, amikor angol teniszütőt ajándékoztam neki, még a könnye is kicsordult. Minden utolsó gazember könnyezik. Ez a hisztériának egy fajtája náluk — gondolta Stirlitz. — A gyenge emberek többnyire kiabálnak vagy káromkodnak, a zsiványok sírnak. Gyengék... nem pontos ez a kifejezés. Jók... így már pontosabb. És csak a legerősebb emberek képesek uralkodni önmagukon."
Amikor először játszottak Siegfrieddel párban Pohl Obergruppenführer ellen, aki a háború előtt teniszezni tanult, hogy lefogyjon, Beiker odasúgta Stirlitznek:
— Döntetlent fogunk játszani, vagy a látszat kedvéért ellenállunk?
— Ne fecsegj hülyeségeket — felelte Stirlitz —, a sport az sport.
Siegfried pedig irgalmatlanul alájátszott Pollinak. Láthatóan nagyon tetszeni akart az Obergruppenführernek. Pohl azonban rákiáltott:
— Ne nézzen, kérem, hülyének! Kegyeskedjék velem úgy játszani, mint ellenféllel, és nem mint valami hülye gyerekkel!
Siegfried ijedtében úgy elkezdte hajszolni Pohlt, hogy az megdühödött, eldobta a teniszütőt, és otthagyta a pályát. Beiker elsápadt, és Stirlitz látta, hogyan remegnek az ujjai.
— Sose hittem volna, hogy ilyen ideges fickók dolgoznak a börtöneinkben — mondta. — Nem történt semmi, barátocskám, egyszerűen semmi. Menj, zuhanyozz le, eridj haza, holnapután pedig majd elmesélem neked, hogy mit kell ilyenkor csinálni.
Siegfried elment, Stirlitz pedig megkereste Pohlt, öt nagyszerű menetet játszottak végig. Pohl nagyon verejtékezett, Stirlitz azonban egyenletesen kidolgozott tempóban játszott vele, és fesztelenül, tisztelettudóan ütött, hosszan, jobb kézzel, Pohl ezt világosan értette, de Stirlitznek az az ironikus jóindulatról és igazi sportdemokratizmusról tanúskodó szokása, hogy mindig a pályán maradt, rokonszenves volt számára. Pohl megkérte Stirlitzet, hogy játsszon vele még néhány hónapig.
— Ez túlságosan súlyos fenyítés — nevetett Stirlitz, és Pohl is elnevette magát, olyan barátságosan hangzott ez Stirlitztől. — Ne haragudjék a hórihorgas társamra, fél a generálisoktól, és mély tiszteletet érez ön iránt. Egymás után fogunk játszani önnel, hogy ne veszítsük el a szakképzettségünket.
Miután Stirlitz a következő játék idején bemutatta Pohlnak Siegfriedet, az hatalmas tiszteletet érzett a párja iránt, és minden alkalmat megragadott, hogy valamiben szolgálatára legyen Stirlitznek. Hol sörért futott a parti után, hol valami ritka töltőtollat ajándékozott neki (nyilván valamelyik letartóztatottól kobozta el), vagy éppen egy csokor korán nyíló virágot hozott. Egyszer kínos helyzetbe hozta Stirlitzet, de akkor is csak a vele született szolgálati ostobaságból eredően. Stirlitz egy spanyol ellen harcolt a mérkőzésen. A fickó remek ember volt, liberális beállítottságú, de Schellenberg valami disznóságot tervezett vele, s ezért — a sportbizottságban ülő emberein keresztül — kijárta, hogy Stirlítzcel mérkőzzék. Stirlitzet természetesen a külügyminisztérium munkatársaként mutatták be neki, a parti befejezése után Stirlitzhez odafutott Siegfried, és kivágta: „Üdvözlöm önt a győzelem alkalmából, Standartenführer úr! Az SS mindig győz!"
Stirlitz nem nagyon bánkódott a balul sikerült akción, Siegfriedet pedig katonai fogdába akarták küldeni, és ki akarták dobni az SS-ből. Újra Stirlitz járt közben érte, ezúttal a már megszelídített Pohlnál, és megmentette. Másnap Siegfried apja — egy magas, sovány, gyermekien kék szemű öregember — ajándékkal kereste fel: egy jó Dürer-reprodukcióval.
— Családunk sohasem felejti el a jótettét — mondta. — Mától örökre a szolgálatára állunk, Stirlitz úr. Se a fiam, se én nem tudjuk önt kellőképpen megjutalmazni, de ha szüksége lesz a segítségünkre, bosszantó, ingerlő, hétköznapi apróságokban, mi mindig nagy

megtiszteltetésnek tekintjük, ha bármely kérésének eleget tehetünk.

Azóta az öreg minden tavasszal felkereste Stirlitzet, és gondozta a kertjét, különösen a Japánból hozott rózsákat.

„Szerencsétlen állat — gondolt hirtelen Stirlitz Siegfriedre —, még csak nem is vádolhatom meg semmivel. Az Úr színe előtt minden ember egyenlő, ha jól emlékszem, így mondta az én lelkész barátom. Egy fenét. Ha azt akarjuk, hogy a földön diadalmaskodjék az egyenlőség, akkor előbb pontosan ki kell kötnünk: korántsem mindenki egyenlő az Úr színe előtt. Vannak emberek, és vannak állatok. Ezeket sem szabad vádolni. De hinni az. azonnali átnevelésükben nemcsak ostobaság, hanem bűn is."

Hirtelen kinyílt a cellaajtó, és benézett rajta Becker.

— Tilos ülni! — kiáltotta. — Körbejárni!

És mielőtt becsapta volna az ajtót, egy kis papírszeletet ejtett a földre. Stirlitz felemelte. „Ha nem beszél arról, hogy a papám töltögette és nyírta a rózsáit, akkor megígérem, hogy csak fél erőmből fogom verni, hogy tovább tudja tartani magát. Kérem, hogy ezt a papírt egye meg."

Stirlitz hirtelen megkönnyebbülést érzett: a mások ostobasága mindig nevetséges. És újra az órájára nézett. Müller harmadik órája nem jelentkezett.

„Hallgat a kislány — gondolta Stirlitz. — Vagy szembesítették Pleischnerrel? Ebben semmi ijesztő nincs. Nem tudnak egymásról semmit. De valami nyilván nincs rendben vele. Valami történhetett, ezért lehet most időm."

Nyugodtan járkált fel és alá a cellában, emlékezetébe idézve mindazt, ami a bőröndhöz kötődött. Igen, valóban megfogta egyszer az erdőben, amikor Erwin megcsúszott, és majdnem elesett. A bombázás előtti estén történt ez. Egyetlenegyszer.

„Egy pillanat! — szakította félbe a gondolatait Stirlitz. — A bombázás előtt... A bombázás után pedig ott álltam az autóval...Sok kocsi állt ott... Azért képződött dugó, mert tűzoltók dolgoztak ott. Miért jártam arra? Á, mert romos volt a Kuhdamm, amelyen mennem kellett volna. Követelni fogom, hogy hívják ki a rendőrkordont, amely aznap reggel szolgálatban volt. Vagyis azért kerültem oda, mert a rendőrség elterelte a közlekedést. Az ügyben megtalálható azoknak a bőröndöknek a fényképe, amelyek a bombázás után megmaradtak. Beszéltem egy rendőrrel is, emlékszem az arcára, és neki is emlékeznie kell a jelvényemre. Segítettem átvinni a bőröndöket, próbálja tagadni. De nem fog tagadni, mert szembesítést kérek. Azt mondom, hogy segítettem egy síró asszonynak vinni a gyerekágyat: az is igazolja, ilyesmire emlékezni szoktak."

Stirlitz öklével verte az ajtót, mire az kinyílt, de a küszöbön két őr állt. Siegfried egy embert vezetett el Stirlitz cellája előtt. Az illetőnek kübli volt a kezében. A férfi arca csúnyán össze volt verve, Stirlitz azonban ráismert. Bormann személyi sofőrjére, aki nem volt Gestapoügynök, és aki a kocsit vezette, mikor ő, Stirlitz, a pártkancellária főnökével beszélt.

— Azonnal telefonáljanak Müller Gruppenführernek! Mondják meg neki, hogy minden eszembe jutott! Mindenre emlékszem! Kérjék meg, hogy azonnal jöjjön le hozzám!

„Pleischnert még nem hozták ide! Ez az egyik. Käthével kudarcot vallottak. Ez a második. Egy esélyem van, az idő. Az idő és Bormann. Ha tétovázom, Müller győz."

— Jól van — mondta az őr. — Menten jelentem.

A csecsemőmenhely épületéből kilépett egy katona, átment az utcán, és lement egy romos ház pincéjébe. Széttört ládákon üldögélt ott Käthe, és a fiát szoptatta.

— Mi van? — kérdezte.

— Semmi jó — felelte Helmut. — Fél órát várni kell. Éppen etetik a gyerekeket, és mindenki foglalt.

— Akkor várunk — nyugtatta őt Käthe. — Várni fogunk... Honnan tudnák, hogy hol vagyunk?

— Nem valószínű, hogy rájönnek, mégis minél gyorsabban el kell hagynunk a várost,

különben ránk találnak. Én tudom, milyen alaposan keresnek ezek. Talán elmenne egyedül? Aztán ha sikerül, én utolérem. Jó? Egyezzünk meg abban, hogy hol várjam?

— Nem — rázta meg a fejét Käthe. — Nem kell. Várni fogok... Úgy sincs hova mennem ebben a városban...

Scholz felhívta Müllert a „ rádióslakás"-ban, és így szólt:

— Obergruppenführer, Stirlitz üzeni önnek, hogy mindenre emlékszik.

- Igen? - élénkült fel Mutter, és intett a nyomozóknak, hogy ne nevessenek olyan hangosan. — Mikor mondta ezt?

— Épp most.

— Jól van. Mondják meg, hogy indulok. Semmi újság?

— Semmi lényeges.

— Erről az őrről nem szedtek össze semmit?

— Csupa hülyeséget...

— Milyet? — kérdezte gépiesen. Müller, inkább a rend kedvéért, miközben felemelte a kabátját a szomszéd szék karfájáról.

— Adatok a feleségéről, a gyerekeiről, a rokonairól...

— Szép kis hülyeség — dühöngött Müller. — Nem hülyeség ez. Egyáltalán nem hülyeség ez ilyen ügyben, Scholz barátocskám. Máris jövök, és megnézzük ezt a hülyeséget... A feleségéhez küldtek embereket ?

— A felesége két hónappal ezelőtt otthagyta. Ő éppen kórházban feküdt, légnyomás miatt, akkor hagyta ott. Valami kereskedővel utazott Münchenbe.

— És a gyerekei?

— Azonnal — felelte Scholz az aktát lapozgatva —, azonnal megnézem, hol vannak a gyerekei... Áhá, ez az... Egy gyereke van, háromhónapos. Menhelyre adta.

„Az orosz nőnek is csecsemője van... — villant fel hirtelen Müllerben. — Szoptatós dajkára van szüksége! Rolf pedig biztosan túlbuzgó volt a gyerekkel!"

— Hogy hívják a menhelyet?

— Nincsen annak neve. A pankow-i gyermekmenhely, Mozart-Strasse 7. Most pedig a mamájáról...

Müller nem figyelt a mamára vonatkozó adatokra. Lecsapta a telefont, lassúsága eltűnt, felvette a kabátját, és így szólt:

— Fiúk, lehet; hogy nagy lövöldözés lesz, úgyhogy készítsétek elő a „bulldogok"-at. Ki ismeri a pankow-i gyermekmenhelyet?

— A Mozart-Strasse 8.? — kérdezte az ősz férfi.

— Már megint eltévesztetted — felelte Müller, már a lakásból kifelé menet. — Mindig összetéveszted a páros és a páratlan számokat. 7. szám.

— Jelentéktelen utca — felelte az ősz férfi —, semmi különös. Ott könnyen meg lehet oldani az akciót: nagyon csendes hely, nem zavar senki. Tévedni pedig mindig is tévedek. Gyermekkorom óta. Hiányoztam az iskolából, amikor a páros és páratlan számoknál tartottunk.

Elnevette magát, és vele nevettek mindannyian; olyanok voltak most, mint a hajtóvadászok, akik bekerítették a szarvast.

Nem, Helmut Kolder nem állt kapcsolatban Stirlitzcel. Útjaik sohasem találkoztak. Helmut 1940 óta tisztességgel harcolt. Tudta, hogy a hazájáért harcol, az anyja, a három testvére és a nővére életéért. Hitt abban, hogy Németország jövőjét védelmezi az alacsonyrendű szlávok ellen, akik hatalmas földterületet hódítottak meg, de nem tudják azt megművelni; az angolok és a franciák ellen, akik eladták magukat az óceánon túli plutokráciának; a zsidók ellen, akik szerencsétlen emberekre spekulálva elnyomják az egyszerű népet. Úgy vélte, hogy a Führer

zsenije beragyogja a századokat.

Így volt ez 1941 őszéig, amikor dalolva mentek a világon át, és a győzelem részegítő levegője őt is és sok más — az SS-páncélosegységekben küzdő — bajtársát vidám és jóindulatú korhelyekké tette. Ám a moszkvai csata után, amikor megkezdődtek a partizánharcok, és parancsot kaptak a túszok kivégzésére, Helmut kissé elbizonytalanodott.

Amikor Szmolenszknél első ízben kapott parancsot a szakasza, hogy végezzen ki negyven túszt — valami szerelvény kisiklatása miatt —, Helmut leitta magát: gyermekes asszonyok és öregemberek álltak előtte. Az asszonyok mellükhöz szorították a gyerekeket, eltakarták előlük a látványt, és úgy könyörögtek, hogy gyorsan végezzenek velük...

Akkor istenigazából leitta magát: mellette sok bajtársa némán öntötte magába a vodkát, senki se mesélt vicceket, és senki se játszott tangóharmonikán. Aztán ismét harcba vonultak, és az oroszokkal való összecsapások szörnyűsége kiszorította az emlékezetéből ezt az iszonyatot, Egyszer — éppen rövid szabadságon volt — a szomszédasszony vendégségbe jött hozzájuk a lányával. A lányt Lujzának hívták. Szép volt, gondozott és tiszta. Helmut minden éjjel róla álmodott. Tíz évvel idősebb volt nála, ezért igen gyengéd érzéseket táplált a lány iránt. Arról ábrándozott, micsoda feleség és anya lesz belőle. Mindig azt szerette volna, hogy házában a fogas alatt sok-sok gyermekcipőcske legyen: szerette a gyerekeket.

A következő szabadságolás idején Lujza a felesége lett. Aztán visszatért a frontra, és Lujza két hónapig bánkódott. Amikor pedig rájött, hogy teherbe esett, unatkozni és félni kezdett.

Elutazott a városba. Amikor pedig megszülte a gyerekét, menhelyre adta. Helmut ekkoriban, súlyos légnyomás után, kórházban feküdt. Hazatért, és ott azt mondták neki, hogy a felesége elment egy másik férfival. Eszébe jutottak az orosz nők: egyszer egy barátja öt doboz konzervért egy éjszakát töltött egy harmincéves orosz tanítónővel — az asszonynak volt egy kislánya, és éhezett. Reggelre az orosz nő felakasztotta magát: a kislányt a szomszédokra hagyta, becsomagolva a pelenkába a férje arcképét és a konzervdobozokat. Lujza pedig, aki Hitlerjugend-tag volt, valódi árja nő, nem pedig valami barbár szláv asszony, menhelyre adta a kislányt, mint egy utolsó kurva.

A katona hetente egyszer meglátogatta a gyereket, néha azt is megengedték, hogy sétáljon a kislánnyal. Játszadozott véle ilyenkor, énekelt neki, és a kislánya iránt érzett szeretet tartalmat adott az életének. Látta, amint az orosz rádiósnő ringatta a gyerekét, és akkor először világosan megkérdezte önmagát: „Mit csinálunk tulajdonképpen? Hiszen ezek pontosan olyan emberek, mint mi, ugyanúgy szeretik a gyerekeiket, és ugyanúgy készek meghalni érettük." És amikor meglátta, hogy mit csinál Rolf a csecsemővel, a döntést nem az értelem, hanem az érzelmei érlelték meg benne. Rolfban és a készülő gyermekgyilkosságot bámuló Barbarában hirtelen Lujzát látta, aki számára az árulás jelképe lett.

Fél óra múlva visszatért a menhelyre, megállt a fehérre festett ablak mellett, és érezte, hogy elhagyja az ereje.

- Jó napot — mondta az ablakon kinéző irgalmasnővér —, Ursula Koldert keresem. A lányom. Megengedik...

— Igen. Tudom. Most azonban a kislánynak aludnia kell.

— Most indulok a frontra. Sétálok vele egy kicsit, majd alszik egyet a karomban. Ha pedig tisztába kell tenni, idehozom.

— Félek, hogy az orvos nem engedi.

— Indulok a frontra — ismételte Helmut.

— Jó... Értem... Igyekszem. Várjon egy kicsit, kérem.

Tíz, percig kellett várnia, egész testét remegés fogta el, foga vacogott.

Kinyílt a kisablak, és egy fehér pólyát nyújtottak át neki. A kislány arcát vakítóan fehér pelenka takarta. Aludt.

— Az utcán szeretne vele sétálni?

— Mi? — kérdezte értetlenül Helmut. Úgy jutottak el hozzá a szavak, mintha erősen bezárt

ajtón át jöttek volna. Így érezte magát a légnyomás óta, valahányszor nagyon izgult.

— Menjen a kertünkbe, ott csend van, és ha megkezdődik a légitámadás, akkor gyorsan leszaladhat az óvóhelyre.

Helmut kilépett az útra, és a háta mögül fékek csikordulását hallotta. A katona-sofőr két lépésre Helmuttól állította meg a kocsit, kihajolt, és ráordított:

— Mi az, nem látja az autót?!

Helmut a mellére szorította a kislányt, és valamit motyogva, félénken odaszaladt a pince bejáratához. Käthe az ajtó mellett állva várt rá. A kisfiú egy ládán feküdt.

— Mindjárt — mondta Helmut, odanyújtva Käthének a lányát —, tartsa egy kicsit, elszaladok ide, a megállóhoz. Onnan látni, amikor a

sarkon befordul az autóbusz. Még elérem magát.

Látta, ahogy Käthe óvatosan karjára vette a kislányát, és ettől forró könnyek tolultak a szemébe.

— Inkább együtt — mondta Käthe —, gyerünk inkább együtt.

— Semmi baj, mindjárt itt leszek — felelte, miközben megállt az ajtóban. — Lehet, hogy fényképeik vannak önről, én viszont egészen másképpen néztem ki a légnyomás előtt. Mindjárt jövök, várjon rám.

Kis léptekkel odament a megállóhoz. Az utca néptelen volt.

„A menhelyet evakuálják, és én elveszítem a lányomat — gondolta. — Hogyan találom meg aztán? Ha el kell pusztulnunk a bombázásban, ám pusztuljunk együtt. És ez az asszony megszoptathatja, hiszen az ikreket is szoptatják... És aztán ezért majd mindent megbocsát nekem az Isten. Legalábbis azt a napot Szmolenszknél.

Eleredt az eső.

„El kell jutnunk az állatkertig, ott majd felülünk a vonatra. Vagy a menekültek közé megyünk. Ott könnyű elkeveredni. És amíg nem érkezünk meg Münchenbe, ő fogja szoptatni a gyereket. Ott meg majd segít az anyám. Ott majd találunk szoptatós dajkát is. Noha mégse. Keresni fognak engem. Anyámhoz nem mehetünk. Nem baj. Egyszerűen el kell tűnni ebből a városból. Elmehetünk északra is, a tengerhez. Hanshoz. Ki gondolná végül is, hogy éppen egy frontbajtársamhoz mentem?"

Helmut a fülére húzta a sapkáját. Didergése elmúlt.

„Jó, hogy megeredt az eső — gondolta. — Legalább történik valami. Amikor csend van, és az ember csak vár, az mindig rossz. Ha legalább esik a hó, vagy pereg az eső, az ember mindjárt kevésbé érzi egyedül magát."

Továbbra is csepergett az eső, de hirtelen szétváltak a felhők, fenn a magasban kitárult az ég kékje és a vakítóan fehér nap pereme.

„Itt van hát a tavasz — gondolta Helmut —, nem kell már sokat várni az első fűre sem..." Meglátta, amint a kanyarban megjelent az autóbusz. Helmut megfordult már, hogy Käthéért szaladjon, ám hirtelen két fekete autót pillantott meg az autóbusz mögött, amelyek minden közlekedési szabályt mellőzve száguldottak a gyermekmenhely felé. Helmut ismét érezte, hogy elgyengül a lába, és hűl a bal keze: a Gestapo kocsijai voltak. Először szaladni akart, de aztán, megértette, hogy a menekülő gyanút kelt, elfogják az orosz nőt az ő lányával együtt, és beszállítják. Félt, hogy ismét roham éri, és eszméletlenül fogják el. „Aztán fogják a kislányt, levetkőztetik, és odaviszik az ablakhoz, így viszont... ez az orosz nő mindent meghall, és mindent megért. Nem lehet, hogy..."

Helmut kilépett az aszfaltra, és pisztolyával néhányszor az első kocsi szélvédő üvegébe lőtt. És amikor meghallotta az automatasorozatot, és élete utolsó fájdalmát érezte, ez volt az utolsó gondolata: „Nem is mondtam neki, hogy hívják a kislányomat..."

És ettől egy pillanatig még kínlódott, mielőtt meghalt volna.

— Nem, uram — mondta Müllernek az irgalmasnővér, aki a kislányt átadta Helmutnak. —

Csak tíz perccel ezelőtt történt...

— És hol a kislány? — érdeklődött az ősz nyomozó komoran, és igyekezett nem nézni festett hajú bajtársa holttestére. Az ajtó mellett feküdt, a, padlón, és látni lehetett, hogy milyen öreg: nyilván régen festette be utoljára a haját, és frizurája kétszínű volt: tarka a haj tövénél, és sötétbarna feljebb.

— Szerintem autón mentek el — mondta a másik nő. — Egy kocsi állt meg mellettük.

— Nocsak, a kislány maga ült az autóba?

— Nem — felelte komolyan az asszony —, nem ülhetett az autóba, hiszen még csecsemő... Müller így szólt:

— Nézzenek itt körül alaposan, nekem vissza kell térnem. Rögtön küldik a harmadik autót, már elindult... De hát hogyan kerülhetett a kislány az autóba? — kérdezte az ajtóban visszafordulva. — Milyen autó volt az?

— Nagy.

— Teherautó? — Igen. Zöld...

— Itt valami nincs rendben — mondta Müller, és kinyitotta az ajtót. — Nézzék át a környező házakat.

— Csupa rom.

— Azt is nézzék át — mondta Müller —, különben ez az egész ügy annyira ostoba, hogy gyakorlatilag lehetetlen a munka. Nem tudjuk felfogni egy nem hivatásos logikáját.

— És ha ravasz hivatásos? — kérdezte az ősz férfi, miközben rágyújtott.

— Egy ravasz hivatásos nem ment volna a menhelyre — felelte Müller sötéten, és kiment. Épp az imént, amikor Soholzot felhívta, az közölte vele, hogy Bernben az orosz összekötő, aki a titkosírást magával vitte, öngyilkos lett.

1945. III. 13. (16 óra 11 perc)

Schellenberget felhívták a „Bormann-levéltár" munkacsoportjából.

— Találtunk valamit — mondták —, ha idejön, Brigadenführer, előkészítünk néhány dokumentumot.

— Azonnal megyek — felelte röviden Schellenberg.

Mikor megérkezett, le se vette a kabátját, hanem odalépett az asztalhoz, és felvett róla néhány papírlapot.

Átfutva a papírokat, meglepetten húzta fel a szemöldökét, aztán lassan levetette a kabátját, majd a szék hátára dobta és leült, maga alá húzva a bal lábát. A dokumentumok valóban hallatlanul érdekesek voltak. Az első így szólt:

„Szigorúan titkos. Készült két pld.-ban."

„X napon elszigetelendő Kaltenbrunner, Pohl, Schellenberg, Müller." A Müller név vörös ceruzával volt áthúzva, s ezt Schellenberg nagy kérdőjellel látta el egy lakkozott kartonpapíron — ilyen lakkozott papírokat tartott a zsebében és az asztalán a feljegyzéseinek. „Fel kell tételezni — olvasta továbbá az iratban —, hogy a Gestapo és az SD fent nevezett vezetőinek elszigetelése sajátos figyelemelvonó akció lesz. A konkrét problémákért felelős, elszigetelt vezetők keresése elfoglalja mindazok szellemi energiáját, akik számára ez előnyös lesz mind az operatív, mind pedig a stratégiai törekvések szempontjából."

A továbbiakban a dokumentum egy 176 emberből álló névsort tartalmazott.

„Ezek a Gestapo és SD-tisztek — ilyen vagy olyan formában — nem az alapvető ismereteken, hanem a másodrendű részleteken keresztül tudják megvilágítani a Birodalom külpolitikájának kulcskérdéseit. Vitathatatlan, hogy mindegyikük — még ha nincs is tudatában ennek — olyan mozaik, amely egymagában értéktelen, de felbecsülhetetlen értékké nő a többi mozaikkockához illesztve. Következésképpen, ezek az emberek segítséget nyújthatnak a Birodalom, ellenségeinek, akik érdekeltek abban, hogy kompromittálják a nemzetiszocialista eszményeket, a mozgalom felépítésének gyakorlata révén. Ebből a szempontból a fent felsorolt tisztek akciói együttesen a Birodalomra nézve hátrányos képet eredményeznek. Sajnos ebben az esetben nem húzható szigorú vízválasztó a párt és az SS rendelkezései közé, mivelhogy ezek a tisztek a mozgalom veteránjai, akik valamennyien 1927 és 1935 között léptek be a nemzetiszocialista pártba. Következésképpen ezeknek az embereknek az elszigetelése cél- és jogszerűnek látszik."

„Értem — villant fel Schellenbergben. — Kokettál ez a mi pártfőnökünk. Mi az ilyesmit »likvidálás«-nak hívjuk. Ö »elszigetelés«-nek nevezi. Vagyis engem el kell szigetelni. Müllert viszont meg kell őrizni. Tulajdonképpen ezt is vártam. Csak az *az* érdekes, hogy Kaltenbrunnert a listán hagyták. Noha ez is érthető: Müller mindig háttérben volt, csak a szakemberek ismerik, Kaltenbrunner manapság szerte a világon ismert. A becsvágy, az teszi őt tönkre. Engem pedig az tett tönkre, hogy használni akartam a Birodalomnak. Micsoda paradoxon! Mennél többet igyekszel használni az államodnak, annál nagyobb a kockázat: az olyanoknak, mint én, még arra sincs joga, hogy csendesen magukkal vigyék a sírba az államtitkokat, amelyek személyi titkokká váltak. Az ilyeneket, mint én, el kell tüntetni, hirtelen és minél gyorsabban... Mint Heydrichet. Mert abban biztos vagyok, hogy a mieink tették el láb alól..."
Figyelmesen végignézte az „elszigetelendők" névsorában található neveket. Rengeteg munkatársa akadt közöttük. A 142. szám alatt ott találta Stirlitz Standartenführert is.
Az, hogy Müllert kihúzták a névsorból, Stirlitzet viszont bent hagyták, ez a pártarchívumban uralkodó iszonyú sietségre és zűrzavarra vallott. Bormann a névsorban eszközlendő javításokra két nappal az evakuálás előtt adott parancsot, ám a sietség közepette Stirlitz nevét elfelejtették kihúzni. És ez mentette meg Stirlitzet — nem Bormann bizalmi embereinek elszigetelő" akciójától, hanem attól, hogy Schellenberg emberei „likvidálják"...

1945. III. 13. (17óra 02 perc)

— Történt valami? — kérdezte Stirlitz, amikor Müller visszatért a pincébe. — Már kezdtem izgulni.
— Helyesen tette — felelt Müller. — Én is izgultam.
— Eszembe jutott.
— Micsoda?
— Hogy honnan lehetett az ujjlenyomatom az orosz nő bőröndjén... Különben hol van? Gondoltam, hogy találkát rendez vele számomra. Hogy úgy mondjam, szembesít.
— Kórházban van. Nemsokára idehozzák.
— Valami történt vele?
— Vele semmi. Csak Rolf, hogy szóra bírja, kissé túlbuzgó volt a gyerekkel.
„Hazudik — gondolta Stirlitz. — Nem ülnék itt ilyen sokáig, ha Käthe megszólalt volna. Itt ül, az igazság birtokában, és mégis hazudik."
— Jól van, egyelőre kitelik az időnkből.
— Hogyhogy egyelőre? Mindenképpen kitelik az időnkből.

— Egyelőre telik az időnkből — ismételte Stirlitz. — Ha valóban érdekli ez a zűrzavaros bőröndhistória, akkor elmesélem önnek. Persze belekerült néhány ősz hajszálamba, amíg visszaemlékeztem rá, de az igazság mindig diadalmaskodik, ez a meggyőződésem.

— Örömteli a meggyőződésünk ilyetén egybeesése. Rajta, a tényeket!

— Ehhez előbb ide kell hívatnia mindazokat a rendőröket, akik a Bayoräuther-strassei körülzárt körzetben álltak őrt. Ott álltam meg, és még az SD-jelvény felmutatása után sem engedtek továbbmenni. Akkor hosszú kerülőutat tettem. Ott is megállítottak, dugóba kerültem. Elindultam, hogy megnézzem, mi történt, és a rendőrök — egy fiatal, láthatóan, nagyon beteg, talán tüdőbajos fickó és a társa, arra már nem emlékszem pontosan — nem engedtek oda a telefonhoz, hogy felhívjam Schellenberget. Megmutattam a jelvényt; és telefonáltam. Egy asszony állt ott gyerekkel, kihoztam neki a gyerekkocsit a romok közül. Aztán néhány bőröndöt is messzebbre vittem a tűztől. Emlékezzék a bombázás után talált bőröndök fényképére. Először: vesse egybe a bőrönd lelőhelyét azzal a címmel, amelyen a rádiósnő lakott. Másodszor: hívassa a rendőrláncot, amely látta, hogyan segítettem a szerencsétlennek vinni a bőröndöket. Harmadszor: Ha csak egyik bizonyítékom is hazugnak mutatkozik, adhat nekem egy pisztolyt egy tölténnyel. Különben semmi mással nem tudom bebizonyítani az ártatlanságomat.

— Hm — nevette el magát Müller. — Miért ne? Próbáljuk meg. Először hallgassuk meg a mi németjeinket, aztán beszélgessünk el az ön orosz nőjével.

— A mi orosz nőnkkel! — mosolyodott el Stirlitz is.

— Jól van, jól van — mondta Müller. — Ne kapaszkodjék a szavamba...

Kiment, hogy felhívja Dr. Helwig SS-Obersturmbannführert, a rendőrtiszti-iskola igazgatóját, Stirlitz pedig tovább elemezte a helyzetet. „Még ha megtörték is Käthét, márpedig Müller szándékosan említette, hogy kínozták a fiát, és tegyük fel, Käthe nem bírta tovább, akkor sincs rendben valami náluk. Különben idehoznák Käthét... Ha Pleischner náluk volna, akkor sem várnának tovább. Ilyen esetben a halogatás ostobaság, mert ezzel lemondanak a kezdeményezésről."

— Enni kapott? — kérdezte-Müller amikor visszatért. — Talán harapnánk valamit?

— Ideje lenne — helyeselt Stirlitz.

— Kértem, hogy hozzanak nekünk valamit odafentről.

— Köszönöm. Hívatták az embereket?

— Hívattam.

— Rosszul néz ki.

— Ugyan — legyintett Müller —, még jó, hogy élek. És miért mondta olyan ravaszul, hogy egyelőre? „Egyelőre telik az időből." Rajta, mondja csak el, mit jelentsen ez?

— Mindjárt a szembesítés után elmondom — felelte Stirlitz. — Most nincs értelme. Ha az igazamat nem bizonyítják be...

Kinyílt az ajtó, és az őr fehér, keményített asztalkendővel leterített tálcát hozott be. A tálcán egy kistányér állt, azon főtt hús, kenyér, vaj és két tojás.

— Egy ilyen börtönben, ráadásul pincében, szívesen aludnék egy-két napot. Még a bombázás se hallatszik ide.

— Még alhat majd.

— Köszönöm — nevetett Stirlitz.

— Miért ne? — hümmögött Müller. — Komolyan mondom. Tetszik nekem, ahogy tartja magát. Inni nem akar?

— Nem, köszönöm.

— Nem is szokott inni?

— Félek, hogy még a kedvenc konyakomat is ismeri.

— Ne higgye magát Churchill-lel egyenrangú figurának. Csak róla tudom, hogy minden másnál jobban kedveli az orosz konyakot. Jól van, ahogy gondolja, én azonban iszom. Nem a

legjobban érzem magam.

...Müller, Scholz és Stirlitz Holthoff nyomozó üres dolgozószobájában üldögélt, a fal mellé állított székeken. Eismann Obersturmbannführer kinyitotta az ajtót, és egy egyenruhás rendőrt vezetett be.

— Heil Hitler! — kiáltott fel, amikor meglátta Müllert a tábornoki egyenruhájában.

Müller semmit se válaszolt.

— Ismer valakit e három ember közül? — kérdezte Eismann a rendőrt.

— Nem — felelte a rendőr, és óvatosan méregette Müller zubbonyán a rendjeleket és a lovagkeresztet.

— Sohasem találkozott senkivel ezek közül az emberek közül?

— Ahogy visszaemlékszem, egyetlenegyszer sem találkoztam közülük senkivel.

— Lehet, hogy futólag találkozott, bombázás után, amikor ott állt a rendőrgyűrűben, a romos házak mellett?

— Sok egyenruhás járt arra, sok volt, ott, aki nézte a romokat. Konkrétan nem emlékszem.

— Köszönöm — felelte Eismann. — Hívassa a következőt.

Amikor a rendőr kiment, Stirlitz így szólt: — Az egyenruhájuk zavarba hozza őket. Csak magukat látják.

— Nem hozzuk őket zavarba — felelte Müller. — Talán meztelenül üljek itt?

— Akkor emlékeztesse a konkrét helyre — kérte Stirlitz —, különben nem emlékszik vissza, hiszen vagy tíz órát állnak naponta az utcán, és minden ember egyformának látszik a szemükben.

— Jól van — mondta Müller. — Ezt az embert nem ismeri?

— Nem, ezt nem láttam. Megismerem, akit

láttam.

A másik rendőr sem ismert fel senkit. Csak hetediknek jött be az a beteges arcú, fiatal rendőr, aki tüdőbajosnak látszott.

— Látott valakit ezek közül az emberek közül? — kérdezte Eismann.

— Nem. Szerintem nem...

— A Köpenick-strassei rendőrkordonban állt?

— Ja igen — mondta örömmel a rendőr. — Ez az úr mutatta a jelvényét. Odaengedtem a tűzhöz.

— Kérte, hogy engedjék oda?

— Nem. Csak megmutatta a jelvényét, autón jött, én pedig senkit se engedtem át. Őt átengedtem... Valami baj van? — ijedt meg hirtelen a rendőr. — Hogy nem volt joga... Ismerem a parancsot, mindenkit át kell engedni a Gestapótól.

— Volt joga — mondta Müller felállva —. nem ellenség, ne gondolja. Mindannyian együtt dolgozunk. És mit keresett ott? Egy szülő nőt keresett a tűzeset helyén?

— Nem. A szülő nőt még éjszaka elvitték, ö pedig reggel jött

— Ennek a szerencsétlen nőnek a holmijait kereste talán? És ön segített neki?

— Nem — felelte a rendőr a homlokát ráncolva —, gyerekkocsit vitt át egy nőnek. Nem, nem segítettem neki, csak ott álltam.

— Bőröndök mellett állt?

— A gyerekkocsi?

— Nem. A nő.

— Erre nem emlékszem. Szerintem volt ott néhány bőrönd, de nem emlékszem rájuk ponto-

san, csak a gyerekkocsira emlékszem, mert az szétesett, ez az úr pedig összerakta, és átvitte a szemben levő járdára.

— Minek? — kérdezte Müller.

— Mert ott biztonságosabb helyen volt, a tűzoltóknál pedig gumicsövek voltak, tönkretehették volna a gyerekkocsit, - s akkor a kicsinek nem lett volna miben aludnia. Később az az asszony a szemben levő óvóhelyre vitte a gyerekkocsit, a gyerek is ott aludt, láttam...

— Köszönöm — mondta Müller —, nagy segítségünkre volt. Távozhat.

Amikor a rendőr elment, Müller így szólt Eismannhoz:

— A többieket el lehet küldeni.

— Kell, hogy legyen ott egy idősebb is — mondta Stirlitz —, ő is bizonyíthatja.

— Jól van — húzta össze a szemöldökét Müller. — Elég.

— És miért nem hívatták azokat, akik az első rendőrkordonban álltak, amikor elterelték a forgalmat?

— Ezt már tisztáztuk — mondta Müller. — Scholz, önnek is mindent pontosan alátámasztottak?

— Igen, Obergruppenführer. Megkaptuk Helwig tanúvallomását, aki aznap a beosztást csinálta, és a közlekedésrendészettel tartotta a kapcsolatot.

— Köszönöm — mondta Müller —, valamennyien elmehetnek.

Scholz és Eismann elindult az ajtó felé, Stirlitz is felállt, és utánuk ment.

— Stirlitz, magát még feltartom egy pillanatra — állította meg Müller.

Megvárta, amíg Eismann és Scholz elhagyják a szobát, aztán rágyújtott, és az asztalhoz lépett. Az asztal szélére ült — minden Gestapobeli munkatársa utánozta ezt a szokását —, és megkérdezte:

— Na, jól van, az apróságok rendben vannak, én pedig hiszek az apróságokban. Most csak egy kérdésre válaszoljon: hol van Schlag lelkész, kedves Stirlitzem?

Stirlitz a meglepettet játszotta. Hirtelen Müller felé fordult, és így szólt:

— Ezzel kellett volna kezdenie!

— Én jobban tudom, hogy mivel kell kezdenem, Stirlitz. Tudom, hogy nagyon izgult most, de azért ne feledkezzék meg az illemről...

— Obergruppenführer, hadd beszéljek önnel nyíltan...

— Hadd beszéljen? Miért, én nem beszélek nyíltan?

— Obergruppenführer, tisztában vagyok azzal, hogy Bormann telefonbeszélgetései aztán kerülnek a Reichsführer asztalára, miután Schellenberg megnézte őket. Tudom, hogy ön nem tagadhatja meg a Reichsführer parancsainak a teljesítését. Még ha ezt az ön barátja inspirálná is, aki az én főnököm. Szeretném hinni, hogy Bormann sofőrjét a Gestapo egyenesen felülről jött parancs alapján tartóztatta le. Meg vagyok győződve arról, hogy ön parancsot kapott ennek az embernek a letartóztatására.

Müller lomhán nézett Stirlitz szemébe, és Stirlitz megérezte, hogyan feszül meg a Gestapo-főnök minden idegszála — mert mindent várt, csak ezt nem.

— Miért gondolja, hogy... — kezdte, de Stirlitz ismét közbevágott.

— Tudom, hogy önt azzal bízták meg: kompromittáljon engem bármi módon, hogy többé ne találkozhassak Bormann Parteigenosséval. Láttam, ahogy ezt a mai napot elrendezte, minden volt benne, ami lenni szokott, csak lelkesedés nem, mert nyilvánvalóan tudta, kinek szolgál előnyére, és kinek hátrányára, hogy megakadályozza a Bormann-nal, való találkozásaimat. Most nincs időm: ma találkozóm van Bormann-nal. Nem hiszem, hogy előnyös lenne a maga számára, ha félresöpörne.

— Hol találkozik Bormann-nal?

— A Természettani Múzeum mellett.

— Ki lesz a kormánynál? A második sofőr?

— Nem. Mi ugyanis tudjuk, hogy őt a Gestapo, vagyis Schellenberg beszervezte.
— Ki ez a „mi"?
— Mi, a Führerhez és Németországhoz hű hazafiak.
— Az én autómon megy a találkozásra — mondta Müller —, a biztonsága érdekében.
— Köszönöm.
— A táskájába lehallgatót helyez, és felveszi a Bormann-nal folytatott egész beszélgetést. Megbeszéli vele a sofőr sorsát. Igaza van: kényszerítettek a sofőr letartóztatására és arra, hogy a harmadik megfélemlítési fokozatot alkalmazzam vele szemben. Aztán pedig visszajön, és együtt meghallgatjuk a beszélgetést. A kocsi ugyanott várja, a múzeum előtt.
— Ez így nem okos dolog — felelte Stirlitz, gyorsan megfontolva magában a helyzet minden lehetséges fordulatát. — Az erdőben lakom. Itt a kulcsom. Jöjjön oda. Bormann a múltkor is hazáig kísért engem: ha a sofőr beismerte volna, gondolom, nem kínozott volna ma engem ön hét órán keresztül.
— Vagy esetleg teljesítenem kellett volna a parancsot — mondta Müller —, és az ön kínjai már hét órával ezelőtt véget értek volna.
— Ha így történt volna, Obergruppenführer, akkor ön igen sok ellenséggel maradt volna magára ebben az épületben.
Stirlitz már az ajtónál állt, amikor megkérdezte:
— Különben ebben az általam eltervezett kombinációiban nagy szükségem van az orosz nőre. Miért nem hozta ide? és mi az az üres trükk a Bernből érkezett titkosírással?
— Nem mindenki olyan ostoba, mint hinné. Majd a Bormann-nal folytatott beszélgetése után kicseréljük a tapasztalatainkat.
— Heil Hitler! — mondta Stirlitz.
— Hagyja — dörmögte Müller —, már a fülem is cseng tőle....
— Nem értem — szólalt meg Stirlitz, mint aki valami akadályba ütközött, és nem vette le a kezét a fekete ajtóra szerelt, masszív rézkilincsről.
— Hagyja, kérem. Maga mindent nagyon jól ért. A Führer képtelen döntéseket hozni, és Németország érdekéit nem szabad összetéveszteni Adolf Hitler személyével.
— Ön tisztában van azzal...
— Igen, igen! Tisztában vagyok vele! Itt nincs lehallgató készülék, magának pedig senki se hisz, ha továbbmondja a szavaimat, meg aztán alig hiszem, hogy bárkinek is tovább meri mondani. Ám ön nem akar finomabb játékot folytatni, mint amit rám akar tukmálni, vessen számot azzal: Hitler katasztrófába juttatta Németországot. És a kialakult helyzetből nem látok kiutat. Érti? Nem látok. Na üljön csak le... Mit gondol, Bormann-nak van terve a megmenekülésre? Már olyan, ami eltér a Reichsführer terveitől? Himmler emberei külföldön gyanúba kerültek, eredményt követelt az ügynökeitől, és nem kímélte őket. Ám a Bormann-féle német —amerikai, német —angol és német — brazil társaság emberei közül egy sincs letartóztatva. Himmler nem tűnhetne el ebben a világban. Bormann viszont igen. Hát gondolkozzék ezen. És magyarázza meg neki, csak vigyázzon, hogy tapintatosan tegye, ha majd minden csődbe jut, akkor sem boldogul szakemberek nélkül. Az SS embereinek és Himmlernek a legtöbb, idegen bankokban eszközölt befektetése gyanút kelt a szövetségesekben. Bormann betétjei pedig ennek a százszorosára rúgnak, és a kutya se tud róluk. Most, hogy segít neki, Stirlitz, szedjen ki belőle biztosítékot magának is a jövőre nézve. Himmler aranya semmiség. Hitler tökéletesen tisztában volt azzal, hogy Himmler aranya közeli, taktikai célokat szolgál. Ám a párt aranya, Bormann aranya nem a tetves ügynökök és a beszervezett miniszteri sofőrök számára van fenntartva, hanem azok számára, akik az idők múltával megértik, hogy a békéhez nem vezet más út, mint a nemzetiszocíalista eszme. Himmler aranya az ijedt egereké, akik árulást követtek el, és aztán inni kezdenek és bujálkodnak, hogy feledjék a félelmüket. A párt aranya: híd a jövőbe, üzenet a fiainkhoz, akik ma még csak egyhónaposak, egyévesek, háromesztendősek... Aki most tízéves, annak nincs

ránk szüksége, se ránk, se az eszméinkre; nem bocsátják meg nekünk a bombázásokat és az éhezést. Ám akik semmit sem értenek még, legendaként emlegetnek majd bennünket, a legendát pedig táplálni kell, és létre kell hozni a mesemondókat, akik szavainkat olyan húrra hangolják, amely húsz év múlva is elér az emberekhez. És ahol csak a „szervusz" szó helyett „Heil"-et mondanak valakinek, tudnia kell, ott ránk várnak, és akkor elkezdődik a mi nagyszerű újjászületésünk! Hány éves lesz ön úgy 1970-ben? Hetven felé? Boldog ember, még megérheti. Én viszont már nyolcvan felé járok... Hát ezért izgat engem annyira az elkövetkező tíz év, s amennyiben a nagy játszmában nem tartani akar tőlem, hanem ellenkezőleg számítani rám, akkor ne feledje: a Gestapo-Müller fáradt öregember. Szeretné nyugodtan leélni a hátralevő életét valahol egy kis farmon, kék fürdőmedencével, és ezért kész most az aktívat játszani... És még valami... ezt persze nem kell elmondania Bormann-nak, de azért jegyezze meg: ha Berlinből át akarunk jutni ama bizonyos kis farmra, nem szabad elsietnünk a dolgot. Hitler sok kis ölebe nemsokára elpucol innen, és lebukik. Az amerikaiak, akik még nem tértek magukhoz, és nem fogták fel, mit hoz nekik Sztálin, rakásra adják majd ezeket, egyenest az NKVD* karmai közé. S amikor majd Berlinben feldörögnek az orosz ágyúk, és minden egyes házért harc folyik, akkor kell nyugodtan elhagyni a terepet. És elvinni a párt aranyának titkát, amelyet egyedül Bormann ismer, mert a Führer, az megszűnik létezni... És ne feledje, hogyan szerveztem be magát: öt perc alatt, különösebb látványosság nélkül. Schellenbergről majd szabad időnkben beszélgetünk. Bormann-nak azonban meg kell mondania, hogy a közvetlen segítségem nélkül Svájcban semmi se sikerülhet önöknek.

— Ez esetben — felelte lassan Stirlitz — ön szükségessé, én pedig fölöslegessé válok a számára.

— Bormann tudja, hogy én egyedül, maga nélkül nem tehetek semmit. Nincs olyan sok emberem a maga főnökének a hivatalában...

* NKVD = Narodnij Komiszariat Vnutrermíh DjeL (A Szovjetunió Belügyi Népbiztossága.)

„KERESD AZ ASSZONYT!"

Amikor Käthe meghallotta az utcáról hangzó lövéseket, megértette: valami szörnyű dolog történt. Kinézett. Két fekete kocsit látott és Helmutot, amint a járda közepén görnyedten hevert. Visszarohant: a fia a ládán feküdt, és izgett-mozgott. A kislány, akit kezében tartott, nyugodtabb volt, álmában cuppogott. Käthe a fiú mellé rakta a kislányt. Mozgása izgatott volt, keze remegett, hangosan mondta maga elé: — Csönd legyen! — „Miért legyen csönd? — tűnődött el, miközben a pince mélye felé szaladt. — Hiszen nem kiabáltam."

Ahogy ment, kezét előrenyújtotta a vaksötétségben, bele-belebotlott a kövekbe és a gerendákba, így játszottak háborút odahaza a többi gyerekkel. Először felcsernő volt, de aztán szerelmes lett belé Erwin Bercis a hatos számú házból, aki mindig a vörösök parancsnoka volt, s először irgalmasnővért csinált belőle, majd azt parancsolta, hogy Kátyát nevezzék ezentúl „harmadik fokozatú katonaorvos"-nak. A törzsük a szpaszonalivkovszki ház pincéjében helyezkedett el. A pincében egyszer kialudt a fény. A pince nagy volt, labirintusszerű. A „törzsparancsnok" elsírta magát félelmében — Igornak hívták, és Erwin csak azért vette be a csapatba, mert kitűnő tanuló volt. „Hogy ne nevezzenek bennünket anarchistáknak — magyarázta a döntést Erwin —, legalább egy éltanulóra van szükség. Különben is, milyen szerepe lehet egy törzsparancsnoknak a mi háborúnkban? Semmilyen. Ül majd a pincében, és írja a parancsaimat. A törzseknek csak a fehéreknél volt jelentősége, a vörösöknél csak egy ember fontos, a komisszár." Amikor Igor elsírta magát, a pincében nagy csend lett, és Kátya megérezte, milyen zavarba jött Erwin. Abból érezte meg, ahogyan szuszogott és hallgatott. Igor pedig mind szánalmasabban sírt, majd egyszer csak másvalaki is szipogni kezdett a törzs munkatársai közül. „Csend legyen! — kiáltott akkor Erwin. — Mindjárt kivezetlek benneteket. Mindenki maradjon a helyén!" Tíz perc múlva visszajött, akkorra már újra bekapcsolták a villanyt. Csupa por volt, és az orra is betört. „Most leoltjuk a villanyt! — mondta. — Meg kell tanulnunk, hogyan jöjjünk ki a sötétben, ha majd igazi háború lesz!" „Ha megkezdődik az igazi háború — mondotta Igor, a törzs parancsnoka —, akkor szárazföldön fogunk harcolni, és nem pincében." „Te csak hallgass! Le vagy váltva! — felelte Erwin. — Sírni a háborúban, ez árulás! Értetted? — ezzel kicsavarta a lámpát, mindenkit kivezetett a pincéből, és akkor először, Kátya megcsókolta őt.

„A fal mentén vezetett bennünket — gondolta Käthe —, állandóan fogta a falat a kezével. Csak nála volt gyufa. Nem. Nem volt nála gyufa. Honnan is vette volna. Kilencéves volt, még nem cigarettázott."

Käthe körülnézett: már nem látta a ládát, amelyen a gyerekek feküdtek. Megijedt, hogy

eltéved itt, és nem talál vissza, a gyerekek pedig ott fekszenek a ládán. A fia mindjárt felsír, mert nedves a pelenkája, felébreszti a kislányt, és akkor a hangjukat meghallják az utcán. Sírni kezdett tehetetlenségében, megfordult, és a falhoz lapulva elindult visszafelé. Sietett, és amint a lába. egy csőbe akadt, elveszítette az egyensúlyát. Kezét előrenyújtva és behunyt szemmel zuhant. Egy pillanatra ezernyi zöld fénypont szikrázott fel a szemében, aztán az élesen fejébe nyilalló fájdalomtól elveszítette az eszméletét.

Käthe nem emlékezett, hogy mennyi ideig feküdt így: egy percig, vagy egy óráig. Amint kinyitotta szemét, furcsa zajra lett figyelmes. Bal fülével egy bordás, jéghideg vaslemezen feküdt, amely furcsa hangot bocsátott ki magából, amilyet Käthe csak a hegyekben hallott, szurdokvölgyben, ahol üveges csengéssel száguldott az áttetsző, kék vízmosás. Käthe azt hitte, hogy a feje zúg az erős ütéstől. Felemelte az arcát, és a zaj megszűnt. Illetve megváltozott. Käthe a lábára akart állni, aztán hirtelen rájött: egy föld alatti csatornanyílásra esett, fejjel lefelé. Erről akkor győződött meg, amikor kezével kitapintotta a bordás vasat. Erwin elmondta neki, hogy Berlinben hatalmas föld alatti összekötő rendszer van. Käthe

magához rántotta a nyílás fedelét: nem engedett. Tenyerével tapogatózott a nyílás körötti padozaton, egy rozsdás vasdarabra akadt, azzal feszítette fel a nyílás tetejét, és lökte oldalra. A bordás fémnyílás rejtette távoli hang most kitört a mélységből. A kék szurdokvölgyben négyen haladtak akkor a hegyekben: Gera Szmetankin, Misanja Velikovszkij, Erwin és ő. Akkoriban állandóan ezt énekelték: „Túl tengereken, vizeken túl, Aranyország partjainál..."

Az ősz hajú nyomozó meggyújtotta az elemlámpát, és az éles fény végigpásztázta a pincét — Mondják csak, ezeket az SS-eket, ott a rádióállomáson is pisztollyal durrantották agyon? — kérdezte a kísérőktől. Valaki így válaszolt:

— Felhívtam a laboratóriumot. Az adatok még nincsenek készen.

— És még azt mondják, hogy a Gestapo mindent egy perc alatt csinál. Nekem mondhatják. Csupa fecsegő. Nocsak, nézzen körül valaki, én rosszul látok már, nyomok ezek, vagy sem?

— Kevés a por... Ha nyár lenne...

— Ha nyár lenne, és ha lenne egy doberman-pincsünk, és ez a doberman-pincs megszimatolhatná a nőszemélynek a kesztyűjét, aki elpucolt az SS-től, és ha azonnal nyomot kapna... Nézze csak, miféle csikk ez?

— Régi... Látni is... mint a kő.

— Tapogassa meg, úgy ni, no igen, látnivaló, de nálunk azért mindent meg kell tapogatni... Még szerencse, hogy Günter magányos volt. Hogyan is mondanák meg például az én Máriámnak, hogy itt fekszem a hullaházban, döglötten és vérbe fagyva?

Odament a harmadik nyomozó is: megnézte az egész pincét, nincs-e kijárat.

— Nos? — kérdezte az Őszhajú.

— Két kijárata volt. De el vannak torlaszolva.

— Mivel?

— Téglával.

— Sok a por?

— Nem. Akárcsak itt... kőtörmelék, honnan lenne por?

— Vagyis, semmi nyom?

— Miféle nyom lenne a kőtörmeléken?!

— Mindenesetre nézzük meg még egyszer.

Együtt mentek, halkan beszélgetve, lámpájukkal olykor-olykor bevilágítottak a pince valamelyik távoli, poros sarkába, amelyet törmelék és gerenda torlaszolt el. Az őszhajú megállt, és cigarettát vett elő a zsebéből.

— Mindjárt — mondta —, csak rágyújtok. A csatornanyílás bordás fémtetején állt.

Käthe érezte, amint a feje fölött megállnák a rendőrök. Hallotta amint beszélgetnek. A szavakat nem értette, mert alatta zuhogott a víz. Két kampón állott, kezében tartva a gyerekeket, és páni félelmet érzett, hogy elveszíti az egyensúlyát, és lezuhan velük a piszkos, zúgó áradatba. Amikor pedig meghallotta feje felett a hangokat, így döntött magában: „Ha kinyitják a nyílást, akkor lelépek. Így jobb lesz mindenkinek." A kisfiú felsírt. Először vékony hangon, alig hallhatóan, Käthének azonban mégis úgy tűnt: olyan hangosan, hogy azonnal meghallják. Fölé hajolt, és úgy, hogy el ne veszítse az egyensúlyát, halkan dúdolt neki. Ám a kisfiú, anélkül hogy kinyitotta volna dagadt, elkékült szemhéját, egyre hangosabban sírt.

Käthe érezte, mint dermednek meg a lábai. A kislány is felébredt, és most már ketten kiabáltak. Käthe azonban már tudta, hogy odafent a pincében senki se hallja ezt. Visszaemlékezett arra, hogy a víz zaja csak akkor hallatszott el hozzá, amikor arra a fémlapra esett. Ám a rémület megakadályozta abban, hogy félrelökje a nyílás fedelét, és kimásszon. Egészen részletesen elképzelte, hogyan tolja el a fejével a fedelet, hogyan rakja ki a gyerekeket a kőre, hogyan egyenesíti ki a karját, és pihen legalább egy kicsit, mielőtt kimászik innen. Percről percre halogatta ezt, és kényszerítette magát, hogy hatvanig

számoljon. Amikor úgy érezte, hogy siet a számolásban, és veszélynek teszi ki magát, újra kezdte a számolást. Az egyetemen, az első évfolyamon, volt egy külön szemináriumuk — helyszíni. Emlékezett, hogy tanították az apróságokkal való törődésre. Nyilván ilyen ösztönös ravaszsággal szórt köveket a nyílás tetejére, mielőtt jobb kezével a gyerekeket magához szorítva, bal kezével helyére tette a fedelet.

„Mennyi idő múlt el? — gondolkodott Käthe. — Egy óra? Nem, több. Vagy kevesebb? Fogalmam sincs semmiről. Inkább kinyitom a nyílást, és ha itt vannak, vagy őrséget hagytak maguk után, akkor leugrom, és mindennek vége szakad."

Fejét a nyílás fedelének szorította, az azonban nem engedett. Megfeszítette a lábát, és ismét meglökte a fejével.

„Rajta álltak a nyíláson — döbbent rá —, ezért olyan nehéz kinyitni. Sebaj. Régi, rozsdás vas, kicsit megingatom a fejemmel, aztán, ha nem enged, szabaddá teszem a bal kezem, kicsit pihentetem, a jobb kezemmel tartom a gyerekeket, a ballal kinyitom a fedelet. Hát persze hogy kinyitom."

Óvatosan arrébb tolta a kiabáló kislányt, és

fel akarta emelni a bal kezét, de rájött, hogy erre nem képes: a keze elzsibbadt, és nem engedelmeskedett.

„Sebaj — mondta magában Käthe. — Ez nem olyan szörnyű. Nemsokára apró tűszúrásokat érzek majd a karomban, aztán átforrósodik, és engedelmeskedik nekem. A jobb kezemben pedig tartom a gyerekeket. Hiszen olyan könnyűek. Csak a kislány ne izegne ennyire. Nehezebb, mint az enyém. Idősebb és nehezebb..."

Käthe óvatosan begörbítette, aztán kiegyenesítette az ujjait.

A gyerekek mind hangosabban kiáltoztak. Ő pedig felemelte bal karját, amely még mindig mintha idegen lett volna, és érzéketlen ujjaival nyomni kezdte a fedelet. A fedél engedett egy kicsit. Käthe a fejével is segített, és a tető elmozdult Käthe meg se nézte, van-e valaki a pincében, avagy sem, a padlóra rakta a gyerekeket, kimászott utánuk, és erőtlenül melléjük heveredett.

— Azok az urak, akik készségesen segítséget ígértek nekem, egyben felhívták a figyelmemet ara, hogy önök kapcsolatba hozhatnak engem azokkal, akiktől Németország millióinak a sorsa függ — mondta a lelkész. — Ha csak egy nappal is közelebb hozzuk az áldott békességet, már ezzel is sok mindenért bocsánatot nyertünk a jövőben.

— Kérem. Kész vagyok válaszolni minden kérdésre. — A lelkész beszélgető partnere egy magas sovány olasz volt, aki láthatóan hajlott kora ellenére kihívóan fiatalosan viselkedett.

— Mindenre nem kell. Nem fogok bízni önben, ha minden kérdésemre kész válaszolni.

— Világos.

— Nem vagyok diplomata. Azzal a megbízással jöttem...

— Igen, igen, értem. Már közöltek egyet s mást önről. Első kérdésem: kit képvisel?

— Elnézést, de előbb meg kell hallgatnom a válaszát: kicsoda ön? Olyan emberekről fogok beszélni, akik Hitlernél maradtak. Halálos veszély fenyegeti őket, őket és a rokonaikat. Önt semmi sem fenyegeti, hiszen semleges országban van.

— Gondolja, hogy semleges országban nem dolgoznak Gestapo-ügynökök? De ez persze csak amolyan apróság, amelynek nincs köze a mi beszélgetésünkhöz. Nem vagyok amerikai. És nem vagyok angol...

— Erre rájöttem abból, ahogyan ön angolul beszél. Talán olasz?

— Igen. Születésemet tekintve. De az Egyesült Államok polgára vagyok, s ezért teljesen őszintén beszélhet velem, ha megbízik azokban az urakban, akik segítették ennek a találkozásnak a létrehozásában.

A lelkész emlékezett Brüning búcsúszavaira. Ezért így szólt:

— Otthoni barátaim úgy vélik, és ebbéli nézetüket én teljesen osztom, hogy a német

seregek mihamarabbi kapitulációja és az SS-egységek felszámolása életek millióit mentené meg. Barátaim tudni szeretnék, hogy a szövetségesek mely képviselőjével lépjünk kapcsolatba?

Ön a birodalom valamennyi hadseregének egyidejű kapitulációjára gondol, nyugaton, keleten, délen és északon?

— Ön talán más utat javasol?

— Különös modorban folyik a mi beszélgetésünk: a tárgyalásokban a németek érdekeltek, nem pedig mi, ezért a feltételeket nekünk kell megszabni, nemde? Ahhoz, hogy az én barátaim önnel tárgyalásokat folytathassanak, mindenekelőtt tudnunk kell, erre tanítottak bennünket a régiek is: „Ki, mikor, mennyit, kinek a segítségével?"

— Nem vagyok politikus. Lehet, hogy igaza van... De kérem, higgyen az őszinteségemben. Nem ismerek mindenkit, aki az engem ide küldő csoport mögött áll, de tudom, hogy az az ember, aki ezt a csoportot képviseli, elég tekintélyes.

— Ez a kutya-macska játék. A politikában mindent meg kell beszélni, kezdettől fogva. A politikusok alkudoznak, mert nincsenek titkaik. Mérlegelnek, mit, mennyiért. Ha rosszul kereskednek akkor, totális állam képviselete esetén, megdöntik őket, vagy pedig, amennyiben parlamentális demokráciából valók, megbuknak a következő választásokon. Azt tanácsolnám, hogy üzenje meg a barátainak: nem ülünk le tárgyalni velük, addig, amíg nem tudjuk meg, hogy kiket képviselnek, nem ismerjük a programjukat, mindenekelőtt az ideológiait, és a terveket, amelyeket Németországban végrehajtanának, amennyiben mi garantálnánk a segítségünket.

— Az ideológiai program világos: a náciellenességen alapszik.

— És milyennek látják az ön barátai a jövő Németországát? Merre orientálódnak? Milyen jelszavakat ajánlanak a németeknek? Ha nem válaszolhat a barátai nevében, érdekel az ön személyes álláspontja.

— Sem én, sem a barátaim nem hajlunk arra, hogy Németország jövőjét a bolsevizmus vörös színében lássuk. De. épp ennyire szörnyűnek találnám még a gondolatát is annak, ha megőriznék, akár megváltoztatott formában is, azt az elnyomó apparátust, amely napjainkban a német népre nehezedik.

— Hadd kérdezzem vissza: ki képes a rend keretei között tartani a német népet Hitler távozása után? Az egyház emberei? Azok, akiket koncentrációs táborokban őriznek? Vagy a rendőri egységek valóban létező parancsnokai, akik úgy döntöttek, hogy szakítanak a hitlerizmussal?

— Németország rendőri erői Himmler SS-Reichsführernek vannak alárendelve.

— Hallottam erről — mosolyodott el a lelkész beszélgető partnere.

— Vagyis arról lenne szó, hogy őrizzük meg az SS-t, amely, mint ön gondolja, képes a népet a rend keretei között tartani, és visszafogni az anarchiától?

— Ki javasolná ezt? Szerintem ezt a kérdést még sehol sem vitatták meg — felelte az „olasz", és figyelmesen, az egész beszélgetés alatt első ízben, mosoly nélkül nézett a lelkészre.

A lelkész megijedt. Rájött, hogy elszólta magát. Ez az akkurátus olasz menten belekapaszkodik a mondottakba, és mindent kiszed belőle, amit csak tud az amerikaiak és az SS tárgyalásairól, amelynek gyorsírásos jegyzőkönyvét Brüning mutatta meg neki. A lelkész tudta, hogy hazudni nem képes, az arca mindig elárulja.

A „olasz" pedig — Dulles hivatalának egyik munkatársa —, amikor hazatért, sokáig tűnődött, mielőtt összeállította volna a beszélgetésről készített jelentést.

Vagy teljesen nulla ez az ember — gondolta az »olasz« —, aki senkit se képvisel Németországban, vagy dörzsölt felderítő. Kereskedni ugyan nem tudott, de nem is mondott semmit nekem. Utolsó szavai azonban arra vallanak, hogy tud valamit a Wolff-fal folytatott tárgyalásokról."

1945. III. 13. (20 óra 24 perc)

Käthénél nem volt pénz a földalattira. Márpedig el kellett mennie valahová, ahol van kályha, levetkőztetheti a gyerekeket, és kicserélheti a pelenkájukat. Ha ezt nem teszi, elpusztulhatnak, mert már több órája kint voltak a hidegben.

„Akkor már jobb lett volna mindent befejezni reggel — gondolta, még mindig idegenül. — Vagy a csatornában."

Eltompult a veszélyérzete. Kijött a pincéből, és körül se nézve, indult az autóbuszmegállóhoz. Nem tudta, hova utazzék, hogyan vegyen jegyet, és hol hagyja — akár egy pillanatra is — a gyerekeket. A kalauznak azt mondta, hogy nincs pénze — minden pénze a szétbombázott lakásban maradt. A kalauz valamit morgott, és azt tanácsolta, menjen a menekültek felvevő állomására. Käthe az ablakhoz ült. Itt már nem volt olyan hideg, és ettől azonnal elálmosodott. „Nem allhatom el — mondotta magának. — Nincs jogom ehhez." És nyomban elaludt.

Érezte, amint lökdösik, és rázzák a vállát, de sehogy se tudta kinyitni a szemét, meleget érzett, és boldog volt; a gyereksírás is csak távolból ért el hozzá.

Valami furcsát és színeset látott. Tudat alatt szégyellte álma érzelgősségét — bemegy egy házba, világoskék szőnyegen, megy a kisfiúval, az már maga jár, babával a kezében, Erwin fogadja őket, a mama, a szomszéd nyaraló lakója, aki millióéves életet ígért...

— Meine Dame — lökte meg valaki erősen, úgyhogy a halántéka a hideg üveget érintette.

— Meine Dame!

Käthe kinyitotta a szemét. Egy kalauz és egy rendőr állt mellette a sötét autóbuszban.

— Mi van? — kérdezte Käthe suttogva, magához szorítva a gyerekeket.

— Légitámadás — felelte suttogva a kalauz.

— Jöjjön velünk.

— Hová?

— Az óvóhelyre — mondta a rendőr. — Jöjjön, segítünk vinni őket.

— Nem — mondta Käthe, magához szorítva a gyerekeket. — Velem maradnak.

A kalauz vállat vont, de hallgatott. A rendőr a karjánál támogatva őt, levezette az óvóhelyre... Ott meleg volt és sötét. Käthe a sarok felé ment. Két kisfiú átadta a helyét.

— Köszönöm.

Maga mellé tette a gyerekeket, és odafordult a náci lányszervezet ügyeletes tagjához.

— Szétbombázták a házamat, és még pelenkám sincs, segítsen rajtam. Nem tudom, mit csináljak. A szomszédasszonyom meghalt, és én magamhoz vettem a kislányát. De nincs semmim...

A lány bólintott, és nemsokára visszatért, pelenkákkal.

— Kérem — mondta —, négy darab van itt, elég kell hogy legyen az első időre. Tanácsolom, hogy holnap forduljon a „Károsultakat segítő bizottság" legközelebbi fiókjához. Csak az ön rendőrségének az igazolása kell, no meg az Ausweis.*

— Persze, köszönöm — felelte Käthe, és hozzálátott a pelenkák kicseréléséhez. — És mondja csak, van itt víz? Víz és kályha? Kimosnám a meglevő pelenkákat, és akkor nyolc lenne, holnapra elegendő...

— Hideg víz van, szappannal ellátják önt, aztán keressen meg, és én mindent elrendezek.

Amikor a gyerekek jóllaktak és elaludtak, Käthe is a falhoz kuporodott, és úgy döntött, hogy legalább félórát aludni fog. „Most úgyse jut eszembe semmi — mondotta magában —, lázam van, biztosan megfáztam a csatornanyílásban... Nem, a gyerekek nem fázhattak meg, mert be voltak takarva, a lábuk pedig meleg. Most kicsit szunditok, aztán majd gondolkodni fogok

* Ausweis = személyi igazolvány.

azon, hogy mit tegyek?"

Aztán újabb látomások — ezúttal teljesen összefüggéstelenek — szakadtak rá: a kék, a fehér, a vörös és a fekete színek gyors váltakozása kimerítette a szemét. Figyelmesen nézte a színeknek ezt az erőteljes váltakozását. „Biztosan a szemgolyóim mozognak a szemhéjam mögött — gondolta Käthe. — Az ilyesmi nagyon könnyen észrevehető, tanította az iskolában Szuzdalcev ezredes." És ijedten kelt fel a padlóról. Körös-körül mindenki aludt: a távolban bombáztak, a légvédelmi ágyúk ugatása és a bombák robbanása mintha vattán keresztül hallatszott volna ide.

„Stirlitzhez kell utaznom — mondta magában Käthe, és maga is meglepődött, milyen nyugodtan és logikusan gondolkodik. — Nem — felelt benne hirtelen egy hang —, nem szabad odautaznod. Hiszen kérdeztek felőle. Magad is meg őt is tönkreteheted."

Újra elaludt. Félórányit alhatott amikor kinyitotta a szemét, már jobban érezte magát. És hirtelen, noha már elfelejtette, amit az imént Stirlitzről gondolt, teljesen világosan emlékezett a számra: 42 —75 —41.

— Mondja — bökte meg könyökével a mellette szunyókáló fiatalembert —, mondja, nincs itt a közelben valahol egy telefon?

— Mi van?! — kérdezte az ijedten felugorva.

— Halkabban, halkabban — nyugtatgatta Käthe. — Azt kérdeztem: nincs-e itt a közelben telefon?

Úgy látszik, a hitlerista lány meghallotta a zajt. Odament Käthéhez, és megkérdezte:

— Valamiben segíthetek?

— Nem, nem. Köszönöm. Minden rendben van.

S ebben a pillanatban lefújták a légitámadást.

— Azt kérdezte, hol van itt telefon — mondta a fiú.

— A földalatti állomásán — mondta a lány. — Itt van, a sarkon túl. Ismerőseinek vagy rokonainak akar telefonálni?

— Igen.

— Ülhetek itt a gyerekeivel, amíg telefonál.

— De még húsz pfennigem sincs, amit a készülékbe dobjak.

— Kisegítem. Tessék.

— Köszönöm. Nincs messze?

— Két, perc.

— Ha sírni kezdenének...

— Akkor a karomra veszem őket — mosolyodott el a lány —, ne féljen, kérem.

Käthe kiment az óvóhelyről. A földalatti a közelben volt. A nyitott telefonautomata mellett jeges tócsák csillogtak. A hold teljes volt, kék és szivárványszínű.

— Nem működnek a telefonok — mondta a rendőr. — A robbanás okozta nyomás miatt.

— És hol van működő készülék?

— A szomszéd állomáson... Miért, nagyon fontos?

— Nagyon.

— Jöjjön velem.

A rendőr lement Käthével a földalatti üres épületébe, kinyitotta az őrszoba ajtaját, és felgyújtva a villanyt, az asztalon fekvő telefonkészülékre bólintott.

— Telefonáljon, kérem, de gyorsan.

Käthe megkerülte az asztalt, leült egy magas karosszékbe, és feltárcsázta a 42 —75 —41-es számot. És miközben a bugást hallgatta, nem mindjárt vette észre az üveg alatt elhelyezett nagy fényképét, a nyomtatott telefonnévsor mellett. A rendőr a háta mögött állt és cigarettázott.

A LOGIKA LOGIKÁTLANSÁGA

Stirlitz most csak a nyakát látta. Müller nyaka erős, gondosan nyírott volt, és csaknem átmenet nélkül folytatódott a tarkójában. Két keresztben fekvő ráncot is látott, amelyek mintegy elválasztották a koponyát a testtől, amely ugyanolyan erős, ápolt volt, akár a nyak, s olyannyira hasonlított a Stirlitzet immár tizenkét éve körülvevő koponyákra és testekre. Stirlitz néha már elfáradt a gyűlölettől, amelyet ezek iránt az emberek iránt érzett, akiknek környezetében az utolsó tizenkét éven át dolgoznia kellett. Kezdetben világos és tudatos gyűlölet volt ez: az ellenség: ellenség. Minél tovább hatolt előre az SD-apparátus mechanikus, hétköznapi munkájában, annál több lehetőség nyílt, hogy belülről — a fasiszta diktatúra legbelsejéből — lássa a folyamatot. És a hitlerizmusról, mint egységes, célra törő erőről alkotott, kezdeti képe fokozatosan a történtek teljes meg nem értésévé alakult át benne: olyannyira logikátlanok és bűnösek voltak ezeknek a vezetőknek a nép ellen elkövetett akciói. Erről nemcsak Schellenberg vagy Canaris emberei beszéltek egymás között — időnként még a Gestapo emberei vagy Goebbels munkatársai, vagy a birodalmi kancellária emberei is mertek így beszélni. Szabad-e így kihívni maguk ellen a világot az egyház szolgáinak a letartóztatásával? Valóban olyan szükségesek a kommunisták ellen elkövetett gazságok a koncentrációs táborokban? Értelmes dolog-e a zsidók tömeges kivégzése? Igazolható-e a hadifoglyokkal, különösen az oroszokkal való barbár bánásmód? Ezeket a kérdéseket nemcsak az apparátus egyszerű dolgozói tették fel maguknak, hanem a Schellenberg és később a Müller típusú vezetők is — különösen az utolsó napokban. De miközben egymásnak szegezték ezeket a kérdéseket, és felfogták, hogy Hitler katasztrófapolitikát folytat, továbbra is szolgálták ezt a katasztrófapolitikát, mégpedig akkurátusán, lelkiismeretesen, némelyik pedig virtuóz módon, hihetetlen találékonysággal. Ök alakították a Führer és legközelebbi segítőtársainak eszméit reális politikává, ama látványos akciókon keresztül, amelyeknek alapján az egész világ ítélhetett a birodalomról.

És csak, miután tényszerűen meggyőződött arról, hogy a birodalom politikáját léptennyomon a birodalom alapeszméjéhez kritikusan viszonyuló emberek hajtják végre, akkor fogta fel Stirlitz, hogy másfajta gyűlölet lett úrrá rajta ez iránt az állam iránt. Nem a korábbi, hanem vad, olykor vak gyűlölet. Ennek a gyűlöletnek a rejtett indítéka a nép, a németek iránti szeretete volt, akik között tizenkét hosszú évet élt. „A jegyrendszer bevezetése? Ebben a Kreml, Churchill és a zsidók a bűnösek. Visszavonultunk Moszkva alól? Ebben az orosz tél a bűnös. Szétvertek minket Sztálingrádnál? Ebben az áruló tábornokok a bűnösök. Szétbombázták Essent, Hamburgot és Kielt? Ebben a vandál Roosevelt a bűnös, aki az amerikai plutokrácia kezére játszik." És a nép elhitte a válaszokat, amelyeket olyan emberek készítettek, akik egyik válaszban sem hittek. A cinizmus a politikai élet normájává emelkedett, a hazugság a mindennapok nélkülözhetetlen kellékévé vált. Megjelent az „igaz hazugság" korábban sose ismert új fogalma, amikor az igazságot ismerő emberek egymás szemébe néztek, és hazudtak, miközben tisztában voltak azzal, hogy a társalgó partner a szükséges hazugságot összeveti az előtte ismeretes igazsággal. Stirlitz ekkor gyűlölte meg a kegyetlen francia mondást: „Minden nép olyan kormányt érdemel, amilyen van neki." Arra gondolt: „Ez visszájára fordított nacionalizmus. Ez igazolása minden lehetséges szolgaságnak és gaztettnek. Miért bűnös az a nép, amelyet Versailles kergetett az éhségbe, a nyomorba és a kétségbeesésbe? Az éhség szüli a maga »néptribun«-jait, Hitlert és az egész bandát.

Stirlitzet egy időben megrémítette ez a vak és súlyos gyűlölet, amelyet „kollégái" iránt érzett. Nagyon sok jó megfigyelőképességű és éles eszű ember volt közöttük, akik az ember szemébe tudtak nézni, és értettek a hallgatásból is.

Hálát adott az égnek, hogy idejében „motiválta" a szembetegségét, és ezért csaknem mindig füstszínű szemüveggel járt, noha kezdetben lüktetett tőle a halántéka, és hasogatott a feje. A

látása ugyanis kitűnő volt.

„Igaza van Sztálinnak — gondolta Stirlitz. — Hitlerek jönnek és mennek, de a németek maradnak. De mi lesz velük, ha Hitler megy? Abban nem reménykedhetünk, hogy a tankok, a mieink vagy az amerikaiak megakadályozzák a nácizmus újjászületését. Vagy várjuk meg, amíg kihal a kortársaim és a »bajtársaim« nemzedéke? De hiszen, amíg ez a nemzedék kihal, még mindig meg tudja fertőzni a gyerekeit, az ifjúságot, az igazolt hazugság és a szívekbe-fejekbe elültett rémület bacilusaival. Kiirtani egy nemzedéket? A vér újra csak vért szül! A németeknek garanciákat kell nyújtani. Meg kell tanulniuk élni a szabadsággal. Márpedig ez a legbonyolultabb: megtanítani egy népet, egy egész népet, hogy éljen azzal, ami a legdrágább mindabból, ami embernek juthat: a szabadsággal, amelyet szilárd törvények biztosítanak...

Stirlitz egy időben úgy érezte, hogy az apparátus fojtott elégedetlensége — egyfelől a nép, másfelől a Führer abszolút vaksága mellett — már-már puccsot vált ki a párt-, a Gestapo- és a katonai bürokráciából. Ez azért nem történhetett meg, mert mindhárom bürokrata csoport a saját érdekeit, személyes előnyeit és kis céljait követte. A Führerhez hasonlóan Himmler is, Bormann is esküdött a német birodalomra és nemzetre, valójában azonban csak saját maguk, saját énjük érdekelte őket; mennél inkább elszakadtak az egyszerű emberek érdekeitől és szükségleteitől, annál inkább váltak bennük elvont fogalmakká ezek az érdekek és szükségletek. És mennél tovább hallgatott a nép, annál gyakrabban hallotta Stirlitz a „kollégái"-tól: „Minden nemzetnek olyan kormánya van, amilyet megérdemel." Erről egyébként humorosan, nyugodtan, időnként csúfolódva beszéltek.

Müller Stirlitz kedvenc karosszékében ült, a kandalló mellett, és megkérdezte:

— Hol van a sofőrről folytatott beszélgetés?

— Nem fért rá. Nem állíthattam meg Bormannt: „Egy pillanat Bormann Parteigenosse, csak áttekerem a szalagot!" Azt mondtam neki, hogy sikerült megállapítanom: éppen ön maximális erőfeszítéseket tett a sofőr életének megmentésére.

— És mit válaszolt?

— Azt mondta, hogy a sofőr nyilván megtört a pincében elszenvedett kínzásoktól, és most már nem bízhat benne. Ez a kérdés nemigen érdekelte. Úgyhogy szabad kezet nyert, Obergruppenführer. Mindenesetre tartsa magánál a sofőrt, és táplálják fel alaposan. A többit majd meglátjuk.

— Gondolja, hogy nem érdeklődnek többé felőle?

— Ki?

— Bormann.

— Minek? A sofőr... megdolgozott anyag. Én mindenesetre tartóztatnám. No de mi van az orosz rádiósnővel? Ő most nagyon jól jönne. Mi van vele? Meghozták már a kórházból?

— Milyen szempontból jönne jól? Azt, amit a rádiós játékban el kell végeznie, azt elvégzi, de...

— Ez igaz — helyeselt Stirlitz. — Ez vitathatatlan, és így van. De képzelje el, mi lenne, ha valamilyen módon sikerülne őt kapcsolatba hozni Wolff-fal, Svájcban? Nos?

— Utópia.

— Lehet. Csak szabadjára engedem a fantáziámat.

— De meg különben is...

— Nos?

— Semmi, csak elemezgettem a javaslatát —

szakította félbe magát Müller. — Máshová vitettem, hadd dolgozzék vele Rolf.

— Túlbuzgó volt?

— Igen. Kissé túlbuzgó volt.

— És ezért ölték meg? — kérdezte halkan Stirlitz. Erről akkor szerzett tudomást, amikor a Bormann-nal folytatott beszélgetésre ment a Gestapo folyosóján.

— Ez az én dolgom, Stirlitz. Nézze, egyezzünk meg abban, hogy amit önnek tudnia kell, azt

megtudja tőlem. Nem szeretem, ha kulcslyukon át leskelődnek.

— Honnan? — kérdezte Stirlitz határozottan. — Én meg nem szeretem, ha kibicnek néznek valami régi lengyel kártyajátékban. Én ugyanis nem kibic vagyok, hanem játékos.

— Mindig? — mosolyodott el Müller. — Majdnem mindig.

— Na jó. Erről is beszélünk még. Most pedig hallgassuk meg még ezt a részt...

Müller megnyomta a „stop" jelzést, amely megállította Bormann beszédét, és így szólt:

— Tekerjen vissza úgy húsz métert.

— Kérem. Ne főzzek még kávét?

— Főzzön.

— Konyakot óhajt?

— Őszintén szólva, a szagát sem állhatom. Különben én vodkát iszom. A konyakban cserzőanyag van, az pedig nem tesz jót az ereknek. A vodka viszont melegít, mármint az igazi kisüsti vodka.

— Jegyezni akarja a szöveget?

— Nem kell. Megjegyzem. Érdekes fordulatok vannak benne...

Stirlitz bekapcsolta a lehallgatókészüléket.

BORMANN Tudja-e Dulles, hogy Wolff Himmlert képviseli?

STIRLITZ Gondolom, rájön. EORMANN Az, hogy „gondolom", az adott esetben nem válasz. Ha pontos bizonyítékokhoz jutnék arra vonatkozólag, hogy Wolffot Himmler embereként értékeli, akkor komolyan beszélhetnénk a koalíció közeli széthullásáról. Lehet, hogy beleegyeznek abba, hogy a Reichsführerrel tárgyaljanak, ebben az esetben szükségem lenne a beszélgetéseik hangfelvételére. Meg tudná-e szerezni ezt a szalagot?

STIRLITZ Először nyilatkozatot kell szerezni Wolfftól arra vonatkozólag, hogy ő Himmler képviselőjeként lép fel.

BORMANN Miből gondolja, hogy nem tett Dullesnak ilyen nyilatkozatokat ?

STIRLITZ Nem tudom, csak a feltételezéseimet mondom ki: az ellenséges propaganda fumigálja a Reichsführert, pokolfajzatnak tartják. Leginkább kerülni szeretnék azt a kérdést, hogy kit képvisel Wolff. A legfőbb dolog, ami érdekelheti őket, hogy katonai erő tekintetében kit képvisel.

BORMANN Nekem az kell, hogy magától Wolfftól tudják meg. kit képvisel. Éppen Wolfftól... Vagy legalábbis öntől...

STIRLITZ Mi ennek az értelme?

BORMANN Mi az értelme? Nagyon sok értelme van, Stirlitz. Higgye meg, igen sok értelme van.

STIRLITZ Ahhoz, hogy az akciót végrehajtsam, tisztába kell jönnöm az alapgondolatával. Ez elkerülhető lenne, ha egy egész csoporttal dolgoznék együtt, amelyben, mindenki viszi a magáét a főnöknek, aztán ebből a bőséges anyag-

ból összeáll a pontos kép. Akkor nem kellene tudnom a fő feladatot: végrehajtanám a magam részmegbízatását és a saját szakaszomon kidolgoznám. Sajnos azonban, mi nem rendelkezünk ezzel a lehetőséggel.

BORMANN Mit gondol, megörül annak Sztálin, ha megtudja, hogy a nyugati szövetségesek nem mással, mint Himmlerrel, az SS vezérével tárgyalnak? Nem kapitulálni kívánó tábornokok csoportjával, nem is a szemét Ribbentroppal, aki teljesen lezüllött és demoralizálódott, hanem olyasvalakivel, aki acélfallá teheti Németországot a bolsevizmus ellen?

STIRLITZ Azt hiszem, Sztálin nem örülne ennek, ha tudomást szerezne róla.

BORMANN Sztálin nem hiszi el, ha én közlöm vele. No de ha mondjuk, a nemzetiszocializmus ellensége közölné vele? Például az ön papja? Vagy valaki más...

STIRLITZ Valószínű, hogy a jelölt személyét meg kell beszélni Müllerrel. Majd ő

megszervezi az általa kiválasztott ember szökését.

BORMANN Müller úgyis mindenáron szívességet igyekszik tenni nekem.

STIRLITZ Amennyire tudom, igen bonyolult az ő helyzete: nem játszhat nyílt kártyákkal, ahhoz túlságosan feltűnő figura. Meg aztán közvetlenül Himmler alárendeltje. Ha felfogja ezt a bonyolultságot, akkor, gondolom, egyetért velem, hogy rajta kívül senki más nem teljesítheti ezt a feladatot, feltéve persze, hogy érzi az ön támogatását.

BORMANN Igen, igen... Erről később. Ez részletkérdés. A főkérdés: az ön feladata: nem félbeszakítani a tárgyalásokat, hanem segíteni. Nem eltussolni a berni összeesküvők kapcsolatát Himmlerrel, hanem kidomborítani ezt a kapcsolatot, ez az ön feladata. Kidomborítani oly mértékben, hogy ezáltal kompromittáljuk Himmlert a Führer szemében, Dullest Sztálin szemében, Wolffot Himmler szemében.

STIRLITZ És ha gyakorlati segítségre lenne szükségem, kivel tarthatok kapcsolatot?

BORMANN Hajtsa végre Schellenberg összes parancsát, ez a siker záloga. Ne kerülje el a követséget, ez ingerli őket: a pártügyi tanácsos tudni fog önről.

STIRLITZ Értem. De esetleg szükségem lehet segítségre Schellenberg ellen. Ilyen segítséget csak egy ember nyújthat, Müller. Milyen mértékben támaszkodhatom rá?

BORMANN Én nemigen hiszek a túlságosan odaadó embereknek. Szeretem a hallgatag természetű...

Ebben a pillanatban csengett a telefon. Stirlitz észrevette, hogy Müller összerezzent.

— Elnézést, Obergruppenführer — mondta, és felvette a kagylót. — Itt Stirlitz...

És meghallotta a kagylóban Käthe hangját.

— Én vagyok! — mondta az asszony. — Én! — Igen! — felelte Stirlitz. — Hallgatom önt, Parteigenosse. Hol várjam önt?

— Én vagyok — ismételte Käthe.

— Hogyan lehet a legegyszerűbben odajutni? — segített neki Stirlitz, a lehallgató készülékre mutatva, hogy Müller azt higgye, Bormann van a vonal túlsó végén.

— A metróban vagyok.... A rendőrőrszobában...

— Hogyan? Értem. Hallgatom önt. Hogyan érem el?

— Ide jöttem telefonálni, a metróba...

— Hol van?

Meghallgatta a Käthe által bemondott címet, aztán megismételte: „Igen, Parteigenosse", és letette a kagylót. Nem volt idő töprengésre. Ha a telefont továbbra is lehallgatták, Müller akkor is csak reggelre kapja meg az anyagot. Noha Müller minden valószínűség szerint levetette a lehallgatót: túlságosan sokat mondott Stirlitznek ahhoz, hogy tartson tőle. Aztán majd meglátjuk, mit tegyünk. A lényeg Käthe megmentése. Müller már sokat tud, a többin pedig gondolkodhat. Most — Käthe következik.

Käthe óvatosan letette a kagylót, és felvette a svájcisapkáját az asztalról, onnan, ahol az üveg alatt a fényképe feküdt A rendőr most se nézett rá. Szinte élettelenül haladt az ajtó felé, minden pillanatban tartva attól, hogy utánakiáltanak. Ám a Gestapo emberei úgy értesítették a rendőrséget, hogy egy huszonöt éves fiatalasszonyt kell elfogniuk, gyerekkel a karján. Itt pedig csaknem negyvenöt éves, ősz hajú nő haladt, gyerek nem volt nála, és hogy a szeme hasonlít? Hát Istenem, annyi hasonló szempár van a világon!

— Talán megvárhatna itt, Obergruppenführer?

— És Scholz jelentse Himmlernek, hogy ismeretlen helyen töltöttem több mint három órát? Mit jelentsen ez a telefon? Nem említette, hogy telefonálni is fog...

— Hallotta, arra kért, hogy azonnal menjek...

— A beszélgetés után nyomban hozzám jöjjön. A dolgozószobámban fogok aludni.

— Attól tart, hogy Scholz ön ellen dolgozik?

— Félek, hogy kezd ellenem dolgozni. Ostoba, és én mindig ostoba és szolgálatkész titkárokat tartottam. Ámde, mint kiderült, az ilyenek csak a győzelem napjaiban jók, a csőd szélén viszont eszük vesztetten kapkodni kezdenek, hogy mentsék magukat. A hülye azt hiszi, hogy én hősi halált akarok halni... A Reichsführer pedig ugyancsak jó firma... úgy konspirálja a béke ügyében való utazgatását, hogy még az én Scholzom is megértette. Scholz nem lesz ott: valami fanatikus kölyök a, szolgálatos, aki ráadásul még verseket is ír...

Fél óra múlva Stirlitz kocsijába ültette Käthét. További félórát keringett a városban, figyelve, nem követik-e, és hallgatta Käthét, aki sírva mesélte, mi történt vele a nap folyamán. Amíg hallgatta, igyekezett megfejteni, hogy az asszonynak ez a megdöbbentő kiszabadulása nem része-e Müller ördögi játékának, hogy az a bizonyos *véletlen* következett-e be itt is, amelyet minden hírszerző ismer, és amely csak egyetlenegyszer esik meg az életben.

Keringett a városban, aztán a Berlint körülvevő országutakon. A kocsiban meleg volt. Käthe mellette ült, a gyerekek az ölében aludtak, Stirlitz pedig tovább töprengett: „Végem, ha Müller megkapja az adatokat arról, hogy nem Bormann-nal, hanem egy nővel beszélgettem, mindenkit lebuktatok. És még arra sem lesz lehetőségem, hogy tönkretegyem Himmler játékát Bernben."

Stirlitz fékezett egy útjelző tábla mellett: még három kilométer volt innen a Ribinerkanal. Onnan Potsdamon keresztül el lehetett jutni Babelsbergig.

„Nem — gondolta Stirlitz. — Ha arra gondolok, hogy mennyire szét vannak szórva a konyhában a csészék, azt kell hinnem, hogy nappal Müller emberei ültek nálam. Ki tudja, talán éppen az én »biztonságom kedvéért«, még visszajönnek oda, Müller utasítására, különösen az után a telefonbeszélgetés után."

— Kislány — mondta hirtelen fékezve —, menj hátra.

— Mi történt?

— Semmi. Minden rendben van, kicsi. Most már minden rendben van. Győztünk, vagy nem? Húzd be az ablakon a kék függönyt, és aludj. Nem kapcsolom ki a fűtést. Becsuklak... az én kocsimban senki se nyúlhat hozzád.

— És hova megyünk?

— Nem messze — felelte Stirlitz. — Nem nagyon messze. Aludj nyugodtan. Ki kell aludnod magad, holnap sok dolog és sok izgalom lesz...

— Milyen izgalom? — kérdezte Käthe, kényelmesen elhelyezkedve a hátsó ülésen.

— Csupa kellemes — mondta Stirlitz. Azt gondolta: „Nagyon nehéz lesz vele. Sokkja van, és ebben nem hibáztatom."

Vagy három házzal Walter Schellenberg nyaralója előtt megállította a kocsit.

„Csak otthon legyen — ismételgette Stirlitz, mint valami varázsigét. — Csak ne legyen Himmlernél, Nauenban, vagy Gebhardtnál, Hohenliehenben, csak otthon legyen."

Schellenberg otthon volt.

— Brigadenführer — mondta Stirlitz, le se vetve a kabátját. Schellenberggel szemben, egy szék szélére ült. Schellenberg háziköntösben volt, mezítláb és papucsban —, Müller tud valamit Wolff svájci missziójáról.

— Maga megőrült — mondta Schellenberg —, ez lehetetlen...

— Ez tény, és Müller azt javasolta, hogy dolgozzam neki.

— És miért éppen önnek javasolta, hogy dolgozzék neki?

— Valószínű, hogy az emberei rábukkantak a lelkészre; ez a szerencsénk, és most Bernbe kell utaznom. Én elővezetem a lelkészt, ön meg az én jelzésemre dezavuálja Wolffot.

Stirlitz mindig a lényegre tapintott. Schellenberg azonnal megértett mindent.

— Azonnal utazzék Bernbe...

— És az úti okmányok? Vagy ablakot használjak?

— Ostobaság. Elfogják a svájci elhárítók, hiszen a bunyó végén érdemeket kell szerezniük az amerikaiak és a vörösök előtt. Nem, menjen be hozzánk, és válasszon ki magának megfelelő úti okmányokat. Én betelefonálok.

— Nem kell. Írjon.

— Van tolla?

— Jobb, ha a sajátjával írja. Schellenberg megtörölte az arcát a tenyerével, aztán kényszeredett mosollyal így szólt:

— Még nem ébredtem fel, csak ezért...

Amikor Stirlitz elment, Schellenberg felöltözött, és hívatta a kocsit, majd így szólt a sofőrnek:

— Doktor Gebhardt szanatóriumába. Ott volt most Himmler főhadiszállása.

1945. III. 14. (06 óra 32 perc)

Stirlitz pedig a határ felé száguldott az autón, két útlevéllel a zsebében: a sajátjával és feleségének, Ingrid von Kirstein asszonynak az útlevelével.

Amikor mögöttük maradt Németország határsorompója, Stirlitz Käthe felé fordult, és így szólt:

— Nos, kislány, megvagyunk. Vedd úgy, hogy kész.

JÓ SZÁNDÉKOK

Tévedett. Amikor Bernben találkozott Schlag lelkésszel, megértette, hogy még korántsem fejeződött be minden. Sőt még csak most jön a java. Ezt akkor értette meg, amikor megismerkedett a Dulles és Hohenlohe SS-ügynök között lefolyt beszélgetés hangfelvételével. Ezt a felvételt a lelkész Brüning volt kancellár embereinek közvetítésével kapta meg. Az ellenfelek barátokként beszéltek itt, és figyelmüket többek közt az „orosz veszély"-re összpontosították.

„Justas — Alexnek

Kiegészítésül a Dulles —Wolff-tárgyalásokról küldött anyagokhoz.

Mellékelve a Dulles és Hohenlohe SS-ezredes tárgyalásáról készült felvétel kópiáját, szükségesnek tartom közölni az alábbiakban véleményemet:

1. Úgy vélem, Dulles nem informálja teljesen a kormányát az SS-szel való kapcsolatairól. A jelek szerint kormányát a Hitler »ellenfelei«-vel való kapcsolatról informálja csupán. Márpedig se Hohenlohe, se Wolff nem tartozik ezek közé.

2. Roosevelt több ízben kinyilatkoztatta, hogy Amerika célja — akárcsak a Hitlerellenes koalíció minden részvevőjéé — a németek feltétel nélküli kapitulációja. Dulles azonban, amint ez kitűnik a beszélgetésből, kompromisszumról beszélt, sőt, a hitlerizmus bizonyos intézményeinek a fenntartásáról.

3. Minden koalíció feltételezi a szövetség részvevőinek egymással szembeni tisztességes magatartását. Még ha feltételezem is annak elfogadását, hogy Dulles ilyetén beszélgetései csupán tapogatózást jelentenek a németek körül, akkor is cáfolnom kell ezt, mivel bármely hírszerző számára nyilvánvaló ez esetben a németek előnye és Dulles veresége: vagyis hogy a németek többet tudtak meg Amerika álláspontjáról, mint Dulles Hitler álláspontjáról és szándékairól.

4. Azt a gondolatot is feltételezem, hogy Dulles, mint felderítő, »provokáció«-ba kezdett a németekkel. Őt viszont a svájci sajtó az elnök személyes képviselőjének nevezi — nyíltan. Szervezhet-e provokációt olyan ember, aki közben Roosevelt személyes képviselője?

Következtetés: vagy bizonyos nyugati körök kezdtek kettős játékba, vagy Dulles áll közel ahhoz, hogy elárulja az USA-nak, mint a Hitler-ellenes koalíció egyik tagjának, az érdekeit.

Javaslat: Feltétlenül tudtára kell adni a szövetségeseknek, hogy információkkal rendelkezünk a svájci tárgyalásokról. Számítok arra, hogy a közeljövőben, a megfelelően kiépített kapcsolaton keresztül, új részleteket közölhetek a Wolff és Dulles között folyó beszélgetésekről. Mellesleg, én ezeket nem nevezném beszélgetésnek, abban az értelemben, ahogyan a diplomaták szoktak. Inkább különtárgyalásoknak nevezném őket. Megszegtem a szabályt, amennyiben javaslatokkal álltam elő, de csak azért, mert kritikus helyzet alakult ki, és sürgős lépésekre van szükség, hogy megóvjuk a Hitler-ellenes koalíciót olyan provokációktól, amelyek végső soron kétoldalúak is lehetnek. *Justas"*

Stirlitz, miután ezt a rendkívüli jelentést elküldte a Központnak, autóba ült, és a tóhoz ment — a csendbe, a magányba. Sohasem érezte még ilyen rosszul magát — sivárnak érezte magát, mint akit megraboltak.

Emlékezett arra, hogy milyen szörnyű érzései voltak 1941. június 22-én — London egész nap hallgatott. És emlékezett, milyen hatalmas volt a megkönnyebbülése, amikor meghallotta Churchill beszédét. Stirlitz azoknak a szörnyű megpróbáltatásoknak ellenére, amelyek hazáját 1941 nyarán érték, bizonyos volt abban — mégpedig nem is fanatizmusból, hanem logikai következtetésből —, hogy a győzelem — bármily nehéz lesz a hozzá vezető út — elkerülhetetlen. Egyetlen nagyhatalom sem viselt el kétfrontos háborút.

A következetes céltudatosság — a zseni tulajdonsága, aki tetteit alárendeli a logikának. Az az ellenőrizhetetlen, mániákus düh azonban, ami az illúziók világában élő Führert eltöltötte, tragédiára ítélte a német nemzetet.

Június 24-én este Stirlitz fogadáson volt a román követségen. A hangulat ünnepélyes volt, a vendégek arca vidám, homályosan ragyogtak a tábornokok súlyos rendjelei, szikrázott a Champagne receptjére készített, édeskés román bor, ünnepi beszédek hangzottak el, amelyekben a német —román katonai szövetség legyőzhetetlenségét fejtegették, Stirlitz pedig úgy érezte itt magát, mint valami olcsó mutatványosbódé előtt, ahol hatalomra jutott emberek játsszák az élet szörnyű játékát, és nem is érzik, mennyire irreálisak, és mennyire megpecsételődött a sorsuk. Stirlitz úgy vélte, hogy Németország — amely a Szovjetunió és Nagy-Britannia közé szorult, s a közeli jövőben az USA is ellene fordul (mert Stirlitz ebben is biztos volt) — már aláírta halálos ítéletét.

Stirlitz ugyanazt a fájdalmat érezte Minszk, Babij Jár vagy Coventry miatt. Aki a hitlerizmus ellen küzdött, azt fegyvertársának tekintette. Saját szakállára két ízben is megmentett angol felderítőket — Hollandiában és Belgiumban —, anélkül hogy erre kérték vagy utasították volna. A harcostársait mentette, és ezzel csak a katonai kötelességét teljesítette.

Büszke volt Eisenhower és Montgomery fiaira, amikor azok átkeltek a La Manche-csatornán, és megmentették Párizst; boldog volt, amikor Sztálin segítségére sietett a szövetségeseknek az ardennes-i német offenzíva idején. Hitte, hogy ez a mi hatalmas és mégis, oly apró világunk, amely elfáradt a sok háborútól, árulástól, haláltól és ellenségeskedéstől, végre tartós és nyugodt békére számíthat, s a gyerekek elfelejthetik az elsötétítő függönyök kartonzizegését, a felnőttek pedig — a gyermeksírokat.

Stirlitz nem akarta elhinni, hogy lehetséges a különtárgyalás a hitleristák és a szövetségesek között — bármely formában történjék is az — amíg szemtől szembe nem találkozott ezzel az összeesküvéssel.

Stirlitz meg tudta érteni, mi ösztönözte erre az alkudozásra Schellenberget és azokat, akik mögötte állnak: életük megmentése, a felelősségtől való félelem. Ezeket a tisztán személyes indítékokat azonban a nyugati civilizáció megmentéséről és a bolsevista hordákkal való szembeszállásról hangoztatott nagy szavakkal leplezték. Stirlitz mindezt megértette, és Schellenberg tevékenységét értelmesnek és a nácik szempontjából egyedül lehetségesnek tartotta. De bármennyire is igyekezett tárgyilagos maradni, nem foghatta fel Dulles álláspontját, aki már a tárgyalások tényével is kezet emelt a szövetségesek egységére.

„No és, ha Dulles nem politikus, még csak nem is politikai cselszövő? — folytatta a töprengést Stirlitz. Egy padon ült, a tó mellett, előregörnyedve, sapkáját a szemébe húzva, miközben minden eddiginél erősebben érezte, hogy menynyire magányos. — Mi van, ha egyszerűen kockázatot vállalni kész játékos? Hiszen lehet nem szeretni Oroszországot, és félni a bolsevistáktól, de akkor is meg kell értenie, hogy amennyiben Amerika összeütközik velünk, ez olyan szörnyű háborúba rántja az emberiséget, amilyet még nem látott az emberiség történelme. Lehet, hogy a nemzedékbeli emberekben olyan erős a gyűlölet állati ösztöne, hogy néhány rozzant politikai cselszövő és kivénhedt hírszerző egymásnak uszíthat bennünket az amerikaiakkal?"

Stirlitz felállt. A tó felől áthatóan fújt a szél; vacogni kezdett, és visszament a kocsijához.

Elment a Virginia Penzióba, ahol Pleischner professzor megszállt; levelezőlapon értesítette erről: „A virginiai dohány kitűnő." A Virginia üres volt: majdnem minden lakója a hegyekbe

ment. Befejeződött a sízezon, a napfény különös volt ezen a héten, amolyan bronzvörös, és sokáig tartott, ezért mindenki, akinek csak egy csekély lehetősége is volt rá, elindult a hegyekbe: ott még hó borította az utakat.

— Átadhatnék egy svédországi professzornak, a nevét elfelejtettem, néhány könyvet? — kérdezte a portástól.

— A svédországi professzor kiugrott az ablakon, és meghalt.

— Mikor?

— Harmadikán, azt hiszem, reggel. Elindult, olyan vidáman, tudja, és nem tért vissza.

— Milyen kár... Pedig egy barátom megkért, hogy adjam át neki ezeket a könyveket. És hogy vigyem el a professzortól az ő könyveit.

— Hívja fel a rendőrséget. Minden holmiját elvitték. Mindent visszaadnak önnek, ha bebizonyítja, hogy a könyv az öné.

— Köszönöm — felelte Stirlitz —, ezt is teszem.

Elhaladt azon az utcán is, ahol a rejtekhely volt. Az ablakban virág állt — a veszély jele. Stirlitz mindent megértett. „Én pedig gyávának tartottam" — gondolta. Hirtelen elképzelte, amint a professzor kiugrott az ablakon — kicsi, törékeny, szótlan emberke. Arra gondolt: micsoda rémületet érezhetett utolsó pillanataiban, ha itt végzett magával, ebben a szabad országban, Németországból kiszabadulva. Persze hogy követte a Gestapo. Vagy megrendezték az öngyilkosságát, mert rájöttek, hogy hallgatni fog?

1945. III. 15. (18 óra 19 perc)

Amint Käthe elaludt a gyerekekkel a szállodai szobában, Stirlitz bevett két koffeintablettát — az utóbbi napokban szinte semmit se aludt —, miután előzőleg telefonon megbeszélte a dolgot, elindult, hogy találkozzék Schlag lelkésszel. A lelkész azt kérdezte:

— Reggel nem mertem kérdezni az enyéim felől. Most azonban nem tudok nem beszélni róluk. Mi van a nővéremmel?

— Megismeri az írását?

— Persze.

Stirlitz egy borítékot nyújtott át a lelkésznek. Schlag elolvasta a kis levelet.

„Kedves testvérem, köszönjük azt a nagylelkű gondoskodást, amelyet velünk szemben tanúsítottál. Most a hegyekben lakunk, és nem is tudjuk, mi az a légitámadás. Egy parasztcsaládnál vagyunk, a gyerekek segítenek a tehenek gondozásában, jóllakottan élünk, és teljes biztonságban érezzük magunkat. Imádkozunk Istenhez, hogy a fejedre zúdult szerencsétlenség mennél hamarabb befejeződjék. *Annád"*

— Miféle szerencsétlenség? — kérdezte a lelkész. — Miről ír?

— Kénytelen voltam azt mondani, hogy ön le van tartóztatva... Nem Stirlitzként mentem el hozzá, hanem mint egyszerű hívő az ön egyházából. Itt a címük. Ha minden befejeződik, akkor megtalálja őket. Itt egy fénykép, ez végleg meg kell, hogy győzze.

Stirlitz egy kis Contacta-fotót nyújtott át a lelkésznek: néhány képet készítettek a hegyekben, de nem volt napfény, és ezért a képek elég gyatrán sikerültek. A lelkész hosszan nézte a fényképet, aztán így szólt:

— Egyébként én hiszek önnek a fénykép nélkül is... Mitől soványodott le ennyire?

— Az ördög tudja. Kissé elfáradtam. Nos? Mi újság még?

— Újság, az van, de nem tudom, mire véljem. Az ember vagy mindenkinek hisz a világon, vagy cinikussá válik. Az amerikaiak tárgyalásokat kezdtek az SS-szel. Hisznek Hímmlernek.

— Adatok? — Mi?

— Milyen adatokkal rendelkezik? Kitől kapta ezeket? Milyen dokumentumai vannak? Ha ugyanis csak szóbeszédekre támaszkodik, akkor lehet, hogy ügyesen felépített hazugság áldozatai leszünk.

— Sajnos nem — felelte a lelkész —, bár nagyon szeretném hinni, hogy az amerikaiak nem tárgyalnak Himmler embereivel. De már olvasta, amit átadtam önnek. Most pedig... — és átnyújtott Stirlitznek néhány papírlapot a tulajdon sűrű, kerekded betűivel.

WOLFF Jó napot, uraim.

HANGOK Jó napot.

DULLES A kollégáim azért érkeztek ide, hogy vezessék a tárgyalásokat.

WOLFF Nagyon örvendek, hogy tárgyalásaink ilyen reprezentatív változatban folynak tovább.

HEWERNITZ. Ez a „reprezentatív változat" nehezen fordítható angolra...

WOLFF *(nevetve)* Legalább megállapíthatom, hogy Hewernitz úr ezen a találkozáson a tolmács szerepét tölti be...

DULLES Gondolom, hogy egyelőre nem szükséges valódi nevükön nevezni a kollégáimat. Azt azonban máris megmondhatom, hogy mind rám, mind pedig barátaimra a legkellemesebb benyomást tett az a körülmény, hogy egy magas rangú SS, miközben tárgyalásokat kezd az ellenféllel, semmiféle személyes követeléssel nem áll elő.

WOLFF Az én személyes követelésem — Németország békéje.

ISMERETLEN HANG Így válaszol egy katona!

DULLES Mi történt önöknél azóta?

WOLFF Kesselrínget behívatták a Führer főhadiszállására. Ez a legkellemetlenebb újság.

DULLES Ön attól tart, hogy...

WOLFF Én semmi jót se várok attól, ha bárkit sürgősen hívatnak a Führer főhadiszállására.

DULLES A mi adataink szerint viszont Kesselringet azért hívták Berlinbe, hogy megkapja új kinevezését: a nyugati front parancsnoka lett.

WOLFF Én is hallottam érről, de az adatok még nem nyertek bizonyítást.

DULLES Bizonyítást fognak nyerni. A legrövidebb időn belül.

WOLFF Ez esetben meg tudja nekem nevezni Kesselring utódját?

DULLES Igen. Megnevezhetem az utódját. Wittinhof vezérezredes.

WOLFF Én ismerem ezt az embert.

DULLES És mi a véleménye róla?

WOLFF Szolgai parancsvégrehajtó.

DULLES Szerintem ilyen jellemzést a Wehrmacht tábornokainak abszolút többségéről ki lehetne állítani.

WOLFF Még Beckről és Rommelről is?

DULLES Nem, ők igazi német hazafiak voltak.

WOLFF Nekem legalábbis nem voltak közvetlen és bizalmas kapcsolataim Wittinhof tábornokkal.

DULLES És Kesselringnek?

WOLFF Mint Göring helyettese a Luftwaffában, a tábornagy egyenes kapcsolatban volt a birodalom majdnem minden Wittinhoffal azonos rangú katonai vezetőjével.

DULLES És mit szólna ahhoz a javaslatunkhoz, hogy keresse fel Kesselringet, és kérje meg: kapituláljon a nyugati fronton, miután megegyezett Wittinhoffal annak olaszországi, egyidejű kapitulációjában?

WOLFF Kockázatos lépés.

DULLES Miért, mi talán nem kockáztatunk semmit?

ISMERETLEN HANG Az ön kapcsolata Kesselrínggel a nyugati fronton mindenesetre segítene nekünk, hogy tiszta képet alkossunk: hajlandó lesz-e kapitulálni, vagy nem?

WOLFF Olaszországban beleegyezett, miért változtatná meg az elhatározását ott?

DULLES Mikor tudja meglátogatni őt a nyugati fronton?

WOLFF Hívattak Berlinbe, de elhalasztottam az utat, mert megbeszéltük ezt a találkozót...

DULLES Következésképpen Olaszországba való visszaérkezése után azonnal Berlinbe tud repülni?

WOLFF Igen. Elvileg ez lehetséges. Csakhogy...

DULLES Értem önt. Valóban sokat kockáztat, többet, mint mi együtt valamennyien. Ám a kialakult helyzetben nem látok más kiutat.

ISMERETLEN HANG Van kiút.

HEWERNITZ Ön a tárgyalások kezdeményezője. Ám feltehetően bizonyos támogatást élvez Berlinben, és ez lehetővé teszi, hogy alkalmat találjon Kesselring meglátogatására.

DULLES Amennyiben elsősorban Németország sorsa érdekli, úgy az — bizonyos mértékig — a mi kezünkben van.

WOLFF Ez a következtetés természetesen nem hagyhat engem közömbösen.

DULLES Vehetjük úgy, hogy ön elmegy Kesselringhez, a nyugati frontra?

WOLFF Igen.

DULLES És ön lehetségesnek tartja, hogy Kesselringet kapitulációra bírja?

WOLFF Meg vagyok efelől győződve.

DULLES Wittinhof tábornok pedig követi a példáját?

WOLFF Mihelyt én visszatérek Olaszországba.

HEWERNITZ És Wittinhof esetleges ingadozása esetén ön képes lesz hatást gyakorolni ott az eseményekre?

WOLFF Igen. Természetesen[3] szükség esetén

önöknek találkozniuk kell Wittinhof tábornokkal itt vagy Olaszországban.

DULLES Amennyiben ön célszerűnek látja, úgy megteremthetjük ezt a kapcsolatot Wittinhoffal. Mikorra várhatjuk az ön visszatérését Kesselringtöl?

WOLFF Lekopogom, fán.

DULLES Én is lekopogom.

ISMERETLEN HANG Lekopogjuk.

WOLFF Ha minden jól megy, egy hét múlva visszatérek, és hozom önöknek és Wittinhofnak is a birodalmi hadsereg nyugati kapitulációjának a pontos dátumát. És ugyanabban az órában leteszi a fegyvert a mi olaszországi hadseregcsoportunk is.

HEWERNITZ Mondja csak, mennyi fogoly van az önök koncentrációs táboraiban?

WOLFF A birodalom olaszországi koncentrációs táboraiban több tízezer ember van.

DULLES És mi történik velük a közeljövőben?

WOLFF Parancsot kaptunk, hogy semmisítsük meg őket.

HEWERNITZ Lehetséges, hogy az ön távollétében végrehajtják ezt a parancsot?

WOLFF Igen.

DULLES Lehet valami lépést tenni annak érdekében, hogy ez a parancs ne teljesüljön?

WOLFF Dollmann ezredes marad helyettem. Úgy bízom benne, mint saját magamban. Úri becsületszavamat adom, hogy a parancsot nem fogják végrehajtani...

HEWERNITZ Uraim, fáradjanak ki a teraszra, látom, az asztalt megterítették. Ott kellemesebben folytatjuk a beszélgetést, jobb lesz kint a levegő...

1945. III. 16.(23 óra 28 perc)

...Ugyanezen az éjszakán Käthe Párizsba utazott a gyerekekkel. A pályaudvar néptelen volt és csendes. Esett az eső. Álmosan pöfögött a mozdony. A nedves aszfalton elmosódottan kígyózott a lámpák tükörképe. Käthe egész idő alatt sírt, mert most, hogy az utolsó napok iszonyú feszültsége alábbhagyott, minden pillanatban Erwínt látta maga előtt. És mindig ugyanolyannak látta: a sarokban, a rádiókészülékek között, amelyeket úgy szeretett javítgatni, amikor éppen nem volt adás Moszkvából...

Stírlitz a kis pályaudvari restiben üldögélt, a nagy üvegablak mögött: innen az egész szerelvényt láthatta.

— Monsieur? — kérdezte a kövér, mosolygós pincérnő.

— Egy csésze kávét kérnék és egy adag tejszínt.

— Tejjel óhajtja a kávét?

— Nem, inkább feketekávét innék.

A pincérnő habos tejszínt hozott és feketekávét.

— Kérem — mondta Stirlitz bűntudatos mosollyal —, én nem eszem tejszínhabot. Gyerekkorom óta. Közönséges tejszínt kívánok, egyszerűen fél pohár tejszínt.

A pincérnő így szólt:

— Ó, bocsásson meg...

Kinyitotta az étlapot, és gyorsan átfutotta. — Nyolcféle tejszín kapható nálunk, van habos, lekváros, sajtos, csak éppen egyszerű tejszín nincs. Elnézést kérek. Megkérem a szakácsot,

hogy találjon ki valamit magának. Nálunk nem eszik szimplán a tejszínt, de valamit majd csinálunk...

„Náluk nem eszik szimplán a tejszínt — tűnődött el Stirlitz. — Nálunk pedig egy-egy szelet üres kenyérről álmodoznak. Itt viszont semlegesség van: nyolcféle tejszín, főleg a habosat kedvelik. Milyen jó, ha semlegesség van. Az embernek is, meg az államnak is... És csak évek múltán jut el az ember tudatáig, hogy amíg semlegességét őrizte, és a habos tejszínt eszegette, a lényeg mellett elhaladt. Nem, ez szörnyű: mindig semlegesnek maradni. Meg aztán miféle semlegesség ez? Ha mi nem törtük volna meg Hitlert Sztálingrádnál, már Svájcot is megszállta volna, és akkor fuccs a semlegességnek, a habos tejszínnel együtt."

— Monsieur, itt a szimpla tejszín. Kissé drágább lesz, mert ilyen nincs az étlapon.

Stirlitz hirtelen elnevette magát.

— Jól van — mondta. — Nem baj. Köszönöm.

A vonat lassan elindult. Minden ablakon benézett, de Käthe arcát nem látta meg: biztosan meghúzódik a kupéban, mint egy kisegér, a gyerekeivel, és ül, várja a találkozást az övéivel...

Szemével kísérte az eltűnő szerelvényt, aztán felállt az asztal mellől. A tejszínt végül is nem ette meg, a kávét azonban kiitta.

Molotov este nyolc órára hívatta Sir Archibald Kerrt, Nagy-Britannia nagykövetét, a Kremlbe. Szándékosan nem Harrimant, az USA nagykövetét hívatta, mert tudta, hogy Kerr tapasztalt hírszerző, és vele beszélgetve mellőzhetik azt a fölösleges szívélyes hangnemet, amely Harrimant jellemezte, és amely annyira bosszantotta a népbiztost.

Molotov háromszor megnyomkodta a Kazbek kartonszopókáját, és rágyújtott: szenvedélyes dohányos hírében állt, noha sohasem szívta tüdőre a füstöt.

Kerr-rel hangsúlyozottan szárazon viselkedett, éles, sötét szeme komoran és feszült figyelemmel ragyogott ki a cvikker mögül.

A beszélgetés rövid volt: Kerr átfutotta a jegyzéket, amelyet Pavlov, a népbiztos tolmácsa nyújtott át, és közölte,, hogy sürgősen tudomására hozza a szöveget őfelsége kormányának.

„Igazolva annak a levélnek az átvételét... amelyben Wolff, német tábornok és Alexander tábornagy törzstisztjeinek berni tárgyalásairól, ír, ki kell jelentenem, hogy a Szovjet Kormány az adott esetben nem valamiféle félreértést lát, hanem sokkal rosszabbat.

Az Ön március 12-i leveléből, akárcsak Alexander tábornagynak a szövetséges hatalmakhoz intézett és a levélben mellékelt március 11-i táviratából kitűnik, hogy Wolff, német tábornok és az őt kísérő személyek azért érkeztek Bernbe, hogy ott tárgyalásokat folytassanak az angol —amerikai parancsnokság képviselőivel a német csapatok észak-olaszországi kapitulációjáról. Amikor a Szovjet Kormány szükségesnek nyilvánította a Szovjet Katonai Parancsnokság képviselőinek részvételét ezeken a tárgyalásokon, elutasították.

Ezek szerint Bernben a Németország elleni háború fő terhét viselő Szovjetunió háta mögött

két hete folynak a tárgyalások, egyfelől a német katonai vezetés képviselői, másfelől az angol, illetőleg az amerikai parancsnokság képviselői között. A Szovjet Kormány ezt teljességgel megengedhetetlennek tartja...

V. Molotov"

Bormann reakciója Stirlitznek a Dulles és Wolff közötti tárgyalásokról tett részletes jelentésére váratlan volt: a bosszúálló öröme fogta el. Mint jó elemző, felfogta azt is, hogy öröme az öregedő, irigy nőkéhez hasonlatos.

Bormann hitt a pszichoterápiában. Szinte sohasem használt orvosságot. Meztelenre vetkőzött, és a prana állapotába kényszerítve magát, akaraterejét szervezete beteg részére összpontosította. Egy nap alatt gyógyult ki így az anginából, az influenzát lábon hordta ki: gyógyította a saját irigységét is, elnyomta magában a szomorúságot — és senki se tudta, hogy fiatalságától kezdve szörnyű hipochondriás rohamai vannak. Így „gyógyította" magában az imént érzett, hirtelen fellobbanó, méltatlan örömet is.

— Itt Bormann — mondta a Reichsleiter a kagylóba —, üdvözlöm, Kaltenbrunner. Kérem, jöjjön ki hozzám, méghozzá sürgősen.

„Igen — gondolta Bormann —, óvatosan kell cselekedni, Kaltenbrunneren keresztül. És Kaltenbrunnernek se mondok semmit. Csak megkérem, hogy hívassa ismételten Wolffot Berlinbe. Kaltenbrunnernek azt mondom, hogy értesüléseim szerint Wolff elárulja a Reichsführer ügyét. Megkérem, hogy a »barátom«-nak, Himmlernek ne mondjon semmit, egyszerűen csak azért, nehogy traumát okozzunk a lelkében. Megparancsolom Kaltenbrunnernek, hogy tartóztassa le Wolffot, aztán majd verje ki belőle az igazságot. És ha majd Wolff bizonyítékokkal szolgál, azokat jegyzőkönyvezik, a jegyzőkönyvet pedig Kaltenbrunner személyesen az én asztalomra rakja, akkor én megmutatom a Führernek, és Hímmlernek ezzel vége is lesz. S akkor egyedül maradok Hitler mellett. Goebbels hisztérika, ő nem számít, meg aztán úgyse tudja, amit én tudok. Sok eszméje van, de pénze, az nincs. Nálam pedig megmaradnak a pártnak az eszméi és a pénze is. Én nem ismétlem meg a hibákat, és győzni fogok."

Mint minden, a Führernek közvetlen alárendelt apparátusbeli, Bormann is elkövetett egy hibát a számításaiban: azt hitte, mindent megtehet, és mindent jobban ért, mint a vetélytársai. Bormann, aki a nemzetiszocialista mozgalom ideológiai szervezőjének tekintette magát, lekezelte az apróságokat és a részleteket, vagyis mindazt, amit a „szakszerűség" fogalma takar.

És ez lett a veszte. Kaltenbrunner persze semmit nem mondott Himmlernek — hiszen ez volt a Reichsleiter utasítása. Ismételten parancsot adott, hogy hívják haza Olaszországból Karl Wolffot. Az RSHA hatalmas apparátusában azonban semmi sem kerülte el Müller és Schellenberg éber figyelmét. Kaltenbrunner főhadiszállásának rádiósa, akit Schellenberg

emberei szerveztek be, jelentette a parancsnokainak, hogy teljesen titkos táviratot küldött Olaszországba: „Wolff Berlinbe repülését figyelemmel kell kísérni!" Schellenberg ebből értett: riadó! A többi már ment, mint a karikacsapás: a hírszerzés könnyen megállapította Wolff érkezésének időpontját A tempelhofi repülőtéren két autó várt rá — egy páncélozott rabszállító kocsi, három fejvadásszal a Gestapo föld alatti börtönének őrségéből, és egy másik, amelyben Walter Schellenberg SS-Brigadenführer, a politikai felderítés parancsnoka ült. És a repülőtér kifutópályája felé elindult a három feketébe öltözött, degenerált arcú fejvadász, együtt az intelligens arcú, megnyerő, erre az alkalomra elegáns tábornoki egyenruhába öltözött Schellenberggel. A Dorne ajtajához odatolták a lépcsőt, és Wolff hideg kezét a bilincsek helyett Schellenberg erős ujjai szorították.

A rabszállítók ebben a helyzetben nem merték letartóztatni Wolffot: csak követték Schellenberg autóját. Wolff Obergruppenführert pedig az SS-Brigadenführer Vögelein tábornok lakására szállította, Vögelein pedig Himmler személyes képviselője volt a Führer főhadiszállásán. Az, hogy ott volt már Himmler is, nem állította volna meg Bormannt. Más állította meg: Vögelein Eva Braun nővérének volt a férje, vagyis közvetlen rokona Hitlernek. Úgy is nevezte őt a Führer teázás közben: „Kedves sógorom..."

Himmler teljes hangerőre nyitotta a rádiót, és úgy kiabált Wolffra:

— Maga megbuktatta az akciót, és engem is veszélybe hozott, tudja? Hogyan szerzett tudomást Bormann és Kaltenbrunner az ön tárgyalásairól?! Hogyan szagolhattak ki mindent ennek a szemét Müllernek a kopói?

Schellenberg megvárta, amíg Himmler befejezte a kiabálást aztán halkan, és nagyon nyugodtan így szolt:

— Reichsführer, ön bizonyára emlékszik arra, hogy ennek az ügynek minden részletét nekem kellett előkészítenem. A fedőakcióval minden rendben van. Találtam alibit Wolffnak: beépült azoknak az összeesküvőknek a soraiba, akik valóban különbékét készítenek elő Bernben. A részleteket most, helyben megbeszéljük. És Wolff máris jelentést ír önnek címezve, amit én diktálok ezekről az amerikaiakkal folyó tárgyalásokról, amelyeket mi, az SS-felderítés lepleztünk le.

Bormann tudta, hogy vesztett, amikor Himmler és Schellenberg Wolff-fal együtt kiléptek a Führertől. Miközben kezet szorított Wolff-fal, és „legőszintébb háláját" nyilvánította neki „bátorságáért és hűségéért", azon tűnődött, hívassa-e Stirlitzet, és szembesítse-e ezzel a tejfelesszájú gazemberrel, aki Bernben elárulta a Führert. Még azután is erre gondolt, miután Himmler, megnyugodva a Bormann felett aratott győzelemben, elvitte a bandáját.

Nem tudott semmi konkrét döntésre jutni. És akkor eszébe jutott Müller.

.„Megvan — gondolta —, ezt az embert kell hívatnom. Müllerrel megbeszélek minden lehetőséget: Stirlitzről is beszélek vele. Még mindig van egy esélyem: Stírlitz adatai. Ezeket felolvashatják még a Wolff elleni pártbíráskodás alkalmával."

— Itt Bormann — szólt tompa hangon a telefonosnak. — Hívassa, kérem, Müllert.

SZEMÉLYES ÉS BIZALMAS I. V. SZTÁLIN
MINISZTERELNÖKTŐL F. ROOSEVELT
ELNÖK ÚRNAK

1....Sohasem kételkedtem az ön becsületességében és megbízhatóságában, s ugyanígy Churchill úr becsületességében és megbízhatóságában sem. Csupán arról van szó, hogy üzenetváltásunk során kiderült nézeteink különbözősége abban a tekintetben, hogy mit engedhet meg magának az egyik szövetséges a másikkal szemben, és mit nem szabad megengednie. Mi, oroszok, úgy gondoljuk, hogy a frontokon kialakult jelenlegi helyzet mellett, amikor az ellenség a kikerülhetetlen kapituláció előtt áll, minden olyan esetben, amikor az egyik szövetséges képviselői találkoznak a németekkel a kapituláció kérdésében, biztosítani kell a másik szövetséges képviselőinek a részvételét ezen a találkozón. Mindenesetre feltétlenül szükséges az, ha a szóban forgó szövetséges arra törekszik, hogy részt vegyen ezen a találkozón. Az amerikaiak és az angolok viszont másképp gondolkodnak, s helytelennek tartják az orosz álláspontot. Ebből kiindulva, megtagadták az oroszoktól azt a jogot, hogy részt vegyenek ilyen találkozókon. Már megírtam önnek, s nem tartom fölöslegesnek megismételni, hogy az oroszok hasonló helyzetben semmi esetre sem tagadták volna meg az amerikaiaktól és az angoloktól az ilyen találkozáson való részvétel jogát. Én továbbra is az orosz álláspontot tartom egyedül helyesnek, mert kizárja a kölcsönös gyanakvás minden lehetőségét, s nem teszi lehetővé az ellenségnek, hogy bizalmatlanságot keltsen közöttünk.
2. Nehéz egyetérteni azzal, hogy a nyugati fronton a németek részéről az ellenállás hiánya csakis azzal magyarázható, hogy szétverték őket. A németeknek a keleti fronton 147 hadosztályuk van. Minden károsodás nélkül elvonhatnának a keleti frontról 15 —20 hadosztályt, s átdobhatnák a nyugati fronton levő csapataik megsegítésére. A németek azonban ezt nem tették és nem is teszik. Továbbra is dühödten hadakoznak az oroszokkal Zemljanicáért, holmi jóformán ismeretlen csehszlovákiai vasútállomásért, amely úgy kell nekik, mint halottnak a borogatás, de minden ellenállás nélkül feladnak Németország szívében olyan fontos városokat, mint Osnabrück, Mannheim és Kassel. Lássa be, hogy a németeknek ez a viselkedése, enyhén szólva, furcsa és érthetetlen.
3. Ami informátoraimat illeti, biztosíthatom önt, hogy nagyon becsületes és szerény emberek, akik gondosan teljesítik kötelességüket, és nem áll szándékukban megsérteni bárkit is. Ezeket az embereket mi a tények alapján ismételten ellenőriztük..."

Stirlitz parancsot kapott Schellenbergtől, hogy térjen vissza a birodalomba: személyesen kell jelentést tennie a Führernek arról a munkáról, amelyet ,,a hazaáruló Schlag berni tárgyalásai"-nak megakadályozásáért folytatott.

Stirlitz nem mehetett Berlinbe, mivel mindennap várta az összekötőt a Központból: nem folytathatja a munkájút, ha nincs megbízható kapcsolata. Az összekötő érkezése egyben azt is jelentette, hogy Käthével minden rendben van,

és hogy Stirlitz jelentése eljutott az Állami. Honvédelmi Bizottsághoz és a Politikai Bizottsághoz. Szovjet újságokat vásárolt, és megdöbbent: otthon mindenki azt hiszi, hogy a birodalom napjai meg vannak számlálva, és semmiféle meglepetés nem várható.

Ö pedig, aki most — immár a Nyugattal folytatott tárgyalások titkának birtokában — belülről ismerte a német hadsereg és hadiipar potenciális erejét, különösen aggódott a tragikus eshetőségek miatt, s aggodalma az idő múlásával nőttön nőtt.

Tudta, hogy ha visszamegy Berlinbe, ezzel maga dugja a hurokba a nyakát. Egyedül visszatérni oda, pusztán azért, hogy meghaljon — fölösleges dolog. Stirlitz megtanult már úgy gondolni az életére, mint valami tőle elkülönülten létező kategóriára. Csak annak volt értelme,

ha megbízható kapcsolat birtokában tér vissza amely biztosítja a Moszkvával való gyors, megbízható összeköttetést. Ellenkező esetben kiléphet a játékból, hiszen megtette a magáét.

1945. III. 17. (22 óra 57 perc)

A megbeszélésnek megfelelően egy éjszakai bárban találkoztak. Valami könnyű lány sodródott Stirlitz mellé. A lány részeg volt, kövér és buján szép. Állandóan ezt suttogta neki:

— Rólunk matematikusokról, azt mondják, hogy szárazak vagyunk! Hazugság! Én Einstein vagyok a szerelemben! Hadd legyek magával egy kicsit, ősz hajú szépségem!

Stirlitz sehogyan se tudta lerázni: már megismerte az összekötőt a pipájáról, a táskájáról és a levél tárcájáról, kapcsolatba kellett volna lépnie vele, de sehogyan se szabadult a matematikusnőtől.

— Menj fel az utcára — mondta Stirlitz —, mindjárt jövök.

— Tényleg?

— Igen, igen...

— Esküdj meg!

— Dögöljek meg, ha nem! — válaszolta Stirlitz. — Addig pedig eredj, és írj le néhány képletet. Menj!

Az összekötő közölte vele, hogy a Központ nem követelheti visszatérését Németországba, mert tudja, milyen bonyolult dolog ez a kialakult helyzetben, és mivel fenyegeti őt. Ha azonban Justas érezne magában erőt, úgy a Központ természetesen érdekelt lenne Németországba való visszatérésében; emellett a Központ kizárólag Justas elvtársra bízza a kérdés végleges eldöntését, és egyben közli, hogy a parancsnokság az ÁHB*-hez és a Legfelső Szovjet Elnökségéhez fordult, és a Szovjetunió Hőse címre terjesztette fel őt a „Surprise Crossword"-akció felderítéséért. Ha Justas elvtárs lehetségesnek tartja, hogy visszatérjen Németországba, úgy átadják neki a kapcsolatot: a Potsdamba és Weddingbe beépített két rádiós a rendelkezésére áll. Pontosak, megbízhatóak, két éve „konzerválták" őket.

Stirlitz megkérdezte-az összekötőt:

— Hogy áll idő dolgában?

— Miért?

— Hogy áll idő dolgában? — kérdezte homlokát ráncolva Stirlitz. — Ha van tíz perce, akkor írnék pár sort.

— Van tíz percem, még eljutok a párizsi vonathoz. Csak...

— Franciául írom — mosolyodott el Stirlitz —, bal kézzel és cím nélkül. A Központ tudja a címet, ott majd átadják.

— Magával fél az ember beszélni, maga gondolatolvasó — mondta az összekötő.

— Milyen gondolatolvasó vagyok én?...

Az összekötő nagy pohár narancsszörpöt rendelt, és aztán rágyújtott egy cigarettára. „Ügyetlenül cigarettázik — gondolta magában Stirlitz —, nemrégen kezdhette, és még nem szokott hozzá a cigarettához. Úgy tartja a kezei közt, mintha nyalóka lenne."

„Megsértődik, ha megmondom neki? — töprengett Stirlitz, miközben három lapot kitépett a jegyzefüzetéből. — Ám sértődjék meg, mégis szólok neki."

— Barátom — jegyezte —, ha cigarettázik, ne feledje, hogy az nem nyalóka.

— Köszönöm — felelte az összekötő —, de ahol én lakom, ott most így cigarettáznak.

— Nem baj — hümmögött Stirlitz —, hát jól beugratott, ügyesen csinálta. Ne haragudjon.

— Nem haragszom. Ellenkezőleg, nagyon örülök annak, hogy ilyen gondoskodó...

— Gondoskodó? — kérdezett vissza Stirlitz. Hirtelen megijedt — nem értette meg azonnal

* ÁHB == Állami Honvédelmi Bizottság — a Szovjetunió rendkívüli hatalmi szerve a Nagy Honvédő Háború idején. Elnöke I. V. Sztálin volt.

az orosz szó jelentését.

„Szerelmem — kezdte a levelet —, azt gondoltam, hogy ezekben a napokban láthatjuk majd egymást, de úgy látszik, ez csak valamivel később következik be..."

Szerette volna neki megírni, hogy egyszer Párizsban, egy antikváriumban, véletlenül bukkant rá e sorokra egy tépett könyvecskében:

Szeretnék hazamenni végre,
szobámmal várna bánatom,
kabátom letenném a székre,
utcák pírjával arcomon.

Amikor Stirlitz ezeket a szavakat elolvasta, életében másodszor sírta el magát. Először akkor sírt, amikor első külföldi csekista útjáról hazatérve meglátta az apja sírját. Az öreg még Plehanovval kezdte. A kozákok mészárolták le, 1920 őszén. Ő pedig elsírta magát, amikor egyedül maradt, gyermeki-panaszos hüppögéssel, de nem szégyellte, csupán azt akarta, hogy emlék maradjon benne ez a bánat „Makszim Ivanovics" sok emberé volt, a „papa" emléke azonban egyedül rá maradt, és ez különleges emlék volt. Stirlitz senkinek se engedte meg, hogy közel férkőzzék hozzá, és nem is engedhette meg. És ott Párizsban, az antikváriumban, önmaga számára is váratlanul, azért sírta el magát, mert ezekben a verssorokban megtalálta azt az érzést, amelyre oly nagy szüksége volt, s amelyet egész életén át nem adatott meg átélnie, átéreznie. Ezekben a verssorokban megtalálta azt, amit oly világosan képzelt el magának, amiről álmodozott, és amit sohasem kapott meg — egy pillanatra sem.

És hogyan írja meg most Szasenykának, hogy akkor ősszel — pontosan emlékezett a napra és az órára —, 1940. október 17-én, amint átment a Friedrich-Strassén, és meglátta hirtelen Szasenykát, milyen jegessé vált a keze, és odalépett hozzá, egy pillanatra megfeledkezve arról, hogy ehhez nincs joga, és hogy amikor meghallotta a hangját, s rádöbbent, hogy ő nem Szascnyka, még mindig ment az utcán a nő után, amíg az kétszer hátra nem fordult, egyszer meglepetten, aztán haragosan.

Hát hogyan írja meg, hogy akkor háromszor is kérte a Központot: hívja vissza, meg is ígérték, de közbejött a háború...

Hogyan formálja most szavakká a szeme előtt lezajlott látomásokat?

És kezdte franciára fordítani Paszternak sorait, prózává tördelte őket, de aztán rájött, hogy ez így nem megy, mert az okos ellenség bizonyítékként fordíthatja ezt a verset is az ellen a fickó ellen, aki itt most a narancsitalt kortyolgatja, és úgy cigarettázik, ahogy ez ott dívik, ahol most lakik. És zsebre tette a papírlapot (gépiesen megjegyezve magában, hogy a legkényelmesebben a kocsiban égetheti el), arra a papírlapra pedig, amelyen a levelet kezdte, odaírta: „Erre pedig a legközelebbi jövőben sor kerül."

De hogy írjon neki a múlt nyári krakkói találkozásról a fiával? Hogy mondja meg neki, hogy a fiú most Prágában van, és az ő szíve közöttük szakad szét, közte és a kis Szása közölt, aki időközben és nélküle nagy Szása lett. Hogyan beszéljen neki a szerelméről és a bánatáról, hogy nincs mellette, s arról, hogyan várja a napot, amikor viszontláthatja? A szavak csak akkor erősek, ha sokan vannak, Bibliává, Puskin-versekké épülnek... Így csak porszem mind, semmi más.

Stirlitz befejezte a levelét: „Csókollak és szeretlek."

Az összekötő az órájára nézett.

— Igen, igen — mondta Stirlitz. — Látom.

„Nem írhatok neki csak így — tűnődött tovább. — Hiszen olyan keveset éltünk együtt, és olyan régóta él már pusztán az együtt töltött napok emlékével. És csak azt a távoli-távolit szereti bennem — írhatok-e hát neki így?"

— Tudja, mit — mondta Stirlitz, ezt a papírlapot is zsebre vágva —, nem érdemes ezt három határon át cipelni magával. Igaza van, bocsásson meg, hogy elvettem, az idejét.

1945. III.18. (16 óra 33 perc)

A Horch motorja erősen és egyenletesen berregett. Az országút fehér-kék útjelzőtáblája azt mutatta, hogy Berlin 247 kilométerré van. A hó már elolvadt. A föld tele volt szórva rozsdavörös tölgylevelekkel. Az erdei levegő csípős volt és kék.

„Április tizenhét percét — örökre őrzi szíved — hallatszott a rádióból Rökk Marika hangja.

— *Hiszem, majd örökszép dallamok várnak* — és *még a fák is keringőt járnak* — és *csak a messzire szálló királyhad zuhan majd — s nem ér el hozzá kezed..."*

Stirlitz hirtelen fékezett. Az országút néptelen volt. Az árok mellett hagyta az autóját. Bement a fenyőerdőbe, és leült ott a földre. Itt már előbukkant az első zsenge, halványzöld fű. Stirlitz óvatosan megsimította tenyerével a földet. Soká ült így a földön, és simogatta. Tudta, mit vállalt, amikor beleegyezett, hogy visszatér Berlinbe. Hát ezért jussa volt ahhoz, hogy most soká üldögéljen még a hideg, tavaszi földön, és simogassa...

Felelős kiadó a Magvető Könyvkiadó igazgatója Felelős szerkesztő Zentai Éva * Műszaki vezető Sebestyén Lajos * Műszaki szerkesztő Fraunhoffer Péter * Kiadványszám 2435 * Megjelent 19,2 (A5) ív terjedelemben, 1974-ben, Primusz betűtípusból * MA 2632

74.2521 Athenaeum Nyomda, Budapest
Rotációs magasnyomás
Felelős vezető: Soproni Béla vezérigazgató

oOo